

"DE KROON OP HET WERK VAN GODS

SOEVEREINE GENADE"

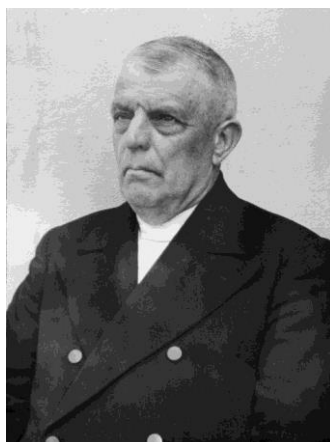
Levensoverzicht, toespraken, brieven, gelegenhedspreken

uitgesproken door

ds. Jozias Fraanje

predikant van de

Gereformeerde Gemeente van Barneveld

**Stichting de Gihonbron
Middelburg
2016**

INHOUD

1. AFKOMST, DS. J. FRAANJE

**Kwartierstaat van ds. Josias Fraanje en zoon Jan
Uit het leven van Pieter Fraanje**

2. UIT HET LEVEN EN WERK VAN DS. J. FRAANJE

3. HERINNERINGEN UIT GESPREKKEN EN PREKEN

4. De geestelijke verlaten

Om dezer dingen wille ween ik; mijn oog, mijn oog vliet af van water, omdat de trooster, die mijn ziel zou verkwikken, verre van mij is; mijn kinderen zijn verwoest, omdat de vijand de overhand heeft. Klaagliederen 1 : 16

5. TOESPRAAK BIJ DE OPENING DER SCHOOL UITGAANDE VAN DE GEREFORMEERDE GEMEENTE TE BARNEVELD 29 FEBRUARI 1932

6. Gedachtenisrede bij de herdenking van de 25-jarige vereniging van de Gereformeerde Gemeenten in Nederland op 10 oktober 1932

"De deur des geloofs geopend."

En daar gekomen zijnde en de gemeente vergaderd hebbende, verhaalden zij, wat grote dingen God met hen gedaan had, en dat Hij de heidenen de deur des geloofs geopend had. Handelingen 14: 27

7. Inleidende toespraak bij de herdenking der Afscheiding op 16 oktober 1934

8. "Een Gode verheerlijkende dankzegging". Ter gelegenheid van de 25-jarige ambtsbediening op 10 november 1937

En Gode zij dank, Die ons allen tijd doet triomferen in Christus en den reuk Zijner kennis door ons openbaar maakt in alle plaatsen. 2 Korinthe 2: 14

9. Gedachtenisrede. Ter gelegenheid van de 25-jarige ambtsbediening te Barneveld op 6 oktober 1943

"Het is volbracht". Johannes 19 : 30

10. De kroon op het werk, in de luister van Gods soevereine genade

Herdenkingspredicatie op 20 oktober 1948

In de hoop des eeuwigen levens, welke God, Die niet liegen kan, beloofd heeft, voor de tijden der eeuwen, maar geopenbaard heeft te Zijner tijd. Titus 1 : 2

11. Een woord aan de belijdeniscatechisanten

12. Brieven aan militairen in Nederlands-Indië

13. Brief aan naar Canada geëmigreerde gemeenteleden

14. Brieven aan ds. C. Hegeman, USA

15. Brief aan Ds J. van Zweeden te Rock Valley, Iowa, U.S.A.

16. Brieven aan ds. W. C. Lamain. Grand Rapids, USA

**17. EEN WOORD TER GEDACHTENIS BIJ DE TERAARDE BESTELLING
VAN JOHANNES VOS TE WIJK (N.-B.) 6 SEPT. 1934**

18. TOESPRAAK BIJ BEGRAFENIS Ds. M. HEIKOOP
Gereformeerde Gemeente te Utrecht

**19. TOESPRAAK BIJ BEGRAFENIS HENDRIK WESTERINK, OUDERLING
GEREFORMEERDE GEMEENTE NUNSPEET. 17 MEI 1879 - 25 MEI 1948**

20. TOESPRAAK BIJ BEGRAFENIS DS. G. H. KERSTEN, 9 september 1948
*"Doch broeders, ik wil niet, dat gij onwetende zijt van degenen, die ontslapen zijn;
opdat gij niet bedroefd zijt gelijk de anderen, die geen hoop hebben".*

21. VERSLAG BEGRAFENIS DS. J. FRAANJE. Op Woensdag 7 September 1949
Toespraken van: Ds. A. van Stuyvenberg, Ouderling H. Goor, Ds. A. Verhagen, Ds. T.
Dorresteyn, Ds. A. de Blois, Ds. R. Kok, Ds. H. Ligtenberg, Ds. L. Rijksen, Ds. W. de
Wit. J. Fraanje.

22. Terugblik over ds. Fraanje. Terdege 1 september 1999. L. Vogelaar

**23. Ds. Fraanje, predikant naast het volk. Recensie door dr. J. Broekhuis - 14
februari 2001**

24. Geschriften van en over Ds. J. Fraanje

25. Inhoudsopgave van de zestallen predicaties. Uitgave Den Hertog, Houten

1. AFKOMST DS. J. FRAANJE

Uit het leven van Pieter Fraanje¹

Kwartierstaat van ds. Jozias Fraanje en zoon Jan

- 1 Jan Fraanje geboren 01 May 1911 te Goes, NLD, zoon van Jozias Fraanje en Pieterella Filius
- 2 **Jozias Fraanje** geboren 20 Oct. 1878 te Kapelle, NLD en overleden 03 Sep 1949 te Barneveld, NLD, zoon van Cornelis Fraanje en **Francina Openneer**, huwde 18 Mar 1909 te Yerseke, NLD
- 3 Pieterella Filius geboren 05 Mar 1888 te Yerseke, NLD en overleden 21 Apr 1986 te Barneveld, NLD, dochter van Jan Filius en Jacomina van Schaik
- 4 Cornelis Fraanje geboren 06 Nov 1845 te Heinkenszand, NLD en overleden 15 Jul 1928 te Kapelle, NLD, zoon van Pieter Fraanje en Johanna Karelse, huwde 10 May 1872 te Kapelle, NLD
- 5 Francina Openneer geboren rond 1846 te Kloetinge, NLD en overleden 03 Feb 1911 te Kapelle, NLD, dochter van Louis Openneer en Jozina Zegers
- 6 Jan Filius geboren 08 Feb 1853 te Wissenkerke, NLD en overleden 24 Dec 1890 te Yerseke, NLD, zoon van Cornelis Filius en Anna van der Heijde, huwde 07 May 1875 te 's-Heer Arendskerke, NLD
- 7 Jacomina van Schaik geboren rond 1854 te 's-Heer Arendskerke, NLD en overleden 01 Dec 1944 te Barneveld, NLD
- 8 **Pieter Fraanje geboren 06 Mar 1815 te Borssele**, NLD; en overleden 11 Dec 1862 te Kapelle, NLD, zoon van Jan Fraanje en Janna Kloet, huwde 19 Nov 1835 te Borssele, NLD
- 9 **Johanna Karelse** geboren rond 1814 te 's-Heerenhoek, NLD en overleden 22 Sep 1887 te Kapelle, NLD, dochter van Cornelis Karelse en Wilhelmina Minnaar
- 10 Louis Openneer geboren vóór 1822, huwde vóór 1846
- 11 Jozina Zegers geboren vóór 1825
- 12 Cornelis Filius geboren 03 Nov 1815 te Wissenkerke, NLD en overleden 14 Sep 1903 te Yerseke, NLD, zoon van Maria Filius, huwde 16 Nov 1838 te Wissenkerke, NLD
- 13 Anna van der Heijde geboren rond 1815 te Wissenkerke, NLD en overleden 31 Mar 1892 te Yerseke, NLD, dochter van Jan van der Heijde en Janna de Lange
- 16 **Jan Fraanje geboren 30 Apr 1785 te Borssele**, NLD en overleden 30 Aug 1842 te Borssele, NLD, zoon van Gillis Fraanje en Maatje Briks, huwde 30 Oct 1805 te Borssele, NLD
- 17 Janna Kloet geboren 01 Dec 1787 te Biezelinghe, NLD en overleden 04 Jan 1858 te Borssele, NLD
- 18 Cornelis Karelse geboren vóór 1790, huwde vóór 1814
- 19 Wilhelmina Minnaar geboren vóór 1793
- 25 Maria Filius geboren rond 1797 te Wissenkerke, NLD, dochter van Cornelis Filius en Maria Keetelaar
- 26 Jan van der Heijde geboren rond 1784 en overleden 05 Feb 1858 te Wissenkerke, NLD, huwde 25 Jan 1805 te Wissenkerke, NLD
- 27 Janna de Lange geboren rond 1788 en overleden 08 Jun 1855 te Wissenkerke, NLD
- 32 Gillis Fraanje geboren 20 Jul 1734 te Oudelande, NLD en overleden rond 1810 te Borssele, NLD, zoon van Pieter Fraanje en Neeltje de Koeijer, huwde rond 1774 te Borssele, NLD
- 33 Maatje Briks geboren 26 Feb 1746 te 's-Gravenpolder, NLD en overleden 15 Mar 1811 te Borssele, NLD
- 50 Cornelis Filius geboren 10 Oct 1772 te Wissenkerke, NLD en overleden 06 Sep 1843 te Wissenkerke, NLD, zoon van Adriaan Filius en Jacoba IJmanse, huwde 24 Oct 1794
- 51 Maria Keetelaar geboren rond 1778 te Kortgene, NLD en overleden vóór 1826 te Wissenkerke, NLD

¹ **VAN 'S-HEEREN WEGEN.** Genade verheerlijkt in zondaarsharten. DEN HERTOG - HOUTEN

- 64 Pieter Fraanje geboren rond 1700 te Oudelande, NLD, zoon van Gillis Pieters Fraanje en Josijna Jacobusse, huwde vóór 1734
- 65 Neeltje de Koeijer geboren rond 1700 te Heinkenszand, NLD
- 100 Adriaan Filius geboren rond 1734 te Wissenkerke, NLD en overleden 13 Jun 1817 te Wissenkerke, NLD, huwde 04 Feb 1765 te Colijnsplaat, NLD
- 101 Jacoba IJmanse geboren Chr 03 Mar 1743 en overleden 12 Jan 1780 te Wissenkerke, NLD
- 128 Gillis Pieters Fraanje geboren 21 Mar 1671 te 's-Gravenpolder, NLD, zoon van Pieter Gillis Fraanje en Elisabeth Brinks, huwde vóór 1700
- 129 Josijna Jacobusse geboren 21 Mar 1670
- 256 Pieter Gillis Fraanje geboren rond 1640 te Kruiningen, NLD, zoon van Gillis Pieters Fraanje, huwde vóór 1671
- 257 Elisabeth Brinks geboren rond 1640 te Kruiningen, NLD
- 512 Gillis Pieters Fraanje geboren rond 1615, zoon van Pieter Sijmons Fraanje
- 1024 Pieter Sijmons Fraanje geboren rond 1590, zoon van Sijmon Claes Fraanje
- 2048 Sijmon Claes Fraanje geboren rond 1570, zoon van Claes Fraanje
- 4096 Claes Fraanje geboren vóór 1546

Pieter Fraanje, grootvader van ds. J. Fraanje

Wij gaan nu eerst onze aandacht geven aan Pieter Fraanje (1815-1862). Zijn levensgeschiedenis is in 1885 door zijn zoon Jan opgeschreven, met gebruikmaking van Pieters eigen bekeringsgeschiedenis.

(Dit geschrift was onuitgegeven. Wij gebruikten een afschrift in enigszins aangepaste spelling van de heer M. J. Goud te Waarde. Inzake de geboorte- en doopdata van de kinderen zijn de aantekeningen niet altijd correct.)

Sinds 1756 woonde te Borssele een wagenmaker: Gilles Pieterse Fraanje. De Fraanje's zijn waarschijnlijk afkomstig van gevluchte Hugenoten uit Frankrijk. Zijn zoon was Jan Fraanje, eveneens wagenmaker. Zijn zoon was Gilles Fraanje, de vader van Pieter Fraanje. Het gezin woonde te Borssele. Pieter was een begaafde jongen. Op 18 jarige leeftijd verveelde hij zich schijnbaar in de winter en besloot om een soort volkstelling van Borssele te maken. Alle inwoners schreef hij op, inclusief de kinderen. Bij Ad. van Boven meldt hij zelfs: nog één ongedoopt... De laatste naam is **Janna Karelse**. Rond Janna d'r naam is een kringetje gezet. De reden is niet moeilijk te raden: hij was verliefd!

Het geschrift eindigt als volgt:

Samen 590

*Deze schaar is nu ten ende
'k heb gezet zo ik ze kende
Hier meed is nu mijn lust geboet
Die beter kan die beter doet
Wie hier de eerste weg zal gaan
Of wie er laatst zal blijven staan
Dat zal de tijd gewis eens leeren
Voor hun is't best die zich bekeeren
En vroeg een tijd in God besteden
Hierop wagt hij dan zaligheden.*

Door mij Pieter Fraanje Jz. Borssele 10-12-1833. Einde

Pieter Fraanje trouwde op 19-11-1835 met Johanna Karelse te Borssele. Hun zoon Jan trouwde met Mej. Oppeneer. Een van hun kinderen was ds. Josias Fraanje.

Pieter Fraanje, oud-diaken van de hervormde gemeente te Heinkenszand, scheidde zich samen met zijn vrouw Johanna Karelse omstreeks 1840 af, welk feit in die gemeente een grote opschudding maakte. Hij sloot zich niet direct bij een afgescheiden gemeente aan, maar ging dan voor het eerst naar een oefening aan de 's-Heerenhoekse zandweg bij de wed. Vlasman, waar D. de Leeuw voorging in het gebed. Zowel Aagtje Minnaard, weduwe van Cornelis Vlasman, alsook Dirk de Leeuw behoorden tot de christelijke afgescheiden gemeente van Borssele, die 's zondags zowel in Borssele als in 's-Heerenhoek bijeenkomsten hield. Ook in de christelijke afgescheiden gemeenten bestond er, als er geen predikant was, hoegenaamd geen verschil tussen kerkdiensten in de vorm van huissamenkomsten en oefeningen.

Toen Pieter Fraanje op 5 mei 1842 in de christelijke afgescheiden gemeente van Goes door Van der Meulen zijn dochter Janna liet dopen, was hij nog steeds niet aangesloten. Dus zal hij bij de doop op zijn minst een toezegging in die richting hebben moeten doen. Maar in Heinkenszand kreeg hij steeds nauwere kontakten met sommige van Gods kinderen, in het bijzonder met Neeltje van Noppen, echtgenote van Cornelis Oranje. Pieter voelde zich bij de Afgescheidenen niet meer thuis. Begin oktober 1847 ging hij met zijn vrouw naar de vergadering van Jacobus Pijke in Heinkenszand, waar Jacobus Pijke ouderling was. Blijkbaar had hij er nu spijt van, dat hij zijn dochter door Van der Meulen en niet door Budding had laten dopen, want toen eerstgenoemde kort daarna voor de inschrijving in het doopboek enkele administratieve gegevens nodig had, weigerde Fraanje die te geven: *De vader kort na den doop tot ds. Budding overgegaan zijnde, verkoos niet aan mijn de geboorte en naam op te geven*, schrijft ds. Van der Meulen

Fraanje, wilde niets liever dan vertellen wat de Heere aan zijn ziel gedaan had. Hij had diepe en bevindelijke gesprekken met Jannetje Leunis, echtgenote van Jacob Semeijn, met diaken Bartus Gerardus van Loon en met Cornelis van Damme en diens vrouw Cornelia Lokerse, allen leden van de Oud-Gereformeerde Gemeente van Heinkenszand, maar toch wel het meest met Neeltje van Noppen. 'Die was een bijzondere vriendin van hem. Zij was in de raad zijner ziele en werden als door eenen Geest gedreven, en daar zij dicht bij hem woonden, verkeerden zij veel met malkanderen', schrijft Fraanje. Zoveel, dat Fraanje door ouderling Pijke werd bestraft, zoals Fraanje's zoon het optekende en hij voegt er aan toe: *van welke zijde of dit kwam, dat weet ik niet, want er zijn zelf aan 's-Heeren kinderen zoveel kanten*. Van Jac. Pijke tekent Fraanje jr. overigens op: *Pijke was ook een bijzondere vriend van hem, daar heeft hij veel onderwijs van ontvangen, een man van veel kennis, maar ook veel genade en gaven. Deze heeft ook het eerste boekje voor hem gekocht: Miziras, toen was het lezen dagen en nachten*. (Lambertus Myseras, 1676-1740, Middelburgs ouderling die veel bevindelijke boekjes schreef.)

Een van de kinderen die in deze tijd door ds. Ledeboer gedoopt werden, was Gillis Pietersz. Fraanje, geb. Heinkenszand 11-8-1847, gedoopt in de 'schuure van D. Stroosnijder'. Aagtje, geb. 10 november 1848 dochter van Pieter Fraanje werd gedoopt tijdens een dienst in Baarsdorp, gehouden in een hofstede.

In het levensbericht van Pieter Fraanje lezen wij, nadat verhaald is dat hij zich bij Budding had gevoegd, het volgende: *niet dat eenig overhang van kerk plaats had, maar de leeraar, die vroeger ook in Zeeland had verkeerd als in dezelfde richting van ds. L. G. C. Ledeboer, overnemende dat dit nog was, daar er van enkele naar gezien werd dat dit niet zo was, gelijk ook later is gebleken.* Een passage, waarvan niet alle onderdelen even helder zijn, maar wel de strekking: in het begin werd het verschil tussen de prediking van Budding en die van andere oud-gereformeerde voorgangers maar door weinigen onderkend.

Door Bakker al in 1851 en misschien door enkelen, die zich niet verbonden, in 1852. Fraanje was zelf zo ver in 1856: *daar ds. H. Budding niet meer leerde als vroeger, liep dit bij vele verkeerd en ook bij hem [Fraanje], en den eenen ging nu en den anderen dan terug.* Dat was voor Fraanje weer een moeilijke zaak. *“Doch op zekere reis weder op weg na de kerk zijnde van dezen vernoemden leeraar, raakte hij ernstig aan het vragen of hij hem mocht onderichten wat te doen of wat te laten. Onder deze verzuchtingen kwam hem voor dat hij zijnen weg moest verlaten en een andere weg moest inslaan, naar 's-Gravenpolder. Dit deed hij en kwam dus niet in Goes, zoo hij gemeend had, maar te 's-Gravenpolder in de oefening bij D. Bakker. Deze hielden aan hunne oude leer door Gods genade vast en waren onder de leiding van ds. P. van Dijke”.*

Eenmaal opgenomen in de gemeente van 's-Gravenpolder, werd Fraanje daar een trouw lid. Na verloop van tijd mochten hij en Gerard Felijs zelf ook oefenen.

Pieter Fraanje, Pieter Simonse, Gerard Otte, Dingenis Stroosnijder en anderen, die de eenvoudige en ongeletterde Bakker verkozen boven de begaafde en geleerde Budding, en wellicht ook Jacobus Pijke, Cornelis van Sluijs, Jacobus de Zeeuw en anderen, die zich in 1852 niet met Budding hadden verbonden, maar zich enkele jaren later wel bij Bakker aansloten, waren er van overtuigd dat Bakkers prediking meer in de lijn van de gereformeerde oudvaders lag dan die van Budding. Diaken en oefenaar Bakker was zeker een man met singuliere gaven. Later, in 1865, zou hij predikant worden en men kan zeggen dat hij van grote betekenis is geweest voor de handhaving van de Gereformeerde leer op Zuid-Beveland en ver daarbuiten. De gemeente bleef groeien. Van 1 juli 1859 tot 1 juli 1861 traden 39 nieuwe leden aan in 's-Gravenpolder tegen 49 in Goes.

Ontstaan Afgescheiden kerk 11 september 1836

Het najaar van 1836 gaf op veel plaatsen in ons land een verhoogde activiteit van de justitie t.a.v. de samenkomsten van Afgescheidenen te zien. Dit was ook het geval op Zuid-Beveland. Had ds. Budding van Biggekerke, die met Pasen 1836 (3 april) zich officieel aan de Hervormde kerk had onttrokken, al op zondag en woensdag 4 en 7 september godsdienstoefeningen van Afgescheidenen geleid, resp. op het erf van Boudewijn Nieuwenhuijse in de Oude Kraayertpolder onder 's Heer Arendskerke en in de herberg van Gerard Otte in Nieuwdorp, op zondag 11 september 36 deed hij hetzelfde in Borssele in de schuur van **Jannis van de Luijster**. Natuurlijk, zouden we haast zeggen, want deze was daar duidelijk de leidinggevende figuur.

Al op vrijdag 9 september was ds. Budding bij Van de Luijster komen logeren. Op die dag of een dag later kwamen op initiatief van ds. Budding bij de wed. J. Onderdijk te 's Heerenhoek aan huis een aantal Afgescheidenen uit Borssele, 's Heerenhoek en Heinkenszand bij elkaar om alvast een kerkenraad te kiezen voor een gecombineerde gemeente, waarbij zich dan Afgescheidenen uit Borssele, 's Heerenhoek en

Heinkenszand konden aansluiten.

Volgens de 'herinneringen' van Jannis van de Luijster werden de volgende personen in de kerkenraad gekozen (we zetten achter hun namen enkele personalia): Ouderling werden:

1 Jannis van de Luijster, zoon van Willem, 47 jaar, geboren op de Hoofdplaat, wonende Borssele, landman.

2 **Jacobus Pijke**, zoon van Jan, 47 jaar, geboren Goes, wonende Heinkenszand, winkelier.

Tot diaken werden gekozen:

1. Jan Steketee, zoon van Cornelis, 33 jaar, geboren en wonende te Borssele, arbeider en dijkwerker.

2. Dirk de Leeuw, zoon van Gerard, 32 jaar, geboren te Nisse, wonende 's Heerenhoek, kleermaker.

3. Bartus Gerardus van Loon, zoon van Wouter, 35 jaar, geboren in Gelderland (Bruchem in de Bommelerwaard, een paar km ten zuiden van Zaltbommel), wonende Heinkenszand, deurwaarder van het vredegerecht aldaar.

Van de Luijster vervolgt zijn verhaal: "Den 11 sept. (heeft ds. Budding) bij mij in de scheure gepredikt en de voornoemde ouderlingen en diaconen bevestigd. En ons kind, geboren den 22 april 1836, gedoopt, Maatje; ook nog een kind van M. Rusten van de Ouwe Kaaij, gemeente Borssele. Op dien dag verbazend wind en plasregen. Evenwel nog 22 wagens en sjeesen en wel 300 à 400 menschen. En met heel veel stigtinge en voor veel (velen) tot zegen geweest."

Op die stormachtige, natte zondag in september 1836 is dus de Afgescheiden kerk in Borssele ontstaan.

We kunnen het bovenstaande verhaal nog aanvullen met enkele gegevens uit een brief van de burgemeester van Borssele, Marinus van Wyngen, aan de commissaris van het district Goes en uit een rapport van de veldwachter van Borssele, Cornelis Adriaanse.

Zowel de doop van de beide kinderen als de bevestiging van de kerkenraadsleden vonden plaats in de middagdienst. Bij de uitgang van de schuur hadden enkele diakenen met 'bussen' gestaan, waarin iedere aanwezige zijn gift had kunnen doen.

De burgemeester, die 's middags ook naar de hofstede was gegaan, had nog geconstateerd, dat de orde niet was verstoord geweest en dat er een "grote menigte van volk ... uit de stad (Goes) en van vele plaatsen van dit eiland waren bijeen gekomen".

Korte tijd later velde de rechtbank te Goes het vonnis over de in haar ogen illegale godsdienstoefeningen van 11 september, in de schuur van Jannis van de Luijster gehouden. Daarbij betrof ze ook de samenkomsten, die enkele dagen eerder op woensdag 7 september in de herberg van Nieuwdorp bij Gerard Otte hadden plaats gevonden en waarin ds. Budding ook was voorgegaan.

We noemen nu nog het bedrag van de boeten, die de nieuwe kerkenraadsleden te Borssele, 's Heerenhoek en Heinkenszand kregen te betalen. Dit was voor Jannis van de Luijster, die zijn schuur in Borssele beschikbaar had gesteld fl 75,-.

De nieuwe ouderling **Jacobus Pijke** van Heinkenszand, en de nieuwe diaken Jan Steketee van Borssele, Dirk de Leeuw van 's Heerenhoek en Bartus Gerardus van Loon uit Heinkenszand kregen elk f 25,- boete.

Gedeeltelijk overgenomen uit Dr. J. Wesseling.

Hieronder volgt het geschrift van Jan Fraanje over Pieter Fraanje

Mijn vader, Pieter Fraanje, is geboren te Borssele op 6 maart 1815 en is gedoopt door ds. J.A. Anosy in de gereformeerde kerk. Zijn ouders waren Jan Fraanje en Janna de Koeijer. Zijn vader was geboren op 30 april 1785 te Borssele en zijn moeder op 1 december 1787 te Biezelinge. Zij waren in de huwelijke staat verenigd op 30 oktober 1805.

Dit echtpaar kreeg twintig welgeschapen kinderen, aan wie allen het bondszegel des Doops is bediend. Van deze kinderen zijn er nu nog drie in leven, en er zijn vele kindskinderen, zowel hier te lande als in Amerika. Wat het leven van de ouders van vader betreft, dat was zeer godsdienstig, burgerlijk en stichtelijk. Daarom was mijn grootvader in zijn gemeente zeer bemind en ook veeltijds een der kerkenraadsleden. Als iets zeldzaams heb ik horen zeggen dat hij vijftientwintig keer zijn eed had afgelegd voor de preekstoel. Het werd door velen ook geloofd dat hij genade bezat, maar in een bekommerde toestand verkeerde. Later hoop ik nog iets te vermelden van hetgeen er nog in hem omgegaan is bij zijn sterven.

Vader had dus een uitwendige christelijke opvoeding, maar het was met hem zoals met velen: hij diende losbandig de wereld, maar met dit verschil, gelijk ik geloof dat het met velen is die in de eeuwige verkiezing der genade zijn opgesloten, hij deed het niet vrij. Hij had vroeg indrukken dat er meer gekend moest worden dan wij weten in onze natuurstaat waarin wij geboren zijn. Daar sprak hij dikwijls van. Het gebeurde ook wel dat hij zeer bevreesd en beangst was, voornamelijk als hij alleen was. Dan gebeurde het wel dat hij van zijn werk wegliep. Deze benauwdheid ging weer over als hij bij mensen kwam. Hij had een lichte hoedanigheid, vol dwaasheid, was goed van temperament, lang van persoon, sterk van krachten en had een vrijmoedige geest. Voor bijzondere, uitbrekende zonden is hij in zijn jonkheid bewaard gebleven door "s Heeren onuitsprekelijke goedheid.

Zijn vader was van beroep wagenmaker en heeft hem dat ambacht ook geleerd. Maar het gebeurde wel dat hij een uitstapje deed; hij is dan ook nog boerenknecht geweest bij J. van de Luijster. Hij heeft ook nog aan de zeedijk gewerkt, maar hij moest altijd weer tot zijn beroep weerkeren. Wat is de mens! De Heere bestiert zijn gang.

Onder deze en andere wisselende omstandigheden kwam hij in aanraking met Johanna Karelse, dochter van E. Karelse en Wilhelmina Minnaard, met wie hij op 18 november 1835 in de echt getreden is. Zij zijn ingezegend door ds. J.P. Burgerhout, door wie zij ook beiden in het voorjaar van hetzelfde jaar als leden der kerk waren bevestigd. Alzo gold ook voor hen: "Daarom zal een mens zijn vader en moeder verlaten en die twee zullen tot één vlees zijn."

De eerste winter na hun trouwen heeft hij als wagenmakersknecht gediend te Kloetinge, maar op 16 maart 1836 opende de Heere een weg om in Heinkenszand voor zichzelf te kunnen werken. Op 1 mei van dat jaar ging zijn schoonmoeder, die weduwe was, bij hen inwonen. Nu was het zoals de Schrift zegt: "Maar die getrouwd is, bekommert zich hoe hij de vrouw zal behagen." Hij werkte van "s morgens vroeg tot "s avonds laat en ontzag zich geen moeite. Omdat hij zijn ambacht nog niet volledig beheerste, is het dikwijls gebeurd dat hij, als hij een moeilijk stuk werk had om te maken, "s nachts ermee naar zijn vader in Borssele ging, anderhalf uur lopen. Het gebeurde ook wel dat zijn vader zelf kwam. Dit ging voorspoedig en niemand merkte er iets van.

Toen zij ruim tien maanden getrouwd waren, werd op 23 september 1836 schrijver dezes, **Jan Fraanje**, geboren en naar gewoonte gedoopt door ds. A.B. Hagen, predikant van de hervormde kerk. Twee jaar later, op 11 september 1838, ontvingen zij een dochter, Wilhelmina, die getrouwd is met Jan Verheule uit Goes. Op 9 februari 1840 ontvingen zij weer een dochter, Janna, doch deze is gestorven toen zij nog maar anderhalf jaar oud was. Dezen waren ook gedoopt door dezelfde leraar.

Vader was getrouwd in zijn godsdienst, zoals de broeders van Jozef: vroom, maar niet godvrezend. Hij kon door uitwendige kennis dan ook veel over de godsdienst spreken op zijn wijze. Hij was een getrouw kerkganger en op jonge leeftijd werd hij benoemd tot diaken.

Onder wisselende omstandigheden duurde dit tot 15 maart 1840. Hij zou op die zondag weer eens zijn familiebetrekkingen in Borssele gaan bezoeken en daar ook naar de kerk gaan. 's Middags zou hij dan zijn zuster Maria bezoeken, die getrouwd was met Jan Steketee en daar ook woonachtig was. Deze zuster was een jaar tevoren door de Heere in Zijn onuitsprekelijke liefde getrokken uit de macht der duisternis en overgezet in Zijn wonderbaar licht. Het was niet haar roeping om over de wereld, maar om over Gods vrije genade te spreken.

Toen hij dan zo bij zijn zuster was, roerde de Heere haar mond aan, opdat zij zou spreken over hetgeen God haar door genade had doen ondervinden. En de Heere opende zijn hart, zodat het doorging tot de verdeling der samenvoegselen en des mergs.

De kerkklok luidde en zijn zuster Maria zei: "Pieter, moet gij niet naar de kerk?"

Hij antwoordde: "Maria, ik geloof dat ik beter hier kan blijven." Zij antwoordde: "Dat moet gij zelf weten." En zij ging verder te vertellen over de grote werken Gods die Hij aan haar betoond had en ze werd bij vernieuwing ingeleid. De Geest werd vaardig en trok van hart tot hart, zodat vader als een Lydia acht mocht geven op hetgeen tot hem gesproken werd. Hij werd hieronder geheel ontsteld en mocht wel met Rebekka zeggen: "Waarom ben ik dus?" Want hij wist niet hoe hij was.

Onder deze indrukken ging hij naar zijn ouders terug. Toen hij daar kwam, vroeg zijn vader: "Wel, Pieter, waar ben je vanmiddag geweest?"

"Bij zuster Maria", antwoordde hij. "Ze heeft mij verteld welke grote dingen God aan haar ziel gedaan heeft en ik dacht dat ik beter daar kon zijn dan ergens anders. Wat zuster Maria heeft ondervonden, zullen wij toch ook enigermate moeten kennen, zal het wel zijn."

"Jawel", zei zijn vader, "maar gij moet uw kerkplicht niet verzuimen. Gij moet toch ook niet licht denken van uw dominee."

Vader antwoordde: "Welke dominee?", want hij wist niet eens wie zijn dominee was!

Zo verliet hij dan de woning van zijn ouders. Nu was het weleens meer gebeurd dat hij ontroerd uit Borssele vertrokken was, maar als hij dan halverwege was, was hij het kwijt. Hij was vol vrees dat het ook nu weer zou overgaan. Maar hier werd bevestigd: Als Ik beroer, wie zal dan stillen?"

Zo kwam hij ontsteld thuis. De smid H. Mol kwam om, zoals zij wel meer gewoon waren, samen te redeneren over de kerk en het werk, maar dit was voor vader niet meer doenlijk. Het vat moest uitgeven wat het inhield. Van stonde aan sprak hij over God en Zijn wegen.

Nu zal ik meedelen hetgeen vader zelf heeft opgeschreven en ik zal woordelijk meedelen zoals hij het heeft geschreven.

Het luidt aldus: "Ik, Pieter Fraanje, oud wezende 25 jaren en negen dagen op zondag .. maart 1840, zo was ik door Goddelijke voorzienigheid naar Borssele gegaan, waar mijn ouders woonachtig waren en ook mijn geliefde zuster, die de Heere aanvankelijk had bekeerd en in dezelfde winter heeft zij het grote voorrecht verkregen Jezus Christus als haar overnemende Borg te mogen aannemen, uit vrije genade. In diezelfde ogenblikken heeft het de Heere mogen believen bij vernieuwing haar voor te komen om te spreken tot Zijn eer en om haar te gebruiken als een middel voor mij, zodat het in mijn ziel een onuitsprekelijke begeerte werd om de Heere te dienen.

Het was de begeerte van 15 maart tot maandag 30 maart dat het de Heere believen mocht om mij te laten zien wat voor een ellendig mens ik was en dat ik mocht bekennen dat ik tegen alle geboden Gods gezondigd had en geen kennis aan Jezus had. Het was mijn begeerte in het verbond met de Heere te komen. Het was op zaterdag 25 april 1840 dat het de Heere Jezus beliefd heeft Zich te openbaren met deze woorden: "Gedenk mijner als Gij in Uw Koninkrijk zult gekomen zijn."

"Heden zult gij met Mij in het paradijs zijn"

Dit is alles wat vader geschreven heeft. Toen dit gebeurde, zat hij als een dode op zijn stoel. Ja, allen die er bij tegenwoordig waren, dachten ook niet anders en trachtten hem dan ook voorzichtig op bed te krijgen. Hij was vol verwondering en aanbidding over hetgeen God aan zijn ziel gedaan had. Hij was verslonden in de liefde van Christus. Hij was ook gedurende enige dagen niet in staat om zijn uitwendige zaken te verrichten.

Kort daarna toonde de Heere hem hoe hij nog gebonden was aan vrouw en kinderen en al het vergankelijke en dat hij moest sterven aan al hetgeen hier is. De Heere kwam met Zijn onuitsprekelijke liefde en vrede; Hij stortte zoveel liefde en vrede in zijn ziel dat hij verslonden was in die liefde en vrede, zodat alles hem schade en drek was om de uitnemendheid van Christus Jezus.

Toen dit gebeurde, was hij in zijn winkel en toen moeder bij hem kwam, lag hij bijna bewusteloos en hij zei: "Nu is het alles vrede. Nu ben ik met alles bevredigd."

Hij was niet in staat om iets te doen, hij kon alleen maar spreken over de liefde en vrede Gods die in zijn ziel was uitgestort. Wat er in al deze omstandigheden zoal is omgegaan, zal eenieder die er enigermate iets van kent, kunnen begrijpen. De natuurlijke mens kan niet begrijpen de dingen die des Geestes Gods zijn.

Er vonden vele veranderingen plaats.

Ten eerste zijn bidden, dat vroeger uit sleur en gewoonte of plichtsbetrachting was, dat werd nu de adem zijner ziel. Er was nu meer werk in het geestelijke dan hij ooit gehad had in het uitwendige. Nu was het bij hem gelijk het bij velen van 's Heeren kinderen was: hij hield vast aan zijn oude gewoonte zolang hij maar kon. Maar op zekere keer, toen hij weer een formuliergebed voor het eten zou bidden, en daar niet hij maar de Geest Zelve bij hem bad, raakte hij in de war. En zie, daar vielen nu de krukken van onder de armen en kreeg hij het, hoe gebrekkig en hoe ellendig ook, op zijn God te wagen. De Heere nu gaf hem het voorrecht dat Hij hem de Geest des gebeds meedeelde en de vrijmoedigheid om dit in zijn huisgezin te doen. Maar nu begon hij ook in de verzoeking te komen als er een vreemde aanwezig was. Ik heb hem dikwijls horen vertellen welke angsten hij heeft uitgestaan als er een vreemde bij het gebed aanwezig was. De eerste keer dat dit plaatsvond, was bij J. Oranje te Nisse, die ziek was. De bestrijdingen die hij daarop heeft ondervonden, waren vele.

Hierbij kwamen nog bezwarende omstandigheden omtrent zijn kerkgang. Hij had nu een andere gang gekregen en hij kon dan r geen voedsel krijgen voor zijn ziel. Hij mocht veel het aangezicht des Heeren zoeken of het Hem behagen mocht hem hierin genadiglijk te hulp te komen, hetwelk ook geschiedde met deze waarheid uit 2 Korinthe 6: 17 en 18: "Daarom gaat uit het midden van hen en scheidt u af, zegt de Heere, en raakt niet aan hetgeen onrein is, en Ik zal u aannemen. En Ik zal u tot een Vader zijn, en gij zult Mij tot zonen zijn, zegt de Heere, de Almachtige." Hiermee heeft hij de kerk verlaten, hetwelk in die gemeente een grote opschudding maakte.

Hij bleef niet in huis zitten, maar zag om naar andere middelen. Hij ging voor het eerst naar een oefening in de woning van de weduwe Vlasman aan de "s-Heerenhoekse Zandweg, waar D. de Leeuw voorging in den gebede. Daar werd hij zeer gesterkt en ontdekt.

Het gebeurde eens dat hij sterke betoningen en werkingen des Geestes gevoelde. Hij durfde niet te schreeuwen en toen sprong hem het bloed uit de neus.

Hij werd in die dagen ook sterk aangevallen door de vorst der duisternis. Het werd bij hem ook uitwendig bevestigd dat de satan omgaat als een briesende leeuw, zoekende wie hij zou mogen verslinden.

Toen hij eens van Borssele kwam, stelde de duivel zich in het midden van de weg met een uitgetrokken zwaard in zijn hand. Het zweet brak vader aan alle kanten uit; hij kon en durfde geen stap vooruit te doen, totdat deze waarheid als het ware tegen hem gezegd werd uit Job 41:17 en 18: "Raakt hem iemand met het zwaard, dat zal niet bestaan; spies, schicht, noch pantsier. Hij acht het ijzer voor stro, en het staal voor verrot hout."

Dit ging gepaard met vele verzuchtingen. Toen was alles geweken en hij kon veilig, ja, bemoedigd, zijn reis voortzetten.

Langzamerhand kwam hij in aanraking met sommigen van Gods kinderen, want het was bij hem: "Komt, hoort toe, o allen gij die God vreest, en ik zal vertellen wat Hij aan mijn ziel gedaan heeft." Hij raakte in het bijzonder in kennis met Neeltje van Noppen, huisvrouw van C. Oranje. Dat was een bijzondere vriendin van hem. Zij was hem de raad zijner ziel. Ze werden door één Geest gedreven en omdat ze dicht bij hem woonde, verkeerden zij veel met elkaar, ja, zóveel dat hij door iemand van wie men wel geloven mocht dat het een van Gods kinderen en ook een vriend van hem was, bestraft werd.

Dit was J. Pijke. Van welke zijde dit kwam, weet ik niet, want er zijn aan "s Heeren kinderen zoveel kanten. Hoe het ook zij, zij waren met elkaar verenigd en mochten veel de liefde des Heeren ondervinden en samen met elkaar overleggen.

Zoals ik zo-even verhaald heb, was J. Pijke ook een bijzondere vriend van hem. Daar heeft hij veel onderwijs van ontvangen. Het was een man met veel kennis, maar ook met veel genade en gaven. Deze heeft ook het eerste boekje voor hem gekocht, van Myseras. Toen was het dag en nacht lezen, als er maar een ogenblik gelegenheid was. Hij had zelfs een lamp bij zich in de bedstede om, als hem de slaap niet overviel, te kunnen lezen.

Hij kwam ook veel bij Janna Semeijn, B.G. van Loon en meer andere vrienden, inzonderheid ook bij C. van Damme en zijn vrouw. Dezen waren hem ook tot bijzondere hulp en sterkte, zowel in het inwendige als in het uitwendige, zodat hier ten volle Gods belofte werd vervuld: "Ik zal u geen wezen laten."

Vader heeft in die eerste twee jaren veel van de liefde des Heeren ondervonden. Hij was veeltijds dronken van liefde. Het kwam dikwijls voor dat hij niet in staat was om

zijn uitwendige zaken te verrichten. Zelfs het opschrijven van zijn werkzaamheden die hij verricht had (wat voor een wagenmaker toch zeer noodzakelijk is), daar dacht hij niet aan. De Heere gaf moeder echter dat zij hem hierin te hulp kwam. Dikwijls ging het met veel moeilijkheden gepaard. Hij zag er in het eerst net uit of hij een tering had; hij was overal van afgetrokken en had bijna geen natuurlijke liefde voor zijn vrouw of betrekkingen. Hij werd er in dezen ook van beschuldigd dat hij geen zin in werken had, maar wie iets kent van de sterke uitlating van de liefde Gods in het hart van Zijn kinderen, die zal hierover niet zo oordelen. Ik weet wel dat Gods volk ook aan alle zijden mank gaat, maar hoe zouden anders de discipelen van de Heere Jezus voor een wijle tijds alles hebben kunnen verlaten en Hem gevolgd zijn, indien het niet geweest zou zijn door de liefde die Hijzelf in hun harten had uitgestort?

Het is eens gebeurd dat hij naar Goes ging en bij een vriend kwam, H. Zwieter, die ook zo in de liefde stond. Toen hij 's avonds thuis kwam, was het alsof hij buiten zinnen was, want hij wist niet of hij nog bij Zwieter was of dat hij thuis was. Hij zonderde zich dan maar eens een dag af van uitwendige spijs en drank en dan was hij een worstelaar aan de troon der genade. Hij had een klein kamertje, waar hij vele uren in het eenzame doorbracht om zijn God te ontmoeten. Hij betoonde het ook uitwendig dat hij een andere keuze had gedaan, want vele afgoden van goud en zilver, kleding en huissieraad werden opgeruimd. Hoewel het ook alles met veel bestrijding en moeite gepaard ging, God schonk hem in dit alles ook veel overwinnende genade.

Hem werden ook dikwijls vele lagen gelegd en wel inzonderheid door de Roomsgezinden. Hij werkte veel voor roomse boeren. Het gebeurde eens op een zondagavond dat velen van die boeren in een herberg waren, die zich dicht bij zijn huis bevond. Toen zij zagen dat hij thuiskwam uit de kerk, zeiden ze tegen elkaar: "Hebt gij wel gehoord dat onze wagenmaker zo veranderd is? Zou dat waar zijn?"

Wil ik dat eens gaan beproeven?" zei H. de Jonge, een van die boeren. "Ik zal naar hem toe gaan en dan zien wat hij zegt; dan zullen wij het weten."

Dit vonden allen goed. Hij kwam dan als een gehuurde duivel, trad binnen en na elkaar gegroet te hebben, zei hij: "Wel, wagenmaker, hoe zit het met het aardappelland, hoeveel zoudt ge moeten hebben?"

Dus nogal op een zachte manier. Maar vader mocht hem door Gods genade antwoorden en zei dat dit de dag niet was om hierover te spreken, dat daar zes dagen voor waren en dat de zevende des Heeren dag was. De Jonge verliet hem beschaamd en ging naar zijn gezelschap terug. Zij hebben hem er nooit om verlaten en later is hij nog maar een enkele keer lastiggevallen.

Vader kwam ook in zware strijd met verscheidene familieleden, want hij kon niet nalaten hen ernstig te waarschuwen dat, als zij zo bleven voortgaan, hun een eeuwig wee stond te wachten. Sommigen werden zó boos dat ze hem in geen jaren kwamen bezoeken, maar hem meden en schuwden.

Hij had somtijds ook veel te kampen met diegenen die ook van zijn kerkgenootschap waren. Daar waren twee mannen die toentertijd alle jaren met een kraam met snuisterijen op de Heinkenszandse kermis stonden. Vader vermaande hen met vele drangredenen dat dit niet mocht gebeuren, want dat dit het dienen van de Baäl was en dat men op de plaats der ijdelheid niet mocht verkeren. Dikwijls verzocht men hem om medewerking, maar hij wilde hen niet helpen of van zijn goederen meedelen. Hij hield aan hen getrouw te waarschuwen, maar de meesten gingen verhard weg. Maar wat gebeurde er? '

Op een maandag, een van de voornaamste dagen van die ijdelheid, verwekte de Heere

een ontzettend zwaar onweer, zodat velen in angst en schrik neerzaten. Gewoonlijk kwamen ze dan naar vader, om toevlucht bij hem te zoeken, maar toen durfde niemand bij hem te komen. Een klaar bewijs dat zij zichzelf moesten beschuldigen. Nadien heeft hij geen moeite meer met hen gehad.

In al deze omstandigheden was hij met zijn huisgezin aangesloten bij de afgescheiden gemeente te Goes, waar ds. C. van der Meulen als leraar stond.

In 1841 ontvingen zij weer een dochter, Janna, gedoopt door de genoemde leraar. Zij is gestorven toen zij elf maanden oud was. Op april 1842 ontvingen zij weer een dochter, eveneens Janna, die ook gedoopt is door dezelfde leraar. Zij is nog in leven en is getrouwd met J. Hoekman te Hoedekenskerke.

In dat jaar 1842 beliefte het de Heere zijn vader van zijn zijde weg te nemen door de onverbidde dood. Daar heeft hij het volgende van aangetekend:

"Mijn vader Jan Fraanje is overleden op 30 augustus 1842 in de ouderdom van 57 jaar en vier maanden. Door de Goddelijke voorzienigheid heb ik mijn vader bij zijn laatste uiteinde niet meer gesproken, maar negen dagen voor het overlijden hebben wij over dood en eeuwigheid gesproken, met betraande ogen. Hij was bevreesd of hij wel een Borg had voor zijn schuld en zonden. Hij betuigde dat zijn begeerten waren met de kinderen die de Heere vreesden en hij zei dat dit ook voor de Heere niet verborgen was. Hij verzocht mij ook een gebed te doen.

Het was zijn verzoek of ik, zo het de Heere mocht behagen, moeder en de overblijvenden raad en bestuur wilde geven.

Ik antwoordde dat ik zulk een mens was die niet wist zijn eigen huis te regeren.

Zijn antwoord was dat hij het mij gegeven had en zo heb ik het aangenomen, zo de Heere mij Zijn kracht en hulp mocht schenken om voor haar eeuwige en tijdelijke zaken te zullen zorgen. Het was mijns vaders wens dat ik gezegend zou zijn voor tijd en eeuwigheid."

Vader heeft hem daarna niet meer gesproken. Op de morgen dat hij het bericht kreeg dat het ernstig met hem was, en hij zich met zijn zuster Kriena, die ook te Heinkenszand woonde, haastig op weg begaf, zei hij, toen hij een eind weegs gegaan was: Wij behoeven ons niet meer te haasten, want vader is overleden. Het gebed houdt op; ik kan niet meer voor hem bidden."

Toen zij er kwamen, vernamen zij dat hij juist op datzelfde ogenblik was gestorven. Hij was niet meer.

Kort daarna had vader weer een zware beproeving. Hij woonde in een winkel die met een hypotheek van achthonderd gulden belast was en toen hij die kocht verassureerd was. Maar toen hij door de Heere veranderd was, had hij zich aan de assurantie onttrokken. Dit ging zo geruime tijd door, zonder aanmerking. Maar wat gebeurde?

Er was brand geweest in Heinkenszand en nu liet de geldschieder, C. van Velsen te 's Heer-Arendskerke, hem aanzeggen dat hij moest verassureren of de hypotheek aflossen. Dit waren bezwarende omstandigheden, doch het beliefte de Heere hem te sterken; vader mocht geloven dat dit goed zou aflopen. Hij ging toen, zoals zijn plicht was, naar de geldschieder en na elkander gegroet te hebben, spraken zij over de zaken en God roerde de mond van vader aan om het zielverdervende aan te tonen dat daarin gelegen was en de Heilige Geest leidde het zo dat beiden, man en vrouw, in tranen wegsmolten en zeiden: "Pieter, gij moet ervan zwijgen en wij zullen er ook niet meer van spreken." En zij lieten hem vrij heengaan. Alzo wist de Heere hem in dit alles te redden.

Gelijk het was met verassuren, also was het ook met vaccineren. De eerste twee kinderen die zij ontvingen, zijn gevaccineerd, maar later geen meer; daar stond hij vierkant tegenover en daar is hij menigmaal voor in het strijdperk geweest.

Het jaar 1844 was al spoedig treurig; op 20 januari nam God moeders moeder weg door de dood, in de ouderdom van zeventig jaar. Als de boom naar het zuiden of naar het noorden valt, in de plaats waar de boom valt, daar zal hij wezen."

Op 27 augustus 1844 ontvingen zij weer een dochter, Cornelia, die is gedoopt door ds. C. van der Meulen en die nu in Rotterdam woont met J. Karelse.

In die dagen was hij ook zeer bevriend met **A. de Bruijne**, molenaar te Goes. Daar ging hij zondagsmiddags dikwijls eten. Later is deze leraar geworden van de afgescheiden gemeente.

Op 6 november 1845 ontvingen zij weer een zoon, Cornelis, die ook gedoopt is door ds. C. van der Meulen en inmiddels getrouwd is met Francina Openneer te Biezelinghe.

In 1847 deed zich voor vader wat droevigs voor. Toen kwam die geest op om naar Amerika te gaan, ook in het huisgezin van zijn zuster Maria te Borssele, die, zoals ik heb aangehaald, het middel in de hand Gods tot zijn redding had mogen wezen. Hij had door genade geleerd af te sterven van zijn uitwendige betrekkingen, maar nu moest hij voor een wijle tijds scheiden van haar aan wie hij innerlijk verbonden was. Dit was voor hem en die betrekkingen een zware zaak. Het kostte hem in het begin veel worstelingen en tranen, doch bij het afscheid kon hij haar veilig overgeven en mocht hij zeggen: "Niet mijn wil geschiede, Heere, maar Uw wil geschiede."

Zij geleidden hen naar het schip, het meest bedroefd zijnde omdat zij elkanders aangezicht niet meer zien zouden. Op 6 april 1847 vertrokken zij naar Antwerpen en op 16 april naar Amerika. Zij hadden negen kinderen, die zij meenamen en waarvan er nog velen leven. Velen hebben kinderen en kindskinderen, die in Amerika wel bekend zijn. De Heere heeft hen daar bijzonder gezegend, zodat een der kinderen, J. Steketee, het hoofd of de burgemeester is van Grand Rapids.

Toen begon er wederom verandering te komen in zijn kerkelijk leven. Moeder kwam zelden in de kerk; zij ging meestal naar *J. Pijke*, die oefening hield in de leer der vaderen. Het hart van vader begon er ook naar over te hellen, doch dit was moeilijk, evenals de eerste keer uit de andere kerk. Het ging onder vele bestrijdingen en velen kwamen om hierover met hem te spreken. Zij staken vele en grote pluimen op het hoofd en dit was juist het middel dat hij toen mocht zien dat ze niet Christus verhoogden, maar hem. Hij nam afscheid van hen en ging ter oefening bij *J. Pijke*, waar velen van die mensen samenkwamen en waar de Heere Zich door de werking van Zijn Geest ook dikwijls kennelijk had geopenbaard.

In 1847 ontvingen zij weer een zoon, Gilles, maar die heeft slechts enkele weken geleefd. Op 15 november 1848 ontvingen zij een dochter, Aagtje, die ongehuwd is gebleven en in Goes woont.

In die tijd, zoals ik zo-even aangehaald heb, gingen vader en moeder kerken bij *J. Pijke*. Ze hadden zelden een leraar. Vroeger had ds. H.J. Budding daar wel verkeer, doch deze was vertrokken naar Amerika. Dus in die tijd hadden ze geen leraar en daar waren vele kinderen aan wie het bondszegel des Doops niet was toegediend.

Maar God wist naar Zijn onuitsprekelijke goedheid in deze behoefte weer te voorzien. Hij bracht alhier de eerwaarde dominee Ledeboer, die door middel van *D. Bakker* te 's-Gravenpolder (die later leraar is geworden) alhier was gekomen. Wie het boekje

inziet van de laatstgenoemde, leraar zal het erin vinden.

Nu was er dan gelegenheid dat aan vele kinderen het bondszegel des Doops kon bediend worden. Aagtje werd dan ook gedoopt, veertien maanden oud zijnde, te Baarsdorp op een hofstede, bewoond door C. van Sluis.

Met ds. Ledeboer was vader bijzonder verenigd. Deze was hem de lust zijner ziel en van allen die met hem waren. Ik zal daar maar niet meer van schrijven, want deze achtenswaardige dominee was genoegzaam bekend. Ik zal maar voortgaan met wat er plaatsvond.

Terwijl de leraar zich hier nog bevond, ontvingen zij weer een zoon, Gilles, op 20 februari 1851. Daar zij dachten dat de leraar spoedig zou vertrekken, dachten zij dit kind spoedig te laten dopen. Dit kwam vader echter bezwaarlijk voor, omdat dit kind dan nog maar drie dagen oud zou zijn en volgens de besnijdenis was het te jong. Hij wist toen geen betere raad dan er met de leraar over te spreken of dit kon en mocht wezen. Hij ging zaterdagavond naar D. Bakker te 's-Gravenpolder, waar ds. Ledeboer verbleef. Toen hij daar kwam, liet hij de leraar en allen die met hem waren, weten wat er in die week was voorgevallen en hij vroeg of hij geen bezwaar had dat kind de volgende dag te dopen.

De leraar antwoordde: "Daar heb ik veel bezwaren tegen."

Vader antwoordde: "Mag ik ook weten welke?"

Hij antwoordde: "Dat ik het onwaardig ben om de bondszegelen te bedienen."

Vader antwoordde dat hij dan maar mocht zijn als een instrument in de hand des Geestes.

Hij zei: "Ja, een instrument ben ik juist, maar het is gelijk een zaag of een bijl die zich omhoog verheft en aandruist tegen zo een heilig en rechtvaardig God."

En zo spraken zij tot laat in de avond, totdat het tijd was om naar zijn woning in Heinkenszand terug te keren. Vader vroeg niet of hij zijn kind zou dopen en de leraar sprak er ook niet meer over, doch vader geloofde vast dat hij zijn kind zou dopen.

De zondag kwam aan en vader ging met zijn kind, dat nu drie dagen oud was, naar 's-Gravenpolder en het werd gedoopt in de schuur van D. Stroosnijder. Deze doopsbediening vond plaats onder veel aandoening, zowel van vader als van de leraar. Hoe zij gesteld waren, kan beter gevoeld dan beschreven worden, want zij hadden de band der liefde tussen elkaar. Het is mij altijd bijgebleven dat vader vertelde dat de leraar toen tot het kind deze woorden sprak: "Gij hebt een arme vader in de natuur, maar een rijke in Christus." Dit ging met veel indrukken gepaard.

Het was met deze leraar niet: "Ga heen en word warm, o neen, toen de godsdienstoefening geëindigd was, kwam hij naar vader, reikte hem de hand en gaf hem drie rijksdaalders. Ziedaar het dopen van Aagtje en Gilles door de leraar Ledeboer.

Nu zou ik een stapje terug moeten doen over zijn uitwendig bestaan. Dit begon zo hand over hand achteruit te gaan. Hij had in die tijd zware ongelukken, inzonderheid door in zijn been te hakken. Hij heeft zeker twee of drie keer in zijn been gehakt, waardoor hij veeltijds niet kon werken en het ging met veel ellende gepaard. Jarenlang had hij een zwerend been. Hij heeft ook eens met een beitel even boven zijn knie gestoken. Dit was zo erg dat hij gedurende zes weken op een stoel moest zitten en daarna met krukken moest lopen. Het duurde een lange tijd voordat hij weer kon werken.

Kort nadat hij genezen was, had hij met hetzelfde been weer een ongeluk. Hij kocht een klein varken van P. de Pie en dat zou hij gaan halen. Dit beestje liep op de mestput

en vader deed hem een touw om, om hem te geleiden. Door het vele schreeuwen dat dit diertje deed, brak de moeder uit haar hok en beet vader in zijn been, even boven dezelfde plaats waar dat ongeluk was geweest. Toen waren de angsten uitermate groot, omdat men altijd hoort dat dit moeilijk geneest. Doch hierin wilde de Heere Zijn machtige hand betonen en het was met een gering middel na enkele dagen genezen.

Doch onder al deze en meer andere tegenvallende zaken raakten zij zeer achteruit; schulden stapelden op schulden en de armoede overviel hen. Hij geraakte in een nare toestand en kon er niet mee onder God komen, maar zocht allerhande uitvluchten. Hij wilde steeds zichzelf helpen en bracht daar schijnbaar goede redenen voor naar voren, namelijk dat men niet met zoveel schulden leven mag en dat het temeer oneerlijk was als men dan van tevoren kan zien dat men ze niet betalen kan. Dan moest men alles ondernemen en doen wat men maar kon, zo meende hij. Dit was aan de ene zijde wel waar, maar aan de andere zijde zou men moeten wachten en zien wat Gods wil was, onder biddend opzien, maar niet zelf allerlei uitvluchten zoeken en vlees tot zijn arm stellen in plaats van op God te vertrouwen.

En nu weet ik het een weinig bij ervaring dat het genade is om zulks te doen; nochtans zal het ons niet verontschuldigen indien wij het niet doen. Hij werd door vele vrienden getrouw gewaarschuwd, maar het was evenals bij David, toen hij Israël wilde tellen. Al werd hij ook gewaarschuwd door Joab, dit alles hielp niet. Gods raad moest uitgediend worden en hetgeen van eeuwigheid besloten was, moest gebeuren. Hij zou dan vooreerst beginnen om boomgaarden te huren en dan naast zijn ambacht een weinigje nering doen in fruit. Dit scheen in het eerst nogal vrij goed te gaan, maar alles raakte in wanorde en het ging van kwaad tot erger. Toen dacht hij dat het maar het beste was om zijn bezit te verkopen, hoewel moeder en meer anderen van zijn vrienden dit probeerden tegen te houden. Hij zou het ondernemen, want hij meende dat God hem wel wat beters zou beschikken dan wagenmaker te zijn. Hij zou het publiek laten aanbieden om het te verkopen. Dit geschiedde. Maar wat gebeurde er?

Er waren geen kopers en er werd geen cent voor geboden. Dus vanzelf werd het duidelijk zichtbaar dat hij Zijn Meester uit het oog verloren had, Die hem zo menigmaal had gered en bijgestaan.

Hij werd van zijn ergste schulden afgeholpen en zou dan maar voortsukkelen. Maar de kloof was nog niet genezen. Toen werd het nog erger; hij werd moedeloos. Hij had tegenzin om te werken, terwijl hij vroeger zo ijverig was om in zijn bestaan te voorzien. Dit duurde twee jaar en ging gepaard met veel kommer en moeite en bezwarende armoede, hoewel God het nooit zo ver liet komen of hij had altijd brood en water, maar dikwijls in een schaarse toestand. Het is dikwijls gebeurd dat het water tot aan de lippen kwam, maar dan wist de Heere weer genadig uitkomst te geven.

Het was steeds zijn begeerte om van Heinkenszand te vertrekken; daar was niet tegen te spreken. Hij wilde voor de tweede keer alles publiekelijk verkopen, maar dit gelukte niet; er kwam weer niets van. Kort daarna echter heeft hij alles onderhands verkocht aan P. Meilaard. Ziedaar, nu had hij zijn begeerte verkregen, maar nu was het met hem gelijk het was met onze voorvaderen. Na de bedreven zaak of begeerte werden zijn ogen geopend, maar nu was het te laat; des Heeren eeuwig raadsbesluit moest uitgevoerd worden. Na allerhande uitvluchten kochten zijn vrienden een huis voor hem te Wissekerke, een gehuchtje waar men van tevoren kon zien dat daar, naar de mens gesproken, niets te doen was dan grote armoede lijden met zulk een talrijk gezin. Nu hadden zij wel een huis, maar wat nu te beginnen? Er was geen andere raad dan om zo goed of kwaad het ging het oude ambacht weer op te vatten, hoewel Wissekerke een plaatsje was waar geen verwachting was. Nochtans kon men niet verder en dit ging

alles koud en gevoelloos heen. Dit werk te beginnen en dan van alles ontbloom! Geen gereedschappen of hout of materiaal; het was aan alle kanten zo donker dat er geen lichtstraaltje te zien was.

Maar men zou de middellijke weg inslaan en rondgaan bij diegenen van 's Heeren kinderen die Hij met goederen dezer wereld had bedeeld, om door deze weg, indien de Heere hun harten mocht neigen, in staat te zijn hout en gereedschappen en wat hij verder nodig had te kopen en zijn beroep weer te kunnen uitvoeren. Dit ging met veel bezwarende omstandigheden gepaard. Hoewel de Heere hem hierin niet duidelijk voorkwam, nochtans geloofde hij dat dit ten beste zou uitkomen, doch het was maar een wolkje als eens mans hand.

Hij zou het dan onder biddend opzien ondernemen en ging daarom van Heinkenszand (waar zij toen nog woonachtig waren) naar Nisse en kwam bij G. Nieuwenhuijse, die toentertijd burgemeester was van die plaats. Hij geraakte met deze man en zijn vrouw in gesprek over God en Zijn handelingen, inzonderheid ook met hem. Hier begon de Heere Zijn wonderen van ontferming weer groot te maken en Hij wilde het hart van deze mensen aanroeren en maakte hen bewogen met zijn toestand.

Na een lange tijd met elkander te hebben gesproken, zou hij zijn reis voortzetten. Zij zeiden dat hij 's avonds weer moest terugkomen. Dit beloofde hij.

Toen hij vertrokken was, overlegden die mensen met elkaar. Ze zeiden: "Dat kan toch niet, om deze man als een bedelaar te laten lopen." De vrouw zei tegen haar man: "Wil ik je mijn gevoelens eens zeggen? Gij weet dat ik door 's Heeren ontdekkend licht een afkeer gekregen heb van mijn vele afgoden en om het Godonterende dat ik daarin zag, heb ik ze weggedaan. Nu heb ik daar een hele som geld liggen. Maar nu is het niet genoeg dat ik ze weggedaan heb, want ik geloof dat dit geld ook het mijne niet is en ik had gedacht dit aan behoeftige kinderen des Heeren uit te delen. Ik zou deze man zoveel willen geven als hij nodig heeft om in zijn behoefte te voorzien, te meer omdat hij er dan van verschoond zou blijven om zo rond te lopen."

De man stemde hierin toe en de zaak was besloten. Vader werd tegen de avond verwacht. En toen de tijd daar was, kwam hij.

Zij verhaalden hem wat zij besloten hadden. Ieder zal wel kunnen begrijpen hoe zij gesteld waren, zowel de gever als de ontvanger. Vele tranen van verwondering over de handelingen Gods werden er gestort en zij mochten de zalige vrede aan hun zielen ondervinden. Zij hadden geen berouw over het gegevene en zij voegden er nog wat aan toe: gereedschappen, hout, verscheidene essenbomen en levensbehoeften. Dat de tonen van verwondering, aanbidding en dankzegging groot waren, zal ieder wel begrijpen die daar iets van kent. Het was toen met hen zoals het met Israël was. Zij hadden vele verwarde en moeilijke wegen, maar ze kwamen ook weleens onder de palmbomen.

Hoe goed het daar ook was, zij konden daar niet blijven, zij moesten verder. In mei 1852 kwam de tijd dat zij van Heinkenszand naar Wissekerke moesten. De uitredingen die zij ondervonden hadden, waren veel en groot en de Heere komt er eeuwig de lof en aanbidding voor toe. Maar nu was hij wel voorzien van alles wat hij nodig had, doch hij had weinig, ja, niet half genoeg werk. Nu was het nog erger dan ooit tevoren en de kelk was nog veel bitterder dan te Heinkenszand. Het bitterste was het zelfverwijt. Daar te Wissekerke konden zij wel met Jakob zeggen dat hun bij dag de hitte verteerde en bij nacht de koude.

Daar gingen wij aan het vissen. Niet dat wij dit deden in een ongeoorloofde weg, o nee, wij hadden gepacht water en een koninklijke akte. Maar het was geen vissen uit liefhebberij, om enkele vissen te vangen, maar het was om den brode. Hoewel het voor het vlees niet meeviel, toch hebben wij er de hand des Heeren in mogen ondervinden.

Het is weleens gebeurd dat het geen weer was om te gaan vissen, maar dat wij gingen om der behoeftenis wille en veel vingen.

Hoe het daar alles aan toe is gegaan, kan ik allemaal niet schrijven, want ik schrik er nog van als ik eraan denk wat daar allemaal is omgegaan. Op een nacht is er zelfs ingebroken; verscheidene stukken gereedschap werden gestolen en zijn nooit terechtgekomen. Ik sprak er zo-even van dat hun bij dag de hitte en bij nacht de koude verteerde. Dit heeft vader bijzonder moeten ondervinden, daar hij alles deed wat hij kon.

Bij C. van Sluis te Baarsdorp ging hij ook zaad dorsen en daar het ontzettend heet was, had hij veel, ja te veel gedronken. Middellijkerwijze is zijn kwaal toen begonnen. De kwaal, waarvan hij veel smart en pijn geleden heeft, is hand over hand toegenomen, zodat hij er tien jaar later aan is gestorven.

Toen wij de tweede winter daar woonden, onder veel kommer en armoede en onder veel verzuchtingen of het God believen mocht ons daarvan te verlossen en, kon het zijn, ons op een andere plaats te brengen, had er onder Gods voorzienigheid een bijzonder voorval plaats.

Een arme bedelaar van Biezeling, die rondliep om zijn brood bij elkaar te bedelen op verscheidene plaatsen (zover ik weet was het J. de Puit), kwam ook dit gehuchtje doortrekken, liep bij ons aan en raakte een weinig in gesprek.

Hij zei: "Dit is toch een geringe plaats voor een wagenmaker. Dat kan hier toch niets opleveren. Gij moest bij ons te Biezeling wonen; daar zijn nogal veel en grote boeren. En die wagenmaker die daar woont, heeft het ambacht niet geleerd; die heeft het zichzelf geleerd en dat gaat in vele dingen maar bezwaarlijk. Ik geloof dat, als gij bij ons was, het beter zou zijn dan hier."

De woorden van deze arme man werden nauwkeurig aangehoord en het scheen of er enig schemerlicht zich opdeed. Vader mocht in dezen veel het aangezicht des Heeren zoeken of het Hem believen mocht ons uit deze nare toestand te verlossen.

Hij ging onderzoeken of het alzo was gelijk die man had gesproken en dit kwam alles wel uit, doch daar kwamen vele en grote bezwaren, zowel van binnen als van buiten. Hoe het echter ook was, hij huurde een huis en schuur van de weduwe J. de Wit. Dit ging al dadelijk tegen de stroom in, want zij wilde het wel verhuren, maar zij moest een borg voor haar geld hebben. Die vond hij, doch toen zij een borg had, moest zij vooruitbetaald worden; hierin werd weldra voorzien door H. Slabbekoorn. Het is niet doenlijk om alle slingeringen, schuddingen en benauwdheden te beschrijven die vader in dit alles heeft uitgestaan. Niet dat de Heere hen soms geen verkwikking gaf, want anders was hij op de weg omgekomen, maar vele zware en donkere wolken zijn hem daar over het hoofd gegaan.

Terwijl wij in Wissekerke woonden en ook nog enige tijd toen wij in Biezeling woonden, ging hij ter kerk bij ds. H.J. Budding. Niet dat er enige overgang van kerk plaatshad, maar die leraar had vroeger ook in Zeeland verkeerd en was toen van dezelfde richting als ds. Ledeboer. Vader meende dat dit nog zo was; slechts enkelen meenden dat dit niet zo was, gelijk ook later is gebleken. Hoe het ook zij, hij ging er ter kerk zolang God het toeliet.

De tijd die wij te Wissekerke hebben gewoond, is twee jaar en wij vertrokken daarvan naar **Biezeling**, de geboorteplaats van vaders moeder. Daar gekomen zijnde, waren wij wel op een andere plaats, maar de kelk was nog niet uitgeledigd, want bijna alles was verteerd. Er was echter weer nieuwe moed en de Heere betoonde gedurig dat Zijn

ontfermende oog over ons was en vele harten werden geneigd tot ondersteuning. Het ging te Biezelinghe met het werk beter dan te Wissekerke.

De laatstgenoemde plaats was onvruchtbaar, maar te Biezelinghe gewonnen zij al vroeg een zoon, Jacobus, gedoopt door ds. H.J. Budding en later getrouwd met Jacoba Hoekman.

Met deze geboorte had ook iets bijzonders plaats, tot verkwikking en versterking van moeder. In hun armoede wist de Heere bijzonder te voorzien. Janna, die toen een meisje van twaalf jaar oud was, moest de kersen bewaken en ging naar gewoonte 's morgens op haar tijd naar de boomgaard. En wat zag zij onderweg? Een grote haas! Door een vrijmoedige geest aangedreven naderde zij hem en ze zag dat hij dood was. Zij rolde hem in haar schort en daar zij voor haar leeftijd een sterke meid was, sleepte zij hem naar huis, want hij was ontzettend groot en zwaar. Zo wist de Heere in die ogenblikken te voorzien van aangename en versterkende middelen. En ook omtrent klederen neigde de Heere de harten om in deze behoefte te voorzien.

Moeder kreeg zoveel krachten naar haar lichaam dat ze de tiende dag na haar bevalling met mij en met mijn zuster Wilhelmina meeging om gerst te snijden voor J. de Roo, bij wie wij werkten.

De eerste zomer ging het vrij goed en wij mochten dikwijls van verwondering wegzinken dat de Heere ons van dit ellendige plaatsje had verlost. Maar het werd winter en er was nu geen veldwerk meer. En het wagen maken was in de winter ook niet veel en dan was er geen inkomen. Wat nu weer gedaan?

Doch hierin gaf de Heere uitkomst, maar in een smartelijke weg voor het vlees. Wij konden hout gaan zagen in de Wilhelminapolder, twee uur lopen van Biezelinghe. Dus wij konden 's avonds niet naar huis. Dit was smartelijk, maar hoe het ook was, wij deden het. Dit waren zware omstandigheden voor vader, want het was net of hij in de gevangenis zat. Wij hadden wel een goede plaats waar wij thuis waren, maar het was alles wereld. Ik kan me niet herinneren dat hij in al die tijd dat wij daar gewerkt hebben iemand heeft ontmoet met wie hij kon spreken over God en Zijn wegen. En dan zulke lange winteravonden en ontzettend hard vriezen. Het gebeurde eens dat het bloed uit vaders lippen sprong en van een van onze medearbeiders bevroren zijn oogleden. Die man moest stoppen met werken, omdat hij niets meer kon zien.

Wij hielden het vol tot de maand maart; toen zei vader: "Ik ga liever bedelen dan hier blijven." De kleine Jacobus was toen erg ziek en vader vertrok naar Biezelinghe. Ik bleef nog enige weken met een andere werkman. Zo zijn wij deze winter weer doorgemarteld. Wat is de mens!

Maar toen begon het met het wagen maken beter te worden en vader behoefde nu niet meer van huis om te gaan werken. Hij kreeg verscheidene boeren om voor te werken. Doch nu zal ieder wel weten, tenminste wie een weinigje ermee bekend is, dat men dan niet dadelijk geld ontving, want het was toen de gewoonte eenmaal per jaar te betalen. En als men dan zo verarmd is, valt dit moeilijk. Het was op een morgen eens zó ver dat ze zouden gaan eten, maar dat ze niets anders dan droog brood hadden. Dit viel hun hard en vader begon het aangezicht des Heeren te zoeken, of het Hem believen mocht er een verbeurde zegen in te leggen.

En terwijl hij zo bezig was, kwam de knecht van S. met een gulden die hij schuldig was. Zo wilde de Heere hier ook niet, evenmin als tijdens Zijn omwandeling op aarde, dat zij enkel brood aten, maar gaf gelegenheid tot enige toespis.

Een andere keer, toen de behoefte weer groot was, ging vader weer eens naar Nisse, naar G. Nieuwenhuijse, waar hij dikwijls kwam. Als hij daar naartoe ging, was het

alsof hij naar zijn ouders ging. Toen hij daar kwam, zei de vrouw tot hem: "Pieter, ik ben blij dat gij eens gekomen zijt. Ik heb nu weer een bijzondere zaak.

In het najaar zei ik tegen de baas: "We moesten maar een pot boter inleggen, want wij hebben geen koeien die in het voorjaar kalven moeten en dan hebben wij van de winter geen boter." De baas zei: "Vrouw, doe wat goed is in uw ogen."

Toen heb ik een pot boter ingelegd, maar nu heeft de Heere ons zo overvloedig gezegend, dat de koeien zoveel melk geven dat wij overvloedig genoeg melk en boter hebben en deze pot boter hebben wij niet meer nodig. Maat wat nu! Verkopen durf ik niet; nu had ik gedacht om deze boter uit de delen aan hen die geen boter hebben en voornamelijk aan 's Heeren kinderen. Gij kunt er ook wat van meenemen."

Hierin blonk weer des Heeren reddende hand uit. Ik verhaal dit opdat het inzonderheid mocht zijn tot Gods eer en ter gedachtenis van deze vrouw.

Dit is de tweede bijzonderheid die ik ervan vermeld. Ik zou er nog veel bij kunnen doen, doch ieder zal wel kunnen begrijpen, al wist hij niets van deze twee bijzondere voorvallen, dat het een bijzondere vrouw was en wij hopen dat zij nu is juichende voor de troon.

Nu keren wij terug naar het kerkelijk leven. Daar ds. Budding niet meer leerde zoals vroeger, viel dit bij velen verkeerd en ook hij vader. De een na de ander verliet deze leraar. Het was voor vader een moeilijke zaak. Doch op een keer toen hij weer op weg was naar de kerk van de genoemde leraar, raakte hij ernstig aan het vragen of de Heere hem mocht onderrichten wat te doen of wat te laten. Onder deze verzuchtingen kwam hem voor dat hij zijn weg moest verlaten en een andere weg moest inslaan, naar 's-Gravenpolder.

Dit deed hij en hij kwam dus niet in Goes zoals hij gemeend had, maar te '**s-Gravenpolder**, in de oefening bij **D. Bakker**. Deze mensen hielden door Gods genade aan hun oude leer vast; zij stonden onder de leiding van ds. P. van Dijke.

Vader heeft toentertijd ook zelf met toestemming oefening gehouden bij en met G. Filius. Toen mocht hij bij vernieuwing veel van des Heeren liefde en trouw ondervinden en hij kwam in een heel andere toestand dan vroeger. Ja, alle donkere wolken en nevels werden veel opgeklaard en zowel zijn verborgen als zijn openbare oefeningen werden bij vernieuwing levendig. De Heere liet zich zo kennelijk vinden in tijden van benauwdheid.

Het was op zekere morgen, toen hij in zware moeilijkheden zat met zijn schuldeisers en niet wist waarheen zich te wenden, dat wij gezamenlijk met hem in den gebede vielen. U moet weten dat wij iedere morgen en avond onze knieën met hem bogen. Hij kreeg op die morgen een bijzondere toegang tot de troon der genade en niet hij, maar de Geest bad met onuitsprekelijke zuchtingen.

Vóór het gebed wist hij niet waarheen hij zich wenden moest, maar toen hij opstond, zei hij dat hij gaan moest naar M. Pieper, een man te Waarde, twee uur gaans van Biezelinghe. Daar was hij nooit geweest. "Die man", zo zei hij, "zal mij helpen." Zodra hij gegeten had, ging hij en toen hij daar gekomen was, geraakten zij al spoedig aan het spreken over God en Zijn wegen en de handelingen die Hij met vader had gehouden en nog hield. Die man zei: "Ik geloof dat gij hier juist moest wezen. Ik heb laatst een gelofte gedaan tussen God en mijn ziel. Ik had een bankbiljet en ik zei tot de Heere: "Zo er een van Uw arme kinderen mocht komen die er behoefte aan heeft, dan hoop ik dit te mogen geven; het is vast voor u." Hij reikte het hem aan en was verblijd dat hij verwaardigd mocht worden om het te geven en vader was verblijd dat hij het mocht ontvangen, want hij mocht hierin weer de trouw en zorg van zijn Vader ondervinden. Hetgeen hij mocht ondervinden, was meer dan de gift zelf. Hij kon er ruim mee in zijn

behoefte voorzien.

In 1853 moest ik mij melden voor de militaire dienst en ik trok nummer vier, een dienstplichtig nummer. Dat was een slag die bezwaarlijk was, omdat ik altijd met moeder en mijn zusters ging werken. Ik was - tot schaamte moet ik het zeggen - een jongen die verdriet aandeed en ik legde een kruis op vaders kruis. Mocht ik maar veel verwaardigd worden om met David te bidden: "Heere, gedenk niet der zonden mijner jonkheid."

Toen de tijd aanbrak dat ik in dienst moest, kreeg ik een zenuwziekte van negen weken; ik kon niet met mijn kameraden mee. Ik had hierbij het voorrecht dat ik maar vijfenhalve maand moest dienen en later niet meer.

Wij hadden altijd wel een slaande roede, maar er was altijd honing aan de roede. Toen ik thuiskwam, kon ik dadelijk weer aan het werk bij J. de Roo, winter en zomer. Deze man heeft ons in natuurlijk opzicht veel hulp bewezen. Hij heeft ook verscheidene uren in de winkel doorgebracht om over God en Zijn dienst te spreken. Hij heeft niet alleen zijn hulp betoond aan vader, maar ook aan moeder, na vaders dood.

Op 18 oktober 1856 ontvingen zij hun laatste kind, Jannetje, gedoopt door **ds. P. van Dijke** in de schuur van Daniël Bakker te 's-Gravenpolder. Zij is getrouwd met J. Joppe te Waarde.

In die tijd was vader ziekelijk en zijn kwaal begon hand over hand te verergeren; hij heeft veel pijn aan zijn maag moeten lijden. Dit was voor hem altijd zeer kwellend.

Het uitwendige bestaan was toen veel gebeterd. Hij heeft ook bijzonder des Heeren hand mogen ondervinden met een partij bomen van J. Kloosterman. Hij moest de waarde van deze bomen opgeven en als er niemand was die voor een hoger bedrag inschreef, kon hij ze houden. Hij dacht echter: dit is voor mij veel te groot. Als ik me goed herinner, was het een partij van driehonderd gulden en dat voor zulk een arme wagenmaker. Toch had hij er lust in en behoefte aan, omdat het een mooie partij hout was. Dit ging met vele verzuchtingen gepaard. Nu eens mocht hij geloven dat God het machtig was en dan weer was er ongeloof en meende hij dat het te veel en te groot was.

Maar hierin toonde de Heere dat voor Hem niets te groot en te wonderlijk was. De anderen die inschreven, bleven beneden het bedrag en vader werd in de gelegenheid gesteld om de bomen te aanvaarden. Maar nu kwam het ergste weer: geld. Doch hierin kwam spoedig hulp. Zo wist de Heere verademing te geven en de druk te verlichten. Toen was vader ontzettend opgeruimd in zijn werkzaamheden en alles ging een goede gang.

Onder dit alles had er nog iets bijzonders plaats. Toen hij op een zaterdagmorgen in de winkel kwam, bemerkte hij al spoedig dat er iets ontvreemd was en bij nader onderzoek bleek dat er heel wat gereedschap was gestolen. Hier stond hij weer in moeilijke omstandigheden, biddende of de Heere hem mocht ontdekken wie het gedaan had. Nu was er in die week een man bij hem geweest om enig gereedschap te lenen om te zagen. Hij wist niet beter of het was een vriend van hem, omdat wij ook met hem gewerkt hadden op de hofstede van J. van Hootchem.

Nu werd eraan gedacht of deze man het niet gedaan kon hebben. Vader ging het onderzoeken, samen met zijn broer Cornelis, die op dezelfde morgen bij hem gekomen was. Toen zij daar kwamen, vertelden zij aan de baas wat er plaatsgehad had en ze vroegen om te mogen gaan zoeken. Zij ontvingen vriendelijk toestemming en zij gingen zoeken, de baas zelf ook. Maar waar zij ook zochten, zij vonden niets.

Toen zij in de schuur aan het zoeken waren, ging vader over de pui van de koestal hangen, waarbij hij zijn stille verzuchtingen opzond of het de Heere believen mocht dit te openbaren. Hier betoonde de Heere opnieuw dat hij een verhorend God voor hem was, waar hij zich ook bevond. De Heere toonde hem klaar dat het gereedschap in het veld was, tussen de vruchten verborgen. Hij zei tegen de baas en zijn broer dat zij maar moesten ophouden met zoeken, want dat het gereedschap niet in de schuur, maar in het veld verborgen was.

De baas, hoewel roomsgezind, nam dit dadelijk aan. Vader liet hen naar huis gaan en ging alleen zoeken. Hij was nog maar een ogenblik bezig of hij vond het al, in een klein slootje tussen het staande koren. Zo wilde de Heere hem de verborgen dingen openbaar maken, opdat Zijn Naam geroemd en geprezen werd.

Van de ontdekking werd dadelijk kennis gegeven. De man heeft bekend en kreeg twee jaar gevangenisstraf en vader heeft al zijn gereedschap teruggekregen.

Op 4 januari 1853 beliefte het de Heere om vaders moeder door de dood weg te nemen in de ouderdom van zeventig jaar, een maand en drie slagen.

Alles ging toen, zoals ik daareven gemeld heb, in goede gang. Wij werden gedurende drie à vier jaar zeer gezegend, zodat bevestigd werd: "Vele zijn de tegenspoeden des rechtvaardigen, maar uit die alle redt hem de Heere."

Dit duurde niet lang, want er kwam enige verandering. Ik ging mijn ouders verlaten en trad op 13 mei 1861 in het huwelijk met N. Gijsel. Daar mijn broers ook goed meewerkten, bleven de zaken nogal goed gaan, zodat er dikwijls gezegd werd: "Nu heeft de Heere verandering gegeven. Als dit zo mag blijven gaan, dan kunnen wij er nog eenmaal bovenop komen." Veel plannen en voornemens werden dikwijls besproken. Maar hier werd bevestigd: "Want Mijn gedachten zijn niet ulieder gedachten, en uw wegen zijn niet Mijn wegen, spreekt de Heere."

Het jaar 1862 leverde heel wat anders op. Vaders kwaal begon hand over hand te verergeren, zodat hij vele dagen had dat hij weinig kon werken en niets kon gebruiken dan zacht eten. Vele middelen werden aangewend, doch dit mocht niet baten. Het scheen of de Heere een voleinding met hem ging maken. Hij mocht bij vernieuwing veel van de liefde des Heeren ondervinden. In die zomer sprak hij er dikwijls over te willen vertrekken. Hij sprak niet zo openlijk over sterven, maar over verhuizen naar een andere plaats.

Dit duurde zoal die gehele zomer onder veel wisselende omstandigheden. Hij was veel werkzaam met de dood, ja, kwam ermee in een bevredigde toestand, zodat het voor hem geen koning der verschrikking was die hem onverwachts zou overvallen. Dat was nog vele dagen voordat hij gestorven is.

Toen ging hij nog alle zondagen naar "'s-Gravenpolder ter kerk en dan ging hij bij G. Nieuwenhuijse onder Nisse eten. Aan hem had hij bekendgemaakt dat hij geloofde dat zijn einde nabij was, omdat hij bevredigd was met dood en graf en hij overstelpt was van de liefde van Christus. Tegen ons of moeder had hij daar niets van te kennen gegeven; wij hadden het tenminste niet opgemerkt.

Het gebeurde eens op een zondagmorgen dat hij tegen moeder zei: "Ik heb begeerte om vandaag naar Krabbendijke te gaan; daar moet ds. P van Dijke prediken."

Moeder zei: "Wel, daar kunt ge niet komen, want dat is tweeënhalf uur lopen en gij zijt in het geheel niet goed."

Hij antwoordde: "De Heere zal mij er wel brengen. Als ik niet lopen kan, zal ik wel

rijden."

Zo stapte hij op. En wat gebeurde? Hij was het dorp nog niet uit of er kwam een rijtuig uit Goes met mensen die ook naar die voornoemde leraar op weg waren. Zij zeiden: "Wagenmaker, wilt gij meerijden? Er is nog net plaats voor."

Hij stapte in en kon al dadelijk des Heeren grote werken vertellen; zij reden hun weg met blijdschap. Deze dag was een voorbereiding op zijn dood. Het was op die dag juist Avondmaal en hij mocht de Bondszegelen tot versterking gebruiken. Hij was zo verkwikt en bemoedigd dat hij zei: "Nu heb ik voor veertig dagen genoeg." En dit kwam ook zo uit, want binnen die veertig dagen was hij overleden.

Hij kwam vol van de liefde des Heeren thuis. Ja, de Heere schonk hem in de laatste dagen zoveel van de liefde dat hij bij tijden evenveel liefde ondervond als bij zijn overgang uit de natuurstaat in de staat der genade. Hij was ook onbekwaam tot zijn tijdelijk beroep, want hij wist niet wat hij deed.

Hij is toen nog een weinigje naar zijn lichaam gebeterd, zodat hij nog eens een reisje naar Krabbendijke heeft gedaan om diegenen die de Heere vreesden te bezoeken. De meesten bij wie hij geweest was, hadden het wel opgemerkt dat hij wonderlijk gesteld was, maar zij wisten niet wat zij ervan denken moesten. Nu, de Heere wil ook niet alles aan Zijn volk openbaren.

Toen hij huiswaarts keerde, raakte hij het pad geheel kwijt. Anders was hij daar heel goed bekend. Doch de Heere bestierde zijn gang bijzonder, zodat hij bij mensen kwam die hem tevoren niet hadden gekend, maar die hem op de vriendelijkste wijze onthaalden, zijn hand vulden en hem thuis wilden brengen. Dat wilde hij echter niet hebben. Hij zei: "God zal mij geleiden."

Dat deed Hij ook en vader kwam veilig thuis, met veel liefde en blijdschap in zijn ziel over hetgeen de Heere aan hem had bewezen.

Na dezen is hij nog eens naar Goes geweest, waar hij eveneens wonderlijk was in zijn doen. Daar was hij openhartiger, zodat hij van sommige personen afscheid nam, inzonderheid ook van de weduwe Pijke en J. Oranje, die hij tegenkwam op de kade. Na enige ogenblikken met elkander gesproken te hebben over des Heeren onuitsprekelijke liefde, namen zij voor een wijle tijd afscheid van elkander, in de zalige hoop dat, wanneer hun pelgrimsreis ten einde zou wezen, zij dan eeuwig bij elkander zouden zijn in de vreugde huns Heeren.

Kort hierna werd hij bedlegerig en ernstig ziek. Het was alles vrede. Hij heeft niet veel meer gesproken, maar het was alsof hij al van de aarde los was. Als moeder vroeg: "Pieter, hoe zal ik het maken met zoveel kinderen?" dan stak hij zijn hand naar boven en zei: "De Heere zal wel voor u zorgen." Hij was in dezen onbekommerd.

Het ging enige dagen wat beter, maar in de morgen van .. december 1862, blies hij de laatste adem uit; hij was niet meer.

Zijn stoffelijk overschot werd te Biezelinghe ter aarde besteld op 14 december. De begrafenis werd geleid door D. Bakker, lerend ouderling, en J. Rooze, ouderling. De stof die D. Bakker 's middags heeft verhandeld, was 2 Korinthe 5:1: "Want wij weten dat, zo ons aardse huis dezès tabernakels gebroken wordt, wij een gebouw van God hebben, een huis niet met handen gemaakt, maar eeuwig in de hemelen."

Moeder bleef toen met haar kinderen over, doch de Heere heeft hierin Zijn belofte vervuld dat Hij een Man is der weduwen en een Vader der wezen. Zij heeft na de dood van vader alles laten verkopen wat het wagen maken aanging en is in een klein huisje gaan wonen, waar zij nog in woont tot op deze dag. Ze heeft ook zware rampen ondervonden; zo is het gebeurd dat er vier á vijf kinderen met de pokziekte lagen. Geen van hen is echter gestorven.

Later is zij mijn broer Gilles verloren, in de ouderdom van 21 jaar en zijn er nog andere onheilen geweest, doch de Heere heeft haar te allen tijde bijgestaan en ook betoond voor haar een Beschermmer te wezen. Zij volgt in de godsdienst de voetstappen van haar afgestorven man en is altijd nog onder de leiding van ds. Bakker te 's-Gravenpolder.

U ziet nu hier het wonderlijke met dit verhaal van vader. Die is nu tweeëntwintig en een half jaar geleden overleden en nu ziet zijn levensbeschrijving boven verwachting nog het licht. (1883) Mocht de Heere over dit alles Zijn goede hand nog betonen. Dat is mijn hartelijke wens. Dat zij zo.

2. UIT HET LEVEN EN WERK VAN DS. J. FRAANJE²

Jozias Fraanje werd op 20 oktober 1878 geboren in Biezeling, een dorpje in het Zeeuwse Zuid-Beveland. Zijn voorgeslacht telde Godvruchtige kinderen des Heeren. Grootvaders familie zou zelfs afkomstig zijn van hugenoten, in de 17e eeuw verdreven uit Elzas-Lotharingen.

Fraanje's ouders, Cornelis Fraanje en Francina Openneer, eenvoudige en arme mensen, behoorden bij de gemeente van Ds. Daan Bakker, de predikant van een tiental Ledeboeriaanse gemeenten. Door hem werd Jozias gedoopt en van klein kind af aan mocht hij mee naar het Bakkeriaanse kerkje van 's-Gravenpolder. Daar hoorde hij ook Ds. M. Ruben uit Terneuzen wel preken, die hem aanzei: "Ge gaat naar de hel". Zo kreeg de jonge Joost Fraanje reeds enige indrukken van het gewicht der eeuwige dingen.

Helaas kon Fraanje in zijn jeugd niet naar school. De verplichte vaccinatie, waaraan Fraanjes ouders niet konden meewerken, verhinderde dat. Als kind van negen jaar moest hij dan maar aan het werk: op het land. Toch bleef de Bijbel voor hem geen gesloten boek. Het smartte hem dat hij Gods Woord niet kon lezen, maar - zo schrijft Ds. Fraanje later - "God heeft het mij geleerd. Het eerste hoofdstuk dat ik uit Gods Woord lezen mocht, was uit de Openbaring van Johannes. De Heere toonde mij het nieuwe Jeruzalem". Na zijn bekering onderwees de Heere hem Zelf in Zijn Woord en in de Waarheden van de belijdenis. Overigens leerde hij in zijn jongelingsjaren nog wel lezen door de hulp van enkele jongens uit Biezeling. Voor het schrijfwerk zou Ds. Fraanje later de hulp inroepen van zijn vrouw en kinderen.

Zeventien jaar leefde Fraanje in de staat van zonde en ongerechtigheid waarin hij geboren was, "gelijk een vis in het water en een vogel in de lucht en het vee in het veld".

Toen, terwijl hij bij Jan Rottier in Biezeling op het land werkte, maakte de Heere bemoeienissen met hem en hij begon zeer ingetogen te leven. In die tijd geraakte hij zonder werk. Met een oud paard en een oude wagen werd hij toen voerman en door de zegen des Heeren verkreeg hij tenslotte een mooi span paarden en een mooie wagen.

Inwendig verging het Fraanje echter, verre van gemakkelijk. Dan eens meende hij wel door algemene genade en opvoeding voor de zonde bewaard te blijven, dan weer meende hij de zonde wel te kunnen doen omdat de genade zo groot was. Uiteindelijk ging hij zelfs losser leven en trachtte hij zich tegen God en Zijn geboden te verzetten. Maar, de Heere werkte door om Zijn eeuwige ondoorgrondelijke Raad uit te voeren, ook in het leven van Joost Fraanje.

Zo brak het jaar 1904 aan, het jaar waarin Fraanje al spoedig de rust opgezegd werd. Hij gevoelde: Nergens een schuilplaats, het was met hem gedaan. Als een wanhopig mens kwam hij op de knieën terecht. Door Gods voorzienigheid werd hij toen gebracht onder de prediking van de jonge oefenaar Kersten, die verbonden was aan de kruisgemeente van Meliskerke.

De zaterdag voor de vierde zondag van januari had Kersten een zieke oom van Fraanje bezocht en toen vernam Fraanje dat die jonge man 's zondags te Goes zou preken.

Als een wezenloze liep hij de volgende avond naar het kerkje te Goes. Daar hoorde hij de latere Ds. Kersten voor het eerst preken. Fraanje zou het zijn gehele leven niet vergeten.

De voorafsprak was uit Psalm 25:

² TER GEDACHTENIS. UIT HET LEVEN EN WERK VAN DS.J. FRAANJE. DEN HERTOG'S UITGEVERIJ B.V. - UTRECHT - 1979. In de 'Gezins Gids' gepubliceerd, 27e jaargang 1974, A. Ros

*God is waarachtig en goedig,
Hij is 't en blijft zulks altijd.*

De preek handelde over zondag 4 van de Heidelbergse Catechismus: "*Doet dan God de mens geen onrecht, dat Hij in Zijn wet van hem eist wat hij niet doen kan?*"

Jaren later, bij zijn 25-jarige ambtsbediening, verhaalde Ds. Fraanje wat toen geschiedde. Onder die preek werd de breuk geslagen. Toen ging er een pijl door zijn hart. Het was de tijd, de plaats en het middel Gods om hem "niet van de honger, maar door het zwaard te doen sterven, om afgesneden te worden in Adam".

Na de dienst is hij teruggekeerd naar Biezelingse en daar lag hij vijf dagen en nachten in een schuur. Daar werden de zonden beweend. Als de grootste zondaar werd hij voor de Goddelijke vierschaar gesteld. Schuldig en verdoemelijk voor de majesteit Gods. Rechtvaardig zou hij verloren gaan.

Maar het behaagde de Heere die geslagen breuk weer te herstellen en Zichzelf in Zijn deugden te verheerlijken. Met de woorden "Leef, in uwen bloede, leef" daalde Hij in Fraanje's hart af. Genade gevonden in Zijn ogen. De Heere Jezus werd Fraanje geopenbaard als het einde der wet tot rechtvaardigheid. De schuld werd uitgedelgd en een recht tot het eeuwige leven verkregen. Met een Drieënig God verzoend.

Nu ging Fraanje leven als een bekeerde jongeman. Veel kwam hij bij Gods volk. Ook voelde hij zich nu aangetrokken tot de gemeente van Goes, waar in 1905 Ds. Roelofsen als predikant kwam. Ook bij hem kwam Fraanje veel.

Op een eenvoudige vraag van Ds. Roelofsen of Fraanje ook aan het Avondmaal zou deelnemen, volgde een bange strijd. De bekering moest eraan en als een arme dwaas kreeg Fraanje een plaats onder het volk des Heeren. Vanaf die tijd zou hij het oude versje vaak aanhalen:

*Weg wereld, weg schatten,
Gij kunt niet bevatten
'k Heb alles verloren,
Maar Jezus verkoren,
Wiens eigen ik ben.*

Ongeveer anderhalf jaar nadat Ds. Roelofsen te Goes kwam, werd Fraanje gekozen tot ouderling van de (Ledeboeriaanse) Gereformeerde Gemeente van Goes. Dat was op eerste kerstdag 1906. Enkele dagen later mocht hij het aannemen. Als ouderling maakte hij in 1907 de vereniging mee met de kruisgemeenten van Ds. Fransen.

In die tijd bepaalde de Heere Fraanje erbij Zijn kerk te moeten gaan dienen. Terwijl Fraanje op het veld aan het ploegen was kwam de Goddelijke roeping tot het predikambt. Vanzelf bleef dat niet onbestreden. Soms mocht hij geloven dat het Gods wil was, dan weer zou hij liever sterven dan de preekstoel op te moeten. Hij durfde niet, wilde niet, en zou niet preken. De Heere wilde zijn tegenstand en bezwaren echter wegnemen en in een benauwde nacht overtuigde Hij Fraanje met de woorden "Indien iemand zich onttrekt, Mijn ziel heeft in hem geen behagen".

Nu de Heere Fraanje zo met Zijn wil verenigd had, werd zijn bede: "Heere, wilt Gij mij nog hebben, neem mij dan onvoorwaardelijk". Nu kon hij, wilde hij, en zou hij.

Daarna behoefde de zaak niet langer verborgen te blijven. Ds. Roelofsen moest ervan weten. Maar wat bleek? Ds. Roelofsen was hem niet alleen een vriend en broeder in Christus, maar ook als een vader.

Toen Fraanje kwam, wist Ds. Roelofsen van de zielsworsteling af. 's Nachts had hij tegen zijn vrouw gezegd: "Onze jongen is in de banden". En Ds. Roelofsen vertelde: "Ik ben vier uur lang in de kamer geweest en heb bemerkt dat het er met jou om

gegaan is. Om vier uur zijn je banden gebroken en ik werd bepaald bij deze woorden: In de benauwdheid zal Ik bij hem zijn; Ik zal hem eruit trekken en zal hem verheerlijken".

Zo bleek hoe de Heere werkte in de harten van Zijn kinderen en hen door zoete zielsbanden verbond.

Ook zou nu bewaarheid worden wat Fraanje's grootvader getuigde toen deze op zevenenveertig-jarige leeftijd de eeuwigheid inging: "Driemaal heb ik in 't verborgen iets van God geleerd: Ik ga sterven, ik ga erven, en een uit mijn kinderen zal leraar worden".

Toen Ds. Roelofsen van de zaak wist, moest Fraanje zijn roeping ook verklaren voor de medekerkenraadsleden van Goes. In de vergadering van 4 augustus 1908 verklaarde broeder Fraanje de werkzaamheden tussen God en zijn ziel. Daarop gaf de kerkenraad toestemming om, wanneer de Heere hem vrijmoedigheid gaf, in de gemeente een stichtelijk woord te spreken.

Voordat het zover was moest Fraanje het preken eerst nog leren, op een grinthoop tussen Kloetinge en Goes: "Toen ik zondagsavonds van 't gezelschap naar huis ging zei de vijand: "Nu zijn we hier alleen, je gaat geen stap verder; je zult nooit preken". O, die nacht is er op die grinthoop een bange worsteling geweest. Ik heb daar bij vernieuwing mogen verstaan wat het zeggen wil, dat de Zoon des mensen gekomen is, om te zoeken en zalig te maken dat verloren is. De Heere gaf mij daarop licht uit Zijn Woord. Ik kreeg een tekst om over te spreken, uit Matth. 18 : 11: "Want de Zoon des mensen is gekomen om zalig te maken dat verloren was."

Over die tekst hield Fraanje zijn eerste preek, op 6 oktober 1908 in het kerkje van Goes, met een voorafpraak over Jes. 65 : 1: *Ik ben gevonden van die, die naar Mij niet vraagden, van degenen die Mij niet zochten.*

In september 1908 trok Ds. Roelofsen van Goes naar Bruinisse. Ouderling Fraanje nam toen als oefenaar zijn werk over.

In Goes dacht hij te blijven en te sterven. Daar Fraanje op 18 maart 1909 in het huwelijk was getreden met Piernella Filius uit Yerseke, kocht de gemeente in september 1910 zelfs een woning met een tuin voor hem aan de J.A. v.d. Goeskade te Goes.

Maar Gods Raad was anders. Met de woorden "staat op, laat ons van hier gaan", leidde Hij Fraanje's weg naar Terneuzen. Dat werd op 27 nov. 1911 geen aangename boodschap voor de medekerkenraadsleden. Ouderling Fraanje zei "niets te hebben tegen iemand in Goes, maar de oorzaak was een volkomen zending van God." Daar moest de kerkenraad zich met spijt bij neerleggen.

Na een ruim driejarig verblijf als oefenaar te Goes nam Fraanje op 21 januari 1912 afscheid met de tekst uit Handel. 20 : 32: "En nu, broeders, ik beveel u Gode en de woorden Zijner genade". De tijd van zijn oefenaarsambt zou weldra ten einde zijn.

Als oefenaar kwam Jozias Fraanje op 33-jarige leeftijd te Terneuzen. Sprekend over Eféze 3 : 8 deed hij daar op 28 januari 1912 zijn intrede: "Mij, de allerminste van al de heiligen, is deze genade gegeven, om onder de heidenen door het Evangelie te verkondigen de onnaspeurlijke rijkdom van Christus".

In hetzelfde jaar volgde zijn bevestiging als predikant der Gereformeerde Gemeenten in Nederland. Voortdurend hadden de kerkenraad van Terneuzen en de classis daar bij Fraanje op aangedrongen. In het kleine studeerkamertje van de oude pastorie nam de Heere alle bezwaren bij Fraanje weg en gaf hem ook vrijmoedigheid om zich aan het onderzoek over te geven. Het onderzoek tot toelating tot het leraarsambt vond plaats

op 1 oktober 1912 door de classis Middelburg, samen met de deputaten van de synode naar art. 49 van de D.K.O.

Ds. Van Oordt van Middelburg ondervroeg de jonge voorganger van Terneuzen over de Dogmatiek. De vragen over Kerkrecht, Kerkgeschiedenis en Bijbelse geschiedenis werden gesteld door Ds. Kieviet uit Aagtekerke.

Daarop moest Fraanje een korte predicatie houden voor de exegese. De classis betuigde haar volle tevredenheid en met vrijmoedigheid gaf ze toestemming broeder Fraanje te plaatsen in het volle ambt der bediening des Woords en der Sacramenten.

Als herder en leraar van Terneuzen werd hij op 10 november 1912 bevestigd door Ds. Van Oordt met Markus 16 : 20: "En de Heere wrocht mede". Nooit zou Ds. Fraanje vergeten dat daarbij Gods Woord op zijn hoofd gelegd werd. Zijn intrede als predikant deed hij met de woorden van 2 Kor. 4 : 6: "Want God, Die gezegd heeft dat het licht uit de duisternis zou schijnen, is Degene Die in onze harten geschenen heeft, om te geven verlichting der kennis der heerlijkheid Gods in het aangezicht van Jezus Christus".

Na zijn intrede stond Ds. Fraanje nog een jaar te Terneuzen. In Rotterdam zou hij de plaats innemen van zijn geestelijke vader Ds. Kersten, die naar Yerseke was vertrokken. Op 30 november 1913 nam hij afscheid met 2 Kor. 13 : 11: "Voorts broeders, zijt blijde, wordt volmaakt, zijt getroost, zijt eensgezind, leeft in vrede; en de God der liefde en des vredes zal met u zijn".

In de Rotterdamse Boezemsingelkerk werd Ds. Fraanje op 7 december 1913 bevestigd door Ds., H. Kieviet uit Jes. 66 : 14. Intrede deed hij met een predicatie over Zach. 1 : 17: "Roep nog, zeggende, also zegt de Heere der heirscharen: Mijn steden zullen nog uitgespreid worden vanwege het goede; want de Heere zal Sion nog troosten en Hij zal Jeruzalem nog verkiezen".

Vóór Ds. Fraanje naar Rotterdam vertrok, had de Heere hem er driemaal bij bepaald dat hij naar Rotterdam moest. Ook kreeg hij de woorden uit Hand. 18 : 10: "Ik heb veel volks in deze stad". Dat verlichtte vanzelf het werk voor de Zeeuwse predikant aanmerkelijk. Hij had tegen Rotterdam opgezien als een berg, maar het viel alles mee. Later mocht Ds. Fraanje nog zeggen: "O, wat vond mijn geestelijk leven daar vermaking". De geschonken oefeningen wierpen ook hun vrucht af in de gemeente. Zelfs onkerkelijke gezinnen sloten zich aan en lieten hun kinderen dopen.

In het begin van 1916 kwam een beroep van de gemeente Goes. Sedert Ds. Fraanje haar in 1912 als oefenaar had verlaten, was ze vacant. Dat beroep kostte Ds. Fraanje veel strijd. Hij schreef zelfs een bedankbrief, welke hij op de bus liet brengen. Maar Gods wil was anders. Het beroep moest worden aangenomen en nog diezelfde avond verzond de dominee een telegram naar Goes dat hij het beroep aannam, met de mededeling "brief volgt". Die brief werd echter voorafgegaan door de eerste bedankbrief. Dat bracht natuurlijk verwarring in Goes. Gelukkig kwam de volgende dag de brief met de goede tijding.

Op 7 april 1916 bevestigde Ds. Kersten zijn geliefde ambtsbroeder te Goes met 1 Kor. 2 : 2. Op 9 april volgde de intrede met Joh. 20 : 9. Zo was Ds. Fraanje voor de tweede maal verbonden aan Goes. Eerst ouderling en oefenaar, nu predikant. De gemeente groeide onder zijn bediening. Na twee en een half jaar volgde voor de tweede maal een smartvol afscheid.

Op zondag 29 september 1918 preekte Ds. Fraanje afscheid van Goes uit Filipp. 4 : 9, om daarna naar Barneveld te vertrekken: "Hetgeen gij ook geleerd en ontvangen en gehoord en in mij gezien hebt, doet dat; en de God des vredes zal met u zijn".

Reeds driemaal had de Veluwse gemeente een beroep op Ds. Fraanje uitgebracht. Telkens weer bedankte hij. Dan zei hij wel: "Wijs ben ik niet, zonder de Heere kan ik niet, en zo kom ik niet".

Op 11 juli 1918 kwamen de mansleden van Barneveld weer bijeen om te stemmen over een tweetal: Ds. Roelofsen en Ds. Fraanje. Met 75 van de 81 stemmen werd Ds. Fraanje voor de vierde maal beroepen.

Dat gaf in Goes weer vele worstelingen, maar de Heere maakte Ds. Fraanje gewillig. Overwonnen schreef hij aan Barnevelds kerkenraad:

Waarde Broeders,

Genade en vrede zij u van harte toegebeden van Hem, Die is, en Die was, en Die komen zal. Van Hem, Die zegt: Mijn raad zal bestaan, en Ik zal al Mijn welbehagen doen. Die een roofvogel roept van het oosten, een man Mijns raads uit verren lande.

Nu, waarde Broeders, er volgt op: Ja, Ik heb het gesproken en Ik zal het ook doen komen; Ik heb het geformeerd, Ik zal het ook doen.

Ik hoop in Zijn raad en wil te berusten. Want Zijn raad is de hoogste raad en Zijn wil de beste.

Als het mij gaat als Samuël, dan zal ik komen, na vier maal geroepen.

Na broederlijke groeten,

J. Fraanje.

Op maandag 30 september vertrok Ds. Fraanje met zijn gezin per spoor naar Barneveld. Van Zeeland trok hij naar de Veluwe. Maar niet zonder God. Met kracht gaf de Heere in zijn hart: "Ik zal u trouw verzeilen met Mijn raad, terwijl Mijn oog op u gevestigd staat",

Met de woorden uit 1 Kor. 3 : 9: "Want wij zijn Gods medearbeiders", bevestigde Ds. Kieviet, inmiddels te Veenendaal, de nieuwe predikant van Barneveld.

Dezelfde zondag, 6 oktober 1918, deed Ds. Fraanje intrede met 2 Kor. 5 : 18: "En alle deze dingen zijn uit God". Na de preek sprak Ds. Kieviet hem nog hartelijk toe en liet hem staande toezingen: "Dat vreed' en aangename rust, en milde zegen u verblij . . ."

Drie jaar was Barneveld na het vertrek van Ds. A. Janse vacant geweest. De stille verzuchtingen om een herder en leraar waren verhoord. Meer dan dertig jaar zou Ds. Fraanje te Barneveld mogen arbeiden.

Gelijk bij zijn komst te Barneveld werd reeds veel van zijn krachten gevergd. Juist in die tijd heerste de zgn. Spaanse griep, welke ook onder de leden der Gereformeerde Gemeente vele slachtoffers telde.

Met getrouwheid verrichtte Ds. Fraanje zijn herderlijk werk. Ook ging hij de gemeente voor als een trouw leraar. Vele hoorders trok zijn ontdekkende prediking, waarin God op het hoogst verheerlijkt werd en de zondaar op het diepst vernederd. Jong en oud werden wekelijks vermaand zich niet voor de eeuwigheid te bedriegen, maar het noodzakelijke van waarachtige bekering te leren inleven. Gods volk werd onderwezen en bemoedigd.

Na nauwelijks een jaar was het reeds nodig het kerkgebouw te vergroten. Zo gaf Ds. Fraanje al zijn krachten in het werk van Gods koninkrijk. Elke zondag preekte hij drie keer, zoals hij ook in Zeeland reeds gewoon was. In de week preekte hij in andere gemeenten op de Veluwe en verder in het land. Met bid- en dankdagen was hij soms wel een gehele week op reis naar Zeeland om te preken.

Ds. Roelofsen, de vaderlijke vriend van Ds. Fraanje, hoorde eens in de trein naar Barneveld door een der reizigers zeggen: "Die dominee Fraanje preekt zichzelf nog

dood". Bij het uitstappen voegde Ds. Roelofsen die spreker toe: "En het brood der luiheid at hij niet".

In 1935 moest de kerk weer vergroot worden. Enkele maanden preekte Ds. Fraanje toen in de oude eierhal.

Omdat Ds. Fraanje zelf geen schoolonderwijs had ontvangen en hij evenwel veel op onmiddellijke wijze van God mocht krijgen, was hij lang een tegenstander van de middelen van onderwijs. Vanwege de verplichte vaccinatie liet hij zijn oudste kinderen zelfs huisonderwijs geven.

Maar God leerde hem dat kerk en school toch niet gescheiden kunnen zijn. Toen werd het hem een dure plicht en roeping om uit te zien naar een school waarin de jeugd der gemeente naar de eisen van Gods Woord zou kunnen worden onderwezen.

Op 29 februari 1932 vond de officiële opening plaats van de eerste Gereformeerde Gemeenteschool te Barneveld. Tot het einde van zijn leven is Ds. Fraanje voorzitter van het schoolbestuur geweest en na zijn overlijden heeft het bestuur de school naar hem genoemd.

Ook gaf Ds. Fraanje zijn krachten aan de landelijke Vereniging voor Gereformeerd Schoolonderwijs, waarin de schoolbesturen samenkwamen.

Na zijn overlijden getuigde Ds. T. Dorresteyn:

"Onze geliefde broeder Ds. Fraanje heeft in het hoofdbestuur de voornaamste plaats ingenomen. Gedurig heeft hij bewijs gegeven hoezeer het jonge geslacht op zijn hart gebonden lag. Hoe menigmaal heeft hij voor hen gezucht aan de troon der genade".

Op bijzondere wijze namen ook de catechisanten een grote plaats in, in het hart van Ds. Fraanje. Een nagelaten aantekening in zijn eigen handschrift getuigt van zijn zorg voor de jeugd.

In de jaren dertig verschenen de eerste gedrukte preken van Ds. Fraanje. Zelf zocht hij de publiciteit niet, maar hoorders schreven ze op, zoals in vroeger jaren bij Smytegelt en Immens. Een van hen die de preken persklaar maakte, schreef over een bundeltje preken:

"Neen, u zult er geen hoogdravende beschouwingen in vinden, of verheven en ijdele filosofie. Ook geen redeneerkunst waar duizenden zich op vergapen om voor eeuwig hun ziel er door te verliezen, maar de eenvoudige maar dierbare lessen, welke de Heilige Geest voor de wijzen en verstandigen verbergt en de kinderen openbaart".

Niet minder dan vijftig preken van Ds. Fraanje zijn ons nagelaten.

Ook de beide boekjes met catechisatielessen over Hellenbroek en het Kort Begrip staan nog steeds in de belangstelling vanwege de praktikale geestelijke verklaring van de geloofswaarheden voor de jeugd.

Verder kan men toespraken van Ds. Fraanje aantreffen in verschillende gelegenheidspublicaties: herdenkingsdiensten en begrafenisverslagen.

Daaruit blijkt wel welk een vooraanstaande plaats Ds. Fraanje innam onder de predikanten van de Gereformeerde Gemeenten. Ook blijkt dat zij zich in broederlijke liefde nauw aan elkaar verbonden gevoelden. Samen zochten zij het heil van Sion.

Op 10 november 1937 was het 25 jaar geleden dat Ds. Fraanje door Ds. Van Oordt als predikant werd bevestigd. Ter gelegenheid daarvan hield hij een gelegenheidspredicatie over 2 Kor. 2 : 14: "Een Gode verheerlijkende dankzegging".

Met dankbaarheid zag Ds. Fraanje daarin terug op zijn achterliggende ambtsperiode, terwijl hij verschillende zaken van zijn zielsleven in die preek meedeelde.

In de oorlog, op de middag van 6 oktober 1943 hield Ds. Fraanje weer een gedachtenisrede, nu omdat hij 25 jaar te Barneveld stond. Ondanks de moeilijke oorlogsomstandigheden waren velen uit het land naar Barneveld gekomen.

Weer zag Ds. Fraanje terug op de voorbijgesnelde jaren: "Er is in die 25 jaar zoveel gebeurd in Nederland, in de kerk, in de classis. In deze classis heb ik nu 25 jaren gepreekt en de jeugd onderwezen, huisbezoek gedaan en Gods Woord gebracht aan ziekbetten en in sterfhuizen. In die 25 jaar zijn er gevallen en gekomen in het midden der gemeente; jongen en ouden. Toen ik hier kwam, waren er in de classis slechts acht gemeenten; nu zijn er tweeëntwintig." Jaren had Ds. Fraanje alleen in de classis gestaan. Nu mocht hij getuigen dat hij al die jaren "in alle gebrek dorstende zielen had mogen wijzen op de volkomenheid en noodzakelijkheid van de toegerekende gerechtigheid van Christus en de weldaden die God verheerlijkt, door de grond te leggen in de wedergeboorte".

Ook na de oorlog ging het kerkelijk werk voort. Verschillende soldaten uit de kringen der Geref. Gemeenten waren in Nederlands Indië gelegerd. Op de classis Barneveld werd besloten dat Ds. Fraanje enkele brieven zou schrijven aan de jongens in Indië. Deze werden dan bij de pakketjes boeken gevoegd, welke ze vanuit Nederland kregen toegezonden.

Jarenlang had Ds. Fraanje zitting in het Curatorium van de Theologische school. De laatste jaren zelfs als voorzitter. Het gewicht van deze functie drukte hem zwaar, doch evenals in zijn andere functies waardeerde men zijn adviezen en raadgevingen. Voor de studenten was hij als een vader.

De 20e oktober 1948 was voor Ds. Fraanje en de gemeente van Barneveld weer een gedenkwaardige dag. Voor de derde maal hield Ds. Fraanje een herdenkingspredicatie. De aanleiding: "Het is zeventig jaar geleden dat ik geboren werd als mens en veertig jaar dat ik voor het eerst de Bazuin mocht blazen van het Evangelie Gods. En ten derde is het dertig jaar geleden dat wij binnen Barneveld kwamen en ons met een predicatie aan de gemeente mochten verbinden". Uit alle delen van het land waren belangstellenden gekomen om de hoogtijdag mee te maken. De kerk was die dag veel te klein.

Ter gelegenheid van die herdenking verscheen het boekje "Herinneringen", waarin aantekeningen uit gesprekken en preken uit de jaren 1922-1934 waren gebundeld. Voorzien van aanbevelingen van enkele leraars en ouderlingen werd het Ds. Fraanje aangeboden, met onder andere de wens:

*God onderhoudt Zijn kerk,
al spaart Hij hun geen kruisen
Hij sterkt ze in hun lot,
straks doet Hij hen verhuizen
Naar 's Vaders eeuwig huis ..
Reis dan getroost naar huis,
uw werk volgt u straks na,
't Heeft vaste grond,
het steunt op 't bloed van Golgótha.*

De thuisreis zou niet lang uitblijven. Enkele maanden na het jubileum openbaarde zich suikerziekte in ernstige mate.

Op zondag 6 februari 1949 hield Ds. Fraanje nog voorbereiding voor het Heilig Avondmaal. Hij zou het zelf niet meer bedienen, een ander zou dat enkele weken later voor hem komen doen.

In een doopdienst in de week, op donderdagmiddag 10 februari, preekte hij voor 't laatst in de gemeente van Barneveld over Psalm 41 : 13b: "En Gij stelt mij voor Uw aangezicht in eeuwigheid".

Hij gevoelde het: de arbeid liep ten einde. Over dezelfde tekst sprak Ds. Fraanje nog te Zwolle op 11 februari.

Reeds een week later moest hij worden opgenomen in het ziekenhuis Salem te Ermelo. Vijf weken zou hij daar blijven, maar de Heere liet Zich aan de ziel van Zijn knecht niet onbetuigd. Hij maakte het ziekbed tot een wijnhuis. De poorten van de hemel werden zo wijd geopend dat lusten en lasten van de gehele wereld van Ds. Fraanje afvielen. Veel mocht hij zo van de Heere genieten en vrijmoedig mocht hij de bezoekers van de nabijheid Gods verhalen.

Met betrekking tot zijn kinderen toonde de Heere hem nog uit Ezech. 37 : 25: "En zij zullen wonen in het land dat Ik Mijn knecht Jakob gegeven heb". Hij mocht geloven dat er zowel van zijn voorgeslacht als van zijn nageslacht reeds de eeuwige zaligheid beërfd hadden.

Nadat hij uit het ziekenhuis was thuisgekomen, verergerde de toestand. Maar de verkalking, lichaamsspijn en geestelijke worstelingen gingen gepaard aan onderwijs en verlichting van de hemel. Meer en meer leerde hij dat alles van een mens eraan moest: zijn naam, zijn eer, zijn lof, zijn werk en zijn macht. Zelf niets, maar God alles. En dan moest hij toch nog tegen zijn ambtsbroeders zeggen: "o, broertjes, wat leven we toch weinig tot Gods eer op de wereld".

Zo volgde een half jaar van fysieke afbrokkeling. Soms kon Ds. Fraanje naar de kerk, soms deed hij wat ziekenbezoek. Hij begon nog de catechisaties, maar een ouderling moest het overnemen. "De Heere heeft meer, dan één visser", zei Ds. Fraanje toen.

Betrekkelijk onverwacht kwam het einde. Op zaterdagmorgen 3 september 1949 ging Ds. Fraanje in, in de vreugde des Heeren. Tevoren had de Heere hem nog gesterkt met de woorden "Vrees niet, geloof alleenlijk".

Nu waren de woorden bewaarheid, welke Ds. Fraanje aan het begin van zijn ziekte had mogen overdenken:

"En Gij stelt mij voor Uw aangezicht in eeuwigheid".

Niet alleen in Nederland, maar zelfs ver daarbuiten verkreeg Ds. Fraanje een naam en plaats. Wijd en zijd was hij bekend als herder en leraar der Gereformeerde Gemeenten. Maar vooral ook had hij een plaats verkregen bij Gods volk, die hem allen geliefd en bemind hebben. Hij wist in zijn prediking immers het snode van het kostelijke te onderscheiden en de mensen voor te stellen wat de grondslag voor de eeuwigheid is, waarmee zij God zouden kunnen ontmoeten.

Het was juist een jaar geleden dat Ds. Kersten overleed, toen Ds. Fraanje begraven werd. Twee groten in Israël waren gevallen. Twee krachtige steunpilaren voor de kerke Gods werden smartelijk gemist. Het verlies voor de kerkelijke gemeenten was groot, maar hetgeen de Heere in de personen van Zijn geringe dienstknechten aan Zijn kerk geschonken had, mocht rijke vrucht wegdragen.

Welk een grote plaats Ds. Fraanje in de harten van het volk had, bleek wel uit de komst van de duizenden naar de begrafenis op woensdag 7 september. Een tiental sprekers voerde daarbij het woord. Ds. Ligtenberg van Rotterdam-W verhaalde dat Ds. Fraanje in zijn leven eens had gezegd: "Als ik straks begraven zal worden, kunnen ze op mijn grafsteen psalm 113 vers 4 zetten: *Wie is aan onze God gelijk, Die armen opricht uit het slijk . . .*"

In de berijming van Datheen is het erop geplaatst:

*Hij heft zeer fijn op uit den stof
De kleinen, tot Zijn eer en lof;
Uit den drek verhoogt Hij de armen.*

*Dat Hij hem bij de vorsten groot,
Ja bij de vorsten Zijns volks bloot,
Verheffe naar Zijn groot ontfarmen.*

Zo is ook aan Ds. Fraanje vervuld het woord uit Jak. 1 : 12 dat zijn vrouw op de rouwkaart kon zetten: "Zalig is de man, die verzoeking verdraagt, want als hij beproefd zal geweest zijn, zo zal hij de kroon des levens ontvangen, welke de Heere beloofd heeft degenen, die Hem liefhebben".

3. HERINNERINGEN UIT GESPREKKEN EN PREKEN

Ede, 15 augustus 1922

Gods kinderen zullen allen leren dat in Christus' dood hun leven ligt. Maar ook zullen ze moeten leren, dat Christus' leven hun dood zal zijn. Dat is: hun eigen oude natuur zal gedood moeten worden, zullen zij in Christus kunnen leven.

Doch niets is er, dat zo tegen het "doden" is, als hun eigen natuur. Als God bezig is Zijn volk te leren aan zichzelf te sterven, verzetten zij zich daartegen met alle macht. Zo'n ziel is net als een gevangen vis.

Het water is zijn levens-element; en als de vis dan op het land geworpen wordt, ligt hij te happen naar water; en omdat hij het niet krijgen kan, moet hij sterven.

We zouden ook kunnen zeggen:

"Omdat hij moet sterven, krijgt hij het niet".

Zoals nu die vis gaapt naar het water - dat is naar zijn leven - zó gaapt de oude mens naar de zonde, want dat is zijn element. Maar God zal doortrekken in Zijn volk en hen in de praktijk leren:

"Indien gij naar het vlees leeft, zo zult gij sterven, maar indien gij door de Geest de werkingen des lichaams doodt, zo zult gij leven". Rom. 8 : 13.

Barneveld, 17 augustus 1922

Soms lijkt het in het leven van een mens of niets in staat is hem te vernederen of zijn hart te breken. Oordelen, zegeningen, beproevingen of zware slagen, hij blijft onder alles zijn eigen weg volgen.

Is dan niets in staat hem klein te krijgen? O, ja!

Wat niets kan doen, dat kan de liefde Gods doen!

Barneveld, 20 augustus 1922

Opmerkenswaardig is het, wat natuurkundigen hebben waargenomen. Als een raaf, of een valk, die tot het geslacht der roofvogels behoort, ergens neerzit om zijn buit te verslinden en hij wordt door mens of dier opgejaagd, dan laat hij uit zelfbehoud wel zijn prooi liggen en vliegt weg, maar telkens onder het opvliegen ziet hij terug naar zijn buit, die hij met grote spijt moest achterlaten.

Hij laat deze dus niet gewillig achter, doch wordt gedwongen door eigen behoud. Daarom ziet hij telkens met spijt terug naar zijn prooi.

Heel anders is het, volgens natuurkundigen, met de duif gesteld. Wanneer men een duif verstoort terwijl ze bezig is graan te pikken, vliegt ze dadelijk op van haar voedsel en ziet geen enkele keer meer om naar het graan.

Neen, ze vliegt regelrecht naar boven om buiten het bereik van haar verstoorders te komen; dat is haar doel.

Er is dus een grote tegenstelling in de aard van deze vogels. Men zou dit als een voorbeeld kunnen nemen van twee soorten mensen. Denk bijvoorbeeld aan de vrouw van Lot. Ze werd meegetrokken uit Sodom, en volgde uit zelfbehoud. Evenwel kon zij het niet nalaten achterom te zien naar hetgeen ze verlaten had.

Immers, in Sodom had zij leven en voedsel gevonden. Daarheen trok haar hart.

Zij was er wel uitgehaald, maar zij had niet gewillig alles achtergelaten wat haar lief was.

Dat kwam uit, toen ze op weg naar Zoar met spijt terugzag en een zoutpilaar werd tot

waarschuwing van alle geslachten die na haar komen zouden.

Anders was het met Lot. Hij werd uit Sodom gezet, getrokken, gesleept, evenals zijn vrouw, maar we lezen van hem niet dat hij met spijt achterom zag.

Integendeel, we lezen in Genesis 19, dat hij zegt: "Zie toch, deze stad (Zoar) is nabij om derwaarts te vluchten, en zij is klein; laat mij toch derwaarts behouden worden, (is zij niet klein?) opdat mijne ziel leve".

Had hij zijn rechtvaardige ziel niet lang gekweld over de zonde van Sodom? Daarom zag hij niet om, maar spoedde zich naar het gebergte.

O, wat zullen er velen op aarde zijn, ook in ons godsdienstig Nederland, die door een beschuldigende, overtuigende consciëntie, een ander leven gaan leiden. Zij zullen, naar het schijnt, de wereld en de zonde vaarwel zeggen, zij zullen reformeren in eigen leven en huisgezin, maar tenslotte zullen zij gaan terugzien naar hetgeen ze moesten verlaten.

Hun hart bleef in Sodom, al waren hun voeten er uit.

O, die gevaarlijke vlakte tussen Sodom en Zoar!

Wat een zoutpilaren staan er op de weg die er ligt: uit de wereld, maar niet in Christus!

Hoe gans anders zal het met Gods volk uitkomen!

Ze zullen met hun hart uit Sodom worden gehaald, maar nooit zullen ze rust kunnen vinden eer ze weten in Zoar - dat is in Christus - geborgen te zijn. En: "de ogen die eens gezien hebben, zullen niet meer terug zien!" Jesaja 32.

Nijkerk, 20 augustus 1922

Zeer opmerkelijk lezen we in Romeinen 8 : 10: "Zo is dan wel het lichaam dood om der zonden wil, maar de geest is leven om der gerechtigheid wil".

Deze tekstwoorden kunnen wij op drieërlei wijze bezien.

1. Toen de Middelaar aan het kruis gestorven was, was Zijn lichaam dood om der zonde wil. Niet om Zijn zonde want Hij had geen zonde, doch om de zonde van Zijn uitverkorenen, die Hij op Zich nam. Maar Zijn Geest was leven om der gerechtigheid wil. Dat is: Zijn ziel leefde om Zijn eigen Goddelijke gerechtigheid, die Hij van eeuwigheid bezat en ook als Middelaar verwierf voor Zijn kerk.

Zo was dan aan het kruis wel Zijn lichaam dood om der zonde wil, maar Zijn ziel voor eeuwig levend om Zijner gerechtigheid wil.

2. In de staat der rechtheid voor de val kende Adam geen zonde en dus ook geen dood. Nadat hij echter gezondigd had en dus gevallen was, is er gebeurd hetgeen de Heere bedreigd had: "Ten dage als gij daarvan eet, zult gij de dood sterven".

Dat is: "Stervende zult gij sterven, geestelijk, natuurlijk en eeuwig". Dus, een drievoudige dood!

Zo was Adam dan dood om der zonde wil, zijn eigen, zelf gewilde zonde. Maar al was hij de geestelijke dood gestorven en zou hij ook de natuurlijke dood sterven, de eeuwige dood behoefde hij niet te ondergaan, want zijn ziel zou leven om der gerechtigheid wil van Hem, Die de slang de kop vermorzelen zou.

En tenslotte is al Gods volk van nature geestelijk dood in hun verbondshoofd Adam en vanwege de zonde zullen hun lichamen sterven; maar hun geest, dat is hun ziel, zal eeuwig leven om der gerechtigheid van Christus wil.

Barneveld, 21 augustus 1922

In de zevende vraag van onze Heidelbergse Catechismus vraagt de onderwijzer: "Vanwaar komt dan zulk een verdorven aard der mensen?"

De onderwijzer vraagt hier niet in de eerste plaats naar de "aard", dat heeft hij van te voren gedaan. Neen, hij vraagt hier uitsluitend naar de oorzaak van zulk een boze aard. Met andere woorden: hoe een mens daaraan komt.

Dit is een zeer belangrijke vraag.

En de onderwijzer geeft ons een zeer duidelijk antwoord, als hij zegt: "Uit de val en ongehoorzaamheid van onze eerste ouders: Adam en Eva in het Paradijs, daar onze natuur also verdorven is, dat wij allen in zonde ontvangen en geboren worden".

Daar ligt dus de oorsprong van onze verdorven aard. Na die val, die eerste ongehoorzaamheid tegenover God, door Hem niet lief te hebben boven alles, maar Zijn gebod te overtreden, hoewel de mens wist, dat het een proefgebod was.

Na die val, zeg ik, worden alle mensen in zonde ontvangen en geboren.

En welke zonde?

Als de onderwijzer hier spreekt over "allen in zonde geboren worden", bedoelt hij hiermee in de eerste plaats: De erfzonde. En die erfzonde bestaat uit twee delen.

1. De erfschuld en

2. De erfsmet.

De schuld der zonde wordt ons door God toegerekend, zoals duidelijk is uit Romeinen 5 : 19: "Gelijk door de ongehoorzaamheid van die éne mens (Adam) velen tot zondaars gesteld zijn geworden", enz.

Ook uit 1 Korinthe 15 : 22: "Want gelijk zij allen in Adam sterven" enz. Uit deze tekstwoorden is duidelijk dat God ons de schuld der zonde toerekent, dus noemen we dit: "Erfschuld". En wat is nu eigenlijk die schuld der zonde?

Hellenbroek leert dit de jeugd zeer duidelijk als hij zegt: "De verbintenis tot straf, om Adams zonde," Rom. 5 : 18.

"Zo dan, gelijk door één misdaad - namelijk van Adam als hoofd des verbonds - de schuld gekomen is over alle mensen tot verdoemenis, also ook door één rechtvaardigheid - namelijk die in Christus is - komt de genade over alle mensen tot rechtvaardigmaking des levens".

Doch de erfzonde, zo hebben we gezegd, bestaat ook uit erfsmet.

Dat is: de smet der zonde die wij over-erven van onze ouders, wat duidelijk is uit Job 14 : 4: "Wie zal een reine geven uit een onreine? Niet een".

En wat is die smet der zonde eigenlijk?

Het is die inklevende verdorvenheid, welke zich verspreid heeft over de gehele mens, "want het gedichtsel van 's mensen hart is boos van zijn jeugd aan" Genesis 8 : 21.

Nu staan we wegens de toegerekende erfschuld, schuldig voor God.

Maar tegelijkertijd staan we wegens de inklevende smet ook walgelijk voor God.

Dit nu zijn twee zaken waar de hele grondslag van een mens in verklaard ligt.

Nu is er nogal veel verschil over deze zaak.

Sommige mensen denken of zeggen, dat de erfschuld en -smet pas beginnen als een mens geboren wordt.

Dit is tegen Gods Woord. De erfschuld rekent God het ganse menselijk geslacht toe eer het geboren is. Adam heeft ons allen vertegenwoordigd, omdat hij het hoofd was van het verbond der werken,

Elk mens, hoofd voor hoofd, persoon voor persoon, is dus mede betrokken in dat verbond, als was het met hem persoonlijk gesloten. En zo ligt hij dus beide: Schuldig en verdoemelijk voor God, voordat hij nog geboren is.

Doch met de ontvangenis en geboorte begint direct de erfsmet, waardoor de mens ook walgelijk is.

Hoe noodzakelijk is het om in deze zaken rechtzinnig te zijn volgens Gods Woord!

Nooit zal anders de Middelaar, die beide "schuld en smet" voor Zijn volk wegnam,

waarde krijgen.

"Want, gelijk zij allen in Adam sterven, also zullen zij ook in Christus allen levend gemaakt worden".

De Valk, augustus 1922. uit een predicatie op "De Ganzenkamp"

De verkiezing gaat voornamelijk over zes punten.

1. De verkiezing van de Middelaar.
2. De verkiezing der Engelen.
3. De verkiezing van een natie of het afgezonderde Israël.
4. Een verkiezing tot verschillende ambten.
5. Een verkiezing van de kerk in het algemeen.
6. Een persoonlijke verkiezing van elk kind des Heeren apart. Dit geloven wij op grond van Gods Woord en kunnen daaruit deze waarheden verdedigen.

Nu zijn er in ons land helaas velen, die van deze regel afwijken. Zij stemmen de eerste vijf punten toe. Zeker, zij geloven dat de Middelaar verkozen is, ook stemmen zij toe dat de verkiezing reeds van eeuwigheid is. Dat de kerk toen uitverkoren is, spreken ze ook niet tegen. Maar, het zesde punt ontkennen zij.

De persoonlijke verkiezing, neen, die bestaat niet, zeggen zij.

Hoe bezien deze mensen de zaak? Zij zeggen: Wel is er van eeuwigheid een Middelaar verkoren, ook is er van eeuwigheid een gemeente verkoren, die door Hem zalig zal worden. De personen daarvan zijn echter niet bij namen uitgedrukt. In de tijd hier zal het pas bekend worden, wie die uitverkorenen zijn. God heeft van eeuwigheid niemand gebonden en niemand uitgesloten. Wie wil, kan zalig worden.

Allen, die in hun leven in Christus zullen geloven als hun Verlosser, behoren bij de gemeente der uitverkorenen.

In de grond der zaak stellen zij dus: Christus heeft door Zijn aanneming der menselijke natuur, door Zijn lijden, begraving en opstanding, dus door Zijn voldoening, een mogelijkheid van zalig worden verdiend voor alle mensen. Wie nu wil en in Hem gelooft, behoort tot het getal der uitverkorenen.

God verloor van eeuwigheid geen persoon, doch allen, die zouden geloven.

Zij zeggen: dat Christus door Zijn dood en opstanding, de kerk heeft belichaamd.

Hij maakte het mogelijk dat zij zalig werden en dus tot de uitverkorenen zouden behoren.

Het getal der uitverkorenen, waar Christus persoonlijk voor betaalde, was bij God niet bepaald. Dit getal strekte zich onbepaald uit tot allen die zouden geloven.

Christus was op aarde gekomen om de mogelijkheid van zalig worden open te stellen, doch: het zalig worden is een daad, die de mens zelf in zijn hand heeft.

Grijpt hij Christus aan, zo is hij zalig. Doet hij het niet, dan was hij niet uitverkoren.

Zo denkt helaas een groot gedeelte in ons klein landje over de uitverkiezing. Maar wij geloven en prediken op grond van Gods Woord, dat de eeuwige uitverkiezing een persoonlijke strekking heeft.

Romeinen 9 : 7: "Jakob heb Ik lief gehad en Ezau heb Ik gehaat". En in Jesaja 43: "Ik heb u bij name geroepen, gij zijt Mijne". Dit is geen algemene, maar een persoonlijke uitspraak. Daarom geloven wij, met Hellenbroek, dat er niet alleen een mogelijkheid tot zalig worden is verdiend, maar zeker en beslist een volstreckte en persoonlijke verzoening is geschied door de voldoening van Christus.

Hoe bedroevend is het, dat velen zich niet meer onderwerpen aan de letterlijke uitspraak van Gods Woord!

Want, wat zegt men? "Gods Woord staat in de Bijbel".

Daar ligt dus in opgesloten, dat de gehele Bijbel Gods Woord niet is en men er dus naar eigen goeddunken uit kan nemen en weglaten. Maar, wij geloven met Paulus in Timotheüs, dat de ganse Heilige Schrift is van God ingegeven van de eerste letter, tot de laatste toe.

Wat voor troost zou Gods volk van de uitverkiezing hebben, als deze hen niet persoonlijk aanging?

Als God de Heilige Geest een mens gaat overtuigen van zijn schuld en hem de ogen opent dat hij het ongeluk ziet waarin hij leeft zólang hij God kwijt is, gebeurt het meestal dat zulke mensen de ogen ook worden geopend voor het geluk van Gods volk. En weet u wat zo'n mens dan zegt?

Dan zegt hij: "O, dat God van eeuwigheid een volk heeft uitverkoren, geloof ik zo zeker, als dat ik de zon aan de hemel zie staan!

Maar, zou ik daar nu ook bij zijn?"

Dat is de grote vraag die in het hart van zo'n mens openstaat! Daar gaat het bij hem over, zou ik daar bij zijn?

O, die smart in hun ziel, dat ze in hun waarneming er buiten liggen! Vervreemd van het burgerschap Israëls en zonder God in de wereld!

Wat heeft zo'n ziel aan de leer van een algemene uitverkiezing?

Het is juist de bron van troost en blijdschap voor al Gods kinderen, dat ze van eeuwigheid door God bij name gekend zijn. Dat is hun persoonlijke uitverkiezing.

"Gij", zegt Asaf, "hebt mijn rechterhand gevat".

Hij wist het zeker! 't Was niet de hand van zijn buurman, neen, 't was zijn rechterhand en daarna zal God hem in heerlijkheid opnemen.

Wageningen, 26 augustus 1922

We lezen van Jakob, dat hij op weg naar Mesopotamië, 's nachts te Bethel sliep en droomde.

Hij zag een ladder gesteld op de aarde, welks opperste aan de hemel raakte en de engelen Gods klommen daarbij op en neer. En de Heere Zelf stond op die ladder en deed hem een belofte, dat Hij hem het land waarop hij lag te slapen, geven zou tot erfdeel. Genesis 28. Toen Jakob ontwaakte, zeide hij: "Gewis de Heere is aan deze plaats. Dit is een huis Gods, dit is de poort des hemels". En hij noemde de naam dier plaats: "Beth-El".

Zeker, Jakob had daar God gezien, en het ganse werk der zaligheid was hem daar geopenbaard. Zoals de engelen op en neer klommen, also zou Christus naar Zijn Goddelijke natuur nederdalen en naar Zijn menselijke natuur opvaren.

God beloofde en Jakob geloofde. Daarom was het hem een Beth-El, een huis Gods, een poort des hemels!

Maar, wat gebeurde er na die onvergetelijke nacht? Na die duidelijke Godsontmoeting?

Ging Jakob toen van stonde aan het land Kanaän beërven, dat hem van God beloofd was?

O, neen, dat liep heel anders! Na dat heldere gezicht en die Goddelijke belofte, ging hij twintig jaar lang bij Laban in dienstbaarheid. Jakob zal zeker menigmaal hebben gedacht: "Zouden Gods beloftenissen, immer haar vervulling missen?"

Het was of er niets meer gebeuren zou van alles wat God beloofd had. In plaats dat hij land in eigendom kreeg, moest hij schapen hoeden, 's daags de hitte en 's nachts de koude verdragen. Het kwam zelfs zo ver, dat men hem in de persoon van een vrouw bedroog, zoals hij zelf zijn vader bedrogen had.

Het kan gebeuren in het leven van een mens, dat hij evenals Jakob de ladder, zó helder en klaar voor zich zag de mogelijkheid om zalig te worden. De weg, waarin en waardoor Hij de arme mens weer met God verzoenen kan, is hem dan zo duidelijk, als de zon aan de hemel staat. Soms geniet een ziel daar geruime tijd uit en dat is een aangenaam leven. Maar, wat gebeurt er dan?

In plaats dat een belovend God doorgaat om direct een vervullend God te worden, gaat hij twintig jaar, of soms nog langer, naar een dienstbaarheid onder Laban.

De vrucht van het genot gaat weg, en er blijft niets anders dan vorm en plicht over en de wetenschap, dat hij in Bethel geweest is.

In die toestand is hij soms nog te wijs om dwaas te zijn, te rijk om arm te zijn, te goed om slecht te zijn. Hij weet nog te veel om niets te weten en hij is nog te goed bekeerd om onbekeerd te worden. Net zolang tot het de Heere belooft hem in Pniël te brengen. Daar moet hij eraan! Daar moet hij zijn naam zeggen, zijn eer verliezen, zijn kracht verliezen en zijn recht verliezen.

O gelukkig wie daar terecht mag komen, om daar dan ook zijn kracht, eer en recht in een Ander te vinden, namelijk in die dierbare Middelaar.

In Hem alleen ontvangen de ware Jakobs genade voor schuld en eer voor schande: "Hij zal genade en ere geven!" Omdat Christus Zijn Vader de eer gegeven heeft, kan en zal de Vader, de kerk genade en eer geven. Zij hebben geen eer, maar niets dan schande.

Doch in Hem ontvangen ze een verkregen recht en een nieuwe naam op de witte keursteen! *Uit Hem, door Hem en tot Hem zij de heerlijkheid tot in eeuwigheid.*

Barneveld, augustus 1922

Gods kinderen zijn van eeuwigheid voorwerpen van de verkiezende liefde. In de tijd worden zij onderwerpen van de opzoekende liefde. Gezocht en gevonden zijnde worden zij onderwerpen van de trekkende liefde, om zo door de trekkende liefde onderwerpen gemaakt te worden der verlossende liefde.

Daarna worden en blijven ze, zolang ze op de wereld zijn onderwerpen van Gods bedienende liefde. Om dan, als ze eenmaal dit leven hebben verlaten, nooit meer onderwerpen, doch eeuwig voorwerpen van de verheerlijkende liefde te zijn.

Daar zal de Middelaar geen werk meer aan hen hebben en zij behoeven niet meer te zondigen.

Ede, 29 augustus 1922

Er staat in Psalm 107 zeer nadrukkelijk: "Die met schepen ter zee afvaren, handel doende op grote wateren, die zien de werken des Heeren, en Zijn wonderwerken in de diepte. Als Hij spreekt, doet Hij een stormwind opstaan die hare golven omhoog verheft. Zij rijzen op naar de hemel, zij dalen neder in de afgronden. Hun ziel versmelt van angst. Zij dansen en waggelen als een dronken man en al hun wijsheid wordt verslonden. Doch, roepende tot de Heere in de benauwdheid die ze hadden, zo voerde Hij hen uit hun angsten".

Er wordt in deze Psalm gesproken over de zee, een schip en mensen, die er op varen.

Het is duidelijk dat met het schip Gods Kerk bedoeld wordt. Immers de Kerk wordt menigmaal bij een schip vergeleken.

En de zee waarop het schip vaart, met haar golven en baren, is de grote wereld met haar keizers, koningen, overheden, machten en alle volkeren die er zijn.

Hoe menigmaal is door alle eeuwen heen de Kerk niet verdrukt door de wereld der volkeren of de volken der wereld met al haar tirannen, die zochten de leden der Kerk van Christus uit te roeien.

In het bijzonder zouden wij hierdoor kunnen verstaan, de apostelen, leraars of predikers die, van God geroepen en gezonden, de wereld met hun scheepje bevaren en overal het Evangelie verkondigen. Want, zeer opmerkelijk lezen wij in vers 23: "Die met schepen ter zee afvaren, handel doende op grote wateren enz."

We mogen dus met recht de apostelen en leraars in Gods Kerk beschouwen als handelaars, werkzaam in Gods Kerk, die menigmaal in gevaar zijn en geslingerd worden door golven van verdrukking en allerlei zwaarigheden, die zij, met al Gods volk, op aarde ontmoeten.

Soms echter kan het gebeuren dat een kind van God met een golf van genieting in zijn scheepje zó hoog opgeworpen wordt, dat hij een ogenblik als boven het stof verkeert.

In zo'n ogenblik zou hij haast vergeten, dat hij nog met zijn scheepje op de zee is en dat er weer eens storm en onweer komen zal.

O, als ze een ogenblik verwaardigd worden door het geloof een blik te slaan in de eeuwige liefde Gods, dan zinken ze weg in verwondering en aanbidding. Ja, dan waggelen ze als een dronken man, want al hun wijsheid wordt daar verslonden. Maar het kan ook gebeuren, dat ze door wind en golven zó diep in een afgrond zinken dat ze denken nooit meer boven te komen. Want als ze dalen tot in de afgronden, is daarin opgesloten dat ze kennis maken met de gedachten die zich in de zee en op de bodem der zee bevinden, waardoor hun ziel versmelt van angst.

Ze rijzen dus in hun scheepje niet alleen naar boven en verkrijgen Godskennis, doch ze dalen ook af naar de diepte en leren er zelfkennis. Daar worden ze de gedachten des harten gewaar, de goddeloosheid van eigen aard en natuur wordt hun ontdekt. O, dan wordt al hun wijsheid verslonden! Daar leren ze de ongedode zonden kennen, die ze tot hun smart en last blijven omdragen, zolang ze met hun scheepje deze zee bevaren.

Maar, dan staat er ook: "Doch roepende tot de Heere in de benauwdheid die ze hadden, zo voerde Hij hen uit hun angsten". Let wel, ze werden niet gevoerd of verlost uit hun weelde, maar uit hun angsten.

Let nu eens op het verband tussen deze Psalm en het Nieuwe Testament. Opmerkelijk lezen wij in Mattheüs 14, dat de Heere Jezus de schare spijzigde met vijf broden en twee vissen. En nadat Hij dit had gedaan, ging Jezus alleen op de berg om te bidden. De discipelen gingen niet met Hem mee, want er staat nadrukkelijk: "Hij ging alleen". Jezus bad daar in de nacht alleen tot Zijn Vader; daar waren geen discipelen bij nodig. Waar bleven ze dan?

Bij de grote schare, die Jezus zojuist had verlaten? Neen, ook daar hoorden ze niet bij!

Op de berg waren ze dus niet, want daar hoorden ze niet. Jezus was alleen Voorbidder voor de Zijnen, zonder hulp van discipelen. En bij de grote schare waren ze ook niet.

Waar waren ze dan toch gebleven? O, ze waren naar hun oude ambacht teruggekeerd, ze voeren in een scheepje op het water, want ze waren vissers.

Het was dus geen vreemd werk voor hen.

Men zou zeggen: Dat is toch zeker nogal gemakkelijk voor hen geweest, want dat hadden ze hun leven lang reeds gedaan. Maar, wat lezen we? Dat ze zich zeer pijnigden, want de wind was hun tegen. En ze waren midden op de zee en dat in de nacht. Het zou wel gegaan zijn als ze onder de wal hadden kunnen varen, of geheel stil hadden kunnen blijven liggen. Maar, ze moesten naar de andere zijde.

Dus moesten ze dwars door alles heen, door wind en baren en allerlei gevaren. En wat was voor hen nog het allerergste? Ze hadden de Heere Jezus niet aan boord.

Toen hebben ze nog drie nachtwaken geprobeerd het scheepje zonder Jezus aan wal te krijgen en pijnigden ze zich om het zonder de Meester in de haven te brengen.

Men zou zeggen: Wat zullen die mannen blij geweest zijn toen Jezus kwam!

Maar wat lezen we?

"En in de vierde nachtwake kwam Jezus af tot hen, wandelende op de zee. En de discipelen ziende Hem op de zee wandelen, werden ontroerd, zeggende: "Het is een spooksel!" En zij schreeuwden van vrees".

Ze kenden Hem dus niet, eer dat ze Zijn stem gehoord hadden en Hij Zelf tot hen zeide: "Zijt goedsmoeds, Ik ben het, vreest niet!"

Zó gaat het ook vaak in het leven van de mens. Het is soms niet te zeggen hoe een ziel die van God aangeslagen is, alle mogelijke moeite doet en zich op alle manieren pijnigt om zijn scheepje zonder de Middelaar in behouden haven te brengen.

Drie nachtwaken, dus het grootste gedeelte van de nacht, hadden ze 't volgehouden.

Maar, toen kwam Hij Zelf en zagen ze hun dwaasheid. En "na deze zullen ze het verstaan" en ook verblijd zijn dat het hen nooit gelukt is het zonder Hem te kunnen doen. Dan zijn ze verblijd, dat Hij de storm gestild heeft en Hij hen in de haven hunner begeerte geleid heeft!

Barneveld, 1 september 1922

Wat is er vreselijker dan de zonde? Ze bracht Gods Zoon aan het kruis en ze brengt de zondaar in de hel! De zonde en het zondigen geven nooit voldoening. En in de zonde is geen "genoeg".

Alleen in God is genoeg! Volkomen genoeg en Gods volk zal alleen in God voldoening vinden. "Hij is onze vrede".

Nijkerk, 5 september 1922

Christus is eenmaal Borgtochtelijk, schuld betalend en genade verwervend gestorven voor Zijn volk. Doch, dat niet alleen. Hij is ook Plaatsbekledend gestorven.

In plaats dat de uitverkorenen, als gevolg van hun zonde, moesten sterven, is Hij voor hen gestorven. Behoeven de uitverkorenen dan niet te sterven?

Zeker, zowel als zij de geestelijke dood ondergaan hebben, zullen zij ook de natuurlijke dood sterven. Evenwel sterven zij die niet zoals Christus de natuurlijke dood gestorven is.

Niet één kind van God sterft Borgtochtelijk, dientengevolge sterft ook niemand van hen voor de zonde, al sterven zij wel om de zonde.

Het is een groot onderscheid om voor de zonde of om de zonde te sterven. Alle mensen hebben dit gemeen, dat ze om de zonde sterven, maar toch is er nog een onderscheid tussen het sterven van mensen en mensen. Christus stierf voor de zonde. De uitverkorenen sterven om de zonde, maar degene die nooit tot God bekeerd is, sterft niet alleen om de zonde, maar ook in de zonde.

Dat is het ergste wat een mens overkomen kan, namelijk om zijn hele leven lang in de zonde te kunnen leven en aan het eind daarvan ook in de zonde te moeten sterven, om dan door eigen schuld eeuwig te moeten gaan zondigen.

O, als het volk des Heeren er meer met hun hart bij leefde, dat ze nu niet kunnen sterven voor de zonde, want dat heeft de Middelaar voor hen gedaan, maar dat ze ook niet behoeven te sterven in de zonde, want daaruit heeft Hij hen verlost.

Dat ze nu alleen moeten sterven om de zonde, en dat dit de enige weg is om voor altijd van de zonde verlost te worden.

Wat zou de dood dan toch wel voor hen zijn?

Wel, dan was de dood, nevens de Heere Jezus hun beste Vriend. Want: door de Middelaar zijn hun zonden verzoend, maar door de natuurlijke dood kunnen ze eerst geheel van de zonde verlost worden en dat is toch hun liefste wens.

Zo behoort het tenminste te zijn in het hart van Gods Volk. Maar helaas, soms schijnt het gedurig of de dood hen nog tot een schrik is, en waarom?

Omdat ze maar al te weinig last meer hebben van de zonde, en daarom is er vaak een schrik voor de dood!

Doch het leven van hun ziel, door God er zelf ingelegd, zal altijd zuchten onder de kwellende macht der zonde en zal verlangen ervan verlost te worden en dan is er geen andere weg dan de natuurlijke dood.

De bitterheid des doods zit niet in de dood, maar in de zonde. "De prikkel nu des doods is de zonde", 1 Kor. 15 : 35. "Ik ellendig mens, wie zal mij verlossen van het lichaam dezes doods?", Rom. 7.

Barneveld, 8 september 1922

Vele mensen, wanneer zij hun zonden zien en iets van hun schuld gevoelen, lopen als een veroordeeld mens over de aarde, als onder een zware last gebukt. Dat gevoel van schuld drijft hen in gebed tot God. Soms wel roepende of schreiende om vergeving. Deze dingen zijn nooit af te keuren. Het is noodzakelijk dat een mens zich schuldig voelt, anders zal hij nooit leren roepen.

Evenwel is dit alleen niet genoeg. Want al veroordelen wij onszelf, daar volgt nooit vrijspraak op. Ik zou dan zo'n mens willen vragen: "Bent U ooit met al Uw schuld voor het gericht Gods geweest?"

Het is voor ieder mens noodzakelijk dit te onderzoeken, want daar zullen we toch terecht moeten komen, want daar alleen zal recht geoordeeld worden.

Het is niet genoeg dat wij ons zelf veroordelen. Neen, de Heere Zelf zal dit moeten doen, want zonder oordeel kan geen vrijspraak volgen. In dat gericht zal ook eigenliefde veroordeeld worden.

Alleen in dat gericht voor Gods aangezicht zal de ziel gerechtvaardigd kunnen worden en deel aan Christus' gerechtigheid krijgen. Duidelijk is dit te lezen in Psalm 17.

Eerst begint de dichter te zeggen: "Heere, hoor de gerechtigheid, merk op mijn geschrei, neem ter ore mijn gebed, met onbedrieglijke lippen gesproken".

En dan zegt hij verder: "Laat mijn recht van voor Uw aangezicht uitgaan".

Hij wenst dus dat zijn recht van voor Gods aangezicht zal uitgaan.

Gelukkig diegenen, die voor of in het gericht Gods komen en daar aan hun zijde alles verliezen en moeten opgeven en die niet kunnen blijven hangen in gebeden en werkzaamheden van hun kant. Want alleen van voor het gericht Gods wordt plaats gemaakt voor gerechtigheid, die van voor Gods aangezicht uitgaat!

Ede, 12 september 1922

O, wat is God toch voor mij, als Hij niet is mijn God? Buiten God te leven, is dood zijn, terwijl men leeft!

God zal wel verheerlijkt worden in alle mensen, in rechtvaardigen en in goddelozen, maar niet dóór alle mensen.

Een mens met een bezwaard gemoed, een open consciëntie en een onverzoende schuld, wordt altijd heen en weer geslingerd onder oordeel en veroordeel. En waarom, wat is de diepste oorzaak hiervan?

Omdat zijn ziel nooit met bewustzijn is gezonken op het Enige Fundament.

Als de ziel door genade mag geschonken worden, met bewustzijn het eigendom van Christus te zijn en in Zijn voorbede opgenomen te zijn, zal zij tot ware rust komen.

Harskamp, september 1922. Op "De Pijnenburg".

De vijanden hebben de apostel Paulus, te Rome in gevangenschap zijnde, ten laatste de martelaarskroon opgezet. Waarom deden ze dat?

Omdat hij niet ophield de waarheid te verdedigen en met de waarheid tegen de leugen te strijden en die ook te overwinnen. Omdat zijn vijanden dit onmogelijk konden verdragen en Paulus er toch mee bleef doorgaan, zetten zij hem de kroon van het martelaarschap op zijn hoofd. Dit is zeker geen kroon van weinig waarde. Men zou er jaloers op kunnen zijn.

Toch spreekt de apostel in 2 Tim. 4 : 7 over een kroon van nog hogere waarde.

Hij zegt: "Ik heb de goede strijd gestreden, ik heb de loop geëindigd, ik heb het geloof behouden; voorts is mij weggelegd de kroon der rechtvaardigheid, welke mij de Heere, de rechtvaardige Rechter, in die dag geven zal" enz.

Hij kwam dus door de éne kroon aan de andere kroon. Want door de kroon der marteling, waar de dood op volgde, verkreeg hij de kroon der heerlijkheid.

Deze laatste kroon zullen alle kinderen Gods ontvangen, want Paulus zegt: "en niet alleen mij, maar allen die Zijn verschijning hebben liefgehad".

Met deze "verschijning" nu, om die lief te hebben, staat een andere zaak in nauw verband, want nooit zal een mens in een zuivere zin de verschijning van Christus kunnen liefhebben, of hij zal eerst de verdwijning van zichzelf moeten aanvaarden en liefkrijgen. De verdwijning van zichzelf zal noodzakelijk moeten voorafgaan.

Toch hoort men onder de mensen meer spreken over de verschijning van Christus, dan over het verdwijnen van zichzelf. Velen zullen zich daarin bedriegen en ondervindingen voor een verschijning houden, wat het toch nooit geweest is.

Maar, aan het einde der loopbaan zal geen vergissing gemaakt worden, bij het uitreiken van de Kroon der Heerlijkheid. Dan zal het uitkomen wie Zijn verschijning waarlijk heeft liefgehad.

Wageningen, 15 september 1922

Men ziet het dagelijks voorkomen in het leven, dat een mens in één ogenblik sterft. Soms valt er iemand dood op straat, soms ligt hij dood op zijn bed en op veel andere manieren gebeurt het, dat een mens geheel onverwacht de eeuwigheid ingaat.

Nu komt het ons telkens in de geest, dat het zó ook wel eens met Nederland kon gaan. Dat als het ware de oordelen Gods op het aller-onverwachts in één ogenblik kwamen aanrollen en ten volle uitgegoten werden. Ik zeg dit niet als een profetie wanneer dit gebeuren zal, maar het komt mij voortdurend in de zin dat de Heere geen langdurige tijden nodig heeft, om Zijn oordelen over een land te brengen.

Neen, in één enkel ogenblik, evenals een mens onverwacht dood blijft, zou Nederland te midden der oordelen kunnen liggen. Lees maar in Openbaring 18: "Want uw oordeel is in één ure gekomen" en: "Zij is in één ure verwoest geworden".

En wat zei Van der Groe toen hij de oordelen over Nederland zag naderen? "Nederland zal op de volle middag ondergaan".

Nu was Van der Groe ook een mens en dat ben ik ook. Maar als we op de tekenen der tijden letten, dan schijnt het of de maat met geweld wordt vol gezondigd. O, dan is er soms een vreze in ons hart dat ons land op de volle middag van schijnbaar uitwendige zegeningen en overvloed zal ondergaan en haar oordeel van verwoesting in één ure zal komen!

Putten, 22 september 1922

De zondige, hartstochtelijke lusten van een mens zijn zó sterk, dat ze nog eer gedood dan vervuld kunnen worden.

In de uitverkorenen worden ze gedood door de dood van Christus, Kol. 3 : 5: "Doodt dan uw leden die op aarde zijn". Vervuld kunnen ze echter nooit worden, want nooit zullen de lusten van een mens zeggen: "Het is genoeg". Ze zullen altijd blijven begeren, want er is in hen evenmin voldoening als in het graf.

Daarom zal men, figuurlijk uitgedrukt, nooit een begraafplaats der verdorvenheden kunnen vinden, dan vlak voor de poort des hemels. Daar en niet eerder zullen ze eerst ten volle afgelegd worden. Wel verliezen ze hier de heerschappij in de harten van Gods volk. Maar, de verlossing van onszelf zal door de dood eerst volkomen kunnen worden.

Barneveld, 18 oktober 1922

Wij horen onder Gods volk wel over bekering en gemeenschap der heiligen spreken, hoewel dit laatste al zeer zeldzaam wordt, niet in het spreken erover, maar in de zuivere beoefening ervan.

Doch weet U waar we zelden of nooit over horen spreken? ***Over de gemeenschap en de dienst der engelen.***

Zelfs Gods geoefend volk weet nauwelijks dat er zulk een gemeenschap bestaat.

Omdat men er geen kennis aan heeft, wordt er ook niet over gesproken. Toch is het volgens Gods Woord duidelijk, dat de heilige, uitverkoren engelen in de hemel, de uitverkoren schepselen op aarde diensten bewijzen.

In Lukas 15 leest men de gelijkenis van de vrouw met de verloren penning en dan zegt de Heere Jezus in vers 10: "Alzo zeg Ik ulieden, is daar blijdschap voor de engelen Gods over één zondaar die zich bekeert".

1. Zij verheugen zich dus in de bekering van een zondaar en verheerlijken God daarvoor.

2. De heilige engelen wekken Gods volk op tot bevordering in hun heiligmaking. Duidelijk wordt ons dit zinnebeeld vertoond in het gedrag der engelen bij de rechtvaardigmaking en heiligmaking van Jozua, de hogepriester in Zacharia 3 : 4 en 5. Daar lezen we: "Toen antwoordde Hij en sprak tot degenen die voor Zijn aangezicht stonden (de uitverkoren engelen) zeggende: Doet deze vuile klederen van hem weg. Daarna sprak Hij tot hem: Zie, ik heb uw ongerechtigheid van u weggenomen, en Ik zal u wisselklederen aandoen. Dies zeg Ik: Laat ze een reine hoed op zijn hoofd zetten. En zij zetten die reine hoed op zijn hoofd en zij togen hem klederen aan en de Engel des Heeren stond daarbij".

Is het niet duidelijk dat de heilige engelen hier voor Gods aangezicht stonden om Zijn bevel uit te voeren? Daarom leert Christus Zijn discipelen bidden: "Uw wil geschiede, gelijk in de hemel (door de engelen) also ook op de aarde".

3. De engelen dienen menigmaal tot raadgeving, bewaring en vertroosting van Gods kinderen. En ofschoon wij de wijze van doen niet begrijpen, is de zaak toch zeker te bewijzen uit Psalm 91 : 10-12: "U zal geen kwaad wedervaren en geen plaag zal uwe tent naderen, want: Hij zal Zijn engelen van u bevelen, dat zij u bewaren in al uw wegen. Zij zullen u op de handen dragen, opdat gij uw voet aan geen steen stoot".

4. Worden de engelen ook gebruikt om op Gods bevel het ongelijk te wreken dat Gods volk wordt aangedaan van hun vijanden.

Dit ziet men in 2 Koningen 19 : 35, toen een engel des Heeren uitging en in het leger

der Assyriërs 185.000 man sloeg. Ook is het duidelijk in de geschiedenis, hoe Petrus uit de gevangenis geleid werd, want, zo lezen we in Handelingen 12 : 11: "En Petrus, tot zichzelf gekomen zijnde, zeide: "Nu weet ik waarachtig, dat de Heere Zijn engel gezonden heeft en mij verlost heeft".

5. In het straffen der mensen op Gods bevel is ook een duidelijk voorbeeld in datzelfde hoofdstuk vers 23, na de geschiedenis van Herodes: "en van stonde aan sloeg hem een engel des Heeren, daarom dat hij Gode de eer niet gaf".

6. De engelen dienen ook tot vermeerdering van de eerbied en blijdschap der gelovigen in Gods Huis.

Onder de prediking van Gods Woord en de bediening der Sacramenten zijn ze tegenwoordig. Zij verheerlijken God vanwege Zijn genade en goedheid over Zijn volk. Psalm 103 : 20 en 21: "Looft de Heere, Zijn engelen, gij krachtige helden, die Zijn Woord doet, gehoorzamende de stem Zijns Woords".

7. De engelen zijn getuigen van de oprechtheid der Godzaligen, tot opwekking van hun ijver en vrijmoedigheid in de zaken Gods. Daarom zegt de apostel Paulus in 1 Tim. 5 : 21: "Ik betuig voor

162 God en de Heere Jezus Christus en de uitverkoren engelen, dat gij deze onderhoudt zonder vooroordeel, niets doende naar genegenheid".

8. De engelen staan de heiligen ook ten dienste in de ure des doods en brengen de zielen over in de gelukzaligheid. Duidelijk is dit uit de gelijkenis van de rijke man en Lazarus. Lukas 16 : 22: "En het geschiedde dat de bedelaar stierf en van de engelen gedragen werd in de schoot Abrahams".

9. Tenslotte zullen de uitverkoren engelen ook dienst doen in de grote oordeelsdag om de uitverkorenen bijeen te vergaderen uit de vier winden, van het éne uiterste des hemels tot het andere uiterste derzelve. Matth. 24 : 31: "En dat met een bazuin van groot geluid".

Uit dit alles kan men opmaken van hoe grote omvang de dienst der engelen is, in betrekking tot de uitverkorenen op aarde.

Wie lust heeft kan hierover meer lezen in *Sions roem en sterkte* van Arnoldus Rotterdam.

Wageningen, 22 oktober 1922

Er zijn twee zaken waarin men terdege onderscheid behoort te maken, namelijk:

Het inbrengen der Goddelijke genade in de ziel, of:

Het overbrengen der ziel (met bewustzijn) in de Persoon Christus!

Las u ooit wat de Godzalige Hugo Binning in een zijner werken zegt?

"God is zulk een groot, heerlijk onuitsprekelijk Opperwezen, dat Hij geen stap buiten Zichzelf behoeft te doen om Zijn Heerlijkheid groter te maken. Ook zal Hij, doordat Hij daden buiten Zich doet, daardoor niet meerder of minder worden, maar elke stap, die Hij buiten Zich doet, doet Hij tot Zijn Eer, en Zijn Volk ontvangt er het voordeel van!"

Hebt u dit al ondervonden?

Uddel, oktober 1922

In het leven van een kind des Heeren, dat met bewustzijn voor zichzelf genade ontvangen heeft, komt het wel voor dat zo het schijnt voor een tijd lang de verdorvenheden van zijn hart geheel onderliggen, zodat hij er weinig last van heeft.

Dit is een gemakkelijk, een aangenaam leven en in de meeste gevallen zal zo'n mens

gaan denken dat God hem buitengewoon begenadigd heeft, omdat de zonde en de wereld hem geheel onder de voet liggen.

Maar, het kan gebeuren, dat na korte of lange tijd, de zaak geheel omkeert.

Dat in zijn gevoel, de genade geheel onderligt en de verdorvenheden zo krachtig in hem werken, dat hij er geen raad mee weet. In de meeste gevallen keert ook dan de conclusie om, en in plaats dat hij uit zijn leven gaat besluiten dat hij genade bezit, gaat hij nu uit zijn leven besluiten, dat dit onmogelijk met genade bestaan kan.

En toch is de uitdrukking "Dit kan niet met genade bestaan" een bewijs van heel weinig ontdekking. Het is de gewone weg van God met Zijn volk, hoe verder Hij ze brengt en hoe meer Hij ze wil leren, des te meer leren ze ook van zichzelf kennen.

Soms schijnt het of de zonde zal doorbreken en zo'n mens is bang er geheel in terug te vallen.

Maar dat is de bedoeling niet. De Heere laat de zonde niet bovenkomen in zo'n mens om ze uit te leven, maar om ze hem te ontdekken en ze dan te doden!

Zij moeten leren dat vergeven zonden nog geen gedode zonden zijn. We lezen in Jozua 10, dat die vijf koningen waren gevloeden en zich hadden verborgen in de spelonk bij Makkéda. En liet Jozua hen toen terstond daaruit halen om hen te doden?

Neen, eerst jaagden ze hun vijanden na tot ze geheel verslagen waren en daarna keerden ze tot de spelonk terug. Toen zeide Jozua tot hen: "Opent nu de spelonk en brengt die koningen uit".

Zeker zullen die koningen blij geweest zijn dat ze uit de spelonk mochten, echter niet om te sterven, maar om te leven!

Toch gebeurde dit. Ze werden eruit gehaald om gedood te worden en daarna werden hun dode lichamen weer in de spelonk geworpen. Zó wil de Heere Zijn volk leren de verdorvenheden te kennen, niet om ze uit te leven, maar om ze door inleving te kennen, opdat, het lichaam der zonde te niet gedaan wordt. Opdat wij niet meer de zonde dienen. Rom. 6 : 6.

Wat is er helaas weinig oefening op dit terrein. Men denkt: als de grote, zichtbare zonden niet uitgeleefd worden en de lust tot de wereld onder de voet ligt, dan bezit men grote genade en dan gaat het goed. Doch zodra de macht der zonde zich doet gevoelen, draaien ze om en zeggen: "Ik heb me zeker bedrogen".

In de grond der zaak is dit toch niet anders dan te denken zelf nog iets toe te kunnen voegen, in plaats van alleen de gerechtigheid in Christus te zoeken. Men gaat steunen op gestalten en weldaden, die, zodra de zonde levendig wordt, wegvallen, want God gaat ze bedekken tot nut van de ziel.

Hij wil hen leren, dat ze in vrome wettischheid, in eigen kracht met hun genade, de zonden zouden willen doden, in plaats dat ze alleen steunen op Hem, Die voor de zonde gestorven is. En, Die alleen de zonde volkomen overwonnen en gedood heeft.

Zij moeten leren dat niet alleen Christus voor de zonde gekruist is, maar dat ook de zonde in hen moet gekruist worden, en ook zij der zonden moeten sterven.

Nooit zullen ze echter geheel van de zonde ontslagen of verlost worden, zolang ze op aarde zijn.

Neen, daartoe is nodig de aflegging des lichaams door de natuurlijke dood.

Velen, ook van Gods kinderen, hebben een verkeerde gedachte over dit stuk. Men wil uit het wel of niet doen der zonde besluiten of men genade heeft. En men wil met genade in eigen kracht de zonde gaan doden. O, dat is Christus Zijn Eer ontroven!

Hij is de Fontein die geopend is tegen de zonde en tegen de onreinheid en daar zullen al Gods kinderen met hun ongedode zonden terecht moeten komen. Zach. 13 : 1.

Wageningen, 25 oktober 1922

De daad der zonde en de staat der zonde, zijn twee zaken waarin een groot onderscheid is. De daad der zonde die een mens doet, vloeit uit de staat der zonde, waarin hij ligt. Het is er een bewijs van.

God schiep Adam in een staat der volmaaktheid. Daaruit vloeide vanzelfsprekend ook een volmaakt stands-leven. Dat was: gemeenschap met God. Maar, wij leven na onze val in een volkomen doodslaaf. En die doodstaat is te bewijzen uit ons standsleven, dat zijn onze daden, die we altijd door doen. Elke zonde, die we denken, zeggen of doen, verzekert ons van onze totale doodstaat.

In die doodstaat is ook begrepen onze diepe doodslaap, welke medebrengt dat we geheel blind zijn voor onze ellendigheid en niet zien waar, wie en hoe we zijn.

Van nature is de zonde voor een onwedergeboren mens geen bezwaar, ja zelfs een lust. Er leven duizenden mensen op de wereld, die in de meeste zonden geen kwaad zien of een belediging van God. En wat is de oorzaak?

Omdat men zichzelf niet kent!

Als men eens een slapende leeuw zag liggen en men wist niet dat het een leeuw was, men kende dus het dier niet, zou men ook niet bang zijn er voorbij te gaan, eenvoudig omdat men de aard van het beest niet kende.

Gelijk nu een slapende leeuw is voor een onwetend mens, is ook een mens voor zichzelf, die zichzelf niet kent!

Men denkt: "Ik ben een redelijk schepsel (en dat is ook zo), ik heb mijn redelijk verstand (dat is een voorrecht), ik ben beschaafd en fatsoenlijk (dat is te waarderen als een algemene genadegift).

Ja, zelfs kan het zijn dat men een historieel geloof bezit, dat bestaat uit kennis en toestemmen.

Meestal wordt dan vergeten dat het historieel geloof het vertrouwen mist, dat juist voor het zaligmakend geloof nodig is.

Ook dat vertrouwen, dat hem doet geloven dat hij is wat God in Zijn Woord van hem zegt. Hij gelooft dus niet dat het zo erg is en meet zijn ongeluk af aan de uitwendige zonden die hij doet; en dat valt bij een fatsoenlijk mens nog al mee, zo redeneert hij.

Over de staat der zonde wordt geheel niet gedacht. Waarom niet?

Omdat men die nooit leerde kennen. Men ziet alleen het uitwendige, zoals de onwetende mens naar de slapende leeuw ziet, menende dat het een mooi, onschuldig dier is. Maar, o wee, als die slapende leeuw eens wakker wordt en zijn muil opendoet. Hetzij om te brullen of om te verscheuren.

De mens van nature weet niet, dat juist alle zondige daden, die hij doet, voortvloeien uit de staat waarin hij ligt.

Maar, wilt ge zien, wat de eigenlijke aard der zonde te betekenen heeft?

Ga dan naar de heuvel van Calvarië, naar Golgótha, en zie waar de zonde Gods Zoon bracht.

Helaas, sommige mensen zijn zelfs zo diep onkundig van hun doodstaat dat ze bij zichzelf denken of ook wel zeggen: "Als ik daarbij geweest was, had ik geprobeerd te verhinderen, dat die lieve Heere Jezus zo gepijnigd werd".

Arme onwetende mens.

Ja ook Gods volk zal deze dingen in het hart gewaar worden, maar dat zal hun tot ontdekking zijn. Voor een onwedergeboren mens echter die in zijn natuurstaat blijft, is het niet te geloven, noch over te nemen, dat elke (ook de minste) zonde de dood verdient. En toch is dit volkomen waar. De gevallen natuur is geweldig gekant tegen de straf der zonde. In haar oordeel is de straf veel te groot naar verhouding van vele

kleine zonden.

Waarom wordt er zo geredeneerd?

Omdat men de aard en natuur der zonde niet kent, noch gevoelt. De bedreigde straf wordt niet uitgeoefend uitsluitend naarmate de daad der zonde was; neen, dan zou er in het toedienen van de straf een geweldig onderscheid gemaakt moeten worden. (En dat wordt het ook in sommige gevallen).

Maar, de eigenlijke straf der zonde wordt geoefend tegen Wie de zonde begaan is, ongeacht de daad op zichzelf groot of klein is.

De kracht der zonde ligt dus eigenlijk in het verbod van zondigen en het gebod van gehoorzamen.

Zoals ook de apostel zegt: "De kracht der zonde is de wet". Het beledigen van het Wezen Gods waartegen men zondigt als men Zijn verbod of gebod overtreedt, maakt de grootheid der zonde uit. En dat bepaalt ook de straf.

Nu worden alle zonden gedaan tegen de Hoogste, de Grootste, de Heerlijkste Majesteit, Die er in Hemel en aarde bestaat, en daarom, omdat het tegen een Eeuwig God begaan is, zijn de straffen ook eeuwig.

Doch als een mens de waarde van God niet kent, of zelfs nauwelijks gelooft dat Hij bestaat, kent hij de grootheid der zonde niet, en weegt hem dat ook niet.

Maar, al zou hij zijn leven lang niet van deze waarheid overtuigd worden en blind blijven voor zijn doodstaat, de mens zal er in de rampzaligheid ten volle van overtuigd zijn.

Daar zal zijn natuur niet zijn als een mooie slapende leeuw, die geen mens kwaad doet, zoals hij denkt. Maar in brullende vijandschap zal hij dan tegenover God staan, wensende dat Hij niet bestond.

Ook daar zal de zonde zijn lust zijn, zowel als hier, maar het zal hem niet ter voldoening kunnen zijn, noch ter verademing. Het zal alleen nog tot zijn eeuwige verzwaring zijn.

Ede, 30 oktober 1922

Zeer verschillend zijn de wegen, die God gebruikt om Zijn kinderen tot de ware kennis der zaak te brengen.

Soms grijpt Hij hen krachtdadig in hun hart en leert hen hun toestand als in één ogenblik kennen. Voor Paulus duurde dit slechts drie dagen. Soms gebruikt Hij slechts één zonde om hen aan hun staat te ontdekken en hen stil te doen staan op hun oude weg. Door middel van die éne zonde komt hij als bij trappen tot de andere en eindelijk tot de wortel.

Dit zien we duidelijk in de Samaritaanse vrouw. De Heere Jezus had haar slechts één ding gevraagd en zij gaat in de stad vertellen, dat er een Man was Die haar gezegd had "alles wat ze gedaan had".

Ook zien we dit in Zacheüs. Die man werd het eerste ontdekt aan zijn bedriegelijke handel. Maar, hij was dadelijk bereid het vierdubbel weer te geven.

De Heere is echter geheel vrij in de wegen, die het Hem belooft met een mens te houden. Maar dit staat vast, zolang een mens alleen aan de daad der zonde ontdekt is, zonder de staat waarin we liggen te hebben overgenomen, dan blijft hij (met die dienst-knecht) uitroepen: "Wees lankmoedig over mij, en ik zal U alles betalen".

Doch zodra de Heere ons aan de wortel slaat, en dus onze staat ontdekt en doet overnemen, zal ons alle hoop nog zelf ooit de schuld te kunnen betalen wegvallen, voor goed wegvallen.

O, dan schiet er niets anders over dan een geestelijke, doch heilzame wanhoop. Een

wanhoop, om ooit weer "opgeknapt" te kunnen worden, of zichzelf te verbeteren. En alleen langs zo'n weg kan er plaats gemaakt worden voor een Persoon, Die alleen alles en in allen moet zijn en ook eeuwig wezen zal. Dan alleen, als er een wanhopen aan onszelf is, en alles wat menselijk is verdwijnt, zal de verschijning van die Persoon noodzakelijk, onmisbaar en dierbaar worden.

Barneveld, november 1922

Als er twee huizen tegenover elkander in brand staan, zou men in gewone omstandigheden proberen die beide huizen tegelijk te blussen.

Zoals dit nu in de natuur zou kunnen, zo is het zeker, dat er in het geestelijke twee grote branden zijn.

Aan de ene zijde staat, bij wijze van spreken, onze eigen natuur, zo die geworden is door onze val, in volle vijandschap te branden tegen God! En wie heeft dit vreselijke vuur aangestoken? Niemand anders dan de mens zelf! Hij alleen is er de aanlegger van. Maar, aan de andere kant staat er nog iets in brand! O, daar is ook een vuur, dat in alle hevigheid brandt! En wat is dat?

Dat is de rechtvaardige toorn Gods, die brandt tegen de zonde. En dus vanzelfsprekend brandt die toorn Gods ook tegen de mens, die de zonde bedreef. Oneigenlijk uitgedrukt is ook dit vuur ontstoken door de mens, want, in de staat der rechtheid openbaarde zich die toorn Gods niet.

Hoe ongelijk deze vuren dan ook zijn, zijnde het ene de zonde des mensen en het andere de rechtvaardigheid Gods, ze zijn beide door de mens ontstoken.

Ze branden beide tegen elkander. De mens brandt van vijandschap tegen God en de toorn Gods brandt tegen de zonde.

Als nu een mens tot God bekeerd wordt, wat leert de Heilige Geest zo'n mens dan?

Hij gaat hem leren hoe noodzakelijk het is, dat deze vuren geblust worden, zal hij ooit met God verzoend kunnen worden. Toch zijn er niet veel mensen die dit verstaan.

Soms hoort men nog wel eens over de vijandschap spreken, die men in zijn hart gewaar wordt. Maar o, hoe zeldzaam wordt er uit beleving gesproken over de zwaar drukkende toorn van God tegen de zonde, en die dus ook rust op de mens, die de zonde bedreef.

Nu zal een mens, in wie Gods Geest zaligmakend werkt, zeker de noodzakelijkheid gevoelen dat niet alleen het vuur van vijandschap in hem geblust wordt, maar ook het vuur van Gods rechtvaardige toorn.

Maar hij zal ook door diezelfde Geest overnemen, dat niet één creatuur in staat was dit te doen dan alleen de Zoon Gods, Die daartoe een menselijke natuur aannam, om daarin te kunnen sterven. Doch Zijn Goddelijke natuur was nodig om die zware last des toorns te dragen. O, aan zulk een Persoon zal dat volk behoefte krijgen, die deze twee vuren zien branden en zichzelf als de schuldige gevoelen, de brand te hebben ontstoken! Om door die Geest te verstaan en door het geloof over te nemen ook voor hun eigen persoon: "De hitte van Uw gramschap is geblust". Psalm 40.

Wageningen, 10 november 1922

Gods Woord alleen is onfeilbaar en daarom moet dat Woord alleen de regel van ons leven zijn.

Al zouden nu alle machten der duisternis en alle verdorvenheden in ons hart trachten ons te doen twijfelen aan de echtheid van dat Woord, houdt dan toch staande, al is het met een historieel geloof, dat Zijn Woord, Gods Woord is.

Laat u nooit verleiden om met allerlei geesten Gods Woord te onderzoeken, maar gedenk aan hetgeen de apostel zegt, om met en door Gods Woord, de geesten te onderzoeken. Het Woord is van God, dit staat vast, maar onderzoek ook de geesten of ze uit God zijn!

De Valk, november 1922 "De Ganzekamp".

De Engelse godgeleerde Richard Hill stelt in een van zijn boeken de vraag: "Hoe komt het, dat soms kinderen Gods, na ontvangen genade, nog in grote zonden vallen?"

Daarop geeft hij het antwoord: "Door wakeloosheid en onachtzaamheid".

Om dit duidelijk te maken geeft hij een voorbeeld.

Een mens loopt in de wildernis en ziet op korte afstand een slang. Wetende, dat dit voor hem gevaarlijk kan zijn, neemt hij een zware stok, en slaat daarmee de slang vele keren op de kop. Hij slaat zólang, dat zijn hand vermoeid wordt. Daar hij nu meent dat de slang dood is, houdt hij op met slaan en, daar hij zeer vermoeid is geworden, legt hij zich een eindje verder ter ruste en valt in slaap. Intussen komt de slang uit zijn verdoving bij en omdat hij geen slagen meer voelt, kruipt hij stil naar de plaats waar de slapende man ligt en overvalt hem. De slapende man valt ten offer aan zijn onbedachtzaamheid.

"Zo", zegt Richard Hill, "gaat het met vele van Gods kinderen".

In het begin, nadat zij uit de wereld geroepen zijn, strijden zij heftig tegen hun verdorvenheden, de wereld en de zonde. Soms, na enige tijd schijnt het dan dat hun oude natuur geheel gedood is en geen enkele macht meer over hen heeft. Dan begint hij te verflauwen in de strijd tegen de zonden. Ja, geeft de strijd soms geheel op.

Maar dan, onverwachts, vallen hem zijn verdorvenheden ook aan, die hij meende dat dood waren. Bijgestaan door de machten der duisternis, steken zij zeer sterk de kop op en het onbedachtzame kind dat niet meer wakende is, valt in de een of andere grote zonde als God het toelaat.

Daarom zei de Middelaar: "*Wat Ik u zeg, dat zeg Ik u allen: Waakt!*"

Barneveld, 20 november 1922

God verbergt nog oneindig veel meer voor Zijn volk, dan Hij hen laat zien. Bij de volle zaak gerekend, zien zij slechts een zeer klein stukje van Zijn werk.

Toch is dat kleine voor hen al eeuwig groot, ja een eeuwig wonder, dat ze het mogen zien. De volle ontplooiing van alles bewaart Hij voor hen tot die grote Dag der Dagen.
O, hoe groot is het goed, dat Gij hebt weggelegd voor degenen, die U vrezen.

Barneveld, 27 november 1922

Gemeenschap met de wereld vermeerdert de roest op de ziel. Gemeenschap met de duivel maakt de roest op de ziel zeer vast.

Maar gemeenschap met Christus in kruis en verdrukking schuurt de roest eraf en maakt de ziel blank.

Het is goed voor mij, verdrukt te zijn geweest,

Opdat ik dus Uw Goddelijk Recht zou leren!

Psalm 119: 36.

Ede, 30 november 1922

Wij lezen in Openbaring 5: "En ik zag in de rechterhand Desgenen Die op de Troon zat, een boek, geschreven van binnen en van buiten, verzegeld met zeven zegelen".

Wie was het in Wiens hand dit boek was, en wat voor een boek was het? Het is duidelijk dat dit boek het boek der eeuwige verkiezing was, zijnde in de hand van God

de Vader als een verzegeld boek.

Dan wordt er in vers twee door een sterke engel met een grote stem gevraagd: "Wie is waardig het boek te openen en zijn zegelen open te breken?"

En noch in de hemel, noch op de aarde, werd iemand gevonden, die het openen kon.

Toen weende Johannes zeer, staat er, omdat niemand waardig bevonden werd dat boek in te zien.

Maar één van de ouderlingen zei: "Ween niet, zie de Leeuw Die uit de stam van Juda is, de Wortel Davids, heeft overwonnen om het boek te openen en zijn zeven zegelen open te breken".

En dan lezen we in vers zeven, dat het Lam kwam en heeft het boek genomen uit de rechterhand Desgenen, Die op de Troon zat. En als Hij (de Middelaar) dat boek der eeuwige besluiten Gods over de kerk genomen had, dan staat er dat de vier dieren en de vierentwintig ouderlingen voor het Lam neervielen met hun citers en fiolen vol van gebeden der heiligen en zongen een nieuw lied:

"Gij zijt waardig het boek te openen, want Gij zijt geslacht en hebt ons Gode gekocht met Uw bloed" enz.

O, als dat Lam het boek der besluiten en der eeuwige verkiezing niet genomen had uit de hand des Vaders, en nooit die zegelen verbroken had om alzo het boek te openen, nooit had er één ziel zalig kunnen worden, nooit was er één mens tot God bekeerd. Daarom zongen ze ook in vers twaalf: "Het Lam Dat geslacht is, is waardig te ontvangen de kracht, en rijkdom, en wijsheid, en sterkte, en eer, en heerlijkheid, en dankzegging".

En wat gebeurde er, nadat het Lam de zegelen geopend had? Toen zei één der dieren: "Kom en zie".

En wat zag Johannes? Hij zag een wit paard en Die daar op zat had een boog, en Hem is een kroon gegeven en Hij ging uit, overwinnende opdat Hij overwon.

Dat witte paard, dat is het paard des Evangelies, daar rijdt Christus op met een boog in Zijn hand, want Hij gaat niet ongewapend ten strijde.

Die boog had Hij dus, terwijl Hij reed op het paard. Maar nu staat er nog: "En Hem is een kroon gegeven".

Men zou zeggen! Christus behoeft toch niet meer gekroond? Hij is met Zijn Hemelvaart, in de staat Zijner verhoging, gekroond met een drie dubbele kroon!

1. Met een ijzeren kroon van macht: "Mij is gegeven alle macht in hemel en op aarde".

2. Hij is gekroond met een zilveren kroon van genade: "Want door Zijne volheid ontvangen wij ook genade voor genade".

3. Hij is toen ook gekroond met een gouden kroon van heerlijkheid: "Gij hebt Hem met eer en heerlijkheid gekroond". Dus deze kroning is het niet geweest die Johannes zag. Welke kroon was het dan?

O, nu werd Hem gegeven de kroon der eerstelingen.

Er staat: "Hem is een kroon gegeven".

Dus bezat Hij die kroon eerst nog niet in zijn volmaaktheid. Wel in het voornemen, maar niet in zijn gehele voltrekking. Want nu volgt er: "Want Hij ging uit".

En vanwaar ging de Middelaar uit? Uit de Eeuwigheid?

Neen, dat was reeds geschied. Ook niet uit Bethlehems stal, dat was ook gebeurd. Ging Hij dan uit de staat Zijner vernedering tot de staat der verhoging? Ook dat was Hij gepasseerd.

Neen, Hij ging nu uit van voor de troon Zijner genade, en waartoe?

Alleen om te "overwinnen". Overwinnende, opdat Hij overwon!

En wat moest Hij overwinnen? De duivel? Dat was gebeurd op Golgótha.

Neen, nu ging Hij de uitverkorenen zelf overwinnen en nu moest Hij ook alles in de

uitverkorenen overwinnen. Daarom staat er: "en opdat Hij hen overwon".

Hoelang zou die overwinning van Christus in de uitverkorenen duren? Dat duurt even lang als ze op aarde zijn. En dus hun leven lang. Want, al zijn hun personen door Hem overwonnen, daarom moet Hij elke dag nog alles in hen overwinnen zolang ze op aarde zijn, tot de laatste vijand toe. De laatste vijand nu, die teniet gedaan, dus overwonnen wordt, is de dood. *Dood, waar is uw prikkel. Hel, waar is uw overwinning?*

Daarom zal de natuurlijke dood voor Gods volk geen verschrikking, maar een verblijden wezen! Immers, dan gebeuren er drie door hen zeer gewenste dingen.

1. Door de natuurlijke dood worden ze van al hun vijanden verlost.
2. En niet alleen verlost, maar dan worden hun vijanden ook vernietigd.
3. Dan zal pas de verlossing van hun ziel volkomen zijn en zullen zij Hem zien, gelijk Hij is.

De Valk, december 1922 "De Ganzenkamp"

De gerechtigheid van Christus is de uitverkorenen van eeuwigheid in het voornemen toegekend. In de tijd, toen Christus aan het kruis voldeed, in de dadelijke, volstreckte zin, werd het hun toegekend. Maar, in het uur der minne, als God met hen in het verbond gaat, wordt de gerechtigheid van Christus hen met bewustzijn toegepast.

Nijkerk, 15 december 1922

De laatste dag, of wel genoemd "de oordeelsdag", zal voor alle goddelozen en onwedergeborenen een vreselijke en verschrikkelijke dag zijn.

En waarom in hoofdzaak?

Omdat het gewicht van de toorn Gods dan zó zwaar op hen drukken zal, dat die toorn in gewicht bij hen zwaarder zal zijn dan het gewicht van alle heuvelen en bergen op aarde. Want volgens Gods Woord zullen zij uitroepen: "Bergen valt op ons en heuvelen bedekt ons". Zoekende alzo vernietiging onder de zwaarte der bergen, daar de rechtvaardige toorn Gods voor hen niet te dragen is.

En toch zullen ze het moeten dragen, zij zullen niet vernietigd kunnen worden.

O, driewerf gelukkig dan degenen, voor wie die toorn gedragen is. Voor hen zal die vreselijke dag een dag vol heerlijkheid zijn, daar zij, bedekt door de gerechtigheid van Christus, zonder verschrikking voor Zijn aangezicht kunnen verschijnen.

Barneveld, 17 december 1922

Onder de vele hoofdzonden van Nederland nemen de algemene loterijen een grote plaats in. De zonden der staats- en andere loterijen zijn zo algemeen, dat vele mensen er nooit aan gedacht hebben dat dit onder de zonde tegen het derde gebod kan gerekend worden. Om dan nog niet te spreken over de goddeloze praktijken in herbergen en nachthuizen.

Maar spreken we alleen over de zogenaamde geoorloofde, ja zelfs "Christelijke" loterijen, waar men de voorzienigheid in erkent, dan nog moeten we ernstig daartegen waarschuwen.

Is alle loten dan ongeoorloofd? We lezen in Gods Woord meermalen over het lot.

In Spreuken 16 : 33: "Het lot wordt in de schoot geworpen, maar het gehele beleid daarvan is van de Heere".

In Jozua lezen we dat de erfenis voor elke stam door het lot verdeeld moest worden.

Ook werd de schuldige Achan door het lot aangewezen.

En toen Saul koning werd, werd eerst zijn stam, en daarna zijn persoon door het lot geraakt.

Ook in het Nieuwe Testament werd het lot gebruikt, bijvoorbeeld met het verkiezen van een apostel in de plaats van Judas. Duidelijk is het dus, dat in sommige zaken van het lot gebruik gemaakt mag worden.

"Mogen we dan geen Christelijke loterijen hebben?" zult u vragen.

Lees eens aandachtig wat Wilhelmus à Brakel hiervan zegt in zijn verhandeling over het derde gebod in de Redelijke Godsdienst, 2e deel. Hij zegt daarvan onder andere:

"Het lot gebruiken is een buitengewoon godsdienstig werk, dat niet dan alleen in hoognodige en belangrijke zaken gebeuren mag".

Maar waarom richt men in onze tijd loterijen op?

Tot geen ander doel, dan door het lot, op een gemakkelijke manier rijk te worden, zowel particulieren, als de schatkist. Daar de voorzienigheid Gods voor te gebruiken, is goddeloos, want het verbod om de Naam des Heeren ijdel te gebruiken, bepaalt zich niet alleen tot "vloeken of zweren", maar ook: als men dingen doet, die tot oneer van die Naam zijn, omdat de Naam Gods niet minder is dan God Zelf.

Als we dus die Heilige Naam gaan gebruiken tegen Zijn geopenbaarde wil, tegen Zijn Woord, tegen Zijn middelen, dan gebruiken we Gods Naam ijdel en zondigen tegen het derde gebod.

Dit is dan ten opzichte van het misbruik van het lot.

Maar ten opzichte van de spelers, die inleggen of er van trekken is er nog een verzwarende zonde.

Wat is namelijk de diepste aandrang in hun hart om mee te doen? Nooit anders dan: "begeerlijkheid", zijnde een zonde tegen het negende gebod.

Maar als men dan het geld dat er gewonnen wordt aan de armen geeft, of tot een goed doel gebruikt, of dat men zelf zo arm is dat men door zulk een weg zoekt tot welvaart te komen?

Wie hier antwoord op wil hebben leze wat Wilh. à Brakel ons in voornoemd boek erover geschreven heeft: "Men moet geen kwaad doen opdat het goede daaruit kome. Een goed einde moet ook een goede wijze om dat te bekomen hebben" enz.

Ede, 15 januari 1923

Er is veel verschil van mening tussen mensen en mensen, ja zelfs ook tussen leraars en leraars, of een mens, die zichzelf om het leven gebracht heeft, in de hemel zou kunnen zijn, of niet. Sommigen menen dat het mogelijk is, dat iemand in de tijd zaligmakende genade van God ontvangen heeft en nochtans zichzelf van het leven zou kunnen beroven.

Men wil dit bewijzen uit de woorden van Salomo in Prediker: "Enerlei wedervaart de rechtvaardige en de goddeloze". Dus, zegt men, aan deze zijde van het graf behoeft er geen onderscheid gemaakt te worden.

Anderen willen het bewijzen uit de woorden van Christus in Matth. 12 : 32: "alle zonden en lastering zal de mens vergeven worden, alleen de zonde tegen de Heilige Geest zal een mens niet vergeven worden". Christus is ook voor moordenaars gestorven en dus of men een ander vermoordt, of zichzelf, dat staat gelijk.

Tegen al deze vermeende bewijzen uit Gods Woord is niets beter te zeggen, dan wat de Heilige Geest door de mond van Petrus zegt in 2 Petrus 2 : 9: "Zo weet de Heere de rechtvaardigen uit de verzoeking te verlossen".

En al is het waar dat velen van Gods volk soms zeer sterk tot die zonde verzocht

worden, geloven wij toch niet dat de Heere dit ooit zal toelaten.

Maar, zoals Hij ze uit al hun verzoeken en bestrijdingen gered en uitgeholpen heeft, zal Hij hen zeker ook uit deze verzoeking verlossen.

Mogen deze tekstwoorden dan een troost voor aangevochten zielen zijn, maar een schrik voor alle goddelozen.

"Zo weet dan de Heere de rechtvaardigen uit de verzoeking te verlossen, maar de onrechtvaardigen te bewaren tot de dag des oordeels om gestraft te worden".

Barneveld, 30 januari 1923

Zeer opmerkelijk lezen wij in de Waarheid dat hoewel de Heere oordelen over een land besloten had en dat door Zijn profeten bekend gemaakt was, evenwel die besloten en aangekondigde oordelen nog een tijdlang werden uitgesteld. Dit zien we:

1. In de wereld vóór de zondvloed, daar Noach nog honderdtwintig jaar predikte eer het oordeel kwam.

2. We zien het in Ninevé, ja we zien het door alle eeuwen heen onder de Joodse geschiedenis in het Oude Testament, en later in de zeven steden van Azië.

Maar, we zien het in latere dagen nog. Lees de geschiedenis van Nederland. En voornamelijk dan werden de oordelen uitgesteld als God krachtadig een mens bekeerde, inzonderheid als dat iemand was die tot leraar geroepen werd.

Hiermee bedoel ik niet als er in de gewone weg enkelen toegebracht werden. Mensen die stil en haast zwijgend onder het oordeel werden toegebracht, want dat zal tot de laatste dag doorgaan.

Ik bedoel: Kennelijk iemand die in het openbaar protesteert, zoals bijvoorbeeld een Nehémia te midden der oordelen optrok onder de Joden.

Doch als dat onder een volk niet meer gebeurt, is het waarschijnlijk een vastbesloten zaak en zullen de oordelen niet langer opgeschort blijven.

Daarom kon het ook in ons land wel eens zeer dichtbij zijn, dat de Heere komt.

Wageningen, februari 1923

Te allen tijde durf ik u toe te roepen: "Mensen, u zoudt nog zalig kunnen worden".

Waarom?

Omdat God leeft! En in God ligt alleen de zaligheid.

De Valk, februari 1923 "De Ganzenkamp"

Iemand zou ons kunnen vragen of het liefde of vijandschap van God geweest is, dat Hij tegen Adam als representerend hoofd in het verbond der werken zeide: "Ten dage als ge daarvan eet, zult ge de dood sterven". Wij antwoorden daarop, dat het volgens Gods Woord, en ook volgens de menselijke rede, zuivere liefde was, dat Hij dit zeide.

Waarom?

Door een beeld wil ik proberen dit duidelijk te maken. Veronderstel. Er is een vader en een zoon. Doch die vader spreekt nooit tegen die zoon over iets wat hij doen of laten moet. Hij zegt hem ook niet, dat er kwade en goede dingen zijn en dat hij het kwade moet laten en het goede moet doen. Zo'n kind groeit bij wijze van spreken op in het wild, zonder onderscheid van goed of kwaad.

Als nu de zoon in het opgroeien strafbare dingen gaat doen en met de politie in aanraking komt, heeft dan alleen die jongen schuld? Neen, dan heeft ook de vader schuld, omdat hij naliet zijn zoon het onderscheid te leren tussen goed en kwaad.

Integendeel, als de vader altijd de jongen had vermaand, hem op het kwaad had gewezen en hem het goede voorgehouden had en de jongen deed dan dingen die voor de wel strafbaar waren, dan ging de vader vrij-uit. Dan was de schuld voor de zoon des te groter, juist omdat hij gewaarschuwd was.

Zo was het dan enkel liefde van God door tegen Adam te zeggen: "Ten dage als ge daarvan eet, zult ge de dood sterven". Waarom?

Opdat, wanneer hij zondigen zou, hij niet onwetend zondigde. Hij was nu gewaarschuwd voor de afgrond, waarin hij vallen kon. Evenwel heeft hij, toen de verleiding kwam, zich er niet voor gewacht, maar is er, al starende naar een nog hogere staat, moedwillig ingelopen.

We zien uit deze zaak ook duidelijk hoe gevaarlijk het is, om met de duivel te redeneren. In de gedaante van een slang begon hij aan Eva een vraag te stellen.

Let wel: Hij begon zijn rede niet met het ontkennen van Gods bestaan.

O neen. Hij wist wel dat daar nu nog geen plaats voor was bij Adam en Eva. Hij begon dus heel nederig met een vraag: "Is het ook dat God gezegd heeft", enz.

Hier lag dus in opgesloten, dat hij aan een God geloofde. Ook liet hij voorkomen alsof hij niet goed wist hoe de zaak in elkaar zat. En juist met dat vraagsgewijs met haar spreken lag het vergif. Onder Gods toelating is zijn duivelse list gelukt, want hij kreeg Eva:

1. aan het spreken;
2. aan het kijken naar de boom;
3. aan het begeren van de vrucht;
4. aan het tot zich nemen en ook haar man meedelen.

Toen Eva eenmaal met de duivel aan het onderhandelen was, ging hij zeggen dat God een leugenaar was, want hij zeide: "Gij zult de dood niet sterven!"

En om die leugen geloofwaardig te maken, bevestigde hij het met Gods alwetendheid, zeggende: "Maar God weet, ten dage als ge daarvan eet, zullen uw ogen geopend worden en gij zult als God zijn, kennende het goed en het kwaad".

Waarom zei hij er dit laatste bij?

Een mens is soms nog liever arm maar vrij, dan rijk en daarbij gebonden! Dit wist de duivel, daarom wees hij Eva erop dat zij nu gebonden waren.

En inderdaad, zij waren in hun staat verbonden, gewillig verbonden aan het verbod, want men leest van geen tegenspraak. Doch zij hadden in het minst geen last van hun gebondenheid en wisten ook niet dat er andere vrijheid bestond.

Het gebod was voor hen geen dwang, maar enkel liefde.

Maar de duivel liet het door deze vraag voorkomen, alsof ze onder tirannie stonden.

En om dat te bevestigen, durfde hij Gods alwetendheid invoeren.

In figuurlijke zin gesproken, bouwde hij een poort, die hij "onafhankelijk" noemde en spiegelde hen daarachter de vrijheid voor.

Hij nam zelfs de deugd van Gods Alwetendheid tot getuige en hoewel de mens gewaarschuwd was door de God der Waarheid, heeft hij eerst naar de leugenaar geluisterd, daarna hem geloofd en ten slotte heeft hij hem gevolgd.

Ziet u nu de gevolgen als men met de duivel gaat redeneren?

Barneveld, 3 maart 1923

In Exodus 39 lezen we een beschrijving van de heilige ambtsklederen van de priesters. Het is niet voor te stellen welke kostelijke klederen Aäron de Hogepriester moest dragen in zijn bediening. Evenwel, toen hij de berg Hor beklimmen moest om daarop te sterven, gebod de Heere Mozes dat hij Aäron zijn klederen moest uittrekken.

Hoewel Aäron die kostelijke kleding eerlijk van God ontvangen had in zijn leven, moest hij ze nu op Gods bevel toch alle uittrekken en dus naakt gaan sterven. Zoals al Gods volk het ervaren zal, moest ook Aäron het ervaren: Alles er af, alles achterlaten, ook het van God gekregene en naakt uitgeschud van eigen bedekselen, alleen in de Borggerechtigheid van Christus moest hij sterven en eeuwig binnengaan.

Barneveld, 3 maart 1923

Welk soort van mensen onder Israël zijn wei het meest verblijd geweest met het Jubeljaar?

Dat waren ongetwijfeld dezulken, die niets meer over hadden (Leviticus 25).

Ede, 20 april 1923

Wij lezen in Hebrëen 2 : 17 en 18: "Waarom Hij in alles den broederen moest gelijk worden, opdat Hij een barmhartig en getrouw Hogepriester zou zijn in de dingen die bij God te doen waren, om de zonden Zijns volks te verzoenen. Want, in hetgeen Hij Zelf verzocht zijnde, geleden heeft, kan Hij degenen die verzocht worden te hulp komen".

Wat staat dus in deze tekst als een eerste punt?

Als eerste oorzaak van alles staat aangegeven dat Hij zulk Eén moest zijn "in de dingen die bij God te doen waren".

En als een tweede oorzaak volgt dan: "om de zonden Zijns volks te verzoenen".

Het derde stuk dat nu volgt is dan de heerlijke uitvoering van Zijn Ambten in Zijn Middelaarsbediening: "daar Hij Zelf verzocht zijnde, degenen die verzocht worden te hulp kan komen.-

Van dit laatste stuk ondervinden alle kinderen Gods, direct bij de aanvang van hun vernieuwd leven, iets, hetzij in meer of mindere mate.

Want het kan niet anders, of, waar God de nieuwe natuur heeft ingestort, daar zal beslist strijd komen. Ook zullen zij, al zal het bij de één of ander zeer onderscheiden zijn, allen verzocht worden op allerlei gebied. En al is het voor hun medeweten onbewust, toch zullen ze de kracht, dat Hij hen te hulp komt, zeker ondervinden.

Velen van Gods volk ontvangen op deze wijze reeds de vrucht van de Middelaarsbediening, eer ze met en in hun bewustzijn de Persoon des Middelaars kennen.

Zouden zij zich daarmee niet tevreden kunnen stellen en er in berusten, dat zij de "uitwerkselen" van Zijn ambtelijke bediening reeds genieten? Volstrekt niet!

Want, al is dit op zichzelf waarheid, de persoon die het te beurt valt zal daarin toch nooit voldoening kunnen vinden.

Het wordt hem een noodzakelijkheid, ja een onmisbaarheid, te weten dat in al zijn verzoeken Christus ook hem te hulp wil en zal komen. Nu wordt er wel eens gezegd: "Als het begin goed is, is alles goed!"

Of: "Die er in waarheid iets van heeft, heeft er alles van". En daar gaat men dan op door.

Ik stem dit aan de zijde Gods onmiddellijk toe.

Maar aan onze zijde moeten wij rekening houden met Gods Woord, en hier in Hebrëen 2 wordt ons voorgesteld:

1. Eerst de dingen die bij God te doen waren en dan
2. de verzoening onzer zonden en ten slotte
3. de vrucht van hetzelfde, namelijk de hulp in de dagelijkse verzoeken.

Als men nu het leven vindt en houdt, aan onze kant, namelijk geholpen te worden door een Persoon, Die men toch niet persoonlijk leerde kennen, snijdt men alle

noodzakelijkheid, in onze eigen ziel, om met God verzoend te worden, af.

Zeker, aan Gods kant ligt het eeuwig vast: "Die het minste ervan heeft, heeft er alles van" (van het waar zaligmakend geloof); want de Heere zal zorgdragen voor Zijn Eigen werk en zal hetgeen Hij begonnen heeft, voleindigen, maar voor ons ligt de noodzakelijkheid niet te rusten of te leven op de vruchten, maar uit de Boom.

"Ik ben de ware Wijnstok, die in Mij is, die draagt veel vrucht" Joh. 15.

Barneveld, 30 juni 1923

Wij leren de jeugd op de catechisatie uit het Voorbeeld van Goddelijke Waarheden van Hellenbroek, dat de naam Christus betekent: "Gezalfde".

En deze Zijn zalving bestaat uit twee zaken, namelijk

1. in Zijn verordining, en
2. in Zijn bekwaamaking tot Zijn middelaarsambt.

De Persoon, Die zalfde, was de Vader. De Persoon, Die gezalfd werd was de Zoon en waarmee Hij gezalfd werd, dat was de Heilige Geest. Evenwel was hier, noch in Degene Die zalfde, noch in Die gezalfd werd een meerder of minder, een hoger of lager.

"Want Zij allen, Die zijn Eén in gelijke eer en gelijke eeuwige heerlijkheid" volgens de geloofsbekentenis van Athanasius in het jaar 333. Toch was Christus hier de gehoorzame, hoewel er geen ongehoorzame was. De gewilligheid om te gehoorzamen blijkt uit Psalm 40:

"Zie Ik kom o God, om Uw wil te doen, Uw wet is in het binnenste Mijns ingewands". En dat Hij in de dadelijkheid dit heeft volvoerd, blijkt, behalve uit Zijn lijdensgeschiedenis door de Evangelisten beschreven, uit Filippensen 2 : 8 "En is gehoorzaam geweest tot de dood, ja tot de dood des kruises". Deze gehoorzaamheid lag reeds in Zijn verordining opgesloten, welke van eeuwigheid is geschied, beide naar Zijn Godheid en naar Zijn mensheid, volgens Spreuken 8 : 23: "Ik ben van eeuwigheid af al gezalfd".

Evenwel, al lag deze verordining reeds van eeuwigheid vast, zoals ook Zijn gehoorzaamheid vast lag in het voornemen, toch moest in de tijd de bekwaamaking naar Zijn mensheid, de verordining noodzakelijk volgen.

188 Het ganse werk, dat in zichzelf volmaakt was, moest also nog volmaakt worden.

En hoewel beide zaken (verordining en bekwaamaking) in één zalving begrepen liggen, waren het toch in de uitvoering twee zaken, die op zichzelf moesten geschieden.

Zo was het ook met Zijn voldoening in de tijd, in Zijn lijdelijke en dadelijke gehoorzaamheid. Beide behoorden tot één zaak, namelijk der voldoening. Toch waren zij onderscheiden, daar elke zaak iets afzonderlijks inhield.

Want Zijn lijdelijke gehoorzaamheid kon wel bevrijden van de straf, doch geen recht schenken op het "eeuwige leven". Daar was Zijn dadelijke gehoorzaamheid voor nodig, want het eeuwige leven was alleen beloofd aan Adam als verbondshoofd op het doen van de wet!

Ook in Leviticus 18 : 5 werd dat gezegd tot Israël, hetgeen de Heere Jezus in Lukas 10 tegen de wetgeleerden herhaalt.

In dit stuk wordt soms, zelfs door Gods kinderen, weinig onderscheid gemaakt.

Het zou kunnen gebeuren, dat een mens in een toestand kwam, waarin alles voor hem scheen afgesneden en het hem hopeloos voorkwam, dat ooit zijn ziel werd gered. Doch op de grens der wanhoop gekomen zijnde, werd hem Christus geopenbaard, dat Zijn Gerechtigheid de alleen geldende en ook de genoeg geldende was.

Zo'n ziel geloofde op dat moment dat Christus ook voor hem voldaan had en de straf had geleden. Hij geloofde dus, dat hij dientengevolge vrij van straf was en dat zijn zonden vergeven waren. En zo denkt hij in een verzoende betrekking met God te staan en Jezus als volkomen Middelaar te kennen.

Maar, waarin vergeet zo'n ziel onderscheid te maken? Men vergeet dat men kennis kan opdoen in de lijdelijke gehoorzaamheid van Christus, dat is, in Zijn dragen van de straf, maar nochtans geen kennis heeft van Zijn dadelijke gehoorzaamheid in het doen van de wet.

En hoewel in de ziel het richterlijke oordeel wegvalt, wanneer ze geloof mag oefenen in de lijdelijke gehoorzaamheid van Christus (met toepassing voor haar persoon), toch kent zij dan de volle bediening van Christus' voldoening niet.

Men kan de toepassing van Christus' lijden ontvangen en evenwel de toepassing van de dadelijke gehoorzaamheid nog missen. En toch geeft dit laatste alleen recht op het eeuwige leven. Daarom is het gelukkig voor dezulken, die alleen kennis maakten met het eerste, dat ze een gemis in hun ziel gevoelen en uitzien om nu ook kennis te maken met Zijn dadelijke voldoening aan de wet. Opdat zij also het volle burgerrecht op de hemel door het geloof mochten deelachtig worden. De noodzakelijkheid van orde te houden in de verordining van eeuwigheid en de bekwaammaking in de tijd, blijkt ook hieruit als we een blik slaan in de staat waarin wij allen van nature liggen.

Wij weten uit Gods Woord dat onze erfschuld niet begint op het ogenblik dat wij geboren worden, neen, wij geloven volgens Gods Woord aan de regelrechte, onmiddellijke toerekening der erfschuld, zodra Adam als vertegenwoordigend verbondshoofd viel.

Op zichzelf beschouwd is dit dus buiten ons persoonlijke bewustzijn en moeten we noodzakelijk in de tijd als redelijk mens geboren worden, om kennis van deze zaak te krijgen. 't Is dus noodzakelijk dat wij geboren worden om te kunnen leren, dat we voor onze ontvangenis reeds schuldig en verdoemelijk voor God lagen. Evenzo is het met de eeuwige voorverordining van Christus in de stille eeuwigheid.

Hoe groot, hoe heerlijk, hoe volkomen was dit in zichzelf, daar het de ganse zaligheid inhield van schepselen die nog niet geboren waren. Het werk der voorverordining was in zichzelf geheel volmaakt, evenwel moet in de tijd Zijn bekwaammaking noodzakelijk volgen.

Zonder de bekwaammaking tot Zijn Middelaarswerk zou Zijn verordining van eeuwigheid nooit geopenbaard zijn.

En, zo de mens, wiens erfschuld hem onmiddellijk werd toegerekend, in de tijd moet geboren worden om met bewustzijn die schuld over te nemen, evenzo moest Christus, Die van eeuwigheid het werk op Zich nam, in de tijd daartoe worden gezalfd en bekwaam gemaakt om dat werk in de dadelijkheid te kunnen uitvoeren en de schuld, beide erfschuld en dadelijke schuld, voor Zijn uitverkorenen bij God te verzoenen.

Ede, januari 1924

Wij lezen in het Nieuwe Testament twee belijdenissen van de apostel Petrus, die, zo wij met opmerkzaamheid lezen, wel iets van elkander verschillen.

In Mattheüs 16 lezen we, dat Jezus aan Zijn discipelen vroeg: "Wie zeggen de mensen, dat Ik ben?" En als zij Hem dit gezegd hebben vraagt Hij: "Maar gijlieden, wie zegt gij dat Ik ben?" En dan antwoordt Petrus: "Gij zijt de Christus, de Zoon des levenden Gods".

Daarop volgt de goedkeuring van de Heere Jezus, want Hij zegt in vers 7: "Zalig zijt gij Simon, zoon van Jona, want vlees en bloed heeft U dit niet geopenbaard, doch Mijn

Vader, Die in de hemelen is".

Deze belijdenis van Petrus, dat Christus de Zone Gods is, bevestigt Jezus dus met Zijn zaligspreking "Zalig zijt gij Simon", enz.

Nu vinden we in Johannes 6 nog een belijdenis van de apostel Petrus. In het 67e vers van Johannes 6 vraagt Christus aan de discipelen: "Wilt gijlieden ook niet weggaan?"

En dan is het antwoord van Petrus: "Tot Wien zullen wij heengaan? Gij hebt de woorden des eeuwigen levens".

Dit was een eeuwige waarheid en nooit zou Jezus op deze belijdenis aanmerking hebben gemaakt. Doch nu zegt Petrus er nog iets achteraan: "En wij hebben geloofd en bekend, dat Gij zijt de Christus, de Zoon des levenden Gods".

Op deze laatste woorden nu spreekt Christus hem niet zalig, want Petrus was hier te ruim in de toepassing der liefde. Daarom laat de Heere bij wijze van terechtwijzing een zachte bestraffing volgen en zegt: "Heb Ik niet u twaalf uitverkoren en één uit u is een duivel?"

"En dit zeide Hij van Judas Iskariot, want deze zou Hem verraden, zijnde één van de twaalfen".

Petrus dwaalde dus toen hij zeide: "Wij hebben geloofd", want Judas was erbij en die had nooit het zaligmakend geloof ontvangen.

Hij was te ruim geweest in de toepassing der liefde. Daarom keurde Jezus deze belijdenis niet goed, want Hij wist dat Judas het niet geloofde.

Daarom hoorde hij op de eerste belijdenis een zaligspreking en op de tweede een terechtwijzing.

Nijkerk, 2 februari 1924

In de geschiedenis van onze val en de straf die daarop volgde (Gen. 3) lezen we, dat zodra God ieder zijn redenen afgevraagd had, die zij meenden te hebben, Hij aan de slang of duivel zijn tijdelijke straf bekend maakte en meteen, direct na de val, ook

192 de strijd aanbond tussen de twee hoofden der partijen: Het slangenzaad en het vrouwenzaad, de duivel en Christus met de woorden: "Ik zal vijandschap zetten tussen u en tussen deze vrouw, tussen uw zaad en tussen haar zaad".

Hier in deze woorden begon de strijd des levens. Maar voordat de strijd begon, was de overwinning reeds zeker, daar God de grond des levens direct op de strijd des levens laat volgen met de woorden: "Datzelve zal u de kop vermorzelen en gij zult het de verzenen vermorzelen".

De grond des levens lag dus vast te midden van de strijd des levens. Beide werden hier tegelijk geopenbaard voor het eerst in de wereld. Hoewel dus deze strijd nooit zonder overwinning van het Zaad der vrouw wezen kon, was er toch geen overwinning zonder strijd en zonder vermorzeling der verzenen.

Doch het zou de andere partij zijn kop of leven kosten, tot in eeuwigheid.

Barneveld, 6 april 1924

Eén van de meest God tergende zonden der oude wereld was zeker wel hetgeen we lezen in Gen. 6 : 2: "Dat Gods zonen de dochteren der mensen aanzagen dat zij schoon waren". En zij namen zich vrouwen uit allen die zij zich verkoren hadden.

Toen zeide de Heere God: "Mijn Geest zal niet in eeuwigheid twisten met de mens".

Vervolgens lezen we dat de Heere zag dat de boosheid der mensen vermenigvuldigde en het berouwde Hem dat Hij de mens op de aarde gemaakt had, en Hij besloot mens en beest te verdelgen van de aardbodem. Dat waren de vruchten van het verzwageren

tussen de twee geslachten. Uitdrukkelijk lezen we, dat Gods zonen de kinderen der mensen aanzagen. Niet dus, dat de mensenkinderen tot Gods zonen naderden, neen, de Kerk ging naar de wereld toe en niet de wereld naar de Kerk. Schoon wij niet mogen veronderstellen, dat onder "Gods zonen" allemaal bekeerde mensen moeten begrepen worden, staat het toch vast, dat zij door de uitwendige verbondsheiliging of afzondering, afgezonderd van de andere wereld leefden en zich niet met de nakomelingen van Kaïn vermengden.

Men ziet de ondergang van de eerste wereld kort na deze zondige verzwagering volgen, als een oordeel over de God tergende zonde.

Hoe ziet men helaas dit beeld der verzwagering in onze dagen op alle terreinen vertegenwoordigd. De wereld komt niet naar de Kerk, de wereldlingen lopen Gods volk niet na, maar de Kerk gaat naar de wereld en Gods volk loopt de wereld na. Laat staan de uitwendige Christenen, die zich, ofschoon ze onbekeerd zijn, evenwel behoren af te zonderen door de uitwendige verbondsheiliging, gelijk de Israëlieten, schoon het niet alles Israël was.

O, hoe dicht zal de ondergang nabij zijn, daar de zonden zo scherp het einde tekenen, gelijk in de eerste wereld.

Op alle terreinen heeft er een verzwagering plaats. En dit staat vast, als men de waarheid aftrouwt, trouwt men de leugen aan. Altijd doen we dus twee grote stappen tegelijk. En het begin, de schuld, ligt bij Gods volk, daar die de wereld gaan trouwen en alles wat werelds is. En daar de wereld wel een beetje overbruggen wil, moet toch de Kerk ook wat overgeven, om zo bij elkander te komen.

Juist in deze list ligt het verderf. Men denkt door een weinig toegeven veel van de wereld te winnen. Doch juist in dat beetje toegeven ligt het algehele verlies. Christus wil de appel niet gedeeld hebben. Of geheel, óf Hij heeft er niets van en de duivel heeft alles. Geen twee koninkrijken gelijk kunnen bestaan.

Daarom klinkt het besliste woord des Middelaars: "Mijn Koninkrijk is niet van deze wereld!" Joh. 18 : 36.

Harskamp, 26 april 1924 "De Pijnenburg"

Het kan soms gebeuren dat, als de duivel zelf het vertrouwen bij een kind van God niet weg kan nemen, en de wereld ook niet, dat de duivel onder Gods toelating Gods Volk zoekt te gebruiken om het vertrouwen weg te nemen.

Dit zien we verklaard liggen in Psalm 11, waar David zegt: "Hoe zegt gijlieden tot mijne ziel, zwerft henen als een vogel naar ulieder gebergte?"

Dat David hier niet tegen de vijand spreekt komt in het vervolg uit. Over het algemeen stemmen de godgeleerden overeen, dat David dit tegen vrienden of broeders zeide, die hem tot de zwerftocht wilden laten gaan. Zie ook de kanttekenaars.

Harskamp, 26 april 1924 "De Pijnenburg"

We lezen in Gods Woord een tweërlei vrijmaking. In Johannes 8 : 36 lezen we: "Indien dan de Zoon u zal vrijgemaakt hebben, zo zult ge waarlijk vrij zijn!"

Deze tekst ziet zonder twijfel op de statelijke vrijmaking, die Gods kinderen in de tijd te beurt valt. Sommigen in het dadelijke bewustzijn ervan, en de anderen alleen aan Gods kant, in Hem.

Maar hetgeen we in vers 32 van dat kapittel lezen: "De Waarheid zal u vrijmaken", is zeker in het standelijke leven van Gods volk te verklaren. Elke daad, die wij in ons leven verrichten, daar moet de Waarheid ons in vrijmaken, dat die daad goed en recht

is. Niet van onszelf, want wij zijn tot niets bekwaam, daar al onze bekwaamheid uit God is. Doch wij doen zo dikwijls dingen, die niet oprecht zijn en daar de Waarheid ons dus nooit in zal kunnen vrijmaken, daar ze niet goedkeurt wat niet goed is. De Waarheid draait of liegt niet. En in dat geval, als de Waarheid ons niet vrijmaken kan, zoeken we helaas maar al te veel onszelven en die daden met de Waarheid vrij te maken, hoewel dat nooit mogelijk is.

De Waarheid moet te allen tijde ons vrijmaken, en niet wij onszelf met de Waarheid.

De Valk, 28 april 1925 "De Ganzenkamp"

"Werpt uw zorgen op de Heere en Hij zal u onderhouden", Ps. 55 : 23. Zo gebiedt God Zijn Volk en vermaant hen zo te doen. Dat is niet hun geloof, hoop en liefde wegwerpen, zoals wij gewoonlijk doen in tijden van zorgen, maar de zorgen wegwerpen, niet in onverschilligheid, maar werpen op Hem of wentelen op Hem. Dan zal Hij ons onderhouden, niet als het loon op onze daad. O, neen, het zijn beide Gods daden, doch met enig onderscheid. De zorgen op Hem werpen of wentelen is een daad van onze ziel, hoewel niet door ons maar wel van ons. Doch voor ons zorgen en ons onderhouden is een daad direct van God. Nu begaan we, behalve onze ontelbare fouten, nog dikwijls een fout. Die fout is, dat we behalve het eerste (namelijk onze zorgen op Hem te werpen, hetwelk een daad der ziel is) ook het laatste voor een daad van onszelf houden en ook het onderhouden onszelf toekennen.

Deze fout kan inwendig helder geleerd worden, maar ze komt ook zeer grof naar buiten, voornamelijk in het verzekeren van onze aardse goederen bij aardse mensen. Daar dan met de mond onder de zogenaamde Christenen de zorgen op de Heere geworpen worden, maar in de daad wij tegelijk onszelf onderhouden.

In deze tekst wordt bewezen, dat dit tegen Gods Woord is: "Hij zal u onderhouden".

Hoe zwaarder de strijd, hoe groter de verzoeken en hoe groter ook de bestrijding. In zulk een toestand werpt men gewoonlijk dan alle geloof weg en gaat men in het felst van de strijd en verzoeking alles verdenken. Het ongeloof wint veld. En dat mag juist in zo'n toestand niet.

Als het zwaar stormt, kan de grond rondom de eik wel scheuren, maar 't moet zijn om het geloof hoe langer hoe vaster te doen staan, beproefd door harde winden. Juist als er zware strijd is, niet wankelen. Want dan pas is standvastigheid nodig, veel meer dan in een tijd van vrede en stilte. Juist die strijd is een bewijs dat er weerstand is. Onder doden, op het kerkhof, wordt nooit gevochten. Zonder strijd is er ook geen behoefte aan kracht: Dus mogen nooit geloof, hoop en liefde, noch de vrijmoedigheid weggeworpen worden, maar wij moeten vast blijven staan en strijden in Gods kracht.

"Werp dan uwe vrijmoedigheid niet weg, welke een grote vergelding des loons is".

22 juni 1925

Het is een gevaarlijk werk de zonde met rust te laten, want dit staat vast: Al laten wij de zonde met rust, zij zal ons niet met rust laten. Als wij haar niet meer opzoeken om ze te doden, zal ze ons op komen zoeken en doden. Dit zien we in Simson, die, behalve een kind Gods, nog wel een Richter en een Nazireeër was. Toen Simson de Filistijnen opzocht, hen doodde en weerstand bood in de strijd, behield hij de overwinning en zijn kracht. Maar zodra hij de zonde en de wereld liefkreeg en ze met rust liet, en zijn hoofd neerlag in Delila's schoot, toen maakten zich de zonden van hem meester en trachtten zij hem te doden. Daar dit niet mogelijk was en dus niet gelukte, kwam het toch zover, dat hij zijn kracht verloor, en zijn leven in de gevangenis door moest brengen, in plaats van in de strijd en in het openbaar tot ere Gods en profijt van Israël

door te brengen. Dat waren de treurige gevolgen van het aangaan van een wapenstilstand met de zonde en de wereld. De zonde laat ons toch nooit met rust; laten wij daarom ook nooit de wapens tegen haar neerleggen, maar altijd strijden totdat wij in Zijn Naam de overwinning behaald hebben tot het einde toe.

Ede, 20 juli 1925

Op de vraag die Hellenbroek aan zijn leerlingen stelt in het lesje over de voldoening - namelijk of ieder grond heeft om te geloven, dat Christus' verdiensten de zijne zijn - zegt hij met een nadrukkelijk woord: "Neen, maar alleen die door het geloof Hem aannemen als de verdienende, werkende, bewegende en voorbeeldige oorzaak van hun geestelijk leven".

In dit antwoord liggen rijke bronnen.

Als men die eerste drie woorden alleen neemt, dat Christus van eeuwigheid de verdienende oorzaak der zaligheid is voor Zijn volk, en daaruit vloeiende ook de bewegende en de werkende - beide zowel in de eeuwigheid als in de tijd - kan men met volle waarheid zeggen dat er geen nagelschrapje van de mens bij komt, niets, totaal niets. Alles buiten ons, door Hem en toch in ons.

Hier komt het vrije werk Gods helder in uit, daar Hij niet alleen een verdienend werk doet, maar Zelf de verdienende oorzaak is, zowel als de bewegende, en daaruit vloeiende de werkende. Doch hoewel dit kostelijke waarheden zijn, als Hellenbroek er niet meer bijgevoegd had, zouden de Antinomianen er hun voordeel mee kunnen doen, daar dit antwoord enkel van het vrije in Christus spreekt. De mens met al zijn werken om iets te verdienen, wordt buitengesloten, want het is verdiend.

Tot nog toe werd echter niet van de heiligmaking gesproken, doch Hellenbroek doet er nog een hoogst gewichtig woord bij. Hij zegt: "Christus is ook de voorbeeldige oorzaak van hun geestelijk leven". Dit is een voornaam punt. Hier slaat hij alle Antinomianen mee in het gezicht. Zij stellen alles in Christus en hoe zij leven komt er minder op aan. "Dat doet de natuur", zeggen zij: "Maar de zaligheid is toch verdiend". Zo dacht Hellenbroek er niet over, Neen, hoewel Christus de enige oorzaak van zaligheid is zonder iets van ons, toch is Hij het volmaakte voorbeeld van leven voor ons in de praktische heiligmaking. En die zal Gods volk even zo noodzakelijk moeten kennen als alle andere zaken.

In deze vier zaken liggen helder de drie nodige stukken opgesloten: kennis van ellende, verlossing en dankbaarheid.

Nu behoort de voorbeeldige oorzaak in het stuk van dankbaarheid thuis, waar het eerst recht geleerd wordt.

Doch het is hiermee, zoals Dr. Goodwin zegt: "Als een kind voor het eerst op school komt en schrijven moet leren, zo wordt hem slechts een nietig streepje voorgezet, om de handgreep te leren. Er wordt hem dan een voorbeeld getoond, waarnaar hij dat streepje zetten moet. Doch hoewel maar één streepje, zal hij, als hij naar het voorbeeld kijkt, zonder twijfel zeggen: "O, het lijkt niets op het voorbeeld, dat streepje is veel mooier". Doch zo voortgaande, zo zal hij, als hij twaalf of dertien jaar is, nog zeggen: "Och het voorbeeld in mijn schrift door de meester geschreven is veel mooier dan van mij, wat kan ik toch nog slecht schrijven!" En toch als hij terugziet naar zijn eerste streepje, is hij al zeer ver gevorderd en kan hij heel goed schrijven, gerekend bij toen. Doch zolang er een voorbeeld boven staat, is het in de hoogste klassen toch nog minderwaardig".

Zo is het ook met Gods volk. Daar Christus het volmaakte Voorbeeld is, zal al Gods volk, zelfs de verstgevoerde, in gebreke blijven en niet zo weinig. Doch naar het

verleden bezien is er toch vooruitgang. Vandaar, dat degene, die in het stuk der dankbaarheid zijn gebreken ziet, opnieuw weer ellendig zal worden, hoewel hij het stuk van de ellende al lang gepasseerd is.

En daar hij dan weer ellendig wordt, zal hij ook weer verlossing nodig hebben en krijgt hij door zijn ellende in de dankbaarheid, de verlossing. En dat zal hem weer nopen tot nieuwe dankbaarheid. Alles in het standelijke leven der heiligmaking. Zo is dit een cirkelgang zonder einde in het leven van Gods volk: "ellende, verlossing en dankbaarheid". Dankbaarheid, ellende en verlossing en weer dankbaarheid.

Dit alles en nog veel meer ligt er in dit kostelijke antwoord van Hellenbroek, die zo diep en scherpzinnig al deze dingen doorzag.

Uddel, 19 juli 1925

Er wordt wel eens gesproken over een grijpen naar Christus. Dit kan door tweërlei personen gedaan worden. Een huichelaar, hoe fijn onderlegd, zal zeker naar Christus grijpen, zonder dat Christus hem ooit greep. Zodanig mens heeft een sterke handgreep om Christus aan te grijpen, want hij twijfelt nooit, zijn geloof is altijd sterk en vast. Doch de grond, waarop hij grijpt, is

zwak, ja geheel onbetrouwbaar voor de eeuwigheid, want hij bouwt op zand in plaats van een fundament op de rots.

Doch een kind van God, heeft soms wel grond om te mogen geloven dat Christus hem gegrepen heeft, doch menigmaal is zijn handgreep te zwak om het door geloof aan te nemen. Hier is dus voldoende vaste grond, maar een te zwakke handgreep. Juist het omgekeerde als bij de naam-Christenen. Die hebben een sterke handgreep des geloofs, doch hun grond is te zwak en zal eenmaal wegspoelen als het zand voor de vloed. Matth. 7 : 27: "De waterstromen zijn gekomen, en de winden hebben gewaaid en zijn tegen dat huis aangeslagen en het is gevallen en zijn val was groot".

17 augustus 1925

Als een kind van God in openbare zonden valt, zoals bijvoorbeeld David, zal die zonde hem zeker niet alleen tot schuld, maar ook tot smart moeten worden, doch zij zal hem te allen tijde ook tot een mondstopper zijn, daar het de vrije toegang en gemeenschap met God totaal afsluit.

Daarom riep David ook in zijn boetsalm: "Uw vrijmoedige Geest ondersteune mij!" Niet de Geest was van hem genomen, doch de vrijmoedigheid.

Maar als een kind van God de zonde door inleving leert kennen, zonder ze in de daad te doen, zal die hem ook wel schuld en smart moeten worden, maar de ontdekking van inlevende zonde mag hem nooit een mondstopper zijn, of zijn vrijmoedigheid wegnemen.

Barneveld, 17 augustus 1929

Als wij door de satan tot het een of ander verzocht worden en we slaan direct op 't eerste moment de verzoeking af zonder er het minste gehoor aan te geven, zo hebben wij nog geen schuld in die zonde, ze ligt voor satan alleen.

Doch zodra we er ook maar enig gehoor aan lenen, al zouden we het in de daad nog niet doen, zo is het onze zonde geworden, ze ligt voor onze rekening, en de duivel heeft zijn doel bereikt.

Poederoyen, 21 juli 1931

Er ligt een hemelsbreed verschil tussen: ontdekt spreken, ontdekt bidden, ontdekt schrijven, ontdekt lezen en: ontdekt worden.

Vele mensen op de wereld hebben met zichzelf te doen, en proberen door bekering rust te vinden, maar Gods volk krijgt hier met God te doen, en zal nooit rust kunnen vinden, zolang de Heilige Geest in hun zielen blijft werken, dan alleen daarin waar Gods rechtvaardigheid rust in vond, dat is alleen in het bloed van Jezus Christus. En dat niet alleen in het gezicht of de wetenschap ervan, maar in de dadelijke toepassing in de ziel.

Giessendam, 1 oktober 1931

Gods volk wordt in de rechtvaardigmaking verlost van de schuld der zonde. De heiligmaking reinigt hen van de smet der zonde. Doch niets minder dan de volle heerlijkmaking zal nodig zijn om hen te verlossen van de gevolgen der zonde.

Christus stervende aan het kruis, riep uit: "Vadergin Uw handen beveel ik Mijn geest!"

Stefanus, stervende riep haast hetzelfde: "Heere Jezus ontvang mijne geest!"

Welk een verschil is er tussen deze twee stervenswoorden. Stefanus' uitroep had de klank van een kinderlijke bede: Heere ontvang mijn geest. Doch Christus' woord was van een koninklijke autoriteit, waarin Zijn Goddelijke macht; en Zijn één zijn met het Goddelijk Wezen doorstraalde: *In Uw handen beveel Ik Mijn geest.*

Zo ook in Zijn hogepriesterlijk gebed (Joh. 17): "Vader, Ik wil, dat waar Ik ben", enz. Geen smekend: Ik verzoek of iets dergelijks, maar een rechthebbend eisen, waar alleen Hij als Goddelijke Borg toe bevoegd was.

Eis van Mij en Ik zal de heidenen geven tot Uw erfdeel en de einden der aarde tot Uw bezitting. Psalm 2 : 8.

Veen, 25 april 1933

Uit een predicaat over Openbaring 5 : 6

We lezen in het laatste vers van Johannes 16: "Deze dingen heb Ik tot u gesproken, opdat gij in Mij vrede hebt. In de wereld zult gij verdrukking hebben, maar hebt goede moed, Ik heb de wereld overwonnen".

Wij zien in dit legaat, dat de Heere Zijn kerk achterliet, verschillende dingen opgenomen: vrede, verdrukking, goede moed, en overwinning.

Wat letten we vaak alleen op de laatste woorden: "Hebt goede moed" en: dat de wereld overwonnen is.

Maar, letten we er toch eens op dat midden in dit legaat, "verdrukking" staat. En volk, niet één kind des Heeren zal daaraan ontkomen, hoe verschillend die verdrukking voor ieder persoonlijk soms ook zijn kan.

Mag ik u afvragen mensen, wat is in uw leven toch wel de grootste verdrukking geworden? Mocht voor ons ieder in het bijzonder, van alle verdrukking, die ons door de zonde overkomt, de zonde zelf eens de aller-zwaarste verdrukking worden. En mocht het zo eens gaan met onze oude zondige natuur, zoals we lezen in de dagen van Salomo, toen hij vele volkeren cijnsbaar gemaakt had, moesten ze als vijanden steeds op bepaalde tijd hun lasten opbrengen en schuld betalen.

Deden ze dat op tijd, dan bleven ze wel onder cijns, maar verder ongemoeid, en hadden ze een recht van bestaan.

Maar nu had Salomo ook een uitschot, mensen die hout moesten houwen, enz. Die lagen nooit onder cijns, maar moesten hem onvoorwaardelijk dienen, zonder zelfs ooit kans te krijgen dat ze door hun arbeid een naam of recht kregen in Israël. Want dat uitschot bestond uit de vreemdelingen die in het land overgebleven waren.

Welnu, mocht ge uw oude natuur zo als een uitschot leren kennen. Als een die

onvoorwaardelijk door het nieuwe leven gekruist wordt en dienen moet, zonder ooit met betalen eraf te komen en verder toch recht van bestaan houdt.

Wat zijn wij tegenover de zonden niet dikwijls remonstrant, ook al zouden we genade ontvangen hebben voor onze ziel. Wat zijn we toch vaak veel te toegevend aan de zonde in ons, en leven de remonstrant uit in onszelf. Het zou een profijtelijk leven zijn veel oefening te maken uit de woorden van de Spreuken: "De luiaard zal verscheurde klederen dragen, maar de hand des vlijtigen zal gezegend worden", om nu onszelf dagelijks als die luiaard te leren kennen, die door moedwil gescheurde klederen draagt. Het gescheurde kleed van gerechtigheid, dat we eens als Gods Beeld van Hem ontvangen hebben, gescheurde heiligheid, ootmoed, vernedering, eenvoud enz.

O, dat zuivere Beeld Gods geheel kwijt en bij wijze van spreken gescheurd door de zonde. Maar dat nu alleen de hand van die Vlijtige slechts zegent of rijk maakt.

Hadden we meer gevoel en beleving van onszelf als luiaard met het gescheurde kleed, o, we zouden meer betrekking hebben op de gezegende hand van die Vlijtige.

We lezen in onze tekst:

"En het Lam stond in het midden van de troon". Het zat of lag niet, ook stond Het niet slechts kort bij de troon, maar Het was in het midden van de troon. Daar had alleen het geslachte Lam recht op. Het had als God, alleen God volmaakt liefgehad en Hem volmaakt de eer weer gegeven die de mens Hem ontnomen had. Dat Lam in het midden van de troon had het volmaakte Goddelijke Wezen liefgehad in al Zijn deugden en had ze door Zijn leven en sterven ook alle weer bevredigd, die wij door de zonde geschonden hadden.

En toch, die heilige deugden, die als het ware door de zonde in vlam gezet waren, hadden tezamen dat Lam aangegrepen en eisten van Hem Hun rechten.

Mensen, hebt ge daar wel eens ernstig over nagedacht. Dat Gods deugden Zelf ook God zijn, Zijn Barmhartigheid, zowel als Zijn Rechtvaardigheid.

En, dat ge nooit God in waarheid lief kunt hebben, als ge Zijn deugden niet lief gekregen hebt, die één met Zijn Wezen zijn. Wat is daaromtrent helaas weinig oefening en begrip, ook onder Gods volk.

De remonstrant leert dat God alleen de zonde haat en straft, omdat Hij zulks van eeuwigheid besloten had te doen. Had Hij het nooit besloten dan zou Hij het niet gedaan hebben, en ook niet zo zwaar behoeven te straffen. Alles hing dus van Zijn eenmaal genomen besluit af.

O, wat een God ontterende gedachte is dat. Nee volk, al Gods deugden waren in Hun volle kwaliteiten aanwezig, nog eer de zonde er was.

Ter verduidelijking wil ik even een heel uitwendig beeld nemen, hoe ik dat bedoel:

Als in uw kamer een kachel brandt, en het vuur binnen in de kachel blijft, zo is er van buiten niets van dat vuur te zien, men ziet alleen de kachel, maar zodra nu door een of andere oorzaak er een vlam uit die kachel slaat, moet ik dan zeggen: "alleen die vlam is vuur?" Nee, de haard van die vlam was immers het vuur binnen de cirkel van de kachel.

Alleen sloeg door zekere oorzaak een vlam buiten die cirkel. Zo was de zonde de oorzaak, dat de vlam van Gods Rechtvaardigheid naar buiten kwam in zijn volle kracht, hoewel in werkelijkheid God altijd Rechtvaardig geweest is, ook eer de zonde er was, maar er was geen oorzaak om in werking te treden, voordat de zonde kwam. Daarom haat God de zonde, uit kracht van Zijn Heilig Wezen, dat één is met Zijn Rechtvaardigheid, en haat ze niet krachtens Zijn besluit.

Zeker zal al Gods volk leren dat, als ze Hem ooit lief krijgen, ze Hem ook geheel lief zullen krijgen, geheel zo Hij is in al Zijn Deugden. Niet slechts in Zijn Barmhartigheid

alléén, maar ook in Zijn volmaakte Rechtvaardigheid. Zij krijgen Hem lief om Zijns Zelfs wil. Dit is het fijne puntje van verschil tussen waarachtig leven en schijn leven. Ach, hoeveel duizenden zullen zich bedriegen, daar zij denken dat ze God liefhebben - hetzij dan met of zonder Christus - daar ze alleen maar hun behoud in God liefhebben en Zijn Goedheid die zij denken van Hem te zullen ontvangen. Doch nooit leerden zij de Heere om Zijns Zelfs wil lief te hebben in ál Zijn Eigenschappen.

Ge zult misschien zeggen: Maar hoe kan een mens dat nu ook, hoe kunnen wij in God het verterende vuur van Zijn Recht liefhebben, dat ons veroordelen zal?

Buiten Christus zullen we dat ook nooit kunnen. En wat nu niemand ooit gedaan heeft, heeft dat geslachte Lam gedaan. Wat niemand kon, deed Hij.

De volle gramschap Gods, door de zonde aangestoken, aanvaardde Hij. Hij heeft Zijn leven niet liefgehad tot de dood toe. Maar Hij gaf het vrijwillig over en onderging de zware eis der Goddelijke Gerechtigheid, die zonder pardon al de ongerechtigheden op Hem deed aanlopen. Als een lam werd Hij ter slachting geleid door de beledigde Goddelijke deugden, en Hij deed Zijn mond niet open!

Waarom deed Hij Zijn mond niet open, volk? Omdat Hij uit dubbele liefde stierf. Ten eerste: Liefde tot God Zijn Vader, deed Hem zwijgen onder de straf van Zijn Vader, en deed Hem sterven om de aangetaste deugden van Zijn Vader; en ten tweede: Liefde tot Zijn erfenis deed Hem zwijgen.

O, die erfenis, die Hem als loon beloofd was op Zijn arbeid, deed Hem zwijgen onder Zijn arbeid!

Daarom deed Hij Hem een deel geven onder velen, en ging Hij de verwoeste erfenis delen. Die erfenis, die over de vier winden der aarde verwoest en verspreid lag, die ging Hij verzamelen. We lezen in de dagen van Jozua, dat er nog veel land onbeërfd bleef liggen. Maar in Jesaja staat er: Dat Hij de verwoeste erfenis ging beërven. Dat was de triomftocht van het geslachte Lam.

Die erfenis, die Hem van eeuwigheid beloofd was, maar die door onze val een verwoeste erfenis geworden is, die zal Hij niet verspreid laten liggen, maar zeker gaan beërven.

En volk, omdat Hij nu door zo'n rechtvaardige weg die erfenis verworven heeft, daarom had dat Lam, staande als geslacht, recht tot in het midden van de troon.

Vandaar gaat Hij door om steeds nog maar Zijn erfenis in bezit te nemen. Eens van eeuwigheid nam Hij ze in bezit, reeds in het voornemen en later aan het kruis nationaal.

Maar nu in de tijd gaat Hij door met ziel voor ziel te beërven. En niet slechts erven alleen, maar ook door-erven gaat Hij. Nu hun ziel, hier in de tijd en straks hun ziel en lichaam beide, om zo voor eeuwig hen als Zijn volle erfenis te bezitten. Nooit zal Zijn erfenis dus onbeërfd blijven liggen.

Hoe duidelijk is het nu, dat slechts alleen Zijn volk in en door Hem God weer volmaakt lief kan krijgen met al Zijn deugden inbegrepen. Maar, hoe duidelijk is het ook dat al onze godsdienst daar vijandig tegen loopt.

Ach, hoevelen zullen zich bedrogen zien, die hun leven lang ijveraars geweest zijn voor de Waarheid, voor de kerk en voor Gods Woord, zo zij menen. Die wel een bekering hebben en veel beloften, maar nooit in aanraking kwamen met die deugden, waardoor het Lam geslacht moest worden.

O, hoevelen, die Christus alleen gebruikten, hoewel onbewust, als een helpende Middelaar. Die Christus met al hun goede begeerten en gevoeligheden tegemoet komen en zo, hoewel ze het zelf niet weten, met de Middelaar de Vader verzoenen - indien dit mogelijk was. O, wat een gevaarvolle toestand is dit. Maar volk, weet ge welke kinderen in het geestelijke leven de zuiverste opvoeding krijgen? Het zijn

zulken, die door de Heilige Geest tussen de heilige deugden Gods opgevoed worden. En zo gebakerd worden, dat het hun niet mogelijk is óf naar de ene, óf naar de andere zijde teveel over te gaan. Die, als hun de wanhoop nabij is, door de deugd van Gods Barmhartigheid bewaard en ondersteund worden, en als ze aan de andere kant gereed zouden staan om met de weldaden door te vloeien en er in op te gaan, dat dan de deugd der Rechtvaardigheid in hun ziel zich laat gevoelen en hen belet te stelen.

Zo bewerkt de Heilige Geest die kinderen met de Heilige deugden Gods dat die zielen nooit zonder dat geslachte Lam klaar kunnen komen, net zo min als de Eerste Persoon in het Goddelijk Wezen Zelf niet voldaan kon zijn zonder dat bloed. O, dat bloed zo vol waarde, ter rechtvaardiging en heiliging voor schuldigen.

Hebt ge er wel eens aandacht aan geschonken volk, dat toen des Middelaars zijde aan het kruis doorstoken werd, er niet alleen bloed maar ook water uitkwam? Als symbool dat Hij niet slechts door het storten van Zijn bloed rechtvaardigend stierf, maar ook heiligend door het vloeien van het water.

Dat gaan die kinderen Gods standelijk beleven.

Dordrecht, 11 oktober 1934

Uit een predicatie over Mattheüs 25

Zeer opmerkelijk lezen wij in Mattheüs 25: "Alsdan zal het Koninkrijk der Hemelen gelijk zijn aan tien maagden . . . enz." Mijne toehoorders, heeft het uw aandacht wel eens getrokken, dat beide groepen van vijf en vijf, aangeduid worden door maagden? Niet alleen de wijzen (dus de uitverkorenen), maar ook de dwazen worden „maagden” genoemd.

Deze laatste vijf worden dus niet vergeleken met heidenen, goddelozen, of andere opzienbarende slechte mensen. Nee, de Heere noemt hen evenals de wijzen, "maagden". En waarom?

Omdat ze in hun standstevens even vroom, kuis en godsdienstig leefden als de wijzen, dus als Gods volk. Zo, in hun uitwendig leven was er geen onderscheid te zien tussen die tien maagden. Men zou zeggen: "Waren het werkelijk allen maagden? Was er in hun leven geen verschil? Ook in hun handel en wandel niet?" Immers waren allen wachtende op de Bruidegom?

Volgens Oosterse wijze bleef de bruid met haar gezellinnen in het huis tot aan de nacht. Dan kwam de bruidegom met zijn vrienden de bruid afhalen met lampen of fakkelen en bracht haar zo, met haar gezellinnen in de bruiloftszaal, waar zij dan tezamen verder het feest vierden.

Nu lezen wij duidelijk in dit kapittel, dat beide, wijze en dwaze, brandende lampen hadden.

Ook vielen tijdens het lange wachten, beide in slaap. Waarom dan toch de eerste vijf maagden wijs genoemd en de andere vijf dwaas?

Ze hadden toch hetzelfde standstevens en dezelfde legering, dat is duidelijk te lezen.

Dat is nu het fijne puntje van verschil.

Toehoorders, spant uw gedachten wat in, hebt u er ooit op gelet dat er niet staat: "vijf van hen werden wijs en vijf werden dwaas?"

Neen, maar er staat duidelijk: "en vijf van hen wáren wijs en vijf van hen wáren dwaas!"

Dus, niet om het feit dat de wijzen olie in hun vaten namen werden ze wijs, want er staat nadrukkelijk in Matth. 25 : 2: "Die dwaas waren, hun lampen nemende, namen geen olie met zich".

Die dwaze daad, geen olie in de vaten mee te nemen, maakte hen dus niet dwaas. Nee, want er staat in vers 2: "En vijf waren wijs en vijf waren dwaas". En dan begint in vers 3 het verhaal van hun handelwijze.

Let er dus op toehoorders, dat de Heere Jezus hier geen remonstrantse of pelagiaanse voorstelling geeft, maar zuiver het Woord en de waarheid recht snijdt met buiten vallen van alle menselijke eigenschappen.

De wandel der wijzen maakte hen niet wijs, noch de dwaasheid der dwazen maakte hen dwaas. Maar omdat ze wijs waren, deden ze wijs en omdat het dwazen waren, deden ze dwaas. Christus predikt hier regelrecht de nieuwe grondslag zowel der wijsheid als der dwaasheid. In hun grondslag waren ze wijs en al deden ze dwaze dingen in hun stand, konden ze toch nooit meer dwaas in hun staat worden.

Het was zeker een droeve stand der wijze maagden om in slaap te vallen, terwijl ze de Bruidegom verwachtten.

Doch het was zoals de bruid zeide: "Ik sliep - dat is in haar stand - maar mijn hart waakte". In hun staat voor God, kan nooit één wijze meer slapen, dan zou er afval der heiligen zijn.

Ik bedoel dit niet op de wijze der Antinomianen. Nee volk, helaas is het treurig genoeg dat de wijzen met de dwazen slapen. Doch ik wil u laten zien hoe zuiver de Heere Jezus hier de grondslag der waarheid predikt, namelijk: "Vijf van hen waren wijs". Zij hadden de zuivere olie des Geestes in hun vaten, dat is: in hun harten.

Ze waren wedergeboren en vernieuwd. Ze hadden dus meer dan alleen olie in de lamp (hunner belijdenis).

Niet dus hun wachten op de Bruidegom of hun olie of hun lampen maakte hen tot wijze maagden. Nee, want datzelfde hadden ook de dwaze maagden. We zeiden reeds: Niet door hun doen werden ze wijs, maar ze waren wijs door Gods genade - in en door Christus als eeuwig van God uitverkorenen!

Konden ze nu door al hun slapen niet dwaas worden?

Nee, o dat wonder, dat was nu eeuwig onmogelijk! Men zou zeggen: hun belijdenis, hun handel en wandel, sliepen ze, doch hun hart waakte". Ze waren wijs!

O, die eeuwige Liefde Gods, dat zij nu vast liggen onder al hun dwaasheid en verval. Ze zijn wijs in Hem en blijven het ook door Hem.

Er is olie in hun vaten. En al ging door hun slapen (hun verkeerd standstevens) hun lamp van belijdenis ook uit, zodra de dood komt (het geroep: "ziet de Bruidegom komt"), richten zij zich op en gaan de Bruidegom tegemoet met brandende lampen. Zij zijn dus bereid om met Hem de bruiloftsmaal in te gaan!

Ik zeg nog eens: niet om antinomiaans te warden en met Gods besluiten te werken, o nee, want ach hoe bedroevend moest het ons zijn dat de Kerke Gods helaas maar al te veel in slaap gevallen is op aarde. En dat het onderscheid tussen de wijze en dwaze maagden niet meer te zien is.

Want er staat immers "Alsdan". Mensen, dat houdt wat in. Alsdan, als die tekenen der tijden er zullen zijn, zal dus het einde nabij zijn.

O, hoe zou het ons een oorzaak van schaamte en schande moeten zijn, dat er zoveel wijzen liggen te slapen (in de stand van hun leven).

Maar, wat was aan de andere zijde de grootste dwaasheid van die dwaze maagden?

Dat was: hun eigen wijsheid! Ze meenden, evenals die anderen wijs te zijn en dat was hun grootste dwaasheid.

Ze hadden, oppervlakkig genomen, alles gemeen met de wijzen.

Zoals een mondbelijder in zijn uiterlijk leven soms niet van een waar christen te onderscheiden is. Ja, zelfs leeft hij soms nog veel godsdienstiger en meer volgens de eis der wet dan, helaas, menig kind van God.

Maar toch, al zou de dwaze in zijn uiterlijke wandel een "maagd" genoemd kunnen worden, ja zonder misstap zijn (als dat kon) tot zijn dood toe, hij bleef een dwaas in zijn staat en oude natuur al geleeke hij in zijn stand een wijze. Nooit zullen ook de dwazen hun gebrek of het tekort in zichzelf ontdekken, ze hebben genoeg aan hetgeen ze hebben of menen te hebben. Daarom is hun eigen wijsheid hun grootste dwaasheid.

En toch, ze hadden het kunnen weten, dat ze wel olie in hun lampen, maar geen olie in hun vaten hadden.

Met andere woorden: Ze hadden het kunnen weten, dat ze in Adam (als vertegenwoordigend hoofd) dood gevallen lagen en geen andere staat voor God hadden dan hun doodstaat.

Dat ze dus in de grond niet wedergeboren waren.

O mensen, onderzoekt uzelf hierop. De dwaze maagden hadden genoeg aan hun brandende lampen, dat is: aan hun uitwendige belijdenis, hun meeleven in de kerk, soms zelfs ambten bekleed en een onberispelijk leven geleid.

En dit alles, zonder ooit de Heilige Geest als een Inwoner in hun hart (dus als olie in de vaten) te hebben ontvangen.

Hoe snijdt de Heere Jezus in deze gelijkenis alle grond in kentekenen of eigenschappen af. Hoe duidelijk bewijst Hij hier, dat, al lag het oordeel op beide partijen (want immers ze lagen te slapen waar ze behoorden te waken), Hij toch alleen hun staat aanzag.

Hoe afkeurenswaardig hun daad ook was, de wijzen konden zich niet dwaas slapen.

Vijf van hen waren wijs en bleven wijs, ondanks hun afgezakt leven. De andere vijf echter waren dwaas en bleven dwaas, ondanks hun meeleven met de wijzen. En al hadden ze hetzelfde doel, namelijk de bruiloftsmaal, ze kwamen er nooit in, want de deur werd gesloten eer ze aankwamen.

We lezen van Saul toen hij tegen de Filistijnen moest gaan vechten, dat hij zeven dagen lang op Samuël wachtte, opdat hij zou offeren eer de strijd begon. Na die zeven dagen kon hij niet langer meer wachten, maar offerde zelf.

Hij redde zich in de nood met het beste middel, maar hij vergreep zich aan het heilige priesterwerk, dat hem niet toe kwam al was hij een koning.

Deze zaak kostte hem het koninkrijk.

Hoevelen zullen zich bedriegen, om, als de nood op het hoogst is, zichzelf te redden met het beste Middel (dat is Christus).

Hier is het fijne puntje van verschil tussen de wijze en de dwaze maagden.

Bij Saul hadden de lampen zijner belijdenis het veertig jaar volgehouden te branden, zijn hart was veranderd in een koninklijk hart. Hij bezat de algemene geest als olie in zijn lamp, maar niet de zaligmakende Geest in het hart.

Juist op het kritieke moment waar Gods volk lijdelijk gemaakt wordt en zelf geheel uitgeschakeld, daar vergreep hij zich aan het offer en redde alzo zichzelf, in plaats dat een Ander voor hem offerde en dus een Ander hem redde.

Hoe duidelijk komt het hier uit dat hij behoorde tot de dwaze maagden.

Nu is het zeker dat al Gods volk zichzelf ook als "dwaas" zal leren kennen door het licht van de Heilige Geest in hun harten. O, ze zullen het van harte van de dichter overnemen: "De dwaas zegt in zijn hart: daar is geen God". En zichzelf als één die nooit naar God zocht, overnemen.

Ze zullen het in zichzelf gewaar worden en ook van harte willen erkennen dat ze van nature geheel zonder gerechtigheid en heiligheid op aarde staan en dus Gods Beeld verloren hebben. Maar juist ook daarom hebben ze niet genoeg aan een uitwendige godsdienst waarin alleen hun consciëntie bevredigd wordt. Niet genoeg aan hun

belijdenis, gaven, weldaden, gebedsverhoringen, ja zelfs soms ambten, hun opgedragen.

Nee toehoorders, dat volk is God kwijt, Zijn beeld kwijt en Zijn gemeenschap kwijt en kan met niets minder meer gelukkig worden.

Zij gevoelen de olie des Geestes te missen in hun hart, daarom hebben ze aan hun brandende lamp niet genoeg.

Hoe zuiver en eerlijk hun belijdenis ook wezen mag, "o," zeggen ze, "had ik er toch de toepassing van in mijn hart!

Wel is mij geopenbaard de mogelijkheid van verlossing voor mij, maar dat is nog geen toepassing der verlossing in mij!"

Paulus zegt dat het Gode behaagd had, Zijn Zoon in hem te openbaren.

In onze dagen hoort men vaak zeggen: "Wat God eenmaal begonnen is, zal Hij ook voleindigen. Als ik dus geloven mag in beginsel genade te hebben ontvangen zal alles goed uitkomen!"

En zeker, dit is een waarheid. Maar honderden mensen zullen, naar ik vrees, zich evenwel bedriegen met de toepassing van die waarheid.

Want helaas merendeels vloeit dit gezegde uit een vleselijke gerustheid om toch niet ongerust behoeven te zijn en vleit men zichzelf "er toch ook bij te horen".

Neen mensen, zo is de gewone werking niet van de Heilige Geest.

Op weg naar de vrij-stad in Israël stond niet één rustbank. En degene die zichzelf waarlijk als een doodslager of door de wet achtervolgde, zal leren kennen, zal ook geen rustbank zoeken eer hij binnen de muren der vrij-stad is binnengegaan.

Zij kunnen en willen het niet om zichzelf te redden; al was het met het beste middel.

Helaas ziet men het gebeuren dat sommigen zich met een bekering van de wereld tot de kerk vast spinnen, menen door de vele waarheden en psalmverzen die in hun gedachten opkomen, de hemel gevonden te hebben!

Maar, beeld u niet in dat de Grote Richter straks in het laatste gericht u vragen zal: hoe groot uw belijdenis wel geweest is op aarde; en hoe dikwijls u een tekst of versje is voorgekomen. Nee mensen, als de grote Bruidegom straks te middernacht komen zal, zal Hij alleen naar Zijn Beeld vragen!

O, dat Beeld waarmede Hij ons op aarde gezet had.

Dat alleen zal Hij terug vragen en niemand, als slechts die uit genade bij de wijze maagden behoren, zullen in Christus dat Beeld kunnen vertonen.

Kennis van Hem, Gerechtigheid door Hem en Heiligheid in Hem. Ja, dan zal Hij opstaan en des dwazen beeld verachten, zo er staat in Psalm 73 : 20.

Dat zal toch wat zijn mensen. Als God uw beeld verachten zal. Hij heeft het volste recht om Zijn Beeld weer terug te eisen, immers Hij gaf ons de macht het te bewaren. Mocht het u deze avond nog tot een ernstig onderzoek brengen, hoe het met uw staat voor de eeuwigheid gesteld is, eer de Bruidegom komt en u soms slapende vinden zal, zonder olie in uwe vaten. Want, al vertoeft Hij nu nog, Hij zal komen.

O, laat u niet bedriegen, menende dat uw staat goed is, terwijl u nog nooit van staat verwisseld bent!

Onbekeerde medereizigers in ons midden: Er zal als het ware maar één deur tussen hen zijn, namelijk tussen de Bruidegom en de dwaze maagden, want er staat: "en die gereed waren gingen met Hem in tot de bruiloft, en de deur werd gesloten. Daarna kwamen ook de anderen, zeggende: "Heere, Heere, doe ons open". Maar Hij hun antwoordende, zeide: "Voorwaar zeg Ik u: Ik ken u niet."

Dat zal toch voor die wijze, doch helaas slapende, zielen eens iets zijn: hier zo ver afgezaakt en haast onherkenbaar in hun standsleven, ja soms bijna geheel in de wereld opgelost. Om dan, op de stem des Bruidegoms, schielijk te ontwaken en meteen opge-

voerd te worden in die eeuwige Bruiloftszaal waar hun Bruidegom voor altijd het Middelpunt zal zijn!

O, alleen door eeuwige, vrije liefde is het geweest dat ze zich niet dood konden slapen, volk. Mochten we dan ook in de tijd bewaard worden voor doorvloeien, want dat leidt tot hoogmoed en zorgeloosheid.

Aan de andere zijde mocht Hij U ook bewaren voor zondige moedeloosheid, want dat leidt tot ontkenning en ongeloof en is de vrucht van eigenliefde.

De Heere mocht de wijzen onder ons wakker maken in hun slapende stand en de dwazen onder ons tot wijzen maken in hun staat.

Ach hoe vaak is het een sleurleven onder Gods kinderen. Hoe zijn we het gewone leven zo gewoon geworden en kunnen we het buitengewone zo goed missen.

Denk er toch aan dat de Heere nooit gezegd heeft dat Hij de zonde ontzondigen zal. Hij leert wel de zondaar vragen: Ontzondig mij met hysop en mijn ziel, nu gans melaats, zal rein zijn en genezen.

Hier zal Hij in hun grote Bloedbruidegom hun zonde vergeven, maar met de dood zal Hij hen eeuwig van de zonde verlossen. En al lijkt het nu stil in Gods Kerk, onder de laaghangende oordelen, denk daarom niet, dat de Heere een ledig toeschouwer is. Al merken wij het niet op, God is heden ten dage nog bezig om de vijanden van Zijn Kerk af te houden.

Daarom, hoe zou het ons betamen meer dan ooit te beoefenen wat de Zone Gods in gelijkenis zeide in Markus 13: Zo waakt dan (want gij weet niet wanneer de heer des huizes komen zal, des avonds laat, of te middernacht, of met het hanengekraai of in de morgenstond). Opdat Hij niet onvoorziens kome en u slapende vinde. *En hetgeen Ik u zeg, dat zeg Ik u allen: "Waakt". Amen.*

Uit: Herinneringen uit gesprekken en predicatiën van Ds. J. Fraanje, uitgesproken vanaf 1922; in aantekening bewaard en uitgeschreven door een Oud-Catechisante, Gorinchem 1948, pag. 23-104.

Dit boekje werd op 20 oktober 1948 Ds. Fraanje aangeboden ter gelegenheid van zijn 70ste verjaardag, 40-jarige ambtsbediening en 30-jarig verblijf in Barneveld.

Oud-catechisante Eva Corenwijk schreef een "Ten geleide" en een gedicht.

Verder staan in dit boek gelukwensen met woorden van aanbeveling tot uitgave van deze bundel herinneringen, van Ds. A. de Blois, Ds. W.C. Lamain, Ds. Chr. van Dam, de ouderlingen H. Schreuders en H. Bas en Ds. F. Mallan.

4. Overdenking omtrent geestelijke verlating

Wij zouden een woordje willen spreken over *de geestelijke verlating*, in deze zo diep vervallen tijden, waarin de Geest des Heeren zoveel gemist wordt met Zijn bijzondere, waarzaligmakende, krachtdadige, onweerstaanbare genade en in de praktijk zonde ontdekkende, zonde dodende en vleeskruisigende genade.

- Waardoor onderscheiden wordt tussen waarzaligmakend en algemeen werk;
- en waardoor beoefend wordt het zelfverloochenend, Gode behagend en het innerlijk, praktikale bijblijvende werk in de stand van een Godzalig leven.
- En het gebruik maken van de zuivere melk, zonder water, uit verse borsten en vaste spijs door het zo dierbaar geloof.
- Ook het voor God en elkaar openbaren de legering van de stand onzer ziel, op grond van de soevereine staatsgenade, in de *lijdelijke* heiligmaking, die aan de dadelijke voorafgaat. Opdat wij bewust zouden zijn dat we niet zouden verdienen noch zouden betalen, maar als lid van Christus in Christus volmaakt voor God zijn.
- Maar ook een *dadelijke* heiligmaking door het geloof beleven, om niets te verzuimen; en onderscheid te leren tussen een onderhoudsleven, een bezoeksleven, een verstandelijk beredeneerd leven met evangelische beschouwingen en een gemoedsleven, met tranen zalven óf een *dadelijk gemeenschapsleven* in de praktijk der Godzaligheid in de evangelische zelfverloochening.

Waar zal ik beginnen en waar eindigen? Over God valt niet te klagen en over mijzelf niet te roemen. We mochten ook niet trachten het verval in hart en huis en kerk en staat met 'geluk' te overvleugelen en niet meegevoerd worden op het terrein van godsdienst, waar netjes, deftig en vroom, nochtans heimelijk een derde weg gezocht wordt. Dit als een inleidend woord voor een korte verhandeling, die wij hebben genoemd:

De geestelijke verlating

Om dezer dingen wille ween ik; mijn oog, mijn oog vliet af van water, omdat de trooster, die mijn ziel zou verkwikken, verre van mij is; mijn kinderen zijn verwoest, omdat de vijand de overhand heeft. Klaagliederen 1 : 16

I. Ten eerste wil ik iets zeggen ontkennderwijs:

a. *Zij is niet in de natuurlijke onwedergeboren mensen.*

Al bezitten die ook enige algemene gaven des Geestes, die bedoelen wij hier toch niet, want zij zijn in de volstreckte zin niet geheiligd. Neemt dus God van hen de Geest weg, dan komen zij om, zie dat in Saul en anderen.

b. *Zij is niet rechterlijk in de volstreckte zin genomen.*

Want zij gaat over de wedergeborene. Dus kunnen wij de mens, waarover wij thans spreken, plaatsen voor God als zijn Schepper, voor Gods als zijn Rechter en voor God als zijn Vader.

c. *Zij is niet verdienstelijk.*

In geen geval zou zij iets kunnen verdienen of iets betalen; dat zou in strijd zijn met het verbond, het Evangelie en Christus.

d. *Zij is niet borgtochtelijk.*

Daar heeft ze niets van; dat kwam alleen op Christus; Die heeft de pers alleen getreden, al heeft ze enige gelijkvormigheid met Zijn lijden en Zijn dood.

e. *Zij is nooit een gehele geestelijke verlaten.*

Hoe diep zij ook gaat, hoe lang zij ook duurt, hoe smartelijk zij ook is; al kan men het zelf niet meer bezien en al zou men ook zeggen: "*Neem Uw Heilige Geest niet van mij.*" Er is geen afval der heiligen.

f. *Zij is niet te bepalen of te beperken in de verschillende werkingen.*

De ene meer, de ander minder; soms op de staat der genade, soms op de daden der genade; soms meer op de vruchten, soms meer in het begin, soms meer in de voortzetting en soms meer in het einde.

g. *Zij is niet te begrijpen in haar diepte en smart.*

De geschapen en gevallen natuur kan zulks niet vatten, die zal zich wel verzetten, maar niet onderwerpen.

h. *Zij is niet te doordragen in haar verschillende gevallen.*

A1 is men kind, jongeling, man of vader in de genade en al heeft men zich in verleden tijden door God daaruit zien bevrijden, het kan niet worden doordragen zonder verborgen ondersteuning van de God der genade in Christus door Zijn Geest, al kan men het zelf niet onderscheiden.

i. *Zij is niet te overwinnen door de verlatene, al wordt ze bestreden.*

Al is het dat men er door gekweld wordt en al zucht men er tegen, buiten Christus wordt ze niet overwonnen.

j. *Zij is niet te bezien in haar nut.*

Dit is wel iets van haar gewichtigste, wanneer ze tegenwoordig is.

Dit zijn gewichtige zaken. Er is onderscheid in ze te lezen, te bespreken, te beschrijven, te beoordelen en in ze practikaal te doorleven.

* En dan niet te kunnen, onderscheiden, *enerzijds*, of de hoogste trap van *algemene* genade verheerlijkt is, waardoor een grote verandering is teweeggebracht en een breken met gewichtige zaken en enige vrucht en blijdschap genoten wordt, vergezeld van een aanmatigende kennis van Christus in het Evangelie en een opklimmen tot het middel zonder een buigen onder het recht en een afdalen van het middel tot en in ons. En bij al deze dingen een achteruitgang, een openbaring, terugkering tot het vorige leven, tot de stroom van de vijandschap, tot de grens van de wanhoop en een openbaar komen, hoever het met algemene genade kan gaan. Wie zal zeggen wat bij zulke mensen gebeurt? De ene verhardt in de zonde, de andere berooft zich van het leven, nog weer een ander wordt door en tot God bekeerd.

* Of *anderzijds* dat er een beginsel van waarzaligmakende genade in en om Christus' wille door Woord en Geest in zulk een mens verheerlijkt is en welke mens in beginsel een zuivere openbaring heeft van hetgeen de mens in Adam geworden is. Die dus zijn schuld, Gods recht en zijn doodstaat recht heeft leren kennen, in beginsel een omkomen in alles wat buiten Christus is, een openbaren van Christus in het Evangelie, een bedekken van de schuld, vrede en blijdschap op grond van Christus' gerechtigheid,

een aanklevend leven, een stil, verborgen, werkzaam leven, enig bijblijven van zoete uitlatingen en de noodzakelijkheid om in en door Christus met een Drie-enig God verzoend te worden, ook bij ogenblikken als een ongeredde en ongelukkige in zichzelf is.

O, dat levendige gemis en die levendige betrekking gewaar te worden en dat zachtjes, langzamerhand of schielijk door een tussenkomend leven of tussenkomende daden of bijzondere zonden, toegeven of meeleven, dat vorige leven kwijnend, zuchtend, veroordeeld, zo diep in verlating komt, dat men noch wortel, noch stam, noch tak, noch blad en noch vruchten meer onderscheidenlijk bezien kan. Maar daartegenover is het of zonde, vlees en wereld in hun openbaring naar voren komen en uitbreken. En men na de daad beschuldigd en veroordeeld in benauwdheid weent, daar men de Geest zo bedroefd heeft. En de satan daar spot.

Maar heeft zulk een nog ogenblikken dat hij zichzelf veroordeelt, de schuld beweeënd en betreurt en niet uitbreekt in daden, maar klagend en wenend en zuchtend tot God mag vluchten en komt hij dan eens alleen, dan laat het zich niet zeggen, hoe dan de satan op de been is.

II. Nu gaan wij over om ten tweede stellenderwijs te spreken.

De oorzaken.

De geestelijke verlating heeft onzerzijds wel een middellijke oorzaak, waarom Jehovah de zoete en zalige familiale uitlatingen van Zijn Heilige Geest inhoudt. Wie kan de oorzaken onzerzijds noemen? Toch vallen altijd de *middellijke* oorzaken aan onze zijde. Om er enige te noemen: hoe is het in onze harten gesteld in de dagen van genot, licht, gunst, gaven, bidden, spreken en welvaren? Zo iemand let op de heimelijkheid van zijn hart, welke niet in woorden uit te drukken is, maar hetgeen God en hij zelf toch weet. Is hij goed gesteld, dan denkt en maakt hij iets goeds van dat goed, om iets tussen hem en Christus te plaatsen, om heimelijk Christus van Zijn ambten te beroven en iets aan zichzelf toe te schrijven. En is hij niet goed gesteld, dan probeert hij het door goeddoen te maken; zo is zijn hart altijd bezig zonden te vergaderen.

En hoe denkt hij van zichzelf en zijn naaste, van zijn genade en eens anders genade, van zijn gebed en eens anders gebed, van zijn spreken en eens anders spreken; hoe fijn zijn hierin zijn listen geslepen, al durft hij de Christus nog roemen en noemen. En waar blijft hij met zijn afhankelijkheid in hart, in huis en het inleven; en wat helpt hij zich dikwijls met doorleefd leven en begint zo zachtjes het afhankelijke, het eenvoudige en het worstelen van het geestelijke leven te verminderen.

Begeven wij ons op ander terrein: wat te doen en wat te laten, om dus eindelijk wat te worden! En dan het verzwakken, het vermengen, God en de wereld, de strijd wat ontduiken, wat vaster in het geloof, wat ruimer in de wereld, wat meeleven en wat toegeven en dus het eenvoudige stilletjes beginnen af te keuren. En dan begint men met gaven en gemoedelijkheden, hoge evangelische vluchten in woorden te vertonen, de Geest in zichzelf te bedroeven en ook in een ander. Waar zal ik beginnen en eindigen om zonder bijzondere oorzaken op te zoeken en dagelijkse zwakheden niet naar voren te brengen, maar de oorzaak der verlating altijd middellijk bij zichzelf te vinden en het onmiddellijke bij Jehovah Zelf; om Wie dus nooit te verdenken in Zijn trouw, liefde of macht. Hoewel God Zelf ook om wijze redenen en oorzaken, al zijn er geen dadelijke oorzaken, Zich kan onttrekken tot de verheerlijking van Zichzelf en het nut Zijner kinderen.

De gewaarwordingen

De geestelijke verlating openbaart zich in een smartelijk gevoel, het intrekken van de zalige uitlatingen van Gods liefde, het verbergen van Zijn vriendelijk aangezicht, van het gewaar worden van zalige ondersteuning. Zijn Vaderlijke gunst, onderwijzingen, tegenwoordigheid, de kussen van Zijn heilige mond, de oplossing Zijner verborgenheden, de samenstemming der gedachten, de samenspreking der zaken en der werken, de opneming in Zijn gemeenschapsleven, dat innerlijke gebedsleven, dat geloven, dat hopen, dat in de liefde delen en in de vrede, in de gemeenschap met de Drie Goddelijke Personen, met de strijdende en triomferende kerk; dat met Hem handelen over de ziel in en na de dood, over de uitbreiding van Zijn Koninkrijk, het laatste oordeel, de opstanding des vleses en het eeuwige leven.

O, waar zal ik beginnen en eindigen. De smart, de smart van dat gemis, hoe zo een ziel dan gesteld is; roepen en geen antwoord, zoeken en niet vinden. De gewaarwording niet alleen van het smartelijke gevoel van hetgeen hij mist, maar ook de opwellingen der zonden en de inwerpsels des satans, het vreselijke ongeloof en de aantastingen van het Godsbestaan, van het Goddelijke doen en het twisten met zijn eigen Schepper en het wegzinken tot op de grenzen van de wanhoop. Wie zal het uitspreken?

En toch, bij ogenblikken de betrekking en de behoefte om uit zulk een toestand verlost te worden. Maar het smartelijkste in dit alles is het aantasten van God Zelf. Want al had zulk een ziel hier alles in de tijd en wist hij dat hij niet in de verdoemenis zou komen, *daar gaat het dan niet over* en daarmee was hij ook niet gered.

Maar o, als er een ogenblik aanbreekt, dat hij die verlating rechtvaardigt. O, dat eeuwige wonder Gods, dat God door Zijn soevereine genade hem bearbeit, dat hij het rechtvaardig keurt, al zou God hem eeuwig verlaten, dewijl hij God van Zijn eer heeft beroofd, om het zo uit te drukken en zichzelf van alle gunst en gemeenschap berooft! O, dat innerlijke en hartelijke buigen, billijken, ja dat omhelzen en lieven van die Goddelijke en soevereine weg, dat onvoorwaardelijke afstand doen van alles buiten God, ja ook van zichzelf.

En dan dat eeuwige wonder dat God Zichzelf verheerlijkt in de uitvoering van al Zijn deugden en hem de zaligheid en de gunst en de gemeenschap nader en klaarder doet geloven dan ooit tevoren en hij nu iets begint te leren van de nuttigheid van de verlating en de verberging, wijzende op de heilige jaloezie die God met betrekking op Zijn eer oefent. En dat Hij de ziel door tussenkomende verlatingen en verbergingen en verduisteringen vatbaar maken wil voor meerdere, verborgene, grote en zuivere genade.

God wil hem dus leren daar hartelijk om te vragen en ook Hem oprecht daarvoor te erkennen, en zichzelf ook diep vernederen en verfoeien, daar hij zo weinig wist en toch zoveel sprak en zijn woorden en gaven zijn praktijk overvleugelden en hij God durfde noemen en zichzelf bedoelde. En ten andere hem nu ook doet zien, dat God langs zulke wegen bezig was om de wonden te genezen, die bedekt waren en waar hij met zijn genot overheen leefde.

O, dat smartgevoel van zijn dwaasheid en dat hoog gevoelen van God, Die nu zo goedertieren met hem handelde in de verberging, om hem in de onderlegde zelfkennis, de fijne en verborgen listen van zijn eigen hart als een doorweefsel van zelfbedoelingen te doen kennen, hoe de oude mens en satan samenspannen, gemoed en verstand, doch gevaarlijk en op een gewichtig punt Christus van Zijn eer beroven, maar waar nu God Zelf vanuit die duisternis in Zijn licht komt te brengen en hem eens doet zien het nut van die verlating, Zijn doel en Zijn eer, gegrond in Zijn lust en Zijn

eer.

Zie Jesaja 54 : 6, 7 en 8. Want de Heere heeft u geroepen als een verlaten vrouw en bedroefde van geest; nochtans zijt gij de huisvrouw der jeugd, hoewel gij versmaad zijt geweest, zegt uw God. Voor een klein ogenblik heb Ik u verlaten, maar met grote ontfermingen zal Ik u vergaderen; In een kleinen toorn heb Ik Mijn aangezicht van u een ogenblik verborgen, maar met eeuwige goedertierenheid zal Ik Mij uwer ontfermen, zegt de Heere uw Verlosser.

Als deze zaken doorleefd worden, verstaat men iets van de geestelijke verlatingen en de redenen daarvan.

- Ten eerste: omdat men Jehovah kende met waarzaligmakende kennis in Zijn gunst en in Zijn gemeenschap; want als dat er niet was of in zuiverheid er niet was, zou gemis geen gemis en smart geen smart zijn in het gewaar worden van het gemis.
- Ten tweede: nu moest men dat missen en in dat gemis zag men het nut er niet van, maar kwam in de smart en kon het niet dragen. O, de innerlijke smart, de grote nood, de beleving ervan, de tegenstand er tegen, het godsdienstig weefsel van binnen en van buiten, de uitbreiding en de verheffing! En al ziet men de kinderen in de handen der vijanden komen en al bestrijdt men ook grote en grove dwalingen, evenwel ziet men het diep verval in de praktijk der godzaligheid niet; een noemen van het oude en een beroepen op het echte en toch een missen van het beleven ervan! *Och, dat mijn hoofd water ware, en mijn oog een springader van tranen, om recht wenende te verkeren.*

Maar de Heere regeert. Hij zal Zijn kerk bewaren, maar zal vlees en godsdienst niet sparen, doch Zijn oven en vuur hebben. Al duurt het nog uren dagen of jaren, Hij weet Zijn tijd. Hij zal het echte van het onechte scheiden, al zou een andere Pilatus nog zeggen: 'Ben ik een Jood? Uw eigen volk heeft U aan mij overgeleverd.' Want dat geslacht is van binnen en buiten niet dood.

Ds. J. Fraanje

**5. TOESPRAAK BIJ DE OPENING DER SCHOOL UITGAANDE VAN DE
GEREFORMEERDE GEMEENTE TE BARNEVELD
OP 29 FEBRUARI 1932**

De voorzitter van het Schoolbestuur, Ds. J. Fraanje, opende de bijeenkomst, welke gehouden werd in het kerkgebouw der Gereformeerde Gemeente, met het doen zingen van Psalm 99 : 2 en 3, het lezen van Psalm 100 en gebed.

*God, Die helpt in nood,
Is in Sion groot;
Aller volken macht
Niets bij Hem geacht;
Buigt u dan in 't stof,
En verheft met lof
't Heilig Opperwezen;
Wilt Het eeuwig vrezen.*

*Looft met hart en stem,
Looft de kracht van Hem,
Die het recht bemint
In Zijn rijksbewind.
't Recht hebt Gij gestaafd;
't Geen G' aan Jacob gaaft.
Toond' aan Israels leden
Recht en billijkheden.*

Mijn geachte toehoorders en medereizigers naar de eeuwigheid!

Het is vandaag een dag van overweging en overdenking.

1. Als wij stil staan bij wat de Apostel Johannes getuigt: *"Drie zijn er, Die getuigen in de hemel, de Vader, het Woord en de Heilige Geest, en deze Drie zijn Eén"*. Dat is het fundament der fundamenteen voor kerk, school en staat. De eenheid en de Drie-eenheid van het eeuwig Godsbestaan.
2. Als wij stil staan bij wat de Schrift zegt: *"Gode zijn al Zijn werken van eeuwigheid bekend en Hij werkt alle dingen naar de raad Zijns willens"*.
3. Als wij letten op het verrijzen van onze school en het geven van het onderwijs, dat het niet buiten een eeuwig en Drie-enig Godsbestaan ligt.
4. Als wij letten op de grote wereld, op Europa, op ons Vaderland, op onze Provincie en op onze Gemeente: *alles ligt in het boze*.
5. Ja, het is een dag van overweging voor de burgemeester, die helaas niet aanwezig kan zijn, voor zijn plaatsvervanger en ook voor de raad der gemeente, maar ook voor de raad der kerk en voor de ganse gemeente, voor het schoolpersoneel, de ouders en de kinderen en allen, die hier vergaderd zijn.
6. Maar, gemeente van Barneveld, ten slotte is het een wonderlijke dag voor mij, de dwaaste van alle mensen, de ellendigste van alle mensen, de onrechtvaardigste van alle mensen, ja de grootste der zondaren.

Ook ik ben een Nederlander van geboorte, uit de provincie Zeeland, uit Zuid-Beveland. Het is geen vermaarde plaats, een klein dorpje. En ik ben van geringe afkomst en ben onder het oordeel geboren.

Ik heb zelf nooit het voorrecht gehad, van school onderwijs te genieten, vanwege het bezwaar om zich te laten vaccineren, hetwelk nu als dwang is opgeheven. Ik heb veel onmiddellijk van God verkregen. Doordat ik zoveel onmiddellijk van God mocht verkrijgen, was ik een voorstander van het onmiddellijke leven en een tegenstander van het middellijke leven. Maar het behaagde God mij in Barneveld, in een stille nacht, eens te doen overwegen, dat kerk en school toch niet gescheiden kunnen zijn. Dit zeg ik niet, om wat beter te zijn dan een ander, neen mensen, ik ben de slechtste van het gehele dorp.

Toen is het mij een dure plicht en roeping geworden, om uit te zien naar een school, waarin onze jeugd onderwezen zal worden naar de eisen van Gods Woord. Het heeft God behaagd mij, diep onwaardige, eens te doen inblikken in de schuld van mijn hart, huis, land en volk en met dezelve op de plaatste doen komen. Ik heb zo lang weerstand geboden tegen het middellijke leven als er één kon wezen. Daar is God getuige van. Maar in de binnenkamer moest ik het God gewonnen geven en ben ik het met God eens geworden. Hij zeide: *"Laat de kinderkens tot Mij komen, en verhinder hen niet; want dezulken is het koninkrijk Gods"*. Ze brachten de kinderkens niet *in* Jezus, niet *ván* Jezus, maar ze brachten de kinderkens *naar* Jezus.

O die heilige kunst te leren, om onze verdoemelijke kinderen niet naar de wereld, niet naar de zonde - *ván* Jezus - en ook niet naar een jolig Christendom - *in* Jezus - te brengen, maar, in de weg der middelen, naar Jezus.

Hier hebt ge u een kleine toelichting omtrent de aanleiding van de oprichting van onze school.

Nu heb ik gedacht, bij deze gelegenheid even te willen stilstaan bij een kostelijk en dierbaar recept of, met andere woorden, een kostelijke medicijn, die Gods kerk onder het oordeel zo nuttig kan wezen. En die kostelijke medicijn kunt u vinden in Micha 7 : 9.

"Ik zal des Heeren gramschap dragen, want ik heb tegen Hem gezondigd; totdat Hij mijn twist twistte en mijn recht uitvoere: Hij zal mij uitbrengen aan het licht, ik zal mijn lust zien aan Zijn gerechtigheid".

1. Wat zij draagt.
2. Wat zij belijdt.
3. Wat zij beleeft.
4. Waarin zij zich beroemt.

Het is mijn bedoeling, u geen verklaring van onze tekst te geven, maar deze tekst te gebruiken als gelegenheidswoordje.

I. Wat zij draagt.

Er is in de natuur van God een *wraakvorderend* recht en een *wraakoefenend* recht. Hij haat de zonde en straft de zonde. Maar die wraakvorderende en die wraakoefenende gerechtigheid heeft een rechterlijk feit, dat God de zonde in gramschap straft in de persoon, die ze doet, of in de Middelaar, die de Plaatsbekleder is.

In mijn tekst is er geen sprake van een rechterlijke gramschap. Die kan de kerk niet

dragen, die zal de kerk niet dragen, die heeft Christus alléén, zegge alléén, gedragen. *"Ik heb de pers alleen getreden en niemand der volkeren was met Mij".*

O die rechterlijke gramschap, die heeft Christus gedragen en in die Christus is de dood door Zijn dood gedood. En als de mens onbekeerd leeft en onbekeerd sterft, zal Hij die rechterlijke gramschap eeuwig moeten dragen en niet kunnen voldragen. *"en de rook van hun pijniging gaat op in alle eeuwigheid."*

Maar in Christus, Die de gramschap doordragen en voldragen heeft, is God een verzoenend God, uit vrije genade en eeuwige liefde.

Wanneer God Zijn volk verwaardigt, dat Hij hun onbesneden hart buigt en dat Zijn volk een welgevallen krijgt aan de straf der ongerechtigheid en God gedenkt aan Zijn verbond, dan worden Gods kinderen dadelijk gerechtvaardigd in de vierschaar van hun consciëntie en worden zij vrij gesproken van schuld en straf en krijgen zij recht op het eeuwige leven.

Vijanden met God verzoend door de dood van Zijn Zoon. Driewerf gelukzalig, wanneer God Zijn kerk vóór het recht en onder het recht plaatst en afsnijdt voor het recht opdat zij also door recht verlost wordt. Want Sion wordt door recht verlost.

Wanneer Gods knechten en Gods volk, na ontvangen genade, met de toestand van hun hart en huis, van land en volk en de oordelen Gods onder de Vaderlijke bediening komen, dan is dat een kostelijk medicijn, een kostelijk geneesmiddel; niets te verdienen en niets te betalen, maar onder Gods recht te vallen. *"Ik zal des Heeren gramschap dragen."*

In het Vaderlijk recht, in de Vaderlijke kastijdingen, wordt de kerk het met God eens. De kerk zegt tot ere van God, tot spijt van de vijanden, tot troost van de kerk: *"Ik zal des Heeren gramschap dragen."*

Mochten de overheden, burgemeester, raad der gemeente en gij, gemeente, en gij, hoofd der school, onderwijzers en onderwijzeres, mochten wij eens tezamen, bij aanvang en voortgang, verwaardigd worden, om onder Gods recht te vallen: *"Ik zal des Heeren gramschap dragen."*

Dan heeft die en die het niet gedaan, dan heb ik het gedaan. Ik wens mijn medemens toe dat kostelijk plekje: *"Ik zal des Heeren gramschap dragen."* Met God kunt u overal zijn, met God kunt u zijn in nood en dood.

Want God, die helpt in nood,

Is in Sion groot.

Ik wens in het midden der ellenden van het ongeloof en bijgeloof veel vrijmoedigheid te hebben in het spreken en veel gemeenschap met God te oefenen. En daar komt de kerk, als ze zegt: *"Ik zal des Heeren gramschap dragen."*

Zij worden het door God met God eens; zij leggen zich neer aan des Vaders voeten. Daar is de plek om God te ontmoeten. Wat ligt daar een ruimte in voor de kerk. En dan die lieve Borg, Die de pers alleen heeft getreden te omhelzen! Hij is de grootste Autoriteit. O de Autoriteit van Hem, die Profeet, Priester en Koning is; Die zit aan des Vaders rechterhand.

*De Steen, Die door de tempelbouwers
verachtelijk was een plaats ontzegd,
is tot verbazing der beschouwers,
van God ten hoofd des hoeks gelegd!*

Ik wens, dat de autoriteit van Christus in het hart van de onderwijzers, in het hart van de burgemeester, de leden van de raad, in het hart van jong en oud mag gevonden worden.

Bent u ooit daartoe verwaardigd geworden, om het met God eens te worden?

O ik heb mij waardig gemaakt, dat mijn plek was op de vloer der rampzaligheid; in Adam met de ganse wereld en persoonlijk, voor God verdoemelijk. Maar de rechterlijke gramschap heeft mijn Oudste Broeder voor mij gedragen; en God zeide: *"Want dat zal Mij zijn als de wateren van Noach, toen Ik zwoer, dat de wateren van Noach niet meer over de aarde zouden gaan; also heb Ik gezworen, dat Ik niet meer op u toornen en niet meer op u schelden zal"*.

Jong en oud, mocht ook gij verwaardigd worden in de weg der genade die God in Christus te leren kennen!

2. Wat zij belijdt.

"...want ik heb tegen Hem gezondigd." O, de oordelen over ons vaderland zijn ontzettend! Wat is dat een kostelijke plek, dat de mens eens zondaar door God voor God wordt. God had rechtvaardig de zondaar weg kunnen nemen, maar het heeft Hem behaagd de zondaar te ontdekken aan de zonde en hem te verootmoedigen. Nu neemt God de zonde weg en Hij rechtvaardigt de zondaar. Wij waren rechtvaardig vloekwaardig. God neemt de zonde van Zijn volk weg in de gerechtigheid van de Borg en rechtvaardigt Zijn volk van de zonde en stelt ze in kennis van de zonden en dan mogen zij verwaardigd worden te belijden: *....want ik heb tegen Hem gezondigd*.

Mocht de kerk in onze onvruchtbare dagen tot die belijdenis komen. Want God doet geen onrecht, dat Hij Zijn aangezicht verbergt en Hij is rechtvaardig *en ik heb mij Zijn oordelen dubbel waardig gemaakt want ik heb tegen Hem gezondigd*.

Hoofd der school, onderwijzers en onderwijzeres, dat u verwaardigd mocht worden met de kinderen, die aan u toevertrouwd zijn in het onderwijs, te doorleven de twee kostelijke zaken: *"Ik zal des Heeren gramschap dragen"* en *"Ik heb tegen Hem gezondigd"*.

Daar zie ik ook de bouwkundige zitten, die met verstand en gaven mocht medewerken aan de stichting van de school, en ik zie de ganse vergadering. Ik wens jong en oud o, wat zou het een wonder zijn; wij kruipen wel eens als een worm op de aarde o, verwaardig, o Heere onze overheden ook met die genade om daar te komen: *"...want ik heb tegen Hem gezondigd"*. Om dan met de schuld van land en volk op de plek te komen, niet uit een wettisch beginsel, maar uit een evangelisch beginsel.

Je hebt wel mensen, die wel de vrome man willen spelen in de kerk, en missen de wortel; dat zijn miserabele mensen, die willen zijn wat zij niet zijn.

Maar de profeet Micha zegt: *"Ik zal des Heeren gramschap dragen, want ik heb tegen Hem gezondigd"*.

Niet uit een wettisch beginsel, maar uit een evangelisch beginsel; waarachtig verootmoedigd, heilig beschaamd. God kan geen gemeenschap hebben met de zonde, maar God oefent wel gemeenschap met de zondaar in Christus. De zondaar krijgt ootmoedige gemeenschap met God in Christus. Hij belijdt:

*'k Beken, o Heer, aan U oprecht mijn zonden;
'k Verborg geen kwaad, dat in mij werd gevonden;
Maar ik beleed, na ernstig overleg,
Mijn boze daán!
Gij naamt die gunstig weg.*

In het haten van de zonde, in het breken met de zonde en in het belijden van de zonde

ligt iets kostelijks. Het is iets kostelijke, als zij de zonden mogen belijden en hartelijk betreuren voor dat lieve Goddelijke Wezen, om in het bloed van onze Heere Jezus gewassen te worden *"want ik heb tegen Hem gezondigd."*

En wanneer gij op die plaats terecht mag komen, valt het altijd mee, want dan is de hel de plek, die u waardig zijt. Wat is het meegevallen, toen ik daar terechtkwam. Wat zou de Heere tegen mij zeggen? *"Ga weg en word vervloekt?"* De Heere zeide: *"Maak u op en word verlicht"*. In plaats van: *"Ga weg en word vervloekt"*. *"Maak u op en word verlicht, want de heerlijkheid des Heeren gaat over u op"*.

Ik wil mijn naasten en mijn medereisgenoten, rijk en arm, ik wil u toeroepen: "Daar heeft God mij, de grootste der zondaren, gegrepen en verslagen, gewassen in het bloed Christi!" In het bloed van Christus kunt u met God verzoend worden.

3. Wat zij beleeft.

"...totdat Hij mijn twist twiste, en mijn recht uitvoere."

De profeet wil zeggen: "Ik ben immers niet met God in twist, ik ben met de zonde in twist en nu is God niet mijn tegenpartijder, want ik ben door Hem voor Hem gevallen; ik ben onder Hem gevallen. Ik heb mijzelf veroordeeld en God gerechtvaardigd. Om dan te mogen geloven, dat God nooit mijn tegenpartijder is, maar dat ik aan de zijde van God sta, als een onwaardige op de aarde".

4. Waarin zij zich beroemt.

"...Hij zal mij uitbrengen aan het licht; ik zal mijn lust zien aan Zijn gerechtigheid".

De kerk, die in duisternis zit, zal de Heere tot een Licht zijn. Dan zegt de kerk: *"Ik zal mijn lust zien aan Zijn gerechtigheid"*. Daar begint nu de kerk, die zeide *"ai mij"*, zich te beroemen en mag zich verlustigen in de gerechtigheid van Gods oordelen.

Ik zeg de burgemeester, en de plaatsvervanger zal de dank zeker wel overbrengen, en de Gemeenteraad dank voor de medewerking, om onze school te doen verrijzen. Ook dank ik de Inspecteur voor zijn medewerking.

De Heere gedenke u in uw veel omvattende arbeid! God gelieve die genade van Micha, dat gij met mij en ik met u op die plaats mogen komen. Want eenmaal staan wij met gemeente, en elk voor zich, voor het oordeel Gods. Ik wens, dat de Heere Zich verheerlijke in Zijn Eigen werk.

Gij, hoofd der school, onderwijzers en onderwijzeres! Van mij is niet veel te verwachten, ik kan niet meevallen, ik ben een arme dwaas, een alles verbeurdhebbend zondaar; maar, *dan nog hulpe van God verkregen hebbende sta ik nog op deze dag*. De Heere geve u die genade om de Enige en de Drie-enige God te erkennen; om onze kinderen te onderwijzen, dat zij niet wedergeboren zijn, maar wedergeboren moeten worden. Hier sta ik nog, om een ogenblik met mijn ganse hart de God onzer Vaders, de Potentaat aller Potentaten, uit te dragen.

De Heere geve land en volk, gemeente en kerk ook dat grote recept om de gezegende gunste Gods weg te dragen. Dat is mijn wens en bede, opdat de Drie-enige Jehovah verheerlijkt mag worden in de luister van het bloed Christi, naar de grootheid Zijner vrije genade en eeuwige liefde.

Zo heb ik mijn wens uitgesproken en wil mijn gesproken woord besluiten met het zingen van Psalm 25 : 4.

*'s Heeren goedheid kent geen palen
God is recht, dus zal Hij door
Onderwijzing hen, die dwalen,
Brenge in het rechte spoor.
Hij zal leiden 't zacht gemoed
In het effen recht des Heeren;
Wie Hem need'rig valt te voet,
Zal van Hem Zijn wegen leren.*

6. Gedachtenisrede

bij de herdenking van de 25-jarige vereniging van de Gereformeerde Gemeenten in Nederland op 10 oktober 1932

Mijn medereizigers door de tijd naar de eeuwigheid.

Wij staan hier in de avond van deze dag niet direct om te preken in het midden der gemeente, maar om te gedenken, wat vijftentwintig jaar geleden te Rotterdam plaats had.

Wat wij nu gedenken, heeft in de eerste plaats voor mijzelf grote betekenis. Ik heb het aan God durven vertellen, en ik durf het u dan ook vertellen. Ik, gans onbekwame, werd in 1913 uit Terneuzen te Rotterdam beroepen. Driemaal heeft de Heere mij in Terneuzen bepaald hier te moeten preken. O, dat zeventiende vers van Zacharia 1: "Roept nog uit, zeggende: Alzo zegt de Heere der heirscharen: Mijne steden zullen nog uitgespreid worden vanwege het goede, want de Heere zal Sion nog troosten en Hij zal Jeruzalem nog verkiezen".

We zijn hier geweest, anderen zijn ons opgevolgd, en aan deze avond zijn wij uit alle oorden des lands hier samen, ten bewijze, dat de Heere Zijn Woord vervult. Ons samenzijn ligt niet buiten Gods besluit, het ligt niet buiten Zijn belofte, en het ligt niet buiten Zijn vervulling.

En nu, Rotterdam, uw leraar is volgens de openbaring van Gods Woord en werk, mijn geestelijke vader. Ik ben dus zijn geestelijke zoon. O, hoe groot zijn Gods weldaden, die heden voor ons aangezicht gesteld worden. Uw leraar zal straks een historisch verhaal geven van de wording tot op de jongste stonde.

Ik heb gedacht u een ogenblik te wijzen op het Woord in de Handelingen der Apostelen, wat u vindt opgetekend in het 14^e kapittel, daarvan het 27^e vers:

En daar gekomen zijnde en de gemeente vergaderd hebbende, verhaalden zij, wat grote dingen God met hen gedaan had, en dat Hij de heidenen de deur des geloofs geopend had.

We zouden wel boven onze tekst kunnen schrijven: *De deur des geloofs geopend.*

Wij zullen slechts een korte schets geven. De Handelingen der Apostelen betekenen ook wel: de werkzaamheden der Apostelen en ze vertellen ons hun arbeid, eerst onder de Joden en in het bijzonder onder de heidenen. Wat geschied is, onder Jood en heiden, in de harten der mensen.

Bijzonder zien we in het veertiende kapittel van dit boek, dat Paulus en Barnabas zijn uitgegaan van Antiochië in Syrië. Daar gaan zij uit en komen in andere landstreken en prediken het Woord, door Gods bewarende hand beschut.

We herinneren aan de tweeënzeventigste Psalm, *dat God Zijn kerk zal bewaren voor list en geweld*. En waarlijk, geliefden, de duivel gebruikt list en geweld. Listen, als hij Paulus en Barnabas doet noemen Jupiter en Mercurius en hun een kroontje wil geven. Hebt gij ook zulk een kroontje van eer? Dat is gevaarlijk; de duivel gebruikt listen.

Maar, Paulus en Barnabas zijn deze strik nauwelijks ontkomen, of de duivel gebruikt geweld en doet hen door de straten slepen, zodat zijn vijanden, nadat ze Paulus gestenigd hadden, zeiden: hij is dood. Maar ze hebben hem op de hoogte niet kunnen kronen en ze hebben hem in de laagte niet kunnen stenigen, want hij, opgestaan zijnde,

predikte weer het Woord Gods.

Hij stelt ouderlingen van stad tot stad en in dezelfde stad waar hij gestenigd was, komt hij terug, versterkende de zielen der discipelen. Door verdrukking zullen zij ingaan in het Koninkrijk Gods. En nu kunnen ze doorgaan en dan komen ze weer in Azië en Syrië, vanwaar ze uitgegaan zijn. Alzo wordt ons gemeld hun uitgang vandaar, hun doorgang en hun terugkeer. Wat deden Paulus en Barnabas?

Ze vergaderden de gemeente. Hebben zij die gemeente vergaderd, dan verhalen zij, wat grote dingen God door hen had gedaan. En wat was zo groot?

De deur des geloofs was de heidenen geopend. We zouden het boven onze tekst zetten.

Mijne toehoorders, in ons representerend hoofd Adam, ligt de ganse wereld voor God rechtvaardig verdoemelijk. Haar wacht de eeuwige rampzaligheid. Maar God heeft Zijn volk verkoren in Christus en in die Verbondsmiddelaar is de liefde des Vaders ontsloten en tot verloren zondaren gebracht. Dat heeft God Zelf van de hemel bekend gemaakt en door Zijn Woord heeft Hij de deur der zaligheid geopend. Van Adam tot Noach is die deur geopend voor de Sethieten; van Noach tot het Nieuwe Verbond opent God die deur voor de Semieten.

Hij maakt Jakob Zijn Woord bekend en Israël Zijn inzettingen, zo Hij geen volk gedaan heeft. Maar van Pinksteren af opent de Heere ook die deur voor het heidendom, en de Apostelen gaan, door de Heilige Geest geleid.

Ziet, mijn hoorders, die deur des geloofs is geopend. Onvoorwaardelijk hebben de Apostelen zich overgegeven naar ziel en lichaam. Zij zijn de weg des Heeren gevolgd, uitgaande van en wederkomend tot Antiochië. God roept Zijn knechten onvoorwaardelijk en zij aanvaarden het werk onvoorwaardelijk. Zij zijn uitgegaan, niettegenstaande die doorgang hen wat gekost heeft: de benauwing met list en geweld. Maar God heeft Zijn kerk bewaard. God heeft ze gespaard en gedragen en ondersteund.

Lees zelf vers drie: zij blijven te Ikonium een lange tijd. Die lange tijd was geen vervelende tijd, maar een vruchtbare tijd. Gods volk heeft zijn tijd in de wereld, een korte tijd van lange duur. Die lange tijd is spoedig voorbij. Te Ikonium spraken de Apostelen het Woord vrijmoediglijk. God gaf getuigenis. En nu vergaderden zij de gemeente in Antiochië. Job zat, naar kapittel 19 : 16, in de ellende, zelfs zijn knecht antwoordde hem niet.

Maar David zegt in Psalm 34 : 7: "Deze ellendige riep en de Heere hoorde". Toen David Psalm 66 dichtte, riep hij Gods volk op, zeggende: "Komt, hoort toe, o allen, gij die God vreest en ik zal vertellen, wat Hij aan mijn ziel gedaan heeft".

Paulus zou zeggen: laten we nu de gemeente eens vergaderen, bij elkaar roepen en een ogenblik stil staan bij de grondstukken van de Waarheid, die ons leven zijn. De openbaring van Gods besluit was in de arbeid van Paulus en Barnabas, hoewel zij het besluit niet dreven, maar zagen het baren, opdat Christus Zich bewees te zijn het licht de heidenen gegeven. Zij zagen die vervulling en Paulus en Barnabas konden deze wonderen alleen niet op. Die wonderen, die God gedaan heeft. Daarom vergaderde Paulus de gemeente bij elkaar.

Toehoorders, klaar was in de dienst der Apostelen gebleken, dat Jezus Christus, de Zone Gods, door de roeping Zijn gemeente vergaderde tot de enigheid des waren geloofs. Laten wij eens hierbij stilstaan. Paulus vergaderde de gemeente in de naam van de dierbare Heere Jezus Christus.

Zijn ze vergaderd en bij elkaar gekomen? Hulp van God verkregen hebbende, staan ze en verkeren zij samen tot hun troost, ten spijt van de vijanden, die zien dat daar in het midden der wereld nog een volk woont dat God vreest, en dat tot afbreuk van het

rijk des satans. Zijn zij vergaderd met elkaar, wat wordt het dan als de Zone Gods de gemeente vergaderen zal uit de vier hoeken des hemels en ze tellen zal als de uitverkorenen ten eeuwigen leven. O, wat zal dat zijn.

De Apostelen vergaderden de gemeente. Ook nu zijn de gemeenten vergaderd, om te gedenken, dat vijftientwintig jaar geleden hier vergaderd is. Twee keer is beproefd met elkander te verenigen. Het werd Gods tijd. En sindsdien heeft de Heere vele oren en harten geopend. De leraren zijn uitgegaan in dorpen en steden, om in kerk en school en schuren jaar in jaar uit het Woord Gods te prediken.

Dat is niet zonder strijd geschied. Van stonde af aan was de tegenstand groot, en groot was de verdrukking. Vele waren de zware omstandigheden. Maar om niet te ver te gaan, het is nu vijftientwintig jaar geleden dat de vereniging tot stand kwam. Nu is er een vergadering uitgeroepen om in Rotterdam, uit alle delen van ons land te vergaderen en samen te komen en in dit ogenblik met elkander te beluisteren de goedertierenheden die de Heere aan ons bewezen heeft.

Ik zal in de historie niet intreden. Dat zal straks uw leraar Ds. Kersten doen.

Ik wenste wel met de Apostelen te verhalen wat grote dingen God gedaan heeft. Er kan gelezen worden, God had het aan hen gedaan, in hen gedaan, met hen gedaan en door hen gedaan. Want Gods knechten zijn geen dode elementen. God werkt in hen een staatsgenade, een standstevan en een ambtsleven.

In het bijzonder was Paulus verzekerd en bevestigd in zijn staat en versierd in zijn standstevan. Was er ooit een grondlegger van de rechtvaardigmaking, dan was het Paulus. Als dit gemist wordt, dit zeiden onze vaders terecht, dan valt de kerk. De rechtvaardigmaking is het fundamentstuk der Goddelijke Waarheid. Paulus predikte dit stuk zeer klaar. Hij was een sierlijk mens en in zijn ambt versierd met gaven en genade. Hoe overvloedig was zijn arbeid en wat zou er van te zeggen zijn, wat God aan, in, met en door die mens heeft gedaan. Dat God door middel van een nietig eindig mens het Woord liet prediken onder de heidenen. En God gaf getuigenis aan het Woord Zijner genade, het woord van Paulus' bediening.

Zo doet de Heere nog bij Zijn *geroepen knechten*. Maar als wij uit ons zelf gaan prediken, dan zeggen wij in Zeeland: dan moet hij zijn eigen dood maar sterven. Echter, als de Heere ons geroepen heeft en wij mogen staan prediken en God geeft getuigenis aan het woord van Zijn genade, dan wordt geloofd, dat het woord dat die leraar brengt, het Woord der Waarheid is. Mensen worden tot God bekeerd. Dat grote werk gingen Paulus en Barnabas verheerlijken. Dit deden zij in het Evangelie van Christus. Dat is Godeverheerlijkend en zielsvertroostend. Dan verheerlijken ze de Vader en de Zoon en de Heilige Geest in de Majesteit van Zijn soevereine liefde. Hij had ze bewaard voor list, stenen en geweld, en zo Zijn kerk bevrijd. Zo heeft de Drieënige God Zich verheerlijkt in Zijn gemeente. De deugden Gods zijn door de Zoon in Gods Raad en Verbond van eeuwigheid verheerlijkt en door Jezus Christus opgeluisterd in de tijd en worden uit Zijn Woord beluisterd tot zaligheid van al de gekenden.

Mijn hoorders, er is een tijd dat Gods kinderen zijn verheerlijkt uit de hebbelijkheid van het leven, maar dat het tot de dadelijkheid niet komt. Want Gods kinderen krijgen niet allen evenveel genade. Van de elf discipelen, bracht de Heere er drie op de berg en Hij nam deze mee dieper in de Hof. Ook dragen allen niet hetzelfde kruis. Maar Gods kinderen hebben niet te vragen of het kruis voor hen klaargemaakt wordt, want dat is in de hemel reeds gebeurd, maar zij moeten vragen of zij voor het kruis klaargemaakt worden.

Ook Gods knechten zullen hun kruis dragen. Al zijn wij uitwendig niet getroffen, toch zijn stenen geworpen en kruisen gemaakt.

Er zijn veel steentjes gevallen. Ook zijn kroontjes gelegd. En al zijn er nu niet zoveel wonderen gebeurd als in de dagen van Paulus, laten wij toch niet klein achten wat God deed, de eeuwige God en Potentaat der Potentaten. Hij bevestigde Zijn Waarheid onder ons in deze dagen, nu Gods recht wordt miskend, een algemene verzoeningsleer wordt geleerd, Zijn naam wordt gevloekt, en een juichend Christendom wil verhalen van de grote daden Gods, terwijl het die niet kent.

Grote mannen zijn gevallen, anderen zijn weer gekomen. God zal Zijn kerk zowel bewaren als verlossen. Dus wij zouden de grote daden kunnen vermelden die de Heere gedaan heeft.

Daar staat het kostelijke werk: *de deur des geloofs is geopend*; dat wil zeggen: God had niet alleen gegeven dat aan de heidenen door de Apostelen het Evangelie verkondigd werd, maar ook heeft de Heere door die verkondiging als middel, het geloof gewrocht. Niet alleen het uitwendige wordt hier beschreven, maar de leer van het Evangelie wordt door de werking des Heiligen Geestes geheiligd aan de harten. Een deur is geopend, namelijk de deur waardoor de mens weer het eigendom van God wordt in Jezus Christus. Hij zegt: "Ik ben de Deur".

Paulus zou zeggen: Hebben de mensen de deur voor mij willen sluiten door het stenigen, God heeft de deur des hemels voor mij geopend. En daardoor zijn zondaren getroffen en vernederd voor God. Gods volk komt op het plekje dat ze zeggen: wat zal ik horen? Het zou recht zijn, als wij verdoemd werden. Maar ze horen dat er wordt geroepen: *Wordt verlicht, want uw licht komt en de heerlijkheid des Heeren gaat over u op.*

Dat eeuwige wonder, dat God het geloof plant en ontsteekt door Zijn Geest en Woord in het hart van de mens; dat geloof met zijn vermogen, kennen, toestemmen en vertrouwen lost de uitverkorenen op in het eeuwig Voorwerp des geloofs. Zij worden gerechtvaardigd door het geloof, zonder de werken der Wet en in de gemeente der heiligen ingezet.

Mijn toehoorders, die deur is nog niet toegesloten. Het is groot, dat God de wereld uit niets geschapen heeft en nog door Zijn Voorzienigheid regeert. Maar groter is de verlossing van Zijn volk en de bewaring van Zijn kerk. Noach en de zijnen zijn in de Ark geweest en God heeft Zijn kerk onder het oordeel bewaard, bij Zijn Verbondswoord en trouw. Dat deed Hij in alle eeuwen. Paulus was Gods knecht om de deur voor de heidenen te openen. En zo wordt dan hier en daar voor enkele zondaren of zondaressen die deur door het zaligmakend geloof nog ontsloten.

Mijn tijd is om, anders zou ik daarover breder met u willen handelen. Onze medebroeder zal vervolgen.

Ik wens te besluiten met een woord tot rijk en arm. Die vijftientig jaren liggen daar. Zijt gij nog onbekeerd, zonder grond, buiten God? Denk aan de dwaze maagden. Och, of gij nog mocht bekeerd worden.

Wij dragen u op, raad der kerk, kinderen, jongeren en ouderen en verder die uit alle delen der provincies des lands hier vertegenwoordigd zijt, ook de leraren en zij die het onderwijs ontvangen om opgeleid te worden tot het leraarsambt. Ik wens dat God de deur des geloofs mag openen.

Nu zijn er enkele deeltjes vergaderd om de weldadigheden Gods te gedenken. Wie weet welke zware tijden nog komen zullen om de kerk dicht bij God te brengen. De Heere zegene u tot uw zaligheid.

En volk, mogen wij nu nog een dag bij elkaar zijn, eenmaal zullen wij vergaderd worden in de eeuwige zaligheid.

De Geest des Heeren versterke, bevestigte, fundere en heilige Zijn Woord om het bloed van Zijn Zoon. Amen.

Uit: Gedachtenisredenen, uitgesproken bij de 25-jarige vereniging der Gereformeerde Gemeenten in Nederland, op 10 oktober 1932 te Rotterdam, Rotterdam z.j., pag. 18-24.

7. Inleidende toespraak bij de herdenking der Afscheiding op 16 oktober 1934

Mijn medereizigers naar de eeuwigheid.

Op verzoek zal ik een inleidend woord spreken en hierna het woord geven aan mijn vriend en broeder Ds. Kersten. Het is heden honderd jaar geleden dat die afscheiding plaats had waarop een breuk geslagen is om het beginsel der eeuwige Waarheid. Geen eer, aanzien, goed, of bloed, maar het ging om het zuivere grondbeginsel der Waarheid. Wij willen er op wijzen dat wij deze dag niet wensen door te brengen met de wereld om met dit feit te spotten, maar evenmin met het juichend Christendom, geloof, ongeloof en bijgeloof, samen te komen om te jubelen over dit feit.

In het Boek der Psalmen staat: "De Heere regeert, en Hij is met hoogheid bekleed". Werden ook wij bekleed met schuldverootmoedigende genade, met schuldontdekkende genade en met rechtbillijkende genade en werden wij bekleed met de naakte gerechtigheid en heerlijkheid van Hem, Die gezegd heeft: Zal dan Uw grimmigheid, die niemand afkeren kan, gelijk een brandend vuur, het verdrukte volk verteren?

Nee, mijn medereizigers van Nederland, Die getuige is in de hemel: Ik ben het, Die in gerechtigheid woont, Die machtig ben U te verlossen, waarvan Johannes getuigt: Geliefden, nu zijn wij kinderen Gods, die Hij liefgehad heeft vóór, in, en na de tijd. In de stilte der eeuwigheid was het de uitverkiezende liefde des Vaders en in de tijd trekt Hij ze en in de eindeloze eeuwigheid verheerlijkt Hij ze. Dus ik zeg u: Hij heeft Zijn volk liefgehad vóór, in, en na de tijd en dat volk krijgt in de tijd God lief, omdat Hij ons eerst heeft liefgehad. Dat volk krijgt liefde tot de Goddelijke Deugden en Personen en de Goddelijke ordinantiën. Dat volk krijgt lief het Profetisch ambt, het Priesterlijk ambt (offeren en bidden), maar ook het Koninklijk ambt, omdat Nederland de drie genades had: de prediking des Woords, de bediening der sacramenten en de uitoefening van de heilige tucht.

Daarom is Nederland een bevoorrecht land. En waar onze vaders als vrucht van de zonde moesten ervaren, dat het Koninklijk ambt werd aangerand en de tucht uit de kerk gebannen was, toen was er een volk, dat bedroefd was, om der bijeenkomst wil. Dat volk zag uit naar de ordinantiën Gods en ons volk heeft moeten ervaren dat zij zelf de schuld geworden zijn. Zij leren de tijd kennen, dat zij zeggen: *O, Heere scheur maar*, en ze liggen met de scheur en de breuk. En worden ze het met God eens, dan is het hun een eeuwig wonder, dat ze nog niet dood zijn, of in gevangenissen verkeren. Dat volk wordt bekleed met de gerechtigheid van Christus en het krijgt er ambten, eer, goed, bloed en het leven voor over. Dat volk gaat liever met God zelfs in de diepste versmaadheden, dan dat het met de wereld of het juichend Christendom God zou verloochenen.

Mochten we verwaardigd worden een kijkje te krijgen in de honderd jaar die achter liggen in Nederlands kerk. Dan zullen we moeten uitroepen: *het zijn de goedertierenheden des Heeren, dat we niet vernield zijn*.

Wij zullen de historie niet ontvouwen, maar ik ben geroepen als de dwaaste der dwazen om een inleidend woord te spreken.

Het is mij te beurt gevallen onder Ds. Roelofsen te Goes. "Zou het geen tijd zijn, dat jij je knieën boog?" zo vroeg Ds. Roelofsen.

Toen riep ik: "Heere, waar moet ik heen?" Toen riep ik uit: "Zijt Gij het of verwachten wij een ander?"

Ik werd in Goes gebracht op 27-jarige leeftijd als een melaatse, een blinde, een dode, een verdoemelijke. Daar hoorde ik het Evangelie prediken. Daar heeft God mij levend gemaakt. Om nu verwaardigd te worden met uw kerkenraad en dienaar te blijven staan, zodat ik nu verwaardigd geworden ben dit werk te doen.

Wat zal het toch geweest zijn in de stilte der eeuwigheid. Toen was er geen breuk en als God Zijn volk verenigt evenmin.

Ik was zondag in Nunspeet toen het er noodweer was. Ik kon niet slapen en hoorde vier zaken:

1. de stem in de wolken;
2. een Drieënig God in de hemel der hemelen;
3. de stem des Heeren uit Zijn Woord;
4. de stem van Zijn Woord.

"O God", riep ik uit, "wat zal dat zijn, als onze Koning op de wolken zal komen, als die verdrukten om der bijeenkomsten wil daar zullen staan".

God zegene deze dag en de arbeid tot troost van Zijn volk, tot versterking van Zijn knechten en tot bekering der onbekeerden. Het zal wat zijn, onder die genademiddelen geleefd te hebben en dan eeuwig God te moeten missen. De Heere moge de waarheid zegenen. En medebroeders, ouden en jongen in Gods kerk, gij zult getuigen met mij, dat gij van God geliefd zijt. De Heere verheerlijke Zijn genade en zegene straks onze broeder en leide hem in de vrije bediening, opdat men moge zeggen: "ziet hoe lief zij elkander hebben".

Al hebben wij het alles voor God verzondigd, de Heere heilige deze woorden om Zijns Zoons wil. Amen.

Uit: De herdenking der Afscheiding, stenografisch verslag in archief van B.V. Uitgeverij De Banier, Utrecht. Na Ds. Fraanje spraken nog Ds. G.H. Kersten, Ds. W.C. Lamain en Ds. A. de Blois.

8. Een Gode verheerlijkende dankzegging

Predicatie ter gelegenheid van de 25-jarige ambtsbediening op 10 november 1937

Mijn medereizigers naar de eeuwigheid.

Wij zouden vanavond, in verband met ons jubileum, de woorden van David uit Psalm 139 : 17 wel tot de onze mogen maken: "Daarom, hoe kostelijk zijn mij, o God, Uwe gedachten". Ruim negenenvijftig jaar geleden, het was 1878, ben ik te Biezeling, een kleine, geringe plaats in de provincie Zeeland, geboren. Bijna negenentwintig jaar ben ik in de echt verbonden geweest. "Dit is van de Heere", en dat is voor mij genoeg.

Voor drieëndertig jaar is de Drieënige God mij te sterk geworden en heb ik een bewustzijn gekregen van mijn aandeel in Christus door vrije genade. Twee jaar later ongeveer, heeft het de Heere behaagd, mij tot de dienst in Zijn Kerk te roepen. Tussen de gemeenten Biezeling en Schore, aan de zijde van de Schelde, ploegde ik het land voor een man, die nog leeft, namelijk Johannes Schelling.

Ik was daar die middag alleen en terwijl mijn paarden moesten rusten en eten, heeft het God behaagd mij, de minste van allen op de aarde, krachtdadig te roepen en er bij te bepalen, dat Hij mij, die onder het oordeel Gods op aarde geboren was en onder het oordeel toegebracht, onder het oordeel riep om in de Kerk van Jezus Christus op aarde te dienen.

Negenentwintig jaar zijn in oktober jongstleden vervlogen, sinds ik voor het eerst een woord sprak in de gemeente van Goes, en dat op zeer wonderlijke wijze. En vijftwintig jaar gingen heen sinds ik in de gemeente van Terneuzen door Ds. Van Oordt, hier tegenwoordig zijnde, in het leraarsambt in Gods Kerk bevestigd werd. Meer dan negentien jaar van die vijftwintig sta ik reeds in de gemeente Barneveld. Wanneer wij vanavond op deze vijftwintig jaar mogen terugzien, dan zeg ik met eerbied: *Hoe kostelijk zijn mij, o God, Uwe gedachten.*

Ik ben mij bewust, dat ik nooit uit de gedachten van God geweest ben. De Heere zegt in Jeremia 29 : 10 en 11: *Ik weet de gedachten, die Ik over u denk; gedachten des vredes en niet des kwaads.*

Die gedachten zijn eeuwig. Daarom heeft God nooit vergeten aan mij te denken. God heeft Zijn volk niet gesteld tot toorn, maar tot verkrijging van de zaligheid. (1 Thess. 5 : 9). In zonde en ongerechtigheid geboren, heb ik zeventien jaar in die staat geleefd, gelijk een vis in het water en een vogel in de lucht en het vee in het veld.

Maar op mijn zeventiende jaar, toen ik arbeider was bij Jan Rottier te Biezeling, is op het land iets bijzonders gebeurd. Daar heeft de Heere bemoeienissen met mij gemaakt en heb ik werkzaamheden gehad van mijn zeventiende tot mijn eenentwintigste jaar.

Of het algemene of bijzondere genade was, werd toen nog niet uitgemaakt. Maar op mijn eenentwintigste jaar is iets anders gebeurd. Wat is dat?

Mijn eigen vlees en bloed, de wereld en de duivel spanden samen. O, ik zal het nooit vergeten, het was op Kerstdag, toen ik twee ouderlingen van Krabbendijke, die mijn zieke oom kwamen bezoeken, naar de trein bracht. Toen kwam de zonde mij zo klein voor, alsof ze niets was en de genade zó groot, dat ik meende die zonde wel te kunnen doen. O, hier sta ik en verklaar het tot mijn spijt en met schaamte moet ik het zeggen, toen kreeg ik de zonde lief. En wat is gebeurd?

Toen ik de zonde was toegefallen, was die zonde zo groot in mijn ogen en de genade zó klein, dat ik geen andere uitweg zag, dan dat ik óf mijzelf om het leven brengen moest, óf altijd in de zonde leven. Want het was voor mij openbaar geworden, dat ik slechts algemene genade had; dat het maar uit kracht van de opvoeding en

vermaningen was. Tot driemaal toe kwam ik in de wanhoop, maar iedere keer kwam er een man, waardoor ik verhinderd was mijn schrikkelijk voornemen uit te voeren. Toen bleef er niets over dan in de wereld te gaan leven, wat ik volgehouden heb tot mijn zesentwintigste levensjaar. Zolang heb ik geleefd, strijdend tegen God en Zijn geboden.

Toen de eerste zondag in januari van het jaar 1904 was aangebroken, was het of de gehele hel in mij was. Ik heb de zonde ingedronken als water, maar de tweede en derde zondag is er iets in mij omgegaan wat in de eeuwigheid zal verklaard worden. Toen brak de vierde zondag aan.

Ds. Kersten en zijn aanstaande schoonvader en de oude Corn. Vossen gingen naar mijn zieke oom kijken. Mijn vader zei toen: "morgen preekt die jonge man in Goes". Toen was er iets in mijn hart, dat ik in geen woorden kan uitdrukken. De sabbat brak aan. Gij, Ds. Kersten, woonde toen in Meliskerke. Ik kende u niet en u kende mij niet. Als een wanhopige liep ik op de aarde en onder deze omstandigheden ging ik ter kerk.

U nam uw voorafsprak uit Psalm 25 : 4, uit de oude rijm:

God is waarachtig en goedig,

Hij is 't en blijft zulks altijd.

U preekte uit zondag 4: "Doet dan God de mens geen onrecht, dat Hij in Zijn wet van hem eist wat hij niet doen kan?"

Toen ging er een pijl door mijn hart; ik ben naar huis gegaan en in de schuur gevluht, en heb daar vijf dagen en nachten gelegen. Gelijk het met Paulus was, die niet zag en niet at en niet dronk, zo verkeerde ik vijf dagen en nachten, onder de vloek en donder van Sinai. Ik werd in de Goddelijke vierschaar als de grootste schuldenaar en als een monster van goddeloosheid gesteld: ik had mijzelf van de zaligheid en God van Zijn eer beroofd. Daar heb ik geworsteld, gebeden, geschreeuwd, geroepen. Ik lag verloren en moest verloren gaan. Daar openbaarde Zich God in Zijn heilige deugden. Daar lag ik, o, daar lag ik; maar God won mij uit en won mij in. Ik kreeg Hem liever dan mijn eigen leven en ik beminde Zijn deugden boven mijn zaligheid. Het werd een afgesneden zaak, God sneed mij af.

Met verschrikking werd ik bepaald bij het Woord, dat van Abraham geschreven staat: *En hij zag, en ziet, er ging een rook van het land op, gelijk de rook eens ovens!*

Dat was rechtvaardig mijn lot. Daar werd ik afgesneden in het gericht Gods. Ik was Sodoms zondaar, al had ik die zonde niet gedaan; maar ik droeg het zaad der zonde in mijn hart en was schuldig en verdoemelijk voor de majesteit Gods. Ik ben rechtvaardig verloren gegaan. Met mijn bloed heb ik het wel willen ondertekenen, dat ik de eeuwige dood verdiend heb. Maar het behaagde God, die geslagen breuk weer te herstellen en in Zijn deugden Zichzelf te verheerlijken.

Na mijn worsteling beproefde ik weer op te staan, maar ik zakte weg en het behaagde God in mijn ziel af te dalen met deze woorden: "Leef in uwen bloede, leef '.

Daar riep mijn afgematte ziel uit: O, wat is het dat ik genade in Uw ogen gevonden heb; dat Gij mij kent daar ik een vreemde ben. Daar heeft het God behaagd Jezus te openbaren als het einde der wet tot rechtvaardigheid; daar zag ik de Heere Christus onder de wet en boven de wet. Ik zag Christus het opnemen voor God, voor Zijn wet en voor Zijn deugden, maar ook voor mij. De wet nam het op tegen mij voor God, maar ik zag onder de glans van de Goddelijke deugden, dat de Borg verhoogd werd; de wet is verheerlijkt in al zijn deugden en toch een ontwapende wet. O, dat Christus de wet verhoogd en verheerlijkt heeft, was mij een wonder, maar dat Hij ze ontwapende van haar vloek, was mij nog groter; daar kwam de liefde voor in Christus. Hij wies mij in Zijn bloed. Bij monde van de Eerste Persoon werd mijn schuld uitgedelgd. De Vader vergaf ze mij genadig en gaf mij een recht tot het eeuwige leven.

Nooit zal ik het vergeten, dat lieve woord: "Hij zal de mens zijn gerechtigheid wedergeven". Ik kreeg een recht van bestaan in de Borg en in het Vaderhart en zalige gemeenschap Gods.

En, mijn hoorders, daar kwam die lieve Derde Persoon, Die mij overtuigde en wederbaarde; daar kwam die lieve Geest getuigen met mijn geest, dat ik een kind was. Het was of ik de Hogepriester zag met de plaat op Zijn borst en dat Hij mij verwaardigd had, mij in Zijn eeuwige liefde op te nemen, in en met God te verzoenen. O, die vrede met God-Drieëinig!

Tot mijn smart heb ik nooit school gegaan, Ik wil mijn ouders, die in de eeuwigheid zijn, niet verachten; daar zij van huis uit Bakkerianen en zeer fel tegen de vaccinatie waren, heb ik nimmer de school bezocht. Maar nu heeft het God behaagd, toen een Drieëinig God mij in Zijn gemeenschap opgenomen had, mij in de Twaalf Artikelen des Geloofs te onderwijzen.

Ik geloof in God de Vader, de Almachtige, Schepper des hemels en der aarde. Hij was mijn Schepper, mijn Rechter, mijn Vader. Ik was een schepsel, een zondaar en ben Zijn kind geworden om Christus' wil.

Daarop kreeg ik het tweede Artikel: *Ik geloof in Jezus Christus, Gods eniggeboren Zoon;* Die Christus, Die ik eer, gelijk wij de Vader eren.

Daarop kwam *die Derde Persoon*, die lieve Heilige Geest, Die al Zijn uitverkorenen overtuigt, wederbaart, ontdekt, leidt, bewaart, en ook in mij woonde.

Zo kreeg ik de Kerk als *een heilige, algemene Christelijke Kerk* te zien, van welke Kerk ik een lid ben en eeuwig zal blijven.

Daar volgde op *de gemeenschap der heiligen, de vergeving der zonde, de wederopstanding des vleses.*

Toen ik bij de laatste twee Artikelen kwam, pakte mijn moeder mijn hoofd vast en zei: "Joh, wat doe je?"

"O, moeder, ik zie de vergeving der zonde en de wederopstanding des vleses. Moeder," riep ik uit, "ik zal eeuwig leven".

Ik zakte iedere keer weg in de liefde Gods, des Vaders, en des Zoons en des Heiligen Geestes.

En, geliefden, wat deed de Heere Jezus? De Heere Jezus ging mij prijzen en zeide: "Geheel zijt gij schoon". Toen ging Hij mij bij de Vader prijzen in Zijn eigen werk en bloed.

Toen ben ik gaan leven en ben de bekeerde jongen geworden; ik ben gaan praten en heb veel onder Gods volk verkeer; ja, zelfs ben ik bijna los gaan leven. Bij Ds. Roelofsen, die mijn geestelijke vader werd, kwam ik nu veel aan huis en heb met hem en zijn vrouw veel verkeer. Hij vroeg op zekere dag: "Zou je nu niet eens bij ons aan de kerk komen en Avondmaal houden?"

En wat denkt gij? Daar kreeg ik werkzaamheden mee. Die oude leraar vroeg het kalm en eenvoudig. Maar het behaagde God om mij te laten zien, dat ik onder het oordeel dezer donkere dagen geboren was en onder het oordeel toegebracht en Hij mij onder het oordeel dragen wilde. Toen vroeg ik: "Waarom moet ik er dan heen?" Veertien dagen later lag ik onder de voederbak van mijn oud paard te schreien en vroeg: "Heere wat moet ik doen?"

Ik werd toen bepaald bij het Woord, dat de Heere Jezus tot de discipelen van Johannes de Doper gesproken heeft. En Jezus antwoordde en zeide tot hen: Gaat heen en boodschapt Johannes, hetgeen gij hoort en ziet: *De blinden worden ziende en de kreupelen wandelen; en de doven horen; de doden worden opgewekt en de armen*

wordt het Evangelie verkondigd. En zalig is hij, die aan Mij niet geërgerd wordt.

Ik werd nu teruggewezen naar Goes, naar Ds. Roelofsen. Ik zeide tot hem: "Nu kunt gij mij krijgen, want ik ben geheel ingewonnen".

Daar leefde ik als een bekeerd mens en ging zondags driemaal naar de kerk in Goes. 's Avonds bleef ik op het gezelschap. Bij het naar huis gaan en toen ik alleen was tussen Kapelle en Kloetinge is er iets gebeurd wat ik nu liever niet zeggen wil. Tegen mijn lieve zielsvriend heb ik het verteld. Tussen het spoor en de sloot was een worstelperk met de macht der hel; mijn hoed heb ik nooit meer gevonden.

In die strijd moest ik het verliezen met mijn bekering en rechtvaardigmaking; maar daar heeft het God behaagd, mij te doen *overwinnen door het bloed des Lams*.

O, daar heb ik mijzelf zien sterven en de Heere Jezus leven. Zijn dood deed mij leven en Zijn leven mij sterven, opdat ik Christus zou gaan leven. Toen moest ik in heiligmaking sterven om te leven.

Zo heeft de Heere mij, arme dwaas, een plaats willen geven in Zijn hart, huis en onder Zijn volk. Daar is de vrijheid der heerlijkheid der kinderen Gods. Hierover zou ik wel een boek kunnen schrijven. Of ik het echter doen zal, zeg ik nu niet, want mijn gedachten liggen soms anders.

Hoe kostelijk zijn mij, o God, Uwe gedachten, hoe machtig vele zijn hare sommen.

Toen behaagde het God om mij op het veld, terwijl ik aan het ploegen was, te roepen. Gij begrijpt, dit bleef niet verborgen, maar ook niet onbestreden. Als de Heere met Zijn gunst in mijn hart was, dan kon ik het geloven dat ik leraar zou worden. Maar dan weer kon ik het onmogelijk geloven. Dan was het mij alsof ik liever zou sterven dan predikant worden.

Een hinderpaal voor mij was ook, dat ik in mijn werk niet ongezegend was. Toen ik twintig jaar was en geen werk had, werd ik voerman met een oud paard en een oude wagen. Hierop heeft de Heere Zijn zegen doen rusten, zodat ik tenslotte een mooi span paarden en een mooie wagen had. Wat heb ik gevochten tegen de Almachtige, dat Hij het leraarswerk maar van mij wegnemen zou.

Kort daarop mocht ik weer krachtig geloven, dat ik eens leraar worden zou en toen ik in de schuur van mijn vader was, verenigde de Heere mij met Zijn wil. Ik zei: "Heere, wilt Gij mij nog hebben, neem mij dan onvoorwaardelijk".

Toen ik bij Ds. Roelofsen kwam, vroeg hij mij: "Wat scheelt er aan? Zeg het mijn vrouw en mij maar". Ds. Roelofsen zeide: De afgelopen nacht hebt gij van twaalf tot vier uur in de banden gezeten. Ik ben vier uur lang in de kamer geweest en heb bemerkt dat het er met jou om gegaan is. Om vier uur zijn je banden gebroken, ik werd bepaald bij deze woorden: "In de benauwdheid zal Ik bij hem zijn; Ik zal hem er uit trekken en zal hem verheerlijken".

Als die man waarheid gesproken heeft, dan word ik nog oud ook. Toen heeft de Heere mij getoond, dat ik niet sterven zou maar nog uitkomen in Zijn Kerk. Toen heb ik Ds. Roelofsen verteld, alles wat mij die nacht overkomen was, waarop hij zeide: "We zullen je voor het leraarsambt onderzoeken en zien hoe het gaat".

Na kerkelijk onderzocht te zijn, heb ik voor het eerst een woord gesproken. Maar er ging nog veel aan vooraf. Toen ik zondagsavonds van 't gezelschap naar huis ging zeide de vijand: "Nu zijn we hier alleen, je gaat geen stap verder; je zult nooit preken".

O, die nacht is er op een grintoop een bange worsteling geweest. Ik heb daar bij vernieuwing mogen verstaan wat het zeggen wil, dat de Zoon des mensen gekomen is, om te zoeken en zalig te maken dat verloren is. De Heere gaf mij daarop licht in Zijn Woord. Ik kreeg een tekst, om over te spreken uit Matth. 18 : 11: "Want de Zoon des

mensen is gekomen om zalig te maken, dat verloren is", en nam als voorwoord de tekst uit Jes. 65 : 1: "Ik ben gevonden van degenen die naar Mij niet zochten, tot het volk dat naar Mijn Naam niet genoemd was, heb Ik gezegd: Ziet hier ben Ik". Ik ben daarop gaan spreken en de Heere heeft mij geholpen. Ik ben toen voorganger geworden in Goes. Daar ben ik geboren en wedergeboren; ik dacht daar te blijven en te sterven. Doch vandaar leidde de Heere mijn weg naar Terneuzen met deze woorden: "Staat op, laat ons van hier gaan". In Terneuzen heb ik een poosje geproponeerd, doch de kerkenraad en de classis wilden mij bevorderen tot leraar. In die oude pastorie, en het kleine studeerkamertje nam de Heere al mijn bezwaren weg en gaf Hij mij vrijmoedigheid daartoe.

Na lang beraad ben ik door de Synode, die in Middelburg gehouden werd, onderzocht en nu vijftienvintig, jaar geleden heeft Ds. Van Oordt uit Middelburg mij bevestigd met deze woorden uit Markus: "En de Heere wrocht mede". Het is om nooit te vergeten, dat het Woord Gods op ons hoofd gelegd werd.

Van Terneuzen ben ik naar Rotterdam gegaan. O, wat vond mijn geestelijk leven daar vermakelijk. Van Rotterdam leidde de weg terug naar Goes en van Goes naar Barneveld. Na vele worstelingen ben ik tenslotte gewillig gemaakt tot u over te komen met de woorden uit Handelingen 27. Wat er in mijn ziel omgegaan is houd ik liever voor mijzelf, maar dit kan ik u zeggen, ik ben door de Heere overwonnen. Veel is reeds in vervulling gegaan en veel staat vervuld te worden. Ik zal liever niet profeteren, maar bidden en zuchten aan de Troon.

In de nacht, die achter ons is, heeft het God behaagd, mij om drie uur uit mijn slaap te doen ontwaken en ik ben tot kwart over vijven in mijn kamer alleen geweest. Daar is veel gebeurd. Ik zag mij zover van huis, van de praktijk van de godzaligheid af; praatte wel over 't geloof, maar in de praktijk was ik het veelal kwijt. Daar heeft het God behaagd tot mij over te komen.

O, Barneveld, wie ben ik, voor mijn vrouw en kinderen, voor de gemeente en voor de kerkenraad? Wie heeft het zo verzondigd als ik, dat gij mij hebt kunnen en willen dragen? Barneveld, kerkenraad, leraars, nademaal God mij zo onmiddellijk riep tot het leraarsambt, heb ik mij wel eens tegen de middelen gesteld, maar de Heere heeft het mij vergeven.

Hier sta ik broeders, mijn mede broeders, hier sta ik, alles is verzondigd, maar God heeft mij gewassen en geheiligd en gereinigd in het eeuwig bloed en de gerechtigheid. O, die laatste nacht, wat is God mij weer meegefallen. Zo een albederver, zo een alverzondiger.

Wij zullen niet verder over deze zaken uitweiden. Wij hebben in het bovenstaande slechts een korte schets gegeven van onze levensweg. Ik heb gedacht thans nog kort stil te staan bij een Gode verheerlijkende dankzegging, zoals gij die vindt in 2 Korinthe 2 en daarvan nader het 14e vers:

En Gode zij dank, Die ons allen tijd doet triomferen in Christus en den reuk Zijner kennis door ons openbaar maakt in alle plaatsen.

In onze tekst vinden wij: "Een Gode verheerlijkende dankzegging", welke dankzegging:

1. wordt beluisterd;
2. gegrond is;
3. wordt verklaard.

Het ligt niet zozeer in onze bedoeling deze tekst als in een gewone predicatie te verklaren, doch slechts enkele trekken er uit te nemen, gepast bij deze avond.

Paulus was als Apostel een zoutend zout en een lichtend licht, welk licht hij ontleende aan de Zon der gerechtigheid. Deze Paulus is gekomen in de gemeente van Korinthe. Daar heeft hij achttien maanden gearbeid onder hevige strijd. Het Evangelie was de Joden een ergernis en de Grieken een dwaasheid, maar de Heere zeide: Vrees niet, Ik heb veel volks in deze stad. Paulus is weg. Zijn eerste brief schrijft hij en hij maakt reizen door Azië, waar hem een golfslag van vijandschap overkomt, zodat hij reeds het vonnis des doods in zichzelf omdroeg. Maar de golfslag der vertroostende genade haalt hem er uit.

Ik zal niet over het karakter en de inhoud van de brief spreken. In ons tekstkapittel schrijft de Apostel waarom hij te Korinthe nog niet gekomen was. Het zondig gedrag der Korintheërs had Paulus bedroefd en hij wilde niet wederom in droefheid tot hen komen. Daarom is hij niet te Korinthe gekomen. Te Troas, waar hij Titus niet vond, werd hem een geopende deur gegeven. De bediening van Paulus was niet vruchteloos. Van de aard en de vruchten dier bediening spreekt hij in de verzen 14 tot 17. Zijn reizen door de grote wereld waren niet uit nieuwsgierigheid en geen werelds vermaak, maar tot verkondiging van het Woord Gods; en zo komt Paulus in onze tekst tot een Gode verheerlijkende dankzegging. Daarbij staan wij stil in ons eerste punt.

De eerste stap, die Paulus doet in dankzegging, is Evangelische dankbaarheid en zelfverloochening; hij dankt zichzelf niet, maar de Heere en oefent zelfverloochening en zelfverzaking in het stuk van de Evangelische dankbaarheid. Hij erkent voorts de weldaden, maar vergoddelijkt ze niet; want als hij van de middelen God maakt, zou hij van God een middel maken of je moest twee goden hebben. Maar daar is maar één God en dus ontkomt hij aan afgoderij. Hij maakt van het kruis ook geen god. Als hij er wat uit leert, is het een vreedzame vrucht der gerechtigheid.

Gode de dank voor die weldaden, die Paulus niet vergeten wil. Zo ziet de Apostel Paulus zich niet als een onmisbaar mens. Als wij denken: God kan mij niet missen, zijn wij verre van de ware verootmoediging der genade. Zo was het bij Paulus niet. Hij zegt: ik dank God; dus hij dankt. Als God het middel en het gevolg werkt van het genot, dan heb ik Hem ook wel eens mogen danken. Paulus zegt tot Timotheüs: "Als gij in de gevangenis zit, bij de Joden of bij de Grieken, denk er om, preek nooit twee goden".

Hij dankt de Vader in de oorspronkelijkheid van Zijn bestaan; hij dankt de Zoon en de Heilige Geest. Want het Wezen bestaat niet uit, maar in Personen. Drie personen zijn zelfstandig in het éne Wezen; en nu dankt Paulus de Vader als de bewegende oorzaak; de Zoon als de verdienende oorzaak en de Geest als de heiligende Toepasser en de bedienende oorzaak. Dus hij gaat door de Geest en de Zoon tot de Vader, want wij beiden, Joden en heidenen, hebben door één Geest de toegang tot de Vader.

Gode zij dank, of met andere woorden, gemeente van Korinthe, wat is groter in de natuur en de genade, de zaak of de oorzaak? Alle zaken in natuur en in genade, in zegening overdenken is groot, maar de oorzaak is groter dan de zaak. Niet alleen dit, maar wij roemen in God in de hoop der heerlijkheid, in de verdrukking en zo klimmen wij op tot de oorzaak, daarom Gode zij dank; niet als een Farizeeër gedankt, maar als de grootste der zondaren, die de verlossing in Christus kent.

In mijn staat ben ik bewust, dat God mijn Vader in Christus is; in mijn stand ben ik bewust dat Christus mijn leven is, en in mijn ambt: ben ik niet een Apostel?

Gode zij dank in de staat, in de stand en in het ambt. "Ik sterf alle dagen", zegt Paulus.

In mijn staat was ik de dominee geworden en had de mensen willen bekeren, maar gelukkig als wij onder het ambt bezwijken. Broeders, wij moeten over de kop, om uit genade te leren wat het zeggen wil: Gode zij dank. *Ik dank U Heere, dat Gij toornig op mij geweest zijt.*

Wat zijn wij, dat God ons tot hiertoe gedragen heeft. Daar zitten Gods knechten en de afgevaardigden van Zeeland en uit andere gewesten des lands. Wie ben ik in het midden van hen?

Gode zij dank; de Vader, de Zoon en de Heilige Geest, het eeuwig aanbeddelyk Wezen, Die met de weldaden en in het kruis en in alle omstandigheden met ons geweest is. Wat zal het een gemakkelijk werk zijn, volk, als we sterven, ja wij mogen sterven.

"Alles is uwe", zei de Heere Jezus deze nacht tot mij. Ik boog bij herhaling mijn knieën, want ik vond geen doorgang, doch toen ik zo voor de zesde keer lag, toen moest ik er aan en mijn dwaasheid bekennen. *Alles is uwe*; de dood is ook een weldaad geworden in het genadeverbond; de dood is zijn prikkel kwijt en is nu geworden een veerman, die de zielen overplaatst in het heilige der heiligen.

"*Gode zij dank*", zei de Apostel. Gemeente van Barneveld, rijk en arm, jong en oud, hier staat uw leraar. De Heere stelle u samen als een Hur en als Aäron aan mijn zijde. Eens zal al Gods volk Hem eeuwig loven. Wat zal dat volk straks de kroon gemakkelijk werpen voor het Lam, Dat ons Gode gekocht heeft met Zijn bloed.

Nu komt de Apostel in de tweede plaats tot de vertoning en zegt: "**Die ons altijd doet triomferen in Christus**".

Buiten Christus, zegt hij, heb ik het altijd verloren; buiten Christus geen triomferen. Er gaat een biddag aan de dankdag vooraf. Was dat ook bij u? Zo zal ik liever roemen in zwakheden. Soms willen wij het kruis afbidden; maar dat moet ge niet doen, want 't kruis is er, om de roest van de ziel weg te nemen. Zalige ontdekking.

"Die ons altijd doet triomferen" zegt de Apostel. In dat triomferen zijn: de gelukkige mislukkingen. Maar daar ben ik niet altijd; maar gij ook niet. Doch deze nacht zong ik van de gelukkige mislukkingen en van de zalige ontdekking.

Gode zij dank, Die ons altijd doet triomferen in Christus. De Romeinen waren een oorlog voerend volk. Als de keizers overwonnen hadden, dan kwamen zij terug met de herauten vooraan en de gebonden vijanden achteraan. De Joden zeiden van het kruis van Christus: ergernis en de Grieken: dwaasheid.

Paulus zei: "De Vader doet mij triomferen". Eer Ik het wist zette zich Mijn ziel op de wagens van Mijn vrijwillig volk. Ik draag Christus uit in het Evangelie en in mijn Koning zal ik triomferen.

Toen ik het vannacht zag, kreeg ik te geloven, dat de vijanden niet op de triomfwagen rijden zullen. O, dat Koninklijke Priesterambt van Christus! Hij was Paulus' overwinning. Het was of ik hem een ogenblik door Azië zag trekken; door alle plaatsen vol van vijandschap; vol van afgodische aanbidding, roepend: "Groot is de Diana der Efeziërs". Maar de vijand moest het afleggen, door Christus.

Het is alsof Paulus zeggen wil: "Het is altijd verloren buiten Christus; maar in Hem is het triomferen". Hij mag de paarden voor de Koninklijke zegewagen spannen. Hoe moet het ons bemoedigen.

Broeder Van Oordt, gij zijt oud, gij zijt bijna negenenzeventig jaar. Straks moogt ge eeuwig triomferen voor Hem. Ds. Kersten was het middel voor mijn ziel. Christus doet ons altijd triomferen. Wij mogen Hem uitdragen. Dat is wat! Ten spijt van de hel. Ik heb negenentwintig jaar gelopen als in grote blindheid en onwetendheid. Nimmer heb

ik school gegaan. Onkunde is genoeg om verloren te gaan.

Enige jongens in Biezelinghe hebben mij uit liefde leren lezen; God heeft het mij geleerd. Het eerste hoofdstuk dat ik uit Gods Woord lezen mocht was uit de Openbaring van Johannes. De Heere toonde mij het nieuwe Jeruzalem.

Nu heb ik vijftientwintig jaar, hoewel dwaas in mijzelf, tot roem van Gods genade, die triomf van Christus mogen verkondigen. O, wat zal dat zijn straks voor altijd te mogen triomferen in Christus Jezus; nooit buiten Hem, nooit zonder Hem. Wat zal dat zijn om straks eenmaal te mogen triomferen met al de uitverkorenen en in gezelschap van de heilige engelen, de Vader, de Zoon en de Heilige Geest eeuwig te aanbidden en volmaakt te eren. O, volk van God!

Wat zegt de Apostel in de tekst? *Die ons altijd doet triomferen in Christus*, in die Gezalfde des Vaders. Dus Christus laat Zichzelf uitdragen, niet door de engelen, maar door Zijn knechten en dienaren. Het geeft nog moed, volk des Heeren, dat Christus is de grote Overwinnaar door het Evangelie ons verkondigd en geopenbaard in uwe harten.

Mijn derde punt zegt: ***En de reuk Zijner kennis door ons openbaar maakt in alle plaatsen.***

Deze woorden zijn oneigenlijk. God heeft geen neusgaten en ook geen reuk. Maar zo spreekt Paulus, ziende op de geur, die van Christus uitgaat. Het is, alsof de Korintheërs zeggen wilden: "Waarom komt gij niet tot ons? Waarom reist gij overal?"

Maar Paulus doet het niet uit nieuwsgierigheid of uit vermaak. Daar de Heere heeft plaats en ruimte gemaakt voor Zijn Woord. Ik zal u wel zeggen, leraars, van de ouderen tot de jongeren, het is geen tocht van plezier of vermaak van het vlees, om in ons vaderland dat dierbaar Evangelie op vele plaatsen te brengen. Evenwel kunnen wij verstaan, dat de mensen zeggen: "Kom tot ons en in ons huis".

Ik ben door genade, die ik ben, om in vele provincies dat Evangelie als een liefelijke reuk uit te dragen. En vraagt gij nu waarom onder Paulus zo weinig mensen bekeerd zijn, dan vindt ge op die vraag het antwoord in het 15e en 16e vers: *Dat Evangelie is een reuk in degenen die behouden worden zowel als in degenen die verloren gaan.*

Maar wij moeten ons bekorten. Van de negenenvijftig jaar die we geleefd hebben zijn we nu vijftientwintig jaar leraar. Wie ben ik? En wat moest ik zijn?

Toen ik in Barneveld kwam waren er acht plaatsen waar een Gereformeerde Gemeente was. Nu zijn er negentien gemeenten in de classis. O, dat Evangelie hebben we als een liefelijke reuk mogen uitdragen. De Heere heeft het wel gemaakt. *Gode zij dank, Die ons altijd doet triomferen in Christus.*

Wij zullen geen bijzondere toepassing maken maar met een korte toespraak eindigen.

Ik wend mij tot u, gemeente van Barneveld. Gemeente, wilt gij mij langer verdragen? De Heere heeft mij opnieuw vernederd voor Hem en in de schuld willen zetten. Des te groter zijn de weldaden.

Ik erken ook uw weldaden, ook van de schoolkinderen, de jeugd en de kerkenraad! Ik zeg u naast God hartelijk dank voor de bewijzen uwer liefde.

En voorts ben ik de afgevaardigden erkentelijk voor hun tegenwoordigheid; zelfs uit Zeeland, ook uit Terneuzen, zie ik de ouderlingen. Alsook van andere plaatsen uit de verschillende gewesten. De Heere moge Zijn genade verheerlijken.

Ook in u, mijn mede broeders, de leraars, en in hen die naar het ambt staan. Of ge hier tegenwoordig zijt of niet, de Heere geve u Zijne genade in alle opzichten.

Geliefde vrouw, ik kreeg u van de Heere. Hij verheerlijke Zijn genade meer en meer in

u en doe dat ook in uw oude moeder van bijna vierentachtig jaar. God moge u nog eens bekeren.

En u, kinderen, getrouwd en ongetrouwd, gij kent uw vader met al zijn zwakheden en gebreken, maar hij zoekt uw welzijn. De Heere verheerlijke. Zijn genade in u. God gedenke ook onze zieke dochter.

Gemeente, jongens, jonge dochters, kinderen, ouders! De Heere heeft mij, dwaze en arme, vergund, uit genade zalig te worden. Nooit had ik het gedacht, leraar te worden; en nimmer had ik gedacht dat van mij nog een geschreven werk verschijnen zou. Ik kreeg van verschillende leraren, ook van Hervormden, betuigingen van instemming over de verklaring van het Kort Begrip en Hellenbroek. De Heere heeft mij gered uit de klauw van satan, de wereld en de zonde.

De Heere heilige Zijn Woord en verheerlijke Zijn genade om op de triomfwagen van Koning Jezus meer en meer te mogen rijden tot Zijn eer en tot onze eeuwige zaligheid. God vergeve onze zonden in het alles reinigende bloed, om Zijns Naams wil. Amen.

Ds. Fraanje werd nog toegesproken door Ds. J. Vreugdenhil, Ds. A. Verhagen, Ds. G.H. Kersten, Ds. J.R. van Gordt en ouderling J. Middendorp.

9. Gedachtenisrede.

Ter gelegenheid van de 25-jarige ambtsbediening te Barneveld op 6 oktober 1943

Mijn medereizigers naar de eeuwigheid.

Wij zouden op deze namiddaguur van ons samenzijn in herdenking willen brengen, dat wij vijftientig jaar geleden door de nu overleden Ds. Kieviet uit Veenendaal, die ons in de rust is voorgedaan en die de strijd te boven is, alhier bevestigd werden uit 1 Kor. 3 : 9.

's Middags deden wij intrede met de woorden uit 2 Kor. 5 : 18. Wij zouden bij deze herdenking de woorden van de psalmist uit Ps. 93 : 5 de onze willen maken: "Uw getuigenissen zijn zeer getrouw".

Wat zeggen we daarvan? Psalm 93 is één van de 150 doorluchtige, Gode verheerlijkende, hart ontdekkende en zielsvertroostende Koninklijke psalmen. Hij draagt tot opschrift: "De Heere regeert".

En wat is het slot van deze psalm? "Van toen af is Uw troon bevestigd; Gij zijt van eeuwigheid af; de rivieren verheffen o, Heere! de rivieren verheffen haar bruisen". Dus een schip in nood! En waar werpt een goede schipper zijn anker uit? In het schip? Neen! Hij werpt zijn anker buiten boord. En dan sluit de psalmist deze psalm met deze woorden: "Uw getuigenissen zijn zeer getrouw", alsof hij zeggen wilde: Gods besluiten zijn niet af te keuren, maar door genade te kennen en te aanbidden, om een besluitend God in Zijn doen te omhelzen. Hij is niet alleen een belovend God, maar ook een vervullend God. Zijn getuigenissen zijn getrouw, omdat "De Heere regeert in waarheid." Hij woont in heiligheid en God regeert in waarheid. U kunt staat op Hem maken.

Deze getuigenissen zijn die van de Drie Goddelijke Personen. De Vader getuigt van Zichzelf en van de Zoon en van de Heilige Geest; de Zoon getuigt van Zichzelf en van de Vader en van de Heilige Geest; en de Geest getuigt (van Zichzelf en) van de Vader en de Zoon. Dat is het getuigenis dat God van God geeft. En in die Goddelijke getuigenissen verlustigt zich de psalmist: *ze zijn zeer getrouw*.

Dus Hij regeert in waarheid.

En hij zegt: "De heiligheid is Uwen huize sierlijk." Uwen huize! Wat zegt hij daarvan? Uw huis is een sieraad, een voorbeeldig huis. Het was ceremonieel, een geestelijk gebouw met innerlijke heiligheid. De Heere regeert dus in heiligheid; daardoor is Hij Zijn huis een sieraad. En voor hoe lang? Tot lange dagen! Tot bestendige dagen!

Het was in het jaar 1878, de twintigste oktober op een zondagavond, dat die God, Wiens getuigenissen getrouw en Wiens heiligheid is tot lange dagen, mijn geboortedag bepaalde. Mijn vader, door de nood gedrongen, heeft toen voor 't eerst in het openbaar gebeden. Ik moest geboren worden om wedergeboren te worden. Van mijn geboorte tot mijn zeventiende jaar was ik onderworpen, maar van mijn zeventiende tot mijn eenentwintigste is er zoveel gebeurd. God weet het. Ik heb de zonde gediend, maar ze zijn mij vergeven en verwijten doet God nimmer en ze branden niet op mijn consciëntie; wel heb ik er smart over. Ik wou naar de hel. Ook hoorde ik Ds. Ruben preken, die mij aanzeide: *ik ging naar de hel*.

Toen ik mijn zesentwintigste levensjaar bereikt had en de vierde zondag in het jaar aanbrak, het was in januari dus, viel ik als een wanhopig mens op mijn knieën: ik kon het nergens meer vinden, het was voor mij gedaan. God zegde mij de rust op.

Toen gebeurde het, dat ik als een wezenloze naar Goes ging. Ds. Kersten preekte 's zondags over Zondag 4. Ik kreeg de slag; onder die preek kwam Jehovah mij voor Zijn

rechterstoel dagen; daar is de breuk geslagen en geheeld in een Drieëinig Verbonds-God. Dat duurde twee jaar en toen heeft God mij getoond: *geboren onder het oordeel; wedergeboren onder het oordeel en geroepen onder het oordeel.*

Ik heb uitgedrukt: "Heere, wat moet Gij met mij beginnen?"

Ik was met Paulus de grootste der zondaren. Vannacht, toen ik bij mijn kacheltje zat, zeide de Heere nog: als de mensen u vragen waarom, dan zult gij ze antwoorden, wat de discipelen moesten zeggen, als hun gevraagd zou worden, waarom zij het veulen ontbonden: "Omdat de Heere het van node heeft".

Het duurde zo nog twee jaar, eer ik voor het eerst des zondags in Goes gesproken heb; het was oktober 1908; de voorafsprak kiezend uit Jes. 65 : 1: "Ik ben gevonden van hen die naar Mij niet vraagden", terwijl de tekst gekozen was uit Matth. 18 : 11: "Want de Zoon des mensen is gekomen om zalig te maken dat verloren was". Het preken heb ik geleerd tussen Kloetinge en Goes op een grintoop. Ik durfde niet, ik wilde niet en ik zou niet preken. Maar toen God kwam kon ik, wilde ik en zou ik.

Het duurde niet lang of de weg leidde naar Terneuzen. Na afscheid gepreekt te hebben op 21 januari 1912 uit Hand. 20 : 32, deed ik mijn intrede als voorganger van de gemeente te Terneuzen op 28 januari met de woorden uit Eféze 3 : 8.

De 10de november van hetzelfde jaar werd ik door Ds. Van Oordt, destijds te Middelburg, in het ambt bevestigd uit Markus 16 : 20 en koos ik mijn intrepredicatie uit 2 Kor. 4 : 6.

Toen leidde de weg naar Rotterdam. Mijn afscheidspredicatie koos ik uit 2 Kor. 13 : 11 (30 nov. 1913), terwijl ik mijn intree deed in Rotterdam met de woorden uit Zach. 1 : 17, na door Ds. Kieviet van Dirksland bevestigd te zijn uit Jes. 66 : 14b (7 dec. 1913). Ik heb tegen Rotterdam opgezien als tegen een berg, maar het is alles meegevallen. In Rotterdam heb ik mogen arbeiden tot 2 april 1916, op welke datum ik afscheid leerde uit Openb. 1 : 7, om de 7de april daaraan volgend door Ds. Kersten uit Yerseke opnieuw te Goes bevestigd te worden uit 1 Kor. 2 : 2.

Twee dagen later deed ik mijn intree te Goes met de tekstwoorden uit. Joh. 9 : 39. Na ruim twee jaar daar gearbeid te hebben, leidde de Heere de weg naar Barneveld. De 29ste september 1918 preekte ik afscheid uit Filipp. 4: 9, om in oktober door Ds. Kieviet, toen te Veenendaal, bevestigd te worden, die tot tekst koos 1 Kor. 3 : 9, terwijl mijn intrepredicatie genomen was uit 2 Kor. 5 : 18. Het was juist in de tijd van de Spaanse griep, toen ik hier kwam.

Ik ben nu bijna vijfenzestig jaar, heb vijfendertig jaren gepreekt en sta nu vijfentwintig jaar in uw midden. Wat moet ik zeggen? *Wie ben ik en wat is mijn huis dat Gij mij tot hiertoe gebracht hebt. Maar door de genade Gods ben ik die ik ben.*

Tot op de dag van vandaag moet ik zeggen: Het zijn de goedertierenheden des Heeren dat wij niet vernield zijn. Zijn getuigenis en Zijn besluiten heb ik leren kennen. In het verbond der genade wordt God verheerlijkt.

Er is veel gebeurd in die vijfentwintig jaar in de kerk, het land, de staat, de school en ik mag wel zeggen: de mensen hebben veel in mij verdragen; ik ben op de vleugelen Gods gedragen. Ik heb wel eens uitgedrukt: Wie is ooit de kansel beklommen als ik?

Ik heb me wel eens verzet tegen de middelen, maar dat heb ik bekend voor God en mensen. En nu sta ik hier. Ziende op die vijfentwintig jaren, dan moet ik zeggen: ik roem in God; ik prijs 't onfeilbaar Woord; ik heb het zelf uit Zijn mond gehoord.

Deze weldadigheid en trouwe Gods wens ik met u te gedenken.

Ik heb tot tekst niet anders kunnen vinden dan het doorluchtige woord van de Heere Jezus Zelf, en wel uit Johannes 19 : 30, deze woorden:

"Het is volbracht".

Onze doorluchtige vaders plaatsten boven deze tekst: "Christus het einde der wet". En hoe verklaarden wij het dan?

1. in gerechtigheid tot verhoging geloofd en gepredikt;
2. in heiligheid tot versiering geloofd en geleerd;
3. in heerlijkheid tot verzadiging geloofd en beleefd.

Wij zullen geen lijdenspredicatie houden maar Joh. 19 vermeldt ons: *de Heere Jezus Christus, Gods Zoon, is veroordeeld om gekruisigd te worden*. Sion zal door recht verlost worden. Gods recht moet volkomen voldaan worden. Sion is gerechtvaardigd van de schuld en van de straf ontheven. Die Jezus ziet gij met Zijn kruis uitgaan door de straten van Jeruzalem naar Golgótha. Daar ziet ge Hem aan het kruis genageld. Aan het kruis spreekt Hij zeven kruiswoorden: *Vader vergeef het hun, want zij weten niet wat zij doen; Zoon, zie uw moeder; Heden zult gij met Mij in het paradijs zijn; Mijn God, Mijn God, waarom hebt Gij Mij verlaten; tenslotte zegt Christus: Mij dorst*.

Hij dorstte als mens naar lafenis, als God naar de gerechtigheid, als Middelaar naar de verlossing van Zijn Kerk. Daar staat het vat met edik. De krijgsknechten vulden dan een spons met edik en legden die aan Zijn mond. Noch de profeet, noch Jozua kon het einde der wet zijn; Christus. Hij nam geen hout of een stok, maar Hij dronk de edik. Toen Hij een slok van dat mara gedronken had, werd er van het kruis een andere taal gehoord: toen werd het afhankelijk in het werk voor ons. Toen moest Hij, als het representerend Verbondshoofd, Zijn uitverkoren schaar toeroepen: "Het is volbracht". Volbracht door Mij aan U Vader en voor Mijn Kerk.

Wat toen? Toen kwam het kruiswoord: "Vader, in Uwe handen beveel Ik Mijn Geest". Toen Jezus gestorven was, moest Hij begraven worden; het recht Zijns Vaders eiste Christus' dood en het graf bewijst Zijn dood. Terwijl Christus in het graf was, lag Hij zonder ziel, maar de Kerk was eveneens in het graf. Beza zegt: de Bruidegom kwam er uit en de bruid kwam er ook uit en onze schuld was weg.

Gedurende de vijfentwintig jaren die achter ons liggen, gemeente van Barneveld, en in die vijfendertig jaar mijner bediening in ons vaderland, in de kerk, heb ik Christus mogen prediken, die een verzoening is voor de zonden Zijns volks. Wat schreven onze vaders boven onze tekst? *Christus het einde der wet*. De ceremoniële wet is afgedaan; en de zedelijke wet is van haar vloek ontwapend. Wij zijn geen Antinomianen. Wij zeggen: *Hoe lief heb ik Uwe wet*. Maar de vloek der wet is weggenomen. Daar hangt Christus, Die het einde der wet was. De zonde is een schandvlek der natiën, maar gerechtigheid verhoogt een volk. Die gerechtigheid heb ik mogen leren kennen en prediken; die gerechtigheid, die de Vader eiste van de Zoon en die de Geest verklaart. Die gerechtigheid heb ik als man van bijna vijftig jaar en die met mijn ganse werk in Adam voor God verdoemelijk lag, mogen leren kennen. Hier sta ik. Ik wou naar de hel, maar ik heb die gerechtigheid leren kennen in haar Godeverheerlijkende en ziel-verlossende genade, met een zaligmakende kennis. *Dit is het eeuwige leven, dat zij U kennen, den enigen, waarachtigen God en Jezus Christus, Die Gij gezonden hebt*. Ja, ik heb geleerd door het licht des Heiligen Geestes, een welgevallen te krijgen aan de straf der ongerechtigheid en ik hield in het licht van de Goddelijke deugden niets over.

Ook heb ik door de verlichting des Heiligen Geestes mogen leren God liever te krijgen dan mijn eigen zaligheid. Niet door historiële kennis, hoewel ik die niet veracht, neen,

want die is noodzakelijk, maar zij laat onze ziel vreemd van Christus. Zijn gerechtigheid is mij echter geopenbaard, namelijk dat Christus het einde der wet is, toen Hij tot mijn ziel sprak: *Leef in uwen bloede, leef.*

Toen heb ik in verwondering uitgeroepen: Hier is de voldoening van de Vader en de Persoon des Middelaars. Wij worden niet gerechtvaardigd door het Woord, maar om Christus, Die het einde der wet is, hun die geloven. Als Gods kinderen verwaardigd worden die gerechtigheid te leren kennen, dan wordt Christus' gerechtigheid aan hen toegerekend.

De rechtvaardigmaking is van eeuwigheid. Tevoren gekend, tevoren verordineerd, geroepen, gerechtvaardigd en verheerlijkt. Wat zullen wij daarvan zeggen? Als God voor ons is, wie zal tegen ons zijn? Die Zijn eigen Zoon niet gespaard heeft, soms wil ik alles sparen; maar God spaart Zijn eigen Zoon niet. Overgeleverd om onze zonden, opgewekt tot onze rechtvaardigmaking. Die rechtvaardigmaking in de vierschaar van God als Rechter, zeggende: Wie zal beschuldiging inbrengen tegen de uitverkorenen Gods?

O, in die rechtvaardigmaking wordt de schuld vergeven en een recht tot het eeuwige leven geschonken. Die gerechtigheid heb ik mogen leren kennen als de minste van alle mensen en als de minste van alle heiligen, als persoonsgerechtigheid voor onze ziele; voor ons zelf in waar zaligmakend geloof in de omhelzende daad, in de verzekerdheid des Heiligen Geestes, is de grond onzer verzoening met God.

Het is een gerechtigheid tot verhoging. O wonder, dat te leren kennen en verstaan en geloven.

Er is in die vijfendertig jaar zoveel gebeurd in Nederland, in de kerk, in de classis. In deze classis heb ik nu vijfentwintig jaren gepreekt en de jeugd onderwezen, huisbezoek gedaan en Gods Woord gebracht aan ziekbedden en in sterfhuizen. In die vijfentwintig jaar zijn er gevallen en gekomen in het midden der gemeente; jongen en ouden.

Toen ik hier kwam waren er in de classis slechts acht gemeenten; nu zijn er tweeëntwintig gemeenten en twee nog niet zelfstandige gemeenten. Ik heb alleen als leraar in deze classis gestaan; nu zijn er vier predikanten. Wat mogen wij betuigen tot op deze dag voor Zijn aangezicht?

Dat ik in alle gebrek dorstende zielen heb mogen wijzen op de volkomenheid en noodzakelijkheid van de toegerekende gerechtigheid van Christus en de weldaden die God verheerlijkt, door de grond te leggen in de wedergeboorte. Daar hebben onze doorluchtige vaders, Calvijn en anderen, van gesproken, n.l. van de *toerekenende gerechtigheid*. Dat is een genadedaad en de ziel gelooft: dat is een geloofsdaad.

Ik zei eens tot de catechisanten: kinderen, als ik arm ben en je geeft me een gulden, maar laat die nog op je hand liggen, mag ik die dan wegnemen? Van wie is die nog?

En het antwoord was dat die gulden hun eigendom was en ik die dus niet wegnemen mag. Pas als die mij geschonken wordt, neem ik hem aan.

Sommige mensen nemen maar weg en grijpen maar aan, zonder dat het hun geschonken is.

O jongens en meisjes, wat is er in die vijfentwintig jaar gebeurd? Nu is er weer een veertienjarig meisje door de dood weggenomen.

Dan hulpe van God verkregen hebbende, sta ik tot op deze dag. Te midden van de oorlog staan we tot op heden. Christus zeide: *het is volbracht*. Het is de gerechtigheid van Christus, die alleen schuldvergevend is.

Daar zitten mijn vrouw en kinderen, en mijn oude moeder vanwege haar ouderdom thuis. Wat is de gemeente voor ons geweest.

Vaders, moeders en kinderen, ik heb in huis, school en in de kerk gezegd: Sion zal door recht verlost worden. Leraren, kerkenraad, ganse gemeente, ik betuig te midden van de oordelen, ik hoop niet anders te bedoelen dan die gerechtigheid van Christus.

Hoe staat het met uw kostelijke ziel? Ik betuig het ook op deze dag, jong en oud: *ge moet met God verzoend worden.*

Er zijn mensen die zeggen, uit kracht van overtuiging: ik moet bekeerd worden, maar de Verbonds-Jehovah leert Zijn volk dat zij met God verzoend moeten worden in en door de toegerekende gerechtigheid van Christus. Men zal van mij zeggen: *in de Heere zijn gerechtigheden en sterkten.*

Och, is er een volk in ons midden dat de dood heeft leren zetten onder alles wat buiten Christus is? en zeggen: wat mij eerst lief was, is mij de dood geworden? Is het u wel eens zo benauwd?

Het is in heiligheid tot versiering. *De heiligheid is Uwen huize sierlijk, Heere, tot lange dagen.* Het is de sieraad van het genadeverbond en het volk krijgt sieraad voor as; vreugdeolie voor treurigheid. Die daar hangt heeft gezegd: *Het is volbracht.*

Die geworden dat ge er toe verwaardigd werd de Drieënige Verbonds-God te leren kennen? Elihu zegt: *is er een Uitlegger, één uit duizend. Ik heb verzoening gevonden.* Maar wat zegt hij dan? *Hij zal de mens zijn gerechtigheid wedergeven.*

Wij maken de weldaden niet van elkaar los, maar leren duidelijk onderscheid tussen vergeving der zonden en een recht ten eeuwigen leven.

Ook Hellenbroek maakt een duidelijk onderscheid en zegt: er zijn twee zaken die God Zijn volk in de rol der eeuwen leert, namelijk *een recht op het eeuwige leven en vergeving der zonden.* Dit hebben wij u mogen leren. Ik kan niet anders en wil niet anders.

Och, leerden wij in deze moeitevolle dagen Hem aannemen. Als we daaronder verloren gaan, o, dat zal wat uitmaken. O, dat verloren gaan om eigen schuld! God zegent Zijn waarheid tot eeuwige zaligheid van Zijn volk, op grond van die toerekenende gerechtigheid. Bidden wij van Hem of het God behagen moge Zijn Kerk in die gerechtigheid te verheffen.

Gemeente van Barneveld, waarom ben ik er nog? Enkel om Zijns verbondswil. Die gerechtigheid is de zaligheid.

Dus hebben wij geloofd en gepreikt te midden van de oordelen. Wat deed Noach? Hij was een prediker der gerechtigheid. Die gerechtigheid verhoogt.

Toen ik die zondag naar Goes ging en God mijn ogen opende, vroeg mijn moeder toen ik thuis kwam: *ga je sterven?* Maar ik antwoordde: "Neen moeder, ik ga niet sterven, want God heeft mijn ziel gered en mij uit de drek verhoogd en ik ben thuis gekomen in de liefde van dat lieve Wezen Gods."

Paulus zeide: ik gun u de zaligheid; deze banden uitgezonderd.

Zijn heiligheid hebben wij ontvangen en durven zeggen: Dat is lijdelijke volmaakte heiligmaking om niet.

Maar er is een dadelijke heiligmaking, opdat wij geen Antinomianen worden. *Niet dat ik volmaakt ben of het alreeds verkregen heb, maar ik jaag er naar, of ik het ook grijpen mocht, waartoe ik van Christus Jezus ook gegrepen ben.* Die volmaakte heiligmaking tegenover de dadelijke heiligmaking in de principale uitstorting van de liefde.

Daar hangt Christus tot heiligmaking. Want de Schrift zal het u zeggen. En wat zegt de Borg? Vader, daar hangt Hij. Dat is de Priester Die Zich offert aan Zijn Vader. Daar ziet ge Hem in de heiligmaking, om Hem die heiligt en voor hen die geheilgd worden.

Daar hangt Hij nu, die gezegende Heere Jezus.

Als de minste der heiligen op aarde, ben ik die vijfendertig jaar in Nederland en vijfentwintig jaar in Barneveld gedragen. Vele waren de tekortkomingen in de prediking, in de bediening van het Avondmaal; aan de huizen en op de begrafenis. Maar wij mochten wijzen op de gerechtigheid Gods. En al smaadden velen ons, en al kunnen zij de waarheid niet verdragen, dat ligt voor hun verantwoording. *Hulpe van God verkregen hebbende, sta ik tot op deze dag.*

En wat dan? Koning Uzzia stierf. En de priesters, wat hadden zij gedaan? Zij zagen dat hij het heilige aantastte, en spaarden hem niet. En hij stierf. En wat zegt Jesaja? Heilig, heilig, heilig is de Heere der heirscharen. Als ze het ambt van Christus aantasten, durf ik er mijzelf voor te geven. Er zijn zulke priesters die mogen getuigen: *Heilig die gezegende Heere Jezus.*

O raad der kerk, o gemeente, ge kent mijn tekort. Wat ben ik, in 't midden der oordelen! Het is volbracht zegt die dierbare Christus. Hij heeft volbracht voor de ganse kerk. Hij is de Zaligmaker die zondaren zalig maakt, jong en oud. Hij past Zijn gerechtigheid krachtig, onweerstandelijk toe. Hij, die heiligt en zij die geheilgd worden zijn uit één. Van wie moeten wij de zaligheid hebben? Van de verdiensten? Neen zeggen mijn catechisanten, van de Zaligmaker Zelf. Ik roem in Hem: Och, of wij het mochten bekennen.

Zo heb ik dan in koude en hitte, zomer en winter, tot heden toe met zwakke krachten en in dwaasheid die boodschap uitgedragen. Wij kennen ten dele en profeteren ten dele. Ik heb het van de Almachtige mogen leren kennen. Jaag de vrede na met allen en de heiligmaking, zonder welke niemand zalig wordt, of God zien zal.

Daar hangt Hij en heeft geroepen: "Het is volbracht".

Paulus zegt: Als wij alleen in dit leven op Christus waren hopende, wij waren de ongelukkigste van alle mensen. Wij weten, dat Paulus sprak van de hoop der heerlijkheid. Wat zegt de Apostel? Het betaamt God, om Wien en door Wien alle dingen zijn, dat vele kinderen zijn uitverkoren, die tot heerlijkheid zouden leiden tot de overste Leidsman.

Die lijdensweg, die kostelijke waarheid die in De Saambinder gestaan heeft; Ds. Kersten zal het nog wel weten; het is die wraakvorderende en wraakoefenende gerechtigheid. Die heerlijkheid hebben wij in het genadeleven mogen leren kennen. Wat zegt David? Gij hebt vreugde in mijn hart gegeven. Nademaal de eeuwige vreugde in mijn hart was, heb ik die zaligheid mogen verkondigen. Zalig zijn de doden die in de Heere sterven. Van nu aan.

Ik herinner mij dat God, toen ik zesentwintig jaar oud was, mijn ziel gered heeft. God weet het hoe het 's avonds tussen God en mijn ziel stond; toen kon ik niet eten, maar heb uitgeroepen: "Is dat nu de dood? Dood waar is uw prikkel?"

Volk, dan zou het kunnen! Waar ik gedurende drie uur geweest ben dat weet God. Ik heb Zijn heerlijkheid aanschouwd.

Maar wij hebben u gepredikt: er is geen vagevuur. Geen derde plekje. De Heere Jezus zegt: *Van nu aan.* Zo zeker als mijn Heere Jezus Christus Zijn ziel in de handen van Zijn Vader gaf, zo zeker zal mijn ziel met die van alle uitverkorenen geopenbaard worden van stonde aan. Als de dood komt, is het maar een overgang om in de zaligheid in te gaan. Dat hebben wij mogen prediken.

Maar wat zal het zijn, gemeente van Barneveld! Hij is voorgegaan en hing aan het

kruis. En nu zegt de Apostel: *Houdt in gedachtenis*. Hij is gestorven, maar leeft; mijn Borg leeft in de hemel. Paulus zegt in de Brief aan de Filippensen, *wat wij hier niet kunnen uitleven: dan zullen wij Zijn heerlijk lichaam gelijkvormig worden*. Wat zal dat uitmaken! Dat zal straks zijn, op grond van het volbrachte werk, zonder vlek of rimpel. *Gij Lam, hebt ons Gode gekocht met Uw bloed*. En allen zullen schitteren in Gods eeuwige glorie.

O, wat was ik een arme jongen in Zeeland. Mijn vader zei: "Heere, die kinderen hebben een arme vader, maar geen ongelukkige vader".

Ja ongelukkig was ik. Ik ellendig mens, wie zal mij verlossen uit het lichaam dezes doods? En nu zeggen: "Schoon ik arm ben en ellendig". In al ons ambtelijk werk hebben wij daarop gewezen: wee de goddeloze, het zal hem kwalijk gaan. Het zal wat zijn, jong en oud, om daaronder verloren te gaan! en te moeten sterven een geestelijke dood, een tijdelijke dood en een eeuwige dood. *Wij bidden u van Christus' wege, alsof God door ons bade, wij bidden u, laat u met God verzoenen*. En wat zal het uitmaken voor Gods arme volk om door genade zalig te worden en de heerlijkheid in te gaan.

Een enkel woord, en wij zullen eindigen.

Zo is dan de dag gekomen dat wij vijftientwintig jaar in uw midden waren. Ik zou zeggen, het is geen vermetelheid, noch hoogmoed.

Hier sta ik, met alle mensen, verdoemelijk voor God. Ik als mens en als de dwaaste van alle knechten. Ik zeide: Heere, wat moet ik er

62 vandaag van maken; en vannacht voor mijn kacheltje vroeg ik: Heere wilt Ge zo een veulen hebben? Want wat ben ik en wat is mijn huis. Heere, wees ons genadig in Christus. Mijn wederhelft van de Heere gekregen en kinderen, hier staat uw vader; wij hebben voor u gebeden. Och ouders, of ge u met uw kinderen aan God mocht opdragen.

Ouderlingen der gemeente, uit genade zijn er anderen gekomen in de plaats van hen die ons ontvielen. Voor de vader kwam de zoon. Ouderlingen, wat ben ik voor u geweest! En diakenen, en gemeente, en school, ik betuig u hartelijk dank; gedurende vijftientwintig jaar heeft het mij en mijn gezin aan niets ontbroken. Hartelijk dank naast de Heere.

Jong en oud, dank voor de weldaden aan een onwaardige dienaar bewezen. De Heere moge u genadig zijn.

Jongens, meisjes, vaders en moeders, de Almachtige moge Zijn gerechtigheid openbaren en de heilgeheimen verklaren. Want ik betuig voor God en de ganse wereld, het zal wat zijn als ge daaronder verloren gaat. Het zal Tyrus en Sidon verdraaglijker zijn in de dag des oordeels dan ulieden. Wij hebben God op 't hoogst misdaan, en zijn van 't heilspoor afgegaan. Och, of God Zich verheerlijke en Zijn vrees legge op jong en oud.

Gemeente, kerk en school, God vergeve mijn dwaasheid. Met moedwil heb ik het niet gedaan. Zegene de Heere deze predicaat.

Broeders uit de verschillende gewesten en de leraren, Ds. Kersten en Ds. Lamain, God zij u genadig met vrouw en kinderen.

Geliefde broeders die naar het ambt staan, de Heere zegene ook u. Hij heilige deze woorden tot verheerlijking van Zijn doorluchte Naam. God mocht nog mensen bekeren. God beware en versterke u, heildorstende zielen, om Zijns Zelfs wil, Amen.

Ds. Fraanje werd nog toegesproken door ouderling J. Middendorp, Ds. G.H. Kersten en Ds. W.C. Lamain.

10. De kroon op het werk, in de luister van Gods soevereine genade

Herdenkingspredicatie op 20 oktober 1948

Mijn medereizigers naar die grote en alles beslissende eeuwigheid.

Wij zouden vandaag bij de aanvang en bij de voortgang de woorden van de psalmist wel tot de onze willen maken: "Heilig zijn, o God, Uw wegen".

Het is zeventig jaar geleden, dat ik geboren werd als mens; en veertig jaar, dat ik voor het eerst de bazuin mocht blazen van het Evangelie Gods.

En ten derde is het dertig jaar geleden, de zesde oktober, dat wij binnen Barneveld kwamen en ons met een predicatie aan de gemeente mochten verbinden.

Ik zou zeggen, zonder mijzelf te bedoelen of zoeken te behagen. Dan nog, *hulpe van God verkregen hebbende, sta ik hier nog tot op deze dag.*

En als wij dan iets zouden zeggen over die wonderen, dan zou ik willen zeggen: Een wonderbaarlijk God te geloven, te kennen, toe te stemmen en te vertrouwen, en nooit te begrijpen en nooit uit te wonderen.

Een wonderbaarlijk God in Zijn Wezen. Niet lichamelijk, maar geestelijk. "Raad en Wezen zijn Mijne, Ik ben het verstand, Mijne is de sterkte". O, God in God door God in Zijn wezen te bewonderen door het geloof in hoop en liefde!

Dat is wat. Dat is alles. Jakob kon zeggen: "Ik heb alles". *Welzalig hij, die in dit leven, Jakobs God ter hulpe heeft.* Dat is wat, maar die God van die hulpe is alles. God te bewonderen in Zijn Wezen, dat is de oorsprong van de zaligheid. En de oorsprong is groter dan de zaak.

Die God is onze zaligheid;

Wie zou die hoogste Majesteit

Dan niet met eerbied prijzen?

Mist u die God, dan mist u alles al hebt u veel. En bezit u Hem op rechtsgronden, dan hebt u alles, al hebt u weinig.

God te bewonderen in Zijn Wezen, maar ten tweede in Zijn Namen. Er is er geen één te veel, maar ook niet één te weinig. Zij hebben alle betekenis. "De Naam des Heeren is een sterke toren, de rechtvaardige zal daar heenlopen en in een hoog vertrek gesteld worden".

O, die Naam zo groot, zo heilig te achten! O, die doorluchtige Namen van de Goddelijke Personen! Gelijk Zijn Naam, also is Zijn roem. En zij, die dien Naam mogen kennen, zoals Hij zaligmakend gekend moet worden, zullen op Hem vertrouwen. "Op U verlaat zich de arme". O, die vrije gunst!

Ten derde, God te bewonderen in Zijn eigenschappen, onmededeelbaar, doorluchtig en soeverein, eenvoudig, eeuwig, onveranderlijk, onafhankelijk, overalomtegenwoordig. Deze eigenschappen zijn alleen in God, daar hebben wij niets van. O, het is een bewonderenswaardig God.

En ten andere, Zijn mededeelbare eigenschappen, Zijn heiligheid, Zijn wil en macht en andere deugden, die in God volmaakt zijn, maar die Hij ook mededeelt aan Zijn schepsel in de wedergeboorte. De mens bezat alle deze eigenschappen in de staat der rechtheid, maar heeft ze verloren door de zonde. Doch ook na de val, als de mens herschapen wordt in Christus Jezus, wordt hij herschapen naar het Beeld Gods. En

nooit zal hij het meer kunnen verliezen. Niet om er op te zondigen, maar tot troost van Gods Kerk. En eenmaal, in de hemel, zal hij verzadigd worden met dat Goddelijk Beeld. O, de verzadiging van dat Beeld Gods! Dan komt er nooit meer iets bij, maar dan gaat er ook nooit meer iets af. Dan is er geen dood en dan is er geen graf.

God te bewonderen is nooit uit te wonderen. God in de Persoon des Vaders zelfstandig van Zichzelf, God de Zoon, zelfstandig van de Vader gegenereerd en de Geest gaat uit van de Vader en de Zoon. Deze Drie zijn één.

O Vader, Woord en Geest, mag ik nu kennen in orde, gunst, kracht en gemeenschap. God in God te bewonderen! O, met een Drieëinig God verzoend te zijn, opgelost in gunst en gemeenschap. O, dat zal wat zijn eens eeuwig te zijn bij Vader, Zoon en Heilige Geest in gunst en gemeenschap.

O, genade vernedert, gerechtigheid verhoogt, heiligheid versiert, en heerlijkheid verzadigt.

Jong en oud, in welke betrekking staat U nu tot die God? Zijt gij Zijn beeld kwijt zonder spijt? Zijt gij rijk en verrijkt? Hebt gij een weg, die in uw ogen recht is? Weet, dat het einde van die de dood zal zijn.

Nu kom ik tot mijn tweede puntje, God te bewonderen in Zijn predestinatie.

In Zijn besluitend vermogen generaal en in de verbondsorte vrij.

O, God te bewonderen in Zijn gedachten. De uitverkiezing is een daad van Zijn wil, niet van Zijn oordeel, want er was niets te oordelen. Het is Zijn uiterst vrije wilsbeschikking. Daarin verkoos Hij Christus, engelen, mensen, ambten en uitvoeringen met de gaven.

God te bewonderen in Zijn gedachten, daarvan zal ik trachten iets te zeggen.

Al zit ik in Babel, al woon ik in een wereld, die in nood is, al woon ik in Europa waar alles kraakt, al woon ik in Nederland waar de pot staat te koken, Gods gedachten over mij zullen bevestigd worden. Heeft Hij over ons gedachten des vredes en niet des kwaads, dan zal Zijn genade aan ons verheerlijkt worden, waar wij ons ook bevinden.

Gods gedachten zijn wonderlijk en wonderbaarlijk, daarom zegt David: "Hoe kostelijk zijn mij, o God, Uwe gedachten".

Wij zijn van onszelf niet bekwaam iets goeds te denken, maar het is onze bede:

*Al wat ik spreken zal,
En mijn gedachten al,
Laat U, Heer', welbehagen!
Ja, U, die mijn troost zijt,
Die mij verlost altijd
Uit al mijn kwade dagen.*

Hoort U wel, de oude dichter is ook nog niet dood.

Ik ben thans zeventig jaar, veertig jaar gepreikt en dertig jaar hier het woord mogen uitdragen en als de Heere nu op mijn vraag: "Heere, wat denkt U van mij" eens onverwachts antwoordde: "Gedachten des vredes en niet des kwaads", dat zou de beste felicitatie van allemaal wezen. Dan begeer ik er niet één meer.

O, verkoren eer ik was geboren en de verbondsweldaden ontvangen door het kanaal Jezus Christus.

Nu ten derde, God te bewonderen in zijn Woord:

Zijn besloten Woord, Zijn onbeschreven Woord, Zijn beschreven Woord, en Het vleesgeworden Woord.

Wat een bewonderenswaardig Woord! Was Uw Woord er niet geweest, ik waar onder

de last des druks vergaan.

O, gemeente van Barneveld, het is ook een eeuwig blijvend Woord.

O, dat kostelijke Woord, dat God verheerlijkende Woord, dat hart ontdekkende en ziel vertroostende Woord.

Uw Woord is mij een lamp voor mijnen voet,

Mijn pad ten licht om 't donker op te klaren,

Het zijn geen kunstig verdichte fabelen, maar dat Woord is klaar en duidelijk.

Zien wij nu, God te bewonderen in Zijn werken. "De werken des Heeren zijn groot, ze worden gezocht van allen, die er lust in hebben". "Ik zal werken, wie zal het keren?"

De werken in de natuur hebben een scheppend karakter en voorzieningsvermogen, maar het werk der genade is de verkiezing uit vrije genade, verheerlijkt in eeuwige genade. O, die daden Gods!

Ik ben nu zelf een oude man van zeventig jaar, werd geboren in de wereld, in Nederland, in Zeeland, Zuid-Beveland, in het dorpje Biezelinge.

Mijn vader en moeder waren eenvoudige, arme mensen. Op een zondag zei de dokter tot mijn vader: Man, dat worden twee doden, moeder en kind. Toen brak mijn vader voor het eerst uit in openbaar gebed, waarna de dokter zei: "Fraanje, nu leven ze allebei".

Ik moest geboren worden om mens te zijn, wedergeboren worden om kind en knecht te zijn. Ik werd geboren onder de oordelen en nu sta ik nog onder de oordelen, maar ik mag er boven kijken. Daar Boven leeft mijn Koning, Jezus Christus, de eeuwige en enige Koning van Zijn Kerk.

Paulus, die grote kruisprediker blaast de bazuin en wijst de gemeente van Korinthe op de gemeenschap der heiligen, opdat zij elkanders lasten zouden dragen. De bekeerde Joden in Jeruzalem waren rijk in genade en gaven, maar de gelovig geworden heidenen hadden slechts een beginseltje der genade en waren arm in de natuur. Hij wijst hen echter ook op hun enig Hoofd. Zij hebben geen twee hoofden Jezus Christus en de Paus. Dat deugt niet, evenmin als een kind met twee hoofden. De Kerk kan geen twee hoofden hebben. Ik spreek mijn karakter volgens de Schrift uit.

De mensen uit Judea waren verblijd met de bekering van de heidenen en zij brachten gaven bijeen, opdat hunne noden vervuld mochten worden.

Maar, mensen in Barneveld, voor honderd procent zijt gij dertig jaar het middel in Gods hand geweest om mij te verzorgen. Gij zijt beter voor mij geweest, dan ik voor u. Ik erken al de weldaden, die u mij gaf, maar dan krijg ik met Paulus God te bewonderen. Waarom? *Doch Gode zij dank voor Zijn onuitsprekelijke gave.*

Van wie heb ik alles gekregen? Van God, de beste Gever. Hij gaf Zijn Zoon, Welke voor mij kroon en troon verliet en gaf mij de Heilige Geest. En dan zeggen wij met erkenning: Wij zijn wat we zijn bij de gratie Gods. Gij Barneveld, zijt naast God, dat lieve Wezen, die eeuwige Vader, hartelijk dank. Wij mochten samen Gode de ere geven.

Ik ben van nature maar een voorwerp geweest voor de hel, maar God heeft mij bij de aanvang en in beginsel tot een meubelstukje voor de hemel gemaakt.

Ik ben wel blij, dat ik vandaag zeventig jaar mag worden, maar toch is het niet mijn blijdsdag. Mijn stervensdag zal mijn blijdsdag zijn en de jongste dag is mijn bruiloftsdag. *Kom, Heere Jezus, kom!* O, zoete bewondering en verwachting.

Gemeente van Barneveld, ik zeg u bij deze openlijk dank voor al hetgeen u mij bewezen hebt. Dertig jaar hebben wij samen lief en leed gedragen. In oorlog, druk en bekommering hebben wij dat wel het meest mogen ondervinden.

Geachte Burgemeester, u hebt ook een plaats in de wereld. Ik wilde wel, dat u was als ik, uitgenomen de banden. Dat was ook de wens van Paulus ten aanzien van zijn onbekeerde medereizigers naar de eeuwigheid.

O, over eigen banden niet te klagen en een ander de banden niet te gunnen, maar wel de genade.

Geachte Kerkenraad, broeders, studenten, meesters en kinderen en vele andere belangstellende vrienden, wij hadden gedacht u in deze ure te bepalen bij: *De kroon op het werk*, in het opschrift van de brief aan Titus beluisterd, verklaard, beloofd en vervuld. Het staat ons beschreven in Titus 1 : 2:

In de hoop des eeuwigen levens, welke God, Die niet liegen kan, beloofd heeft, voor de tijden der eeuwen, maar geopenbaard heeft te Zijner tijd.

Bij deze gelegenheid noem ik mijn tekst: "De kroon op het werk, in het opschrift van de brief aan Titus".

1. Beluisterd in de hoop der eeuwige heerlijkheid.
2. Verklaard, zij is vast en vol troost: "Welke God, Die niet liegen kan". Dat is Zijn eer en mijn troost.
3. Hij gaat het bewijzen: De God, die niet liegen kan heeft het voor de tijden der eeuwen beloofd. Het is gegrond en beloofd.
4. Beloofd, om eeuwig te vervullen.

Paulus een mens redelijk, een kind van God begenadigd, een apostel als een Vader, in Christus Jezus. Hij noemt zich in de brief aan Filémon een oude man, een gevangen man voor de liefde tot God en Zijn Kerk.

In zijn brief aan Titus schrijft hij kortelijk over de ambten. Titus moest ouderlingen aanstellen tot dienst van de Kerk op het eiland Kreta. Er zijn planters en natmakers, maar welgelukzalig, die aan alle wateren zaait. Paulus ging bij wijze van spreken met ossekrachten door de heidenwereld en Titus volgde hem als een ezeltje om nat te maken, doch het is God, Die de wasdom geeft.

Paulus is de Hebreeuwse naam van de apostel, want als ik zou zeggen het is zijn moedernaam, dan zouden de kinderen op de catechisatie zeggen: Dominee, u bent een beetje verkeerd, dat is omdat u oud wordt, want dat jongetje heette Saulus.

Maar nu zegt hij in het vers, dat aan onze tekst voorafgaat: "Paulus, een dienstknecht ... " Van de duivel? Welnee, dat was hij geweest. Van de wereld? Ook niet meer. Wat is er gebeurd? Hij is der wereld gekruisigd en de wereld hem.

Hij zegt: "Paulus, een dienstknecht Gods". Denk daar eens over na. Schepsel van God, kind van God en knecht van God. Paulus, een apostel, een leraar, een ambassadeur, een gezant van die grote Gezant Jezus Christus in de bediening des Woords.

Wat zegt hij verder? "En een apostel van Jezus Christus, naar het geloof der uitverkorenen Gods".

Zalig, niet om het geloof en ook niet direct op het geloof, maar uit of door het geloof. Niet naar het historisch geloof, niet naar het tijdgeloof, niet naar het geloof der wonderen, maar naar het geloof der uitverkorenen.

Het is dat geloof, Titus, waardoor Abraham zowel als Rachab zalig zijn geworden.

Het geloof is een gave Gods en een daad der ziel.

Paulus, een dienstknecht Gods, en een apostel van Jezus Christus, naar het geloof der uitverkorenen Gods, en de kennis der waarheid, die naar de godzaligheid is.

Zo was en is ook onze prediking. Als de minste der heiligen en de dwaaste van alle mensen, hebben wij veertig jaar als een dwaze man in ons geliefde Nederland de bazuin mogen blazen naar het geloof der uitverkorenen, en naar die oude beproefde waarheid. Naar of door dat geloof zijn Abraham en Abel zalig geworden en zo zullen alle Gods kinderen zalig worden.

In dat geloof is kennen, toestemmen en vertrouwen, maar ook kennis van de zaken.

De natuurlijke Godskennis, zegt Hellenbroek is ongenoegzaam tot zaligheid. Ook is de uitwendige roeping niet genoeg. Een krachtdadige inwendige roeping is noodzakelijk. Wij moeten van dood levend gemaakt worden. Dat levende geloof hebben wij of wij hebben het niet.

Paulus zegt in het tweede vers: "In de hoop des eeuwigen levens".

De kanttekenaars leggen het uit: "In de hoop of tot de hoop".

De zuivere kern van de hoop des eeuwigen levens wordt ons beschreven in Kol. 1 : 27 "Aan wie God heeft willen bekend maken, welke zij de rijkdom der heerlijkheid dezer verborgenheid onder de heidenen, welke is Christus onder U, de Hoop der heerlijkheid".

Maar Paulus, hoe ben je nu aan die hoop gekomen? Wel, God heeft het beloofd. God, Die niet liegen kan.

God heeft die hoop gewerkt en Hij bewaart en versterkt haar. De Heere liegt nooit. "Ik heb gezworen bij Mijn heiligheid". "Troost, troost mijn volk, zal ulieder God zeggen".

"Welke God, Die niet liegen kan, beloofd heeft, voor de tijden der eeuwen". Sommigen zeggen: Van eeuwigheid gegrond en beklonken. Anderen: Van het begin der tijden toen wij nog niet tellen konden.

Zien wij nu ten derde een besluitend of belovend God: "Zou ik het zeggen en niet doen, of spreken en niet bestendig maken?"

De belofte gaat niet verder dan beloven en de wet niet verder dan eisen en vloeken, maar God heeft Zijn Zoon, in Wien toch het eeuwige leven bestaat, gezonden. "Maar als de volheid des tijds gekomen is, heeft God Zijn Zoon uitgezonden; geworden uit een vrouw, geworden onder de wet, opdat Hij degenen, die onder de wet waren, verlossen zou". En door Hem heeft Gods volk de aanneming tot kinderen, door Zijn Geest roepen zij: "Abba, Vader".

Hier heb ik U nu een klein schetsje van de waarheid gegeven, waarop Paulus Titus wijst.

Nu moeten wij eens eventjes doordenken. Wat zijn nu de drie kenmerken van de verkiezing? Sommigen zeggen: Doop, belijdenis en avondmaal.

De Bijbel zegt: *Geloof, hoop en liefde*. Zie het aan de Thessalonicensen verklaard. Dat zijn de kenmerken der eeuwige verkiezende liefde Gods. "En die Hij tevoren gekend heeft, deze heeft Hij ook geroepen; en die Hij geroepen heeft, deze heeft Hij ook gerechtvaardigd; en die Hij gerechtvaardigd heeft, deze heeft Hij ook verheerlijkt".

Nu ga ik eens eventjes mijn tekst bekijken. Wat zet ik er boven?

Het kroontje op het werk in het opschrift van de brief van Paulus aan Titus.

Ik vroeg eens aan iemand: Wat is dat kroontje op het werk der eeuwige verkiezing?

Beschrijf dat eens. Maar die persoon wist het niet. Ik zeg: Dat is omdat u God niet kent en Hem niet bezit. O, dan ziet u de vijandschap losbreken.

Het kroontje is: "Gelijk Hij ons uitverkoren heeft in Hem, voor de grondlegging der wereld, opdat wij zouden heilig en onberispelijk zijn voor Hem in de liefde" (Eféze 1 : 4). En zullen wij dan dertig jaar, korter of langer de kroon der remonstranten uitdragen? Neen, o neen.

*Weg wereld, weg schatten,
Gij kunt niet bevatten
Hoe rijk dat ik ben.
'k Heb alles verloren
En Jezus verkoren
Wiens eigen ik ben.*

O, die kroon op het werk des Vaders! Hij verkoor Zijn Zoon, de engelen en Zijn volk. Er is ruimte voor mij. Dertig jaren is maar een zucht. Veel hebben wij van de Heere mogen ontvangen. Och werd ik derwaarts weer geleid. In God is ruimte, tenminste als wij God, God kunnen laten. Dan hoeft er niets af en niets bij. Er is geen geestelijk leven in de natuur. *Wij zijn Zijn maaksel, geschapen in Christus Jezus tot goede werken.* Niet om de werken, maar tot de werken. Onze leer staat de goede werken voor. O, dat kroontje op het werk der verkiezing. Het is geen auto en geen fiets.

De verkiezing is de soevereiniteit Gods. En die zegt, dat er geen verkiezing is, die loochent God. Hij is vrij. Het kroontje op het werk der verkiezing is de Heere Jezus Christus. Hij is de kroon van het werk der verlossing.

De verkiezing is onderworpen aan God, want God verkiest. En het verbond der verlossing is onderworpen aan de verkiezing, want zover de verkiezing strekt, strekt ook de dadelijke verlossing.

Wij bouwen niet over het fundament, dat is lapwerk. Het zijn verleiders van uw zielen, die zulks doen. Als er geen verkiezing is, is er ook geen verwerping. Maar zo is het niet, want de Heere openbaart het in Zijn Woord anders. Doch, die Hij verkoren heeft worden in de kracht Gods bewaard tot de zaligheid. Zie het bij Elia, bij David.

Als David ten strijde trekt tegen de Amalekieten, zijn er, die op de gereedschappen moeten passen. Daar zorgt God voor, dat die er zijn.

Spreeken wij van de uitverkiezing, van de soevereiniteit Gods, dan barst pure vijandschap naar buiten, maar Ledeboer zegt:

Wij strijden voor de Dordtse leer Omdat zij is van God de Heer'.

Vandaag word ik zeventig jaar. Mijn grootvaders familie is afkomstig uit Frankrijk. Hij had een gezin van achttien kinderen. God greep hem in zijn harte. Op zevenenveertigjarige leeftijd is hij juichende heengegaan. Maar vooraf zei hij tegen zijn vrouw en zijn oudste zoon Jan: Driemaal heb ik in 't verborgen iets van God geleerd: "Ik ga sterven, ik ga erven en één uit mijn kinderen zal leraar worden". En het is gebeurd hoor. Hier staat die jongen. O ziet die vrije gunst. Verlossing en bewondering.

Maar het kroontje komt nog verder. Paulus schrijft aan de Hebreeën: "Want het betaamde Hem, om welke alle dingen zijn, dat Hij, vele kinderen tot de heerlijkheid leidende, de overste Leidsman hunner zaligheid door lijden zou heiligen".

Burgemeester, wij kennen elkaar nog niet goed, maar weet, dat vorsten en overheden eenmaal zullen staan voor de rechterstoel van God. Arme wereld, die eeuwig ondergaan zal, maar dan zal de kroon gezet worden op het werk der verkiezing. Dan zal Titus niet meer op Kreta zijn, maar hij zal eeuwig in de gewesten der heerlijkheid zijn.

Catechisanten, doopleden, kerkenraad, vrienden en bekenden, jong en oud, ik dank u voor al de weldaden, die gij altijd aan een dwaze dominee hebt willen bewijzen, ik stel er prijs op, maar Gode zij dank voor Zijn onuitsprekelijke gave. God gaf Zijn Zoon tot wijsheid, rechtvaardigmaking, heiligmaking en verlossing.

O, mijn lieve Borg is als een bundeltje mirre tussen mijn borsten. Ik mag nog wel eens een keertje op de mirreberg en wierookheuvel verkeren.

Adam was representerend hoofd van alle mensen en had het leven in het verbond der werken: "Doe dat en gij zult leven". Maar: "Ten dage als gij daarvan eet, zult gij de dood sterven". Adam had het kapitaal niet in de hoop, doch door moed- en vrijwillige zonde heeft hij alles verzondigd.

Paulus zegt: "Ik ben in hoop zalig". In het genadeverbond na de val, worden Gods kinderen wedergeboren tot een levende hoop in de opstanding van Jezus Christus uit de doden.

Het geloof heeft hij in vers één beschreven. Maar nu zegt hij: "Tot de hoop des eeuwigen levens".

Er is drieërlei dood: Een geestelijke, een tijdelijke en een eeuwige dood.

Wie is daarvan de oorzaak? God niet. Wie dan? Ik, door mijn zonde, want de zonde baart de dood. Ik ben de oorzaak van de zonde en de zonde is de oorzaak van de dood.

Het is geen wonder dat de mens dood is, dat is verdiend, maar het is een wonder, dat u en ik nog leven.

Er is drieërlei leven: Een tijdelijk en natuurlijk leven, dat God in de cirkel van Zijn majesteit bij de geboorte geeft. Dat is een daad van de algemene genade. In Hem leven wij, bewegen wij en zijn wij, maar dat is tijdelijk, doch er is ook een geestelijk leven. Efése 2 : 1: "En u heeft Hij mede levend gemaakt, daar gij dood waart door de zonden en misdaden". "Uit genade zijt gij zalig geworden door het geloof; en dat niet uit u, het is Gods gave" (vers 8). God is de Maker en wij zijn Zijn maaksel. Hij verloor Zijn volk in Christus tot het leven. Niet om de werken, maar tot de werken.

Van dat geestelijk leven is in de eerste plaats God de Vader de bewegende oorzaak, God de Zoon de verdienende oorzaak en de Heilige Geest maakt er plaats voor.

De Heilige Geest verheerlijkt de Vader, de Zoon en Zichzelf. Hij neemt het uit de verdienste van Christus. Dat is andere taal dan Horebs donder. Wat zegt de psalmist?

"En nu, wat verwacht ik, o Heere, mijne hoop is op U". Hij was wedergeboren tot een levende hoop. De hoop van de huichelaar is als een hoop der spinnenkoppen. Een spin gaat naar boven en naar beneden aan zijn eigen gesponnen draadjes. Zit er een vuiltje in zijn web, dan gooit hij het er zelf uit en komt er een vliegje in, dan zuigt hij het bloed er uit. Maar wedergeboren te zijn tot een levende hoop buiten uzelf is het geestelijke leven, is het beginsel van het eeuwige leven. "Alzo lief heeft God de wereld gehad, dat Hij Zijnen eniggeboren Zoon gegeven heeft, opdat een iegelijk, die in Hem gelooft, niet verderve, maar het eeuwige leven hebbe". "Hij is de Waarachtige en wij zijn in de Waarachtige".

Jezus Christus is de hoop der heerlijkheid. Alzo is Hij mij geopenbaard in de rechtvaardigmaking, in de heiligmaking en in de heerlijkmaking.

Broeders, studenten, kerkenraad, jong en oud, o volk, zeventig jaar heb ik mogen leven, dertig jaar hier mogen verkeren, veertig jaar de bazuin mogen blazen, ik sta hier in de hoop des eeuwigen levens. Ik verlang er sterk naar, hoewel ik dan zal moeten scheiden van mijn lieve vrouw, die ik van God gekregen heb, maar de scheiding zal niet eeuwig wezen.

Arme kinderen! Opoe is gestorven en Joost is naar Canada, maar hem verwachten wij weer terug.

Zal ik hier straks sterven en begraven worden, het graf is geheiligd in de hoop des eeuwigen levens, om straks eeuwig te leven en te loven.

O kinderen, heden, terwijl gij Zijn stem hoort, verhardt u niet, maar laat u leiden. Waarop zult gij hopen buiten Christus? O land! land! land! hoort des Heeren woord.

Wie zal uitdrukken wat het inhoudt: Jakob verkoren en wedergeboren; weldadigheid en trouw in zijn leven ontvangen en op zijn sterfbed: "Op Uw zaligheid wacht ik, o Heere".

Hier staat uw sterke of zwakke, oude of jonge dominee God te erkennen: *Doch Gode zij dank voor Zijn onuitsprekelijke gave.* Hij gaf ons Zijn Zoon, Hij gaf ons het eeuwige leven in beginsel. Ik moet eindigen, maar straks zullen wij ervan zingen. Vrije genade wordt verheerlijkt. De uitgestelde hoop krenkt het hart, maar de begeerte, die komt, is als een boom des levens. *Duizend zorgen, duizend doden kwellen mijn angstvallig hart.* Maar o die vrije gunst. Ik kan er maar een beetje van zeggen. En als ik er maar een beetje van zeggen kan, dan word ik klein en God wordt groot.

"Saul, Saul, wat vervolgt gij Mij?" Daar ligt de zondaar.

O, die hoop des eeuwigen levens, dat doet mij dankdag houden vandaag.

Hoe ben ik aan die hoop gekomen? Paulus zegt: "Welke God, Die niet liegen kan, beloofd heeft, voor de tijden der eeuwen, maar geopenbaard heeft te Zijner tijd".

Hij werkt de hoop, Hij openbaart de hoop, Hij versterkt de hoop. Paulus zegt het tot eer van God. Hij is niet remonstrants of Pelagiaans.

Op die God, die niet liegen kan, hoop ik.

"Is Israël in nood,

Er zal verlossing komen;

Zijn goedheid is zeer groot".

Al gaat die hoop ook door de zee en de stormen.

Toen de Heere mijn ziel redde kwam er in mijn hart: "God, Die niet liegen kan". Ik kon niet lezen, want daar mijn ouders tegen de vaccinatie waren heb ik nooit school gehad. Daarom zei ik tegen mijn moeder van wie ik ontzettend veel hield en zij van mij: "Moeder, staat dat nu letterlijk zo in de bijbel?"

En ja, het was zo. Daar ligt nu de sterkte van de Kerk. Zij hopen op God uit en door Jezus Christus. Hij is het beloofde Goed, Hij kwam op de beloofde tijd en Hij bracht de beloofde verlossing. O die uitgestrekte hoop!

Zie volk, hier sta ik nu veertig jaar als de minste der knechten van Nederland. Nochtans: "Hoewel mijn huis alzo niet is bij God, nochtans heeft Hij mij een eeuwig verbond gesteld, dat in alles wel geordineerd en bewaard is; voorzeker is daarin al mijn heil".

Mijn licht, mijn levenskracht is God, die God, Die niet liegen kan. Die beloofd heeft: "Ga dan henen in deze Uw kracht". Hoe lang zal Hij nog vertoeven? O, als die God straks komt: *Dood, waar is uw prikkel?* Gode zij dank, het vergif is er uit genomen.

Tweemaal in mijn leven mocht ik het onvoorwaardelijk met God eens worden. Wanneer ik zou sterven, waar ik zou sterven, licht of donker, pijn of geen pijn, ik was het met God eens. Waar ik zou sterven, hoe en wanneer, het was mij alles goed. Dan zakken wij weg in dat majestueuze Gods: "Ik de Heere worde niet veranderd, daarom zijt gij, o kinderen Jakobs, niet verteed".

Maar denk er om, God is ook onveranderlijk in Zijn rechtvaardigheid. God liegt ook

niet in Zijn toorn. Overheden en onderdanen, dat zal wat zijn. *Heden, zo gij Zijn stem hoort, verhardt u niet, maar laat u leiden.* Het zal den lande Tyrus en Sidon verdraaglijker zijn, dan ulieden indien gij op zulk een zaligheid geen acht geeft.

O land, God, Die niet liegen kan, heeft geen lust in Uw dood. Oud en jong, kinderen, hoort heden het woord van een oude man, het leven is in Christus en de dood in Adam. Over die tekst heb ik vannacht liggen preken. Het zal wat zijn, als straks de deur voor u gesloten is. Het volle Evangelie wordt u nog verkondigd.

Arm volk, bekommerde en verlegen zielen, ik vroeg laatst aan Mevrouw Visser: Hoe gaat het? Ze zegt: Dominee, ik heb een klein hoopje, ik heb mijn man zo zien tobben en ik heb hem zo makkelijk naar de hemel zien gaan, ik wens hem niet terug.

O, die hoop beschaamt niet. De oude vader van Ds. Van den Berg zei eens tegen mij: "Dominee, daar ligt het nu, als Christus sterft gaan wij leven en als Christus leeft gaan wij sterven".

Daar ligt nu de troost van Gods arme volk. De Heere is getrouw, Hij redt mij keer op keer.

Studenten, zuigt maar veel aan de borsten van Jezus Christus, ze zijn nog niet opgedroogd.

Burgemeester en u, die hem bijstaat in het burgerlijke werk, moge de godzaligheid ook uw deel zijn.

Wij dragen Koningin Juliana met land en volk op in de verzuchtingen en gebeden aan die God, Die niet liegen kan. O, in God is ruimte, Gods kinderen weten wat zij aan God hebben.

"Hoe meer zij werden bezwaard, Hoe meer God hielp vermaard".

Daar ligt mijn dankrede nu voor de troon van God. Wat God beloofd heeft zal Hij vervullen.

De Vader in de volste zin, kwam in de stilte der eeuwigheid in de Raad des vredes te zeggen wie er zalig zouden worden, hoe zij zalig zouden worden en beloofde Zijn Geest aan de Kerk.

O, een besluitend God. Het was een heilige worsteling, een onzondige bekommering in God toen Hij zeide: "Hoe zal Ik u onder de kinderen zetten".

Ten andere sprak God: "Wie zal er met zijn hart Borg worden". Maar dan staat er in Psalm veertig: "Toen zeide Ik: Zie, Ik kom; in de rol des Boeks is van Mij geschreven. Ik heb lust, o mijn God, om Uwe wil te doen; en Uwe wet is in het midden Mijns ingewands".

O, wie preekt er zijn eigen gerechtigheid? Christus, door Zijn knechten. De grondslagen zijn onveranderlijk en onafhankelijk, de beloften zijn gegrond en geopenbaard. Terstond na de val plantte God de standaard van het Evangelie. Vierduizend jaren hebben de vaders gereisd op die verbondsbeloften, van verre gezien, geloofd en omhelsd. Als Gods volk dat leert kennen vallen zij zelf weg.

De wet eist en vloekt, maar als de volheid des tijds gekomen is, heeft God Zijn Zoon uitgezonden, geworden uit een vrouw, geworden onder de wet, opdat Hij degenen, die onder de wet waren, verlossen zou.

Jongens, (tot de studenten) hebt U ook onder de wet gezeten lang of kort? Christus verlost waar de wet eist en vloekt.

O God, mijn God en Vader, en ik Zijn kind in Christus uit genade. En overmits zij kinderen zijn, mogen zij roepen: *Abba, Vader.*

O, de schuld verzoend, de straf weggenomen en een recht op het eeuwige leven gekregen; toen dat gebeurde zei ik: "Moeder waar staat dat?"

Het stond in Job: "Hij zal de mens zijn gerechtigheid wedergeven".

O, een thuiskomen in het hart van mijn lieve Vader. Wat een zaligheid! *Doch Gode zij dank voor Zijn onuitsprekelijke gave.*

God moge om Christus' wil het gesprokene zegenen en heiligen tot verheerlijking van Zijn Naam, Amen.

Nu nog een enkel woord en wij zullen eindigen.

Geachte Burgemeester met secretaris, het was ons aangenaam, dat u ons gisteren een ogenblik wilde bezoeken om ons persoonlijk te feliciteren, maar ook dat u deze middag binnen deze wanden naar de prediking van een arme knecht des Heeren wilde luisteren. Ik wens u een Borg voor uw ziel, een Bijbel in uw hart, een Bijbel in uw huis en een Bijbel in uw hand, opdat gij moogt regeren naar den Woorde Gods en in de vrede Gods, want gij krijgt eenmaal met God te doen. Dat is mijn hartewens en bede.

Geliefde ambtsbroeders met de studenten en allen, die hier tegenwoordig zijt, u hebt een klein schetsje gehoord: "Doch Gode zij dank voor Zijn onuitsprekelijke gave". Wat God gaf is niet op te maken, maar daar kunnen wij niet mee gaan zondigen. Christus is ons gegeven tot wijsheid, gerechtigheid en heiligheid.

Studenten, God zij U genadig.

Predikers en hulppredikers, God geve, dat U veel aan de borsten der vertroostingen moogt zuigen.

Kerkenraad, wij hebben dertig jaar in liefde en vrede samen mogen leven. God zij u en mij genadig.

Gemeente, jong en oud, groot en klein, catechisanten, onderwijzend personeel, God verheerlijke de arbeid Zijner liefde, opdat gij eenmaal met Paulus mocht getuigen *in de hoop des eeuwigen levens.*

Dat de gemeenschap der heiligen en de broederlijke liefde blijve.

Ik betuig nogmaals voor God en de ganse gemeente mijn hartelijke dank voor al uw trouw en zorg, die gij mij nevens God bewezen hebt. Dat u mij hebt kunnen verdragen is voor mij een wonder. God breide over u Zijn zegen uit en stelle u tot een lof op aarde.

Lieve vrouw, God zegene en sterke u, ook in de banden over onze zoon in Canada. God brenge hem terug.

God zegene en heilige Zijn Woord om Christus' wille, Amen.

*Gij hebt mij van mijn kindse dagen
Geleid en onderricht;
Nog blijf ik naar mijn plicht
Van Uwe wond'ren blij gewagen;
O God, wil mij bewaren
Bij 't klimmen mijner jaren.*

*Blijf mij in mijne grijsheid sterken;
Verkwik mijn ouderdom;
Bewaak mij van rondom
Zo meld ik dit geslacht Uw werken;
Zo zal 'k Uw grootheid zingen
Voor hun nakomelingen.*

Psalm 71 : 12, 13.

Ds. Fraanje werd nog toegesproken door ouderling H. Goor, burgemeester Kuntze, Ds. A. de Blois, Dr. C. Steenblok, Ds. A. van Stuyvenberg, Ds. J. van den Berg en Ds. A. Verhagen.

Deze herdenkingspredicatie met toespraken, uitgesproken ter gelegenheid van zijn 40-jarig ambtsjubileum, 30-jarig verblijf te Barneveld en zijn 70e verjaardag op 20 oktober 1948, werd uitgegeven met als titel: De kroon op het werk, in de luister van Gods soevereine genade, Utrecht, 1948.

Een jubileum met een speciaal cadeau

1 december 2000. J. Mastenbroek

... De dominee wordt na de preek door zeven personen toegesproken. Na ouderling H. Goor en burgemeester mr. CE.E. Kuntze voeren de predikanten A. de Blois, C. Steenblok, A. van Stuijvenberg, J. van den Berg en A. Verhagen het woord. Goede wensen worden hem toegevoegd. Wensen, die getuigen van de grote plaats die ds. Fraanje mag innemen, tot ver buiten Barneveld toe, ja in het gehele land. Velen feliciteren hem. De dag voorafgaande aan deze bijeenkomst is de burgemeester al aan de pastorie geweest om de dominee persoonlijk namens het gemeentebestuur de felicitaties over te brengen. Dat is door de predikant bijzonder gewaardeerd. Hij spreekt na de preek de burgemeester op de hem eigen, kenmerkende wijze toe: "Ik wens u een Borg voor Uwe ziel, een Bijbel in Uw hart, een Bijbel in Uw huis en een Bijbel in Uw hand, opdat gij moogt regeren naar den Woorde Gods en in de vreze Gods, want gij krijgt eenmaal met God te doen".

Na afloop van de dienst en in de daarop volgende dagen wordt de dominee overladen met attenties en schriftelijke felicitaties. Ongeveer tweehonderd personen komen thuis langs om de dominee en zijn gezin de hand te drukken. Namens zijn gemeente wordt hem een haard aangeboden. Ook de kinderen van de lagere school en zijn catechisanten bieden cadeaus aan. Zo krijgt de dominee een herinneringsboekje aangeboden met uitspraken uit gesprekken en preken vanaf 1922. Maar een bijzondere attentie mag wel enige aandacht hebben.

Eigenlijk vormt deze attentie het onderwerp voor dit verhaal. We kregen namelijk een artikeltje, uitgeknipt uit een ons verder onbekend blad. Aan de advertenties op de achterkant te oordelen moet het wel een landelijk blad zijn geweest: de adverteerders komen uit Groningen en uit Maastricht, uit Amersfoort, Amsterdam en Rotterdam. Dit krantenknipsel gaat in op het drievoudige jubileum in Barneveld, en met name op een speciaal cadeau dat ds. Fraanje werd aangeboden. Het was een taart. En niet zomaar een taart. Anders zou er zeker geen aandacht in de pers voor hebben bestaan. De Barneveldse bakker O. Versteeg uit de Schoutenstraat heeft opdracht gekregen om een taart te maken van bijzondere afmeting: een meter lang, een halve meter breed en een gewicht van 25 kilo. Niet eerder kreeg hij zo'n "gewichtige" op dracht. Het is een waar kunststuk geworden, en de tweehonderd personen die de dominee aan huis kwamen feliciteren, hebben ervan geprofiteerd. Er werd royaal van gedeeld.

We kregen het krantenknipsel onlangs van bevriende zijde aangereikt. Het wordt als illustratie bij dit artikel geplaatst. Dat in het fotobijschrift ds. Fraanje "gereformeerd predikant te Barneveld" wordt genoemd, behoeft geen correctie. Want deze beminde voorganger, die als een pilaar in Gods kerk is geweest, heeft door Gods genade een

gereformeerde prediking mogen brengen, in de goede zin des woords.

Op zaterdagochtend 3 september 1949. Nog geen jaar na het drievoudige jubileum, viel de predikant opnieuw een geschenk te beurt. Daarbij zonken alle andere geschenken ten enenmale in het niet.

Hij ontving een geschenk met eeuwigheidswaarde. Want toen kreeg hij die onverderfelijke, onbevlekkelijke en onverwelkelijke erfenis, die in de hemelen ook voor hem bewaard is en mocht hij de onverderfelijke kroon der heerlijkheid ontvangen. De kroon op het werk in de luister van Gods soevereine genade.

(Met dank aan de heer D. W. Tuinier te Hendrik Ido Ambacht, theologisch student van de Gereformeerde Gemeenten, die mij het bewuste krantenknipsel aanbood).

11. Een woord aan de belijdeniscatechisanten

Barneveld, 25 april 1949

Geliefde belijdeniscatechisanten.

Daar het hedenavond belijdenis afleggen is en ik daar zelf niet bij kan zijn vanwege mijn ziekte, wil ik toch langs deze weg een kort woord tot jullie richten.

Zover mij bekend is, zijn jullie allen gedoopt en die doop nemen jullie nu in je historiële belijdenis over. Mocht God het door Zijn Woord en Geest inwendig aan jullie zielen heiligen, want de Heere zegt: Mijn raad zal bestaan en Ik zal al Mijn welbehagen doen. De mens wikt; en God beschikt; dat zien we ook nu weer duidelijk in dit werk dat achter ons ligt. Vanwege mijn toenmaals drukke arbeid kon ik het des zondags niet meer volhouden; ja dat is toen verzet op maandagavond. Zodoende heb ik indertijd toch nog een begin met jullie kunnen maken, maar moest dat wegens mijn ziekte afbreken. Doch de Heere heeft nog meer dan één visser en dus kon het werk ook worden voortgezet door ouderling Schreuder.

Jonge mensen, erkent met eerbied wat God jullie nog geeft, waardeert het, gebruikt de middelen en de tijd, die God jullie nog verleent, eer er in plaats van tijd en middelen, eeuwigheid zijn zal, met een verzuimde tijd en verwaarloosde middelen en verantwoordelijk voor uw daden. Verder wil ik jullie toewensen dat je onder de waarheid, die naar de godzaligheid is, mag blijven, gebonden en verbonden om de drie grondstukken der waarheid, niet alleen historieel maar ook bevindelijk te leren kennen. Ten eerste hoe groot jullie zonden en ellenden zijn, ten tweede hoe jullie van je zonden en ellenden verlost wordt en ten derde hoe je Gode voor zulk een verlossing zult dankbaar zijn, daarbij de drie formulieren van eenheid als een ringmuur der waarheid ook in, deze zo diep vervallen tijd te leren kennen en daaraan te wennen, gelovig te beleven en te belijden, is mijn hartewens en bede.

Maar ook de zuivere prediking van Gods Woord, de rechte bediening der sacramenten en de tucht in Christus' kerk te handhaven.

Ten eerste, het is niet de kennis wat men kent, maar de kennis waarmede men kent; ten tweede, het is niet het geloof wat men gelooft, maar het geloof waarmede men gelooft; ten derde, het is niet de hoop wat men hoopt, maar de hoop waarmede men hoopt; en ten vierde, het is niet de liefde wat men lieft, maar de liefde *waarmee* men lieft; dat alles uit God als eerste oorzaak van de zaligheid, ten tweede door Hem en ten derde tot Hem, om ten vierde te getuigen: *Hem zij de heerlijkheid*.

Ja om dat naakte geloof en dat naakte Evangelie in Christus, gewerkt door de Heilige Geest kinderlijk te mogen leren kennen. Dus niet alleen belijdende bijwoners te zijn, dat is groot en valt te waarderen, maar met dat alles blijkt men toch nog een vreemdeling te zijn, maar jullie mocht nog eens medeburgers worden, gebouwd op het vaste fundament der apostelen en profeten, waarvan Jezus Christus de uiterste hoeksteen is.

Jonge en getrouwde mensen, elk voor zichzelf en allen te samen, dat te mogen leren en dan de zuivere prediking van Gods Woord, de rechte bediening der sacramenten en ook de tucht in Christus' kerk te handhaven, want dat is toch zo'n gewichtige zaak, daarom zeg ik dat tweemaal. Jullie mochten het leren om uit genade zalig te worden en om aan Gods dag en inzettingen gebonden te zijn, om voor- en voorbereid te worden voor de eeuwige zaligheid, om als levendige leden van Christus' gemeente te mogen zijn, door Zijn Geest gedreven, geleid en geleerd en naar Zijn beeld geschapen.

Dit is de hartewens en bede van jullie oude, zwakke en nog zieke leraar, uit liefde

geschreven, om nooit te vergeten, dat ge genade mocht verkrijgen om te leven en te sterven.

Wat mijn persoon betreft, hoewel door God Zelf gedreven tot het predikambt in het verledene, ziende thans op mijn zwakheden en gebreken of ik nu dat werk in Zijn wijngaard nog zal moeten voortzetten, ligt in Zijn raad besloten, daarom zou ik willen verzoeken dit met elkaar te zingen, Psalm 119: 7.

Daarna wil ik tot besluit jullie ook laten toezingen Psalm 119: 5, met hartelijke groeten en Gode bevolen.

Uw heilbiddende leraar.

Uit: Ds. J. Fraanje, Nagelaten geschriften, pag. 31 en 32

12. Brieven aan militairen in Nederlands-Indië

Barneveld, 27 januari 1947

Aan onze jongens in Indië.

Op verzoek der laatst gehouden classis te Barneveld werd mij opgedragen een brief te schrijven, die dan gedrukt zou worden en bestemd zou zijn voor onze jongens die in Indië zijn. Wij hopen onder biddend opzien tot de levende God, enige letteren op 't papier te zetten. Mocht het zijn tot Gods eer, tot stichting van onze naasten, tot nut van degenen, die uit genade en door de werking des Heiligen Geestes wedergeboren zijn, tot een levendige hoop. En nog tot waarachtige bekering en verzoening met God in Christus door de Heilige Geest, voor wie nog onbekeerd zijn en tot ontdekking voor die zichzelf zouden bedriegen op valse gronden voor de eeuwigheid, is mijn hartewens en bede. Want het gaat met een mens op de eeuwigheid aan. Er wordt zeer licht gesproken en op een aanmatigende wijze, zonder afsnijding en inlijving, door 't geloof aannemen; zonder de leerstukken der aloude beproefde waarheid: ellende, verlossing en dankbaarheid.

O, mijn medereizigers naar de eeuwigheid, menigwerf zijn mij onze jongens op 't hart gebonden. Ziende op de diepe val en doodstaat in Adam en op de schrikkelijke en vreselijke zonden. O, dat is niet uit te drukken en 't grote gevaar voor de zonden tegen Gods majesteit, de verleidingen op allerlei wijze, zowel zedelijk, burgerlijk en kerkelijk. Er wordt nog wel over de grove stukken gesproken, maar de erfschuld en smet, die verdoemelijke, walgelijke en vijandige doodstaat. 't Is me meermalen gebeurd, ja menigmaal, dat ik in tranen uitberstte.

Geliefde Nederlands zonen, waar zijt gij gekomen, waar reist ge naar toe. Mijn ziel berst in tranen uit, het medelijden met u en het bidden voor u, uit liefde tot de deugden Gods. Dat voor de rechtvaardigheid vallen, omhelzen en billijken, niets over te houden als schuld en oordeel, pleiten op de gerechtigheid van Christus en de barmhartigheid Gods; dat smeken zonder iets te bedoelen als Gods eer en uw zaligheid. In Christus, de Zoon van Gods liefde, om de uitstorting van die lieve Geest der genade en der bekering. Of 't God mocht behagen, u door waarachtige genade krachtadig te overtuigen, waarzaligmakend te vernieuwen. Breuken te slaan en wijd open te trekken, die met bemoeienissen en werkzaamheden, met beschouwingen en met al wat buiten Christus' gerechtigheid is, niet geheeld of genezen worden. Dat die breuken zo groot en zo wijd zijn, dat leraars en anderen, tranen en gebeden, met een Drieënig God niet kunnen verzoenen; dat de liefde Gods trekt en de zonde je drukt. Gods deugden je lief worden. God het wint en de mens het verliest, onvoorwaardelijk, zonder conditie een welgevallen aan de straffe der ongerechtigheid en een omhelzen der Goddelijke deugden, dat God om Zijn verbondswil in het Evangelie en in uw hart de volle Christus openbaart, als het einde der wet tot rechtvaardigheid een iegelijk die gelooft. Om als gezaligde zondaars en als vijanden met God in en door die Christus een schuldverzoenend God, en een bevredigd Vader te leren kennen. Weer een recht van bestaan en een thuiskomen in dat hart des Vaders. En in dat Goddelijke Wezen bevredigd met dood en graf, waar je dan ook sterft, hoe oud of hoe jong.

Jongens, die ik ken of niet ken, mijn dwaasheid is groot, wat zal ik beginnen. God verhore mijn gebeden, beware jullie allen te samen en elk voor zichzelf in het bijzonder voor de zonde en voor alles waarvoor je te bewaren bent. Ook voor de verleiding hoe mooi die ook schijnt. Hoe de gemoedelijkheid ook werkt en de beschouwing ook redeneert en velen Gods recht en eer er aan wagen. Uit eigenliefde en vleselijke godsdienst mensen behagen. Soms eerst wat voor de kinderen hebben of

voor andere jongens, ze komen wel terug en komen ze dan niet terug, dan zetten ze dat gauw over, ze zijn wel in de hemel.

O, geliefde Nederlands zonen en alle mijn medereizigers, wie ge ook zijt, eens gebeurde het mij op weg naar de kerk en ook nog in de kerk, dat ik zo diep onder Gods recht met jullie mocht komen, Psalm 89 vers 13 en 14 en in aansluiting daaraan die regeltjes uit Psalm 94 vers 8: "Al wie oprecht is van gemoed, die merkt het op en keurt het goed".

Heere wie ben ik, wat is mijn huis en wat zijn mijn naasten. Jesaja 42 vers 24 en 25: "Wie heeft Jakob tot een plundering overgegeven, en Israël de rovers? Is het niet de Heere, Hij tegen Wie wij gezondigd hebben? Want zij wilden niet wandelen in Zijn wegen, en zij hoorden niet naar Zijn wet: Daarom heeft Hij over hen uitgestort de grimmigheid Zijns toorns en de macht des oorlogs, en Hij heeft ze rondom in vlam gezet, doch zij merken het niet; en Hij heeft ze in brand gestoken, doch zij nemen het niet ter harte."

Dat heilig amen zeggen op Gods lieve majesteit. En dat Hebreeën 2.

Leest het eerbiedig, jongens, en staat eens stil bij vers 3 en 4 en vervolgens. Ik wist me niet meer te bergen. Mijn ziel met al mijn schuld, gebrek en ellende kreeg zich in God te verlustigen, dat eeuwig Godsgeheim. Wat heeft God me toen gedaan?

Hoe 't verder zal gaan met Joden, blinde heidenen en 't vervallen Christendom, om daaruit de uitverkorenen te zaligen, ook zeker in Indië.

Jongens mijn gebed was voor u en voor uw ouders en voor mijn naasten. Wat werd ik klein, dwaas en nietig, toen God dat ontsloot, vers 11. O, diepte des rijkdoms, beide der wijsheid en der kennis Gods, hoe ondoorzoekelijk zijn Zijn oordelen en onnaspeurlijk Zijn wegen. Daar zonk ik, daar zwom ik en laafde zich mijn ziel in de heilgeheimen Gods. Ik kon God, God laten en mijn gebeden met vernieuwde lust en moed voor jullie opzenden tot God. De Heere zegene deze letteren en zalige jullie zielen en bouwe uit jullie Zijn kerk. En dan zetten we de kroon op Vader, Zoon en Heilige Geest en zeggen: *Door U, door U alleen om het eeuwig welbehagen.*

Dat is de wens en bede van uw arme dienaar in Christus.

Ds. J. Fraanje

Barneveld, 5 April 1949

Geachte medereizigers naar de eeuwigheid,

en de eeuwigheid is alles beslissende. Wij gedenken heden op het ziekbed aan jullie in het verre Indië, onder de rechtvaardige oordelen Gods, die vanwege de zonde over de gehele wereld zijn. En waar zal dat zijn einde nemen, het gaat met ons allen naar de eeuwigheid toe en om nu te mogen gedenken met de psalmist uit Psalm 119 vers 69 berijmd: *Gij zijt volmaakt, Gij zijt rechtvaardig, Heer'* enz. en om dit persoonlijk te leren kennen, te leren belijden, en om het door God te mogen leren beleven, is een persoonlijke daad. Om uit vrije genade zalig te worden; jongens, wie ge zijt of waar ge zijt, jullie hebben allen een kostelijke ziel voor een nimmer eindigende eeuwigheid. Ik wens jullie van harte toe dat God jullie door Zijn Woord en Geest mag bewaren voor de zonde, ontdekken aan de zonde, en geven een droefheid naar God over de zonde, opdat ik mij dan nog eens verblijden mocht, niet direct over jullie droefheid, maar dat gij bedroefd zijt geweest naar God en niet naar de wereld. En uit genade verblijd in God door Christus, door de Heilige Geest die jullie als Hollands zonen in je prille jeugd, in je grote gevaren mocht bewaren.

Ten eerste het gevaar voor de zonde, want jongens, daar zijn geen zandzuigers, stofzuigers of waterzuigers die zo zuigen als de zuigkracht van de wereld, de duivel en

ons eigen vlees om een mens naar het eeuwig verderf te helpen. Maar de mens is zelf verantwoordelijk voor zijn daden.

Ten tweede bewaard te worden voor een verderfelijke leer, om op valse zandgronden met godsdienst, God van Zijn eer te beroven en de mens met een ingebeelde hemel naar het verderf te voeren. O jongens denkt aan het Woord: velen zullen menen in te gaan en niet kunnen, want hun leiders zijn verleiders.

Ten derde om bewaard te worden voor zorgeloosheid en verkeerde moedeloosheid, en heimelijk de schuld op God te werpen, want God is niet de auteur van de zonde, en met verkiezing en verwerping verkeerd te gaan redeneren, want de zuivere leer maakt een mens niet zorgeloos en goddeloos, maar daar wil de mens het steeds op werpen. En God beware jullie ook voor onverschilligheid, en voor een veronderstelde wedergeboorte of om een geestelijke dode aan het werk te zetten. Maar de Heere geve je lust om je plicht en verantwoordelijkheid te betrachten. God mocht het zegenen en heiligen. Verwaarloost de middelen en de tijd niet, die ge nu nog hebt. De Heere beware je ook voor rampen, gevaren en een onvoorziene dood, maar bovenal voor een onverzoende dood. Hij lere je in het midden der gevaren het naar Hem te wenden, Die uitkomst kan geven, daar Hij Zelf getuigt in Zijn Woord: Wendt u naar Mij en wordt behouden.

O jongens, heden op mijn ziekbed, niet meer in het ziekenhuis, maar weer thuis, gedenk ik jullie in de nood in mijn gebeden voor de troon Gods; en aan David, die grote krijgsman, die getuigt in Psalm 23: *De Heere is mijn Herder, mij zal niets ontbreken*; dat geeft te kennen dat hij een schaapje van die Herder was, en van die zaak bewust was. Gedenkt nu eens even wat we allen in Adam vóór de val waren: goed en oprecht. Op de zesde dag zeide God: *Laat ons mensen maken naar Ons beeld en gelijkenis*. Daar stond de mens door God voor God, en de Heere kwam met hem in een Verbond der werken. Hij was bekleed en versierd met Gods beeld. En de inhoud des Verbonds was: *Doe dat en gij zult leven*, bevestigd en verzegeld met de boom des levens. Maar het proefgebod was: *Ten dage als gij daarvan eet zult gij de dood sterven*.

Daar stond nu de mens, en wij in hem, in zulk een staat der rechtheid. Maar het heeft de mens niet goed gedacht God in erkentenis te houden, want door de ingeving des satans en moedwillige ongehoorzaamheid heeft de mens zichzelf en al zijn nakomelingen van al deze gaven beroofd. Maar God wendde Zich tot Adam, roepende: *Waar zijt gij*. Het antwoord was niet: ik was naakt, noch ik word naakt, maar ik ben naakt.

Daar staat nu de mens voor zijn Schepper, bedekkende uit eigenliefde zijn overtredingen en was een zelfverzorger door zichzelf reeds schorten te maken, zie dan Gen. 3 vers 15 eens na wat God, rakende de vrouw, Adam, slang en duivel getuigt en vijandschap zet tussen de vrouw, de satan en hun beider zaad.

Maar in het Evangelie openbaart Zich Christus, niet in de natuur van gevallen engelen, maar in het vrouwenzaad als het middelpunt van Gods eeuwig welbehagen; in het Verbond der Genade worden door de rollen der eeuwen in het Evangelie door Zijn eeuwige Geest verloren zondaren in die Verbonds-Middelaar weer met God verzoend en dat door recht op grond van Waarheid. Die Christus, Gods eigen Zoon, verliet Zijn troon, werd uit een vrouw, onder de wet en stierf aan het kruis; daar hing Hij naakt, voor naakte zondaren.

Dat eeuwig wonder, God verheerlijkt en de mens gezaligd, in dat bloed van de Gekruiste gewassen, de schuld verzoend, van de straf ontheven, vrede en recht verkregen. *Dat die Geest met hun geest getuigt dat zij kinderen Gods zijn; dat eeuwige aanbiddelijke Goddelijke Wezen kunnen wij nietige zondaren niet begrijpen en niet*

omvatten. Maar Hij omvat ons, schenkt ons het geloof, Hem te kennen, toe te stemmen, te vertrouwen.

Van dat eeuwige wonder heb ik veertig jaar mogen getuigen, vijf weken in het ziekenhuis gelegen. God heeft de poorten zo wijd opengezet van Zijn eeuwige gunst in Christus, de Zoon Zijner liefde, voor mij de minste der heiligen, de grootste der zondaren.

Hier wijdt mijn ziel met een verwonderend oog in de onuitsprekelijke hoogte, lengte, diepte en breedte van Gods soevereine vrije genade, Zijn eeuwige verkiezende liefde, verlossende liefde, bewarende liefde, verheerlijkende liefde, om de luister van die majesteit te verheerlijken zonder krenking van Zijn deugden en zonder waarde van de mens; dat eeuwig uit Hem, door Hem en tot Hem, daartoe zal de eeuwigheid nodig zijn om dat te bezitten, te genieten en te bewonderen. Hier zegt mijn ziel op heden:

*Het blij vooruitzicht dat mij streelt,
ik zal ontwaakt Uw lof ontvouwen,
U in gerechtigheid aanschouwen,
verzadigd met Uw Goddelijk beeld.*

Zo hebben jullie dus van je oude, zieke leraar deze brief, waarbij ik je nog van harte toewens des Heeren onmisbare zegen, dewijl het nog het heden der genade is, eer het voor eeuwig te laat mocht zijn, want de dood wenkt ieder uur en het leven is een damp. Te sterven in Indië of er te leven, dat zegt wat, maar te leven en te sterven zonder God, buiten God en tegen God, dat zegt iets onuitsprekelijk verschrikkelijk rampzaligs. Nogmaals toegewenst Zondag 1.

Ook jullie ouders en verdere familie zij de Heere genadig en gedachtig in jullie afwezigheid, ten goede. Groetend en Gode bevolen

Uw heilbiddende leraar

Ds. J. Fraanje

Psalm 119 vers 5 (berijmd).

Barneveld, 17 juni 1949

Geachte catechisanten in Indië,

als medereizigers naar de eeuwigheid, en als redelijke mensen, bestaande uit ziel en lichaam, door geboorte in de wereld gekomen, bij uw ouders en familie hier in Holland opgevoed; allen zijt ge gedoopt en onder de oordelen Gods levende: als vrucht van onze zonden, zowel erf- als dadelijk, zowel persoonlijk als huiselijk, zowel landelijk als kerkelijk. Dan zijn die zonden gerezen als bergen tot aan de hemel en hangen de gevolgen der zonden, zich openbarende in de oordelen, laag. In dewelke wij allen moeten delen, daar jullie ook als Hollands zonen onder de wapenen zijt geroepen en nu zover van huis in Indië moet vertoeven en tevens onder welke donkere omstandigheden jullie daar vaak zijt. Hoe lang of hoe kort nog, is bij God bekend. Maar God Zelf is een eeuwig Licht en hoe diep de mens gevallen is in het paradijs en het ergste zich rechtvaardig heeft waardig gemaakt, evenwel wil God met verheerlijking van al Zijn deugden, Zich door de rollen der eeuwen en uit de geslachten der mensen Zijn uitverkoren volk doen geboren worden, om mens te zijn en wedergeboren te worden, uit vrije genade door Zijn Woord en Geest in Christus, ja ze te vernieuwen van kinderen des toorns tot kinderen Gods door die wedergeboorte.

Hij Zelf brengt ze tot de Waarheid of de Waarheid tot hen; om Zijn volk te zoeken, te vinden, Zijn werk te verrichten en Zijn doel te bereiken. Maar zij zelf zijn redelijke en verantwoordelijke schepselen, doch al zouden ze alles hebben gedaan, wat ze schuldig

zijn te doen, nochtans is het nodig, dat ze zich leren kennen als onnutte dienstknechten. Ja, dan uit eeuwige soevereine genade, door schuldontdekkende genade, schuldverootmoedigende genade, Gods recht en deugden billijkende genade, niets over te houden dan eigen schuld en Gods recht. Gods recht niet te kunnen verloochenen en de schuld niet kwijt te kunnen, om als een veroordeelde onder het oordeel afgevoerd te worden van alle recht van bestaan en niet anders te zien dan met het zijne en zichzelf rechtvaardig om te moeten komen.

O dat zuivere overgangspunt, uit Adam in Christus; maar dat eeuwige wonder: Gods soevereine gedachten ontsloten, in Zijn Woord geopenbaard en dat God aan Zijn Verbond gedenkt, hoe God de zondaar dan twee zaken gaat leren, ten eerste: een nieuw hart en ten tweede: een nieuw doel, wat beide door God wordt gegeven.

Des mensen en des duivels doel mislukt. En die plaats wordt nooit vergeten, waar het uur aanbrak, dat Jehova Zich verheerlijkt en Christus aan de ziel wordt verklaard.

O jongens, ziet Psalm 40 eens na; Christus wordt verklaard, Gods gunst geopenbaard, Zijn zegen en vrede verkregen. Hoe wonderbaarlijk God Zich verheerlijkt in het zaligen van mensen, hun schuld te verzoenen, ze van de straf te ontheffen en een recht buiten henzelf te geven om te leven, waar de drie Personen der Godheid Zich verheerlijken: in orde en majesteit, in belofte en toepassing, om ze in de strijd hier te ondersteunen en te leren tegen de duivel, de wereld en eigen vlees en bloed, om ze nooit meer als een gewillige slaaf de zonde en de wereld te doen dienen, al denken de vijanden het wel. En hoe ver ze zelf nog komen in de zonde, dat beschrijft Gods Woord ons; doch al hebben ze dan met vele boeleerders geboeleerd, *keert nochtans weder, gij afkerige kinderen.*

Hoe bang het soms kan wezen en hoe ver het kan komen, zie dan eens naar David en de anderen. Maar op drie dingen te letten, ten eerste: wat God gebiedt; ten tweede: wat God verbiedt en ten derde: wat God toelaat.

Geen lust tot de zonde te krijgen aan de ene zijde, maar aan de andere zijde zich niet te ergeren, dat God de diepste gevallen der zonden soms toelaat, hoewel God Zelf geen auteur van de zonde is; zich dan ook niet te ergeren, dat God ze nog wil vergeven aan dezulken, die ze zelf moed- en vrijwillig hebben bedreven.

Jongens, ik ben nog steeds grotendeels aan huis en stoel gebonden vanwege mijn ziekte, maar ik ben ook in des Heeren hand, Hij doe met mij naar Zijn welbehagen, we zijn nog steeds met alle tekortkomingen toch biddende voor jullie.

God beware jullie voor de zonde, voor rampen en gevaren, voor een onvoorziene dood, maar in het bijzonder voor een onverzoende dood. Hij verbindt jullie aan Zijn dag, Zijn Woord, de zuivere middelen der genade, en tevens als band aan elkaar, zoals we je reeds meer hebben geschreven; want het is verre van huis, verre van ouders en familie en soms van de middelen der genade, in grote gevaren met vele verleidingen, als op de rand van de eeuwigheid te wandelen en dan het ergste: de verre afstand onzerzijds, die er ligt tussen God en ons.

Maar de Heere is niet verre van een iegelijk onzer, elk ogenblik kunnen we God moeten ontmoeten! En dan zonder God te hebben geleefd en zo te moeten sterven zonder God. Dan eeuwig verloren te moeten gaan.

O jongens, daar zijn geen woorden voor te vinden, om dan dit vreeslijk en eeuwig ongeluk te moeten beschrijven, waar nooit een einde meer aan zal zijn. Hoe velen zijn er al dood, voor hen is het eeuwigheid geworden en is de deur der genade voor altijd op het nachtslot gegaan.

Jullie, die deze brief zult lezen, leven nog in het heden der genade. En genade valt vrij, waar en bij wie!

Zo is mijn hartewens en bede voor elk in het bijzonder met jullie familie en

kameraden, dat ge nog eens mocht behoren bij dat deel, dat hier in de tijd onderwerpeijk mag vinden die geopende Fontein voor het huis Davids en de inwoners van Jeruzalem tegen de zonde en tegen de onreinheid.

En zijn er onder jullie, die reeds wat van dat nieuwe leven hebben leren kennen, hetzij het klein of groot mag zijn, zie dan Psalm 68 vers 14 (berijmd) eens na.

Zo besluit ik met mijn hartelijke groeten en zijt Gode en den Woorde Zijner genade bevolen van uw heilbiddende leraar

Ds. J. Fraanje

Psalm 25 vers 2 (berijmd).

13. Brief aan naar Canada geëmigreerde gemeenteleden

Barneveld, 15 juni 1949

Waarde vrienden in Canada.

In de tijd zijn wij door God gekomen, nog in de tijd gespaard en door God bewaard, maar door de tijd heen reizigers naar de eeuwigheid. Ons aller plaats en tijd van geboorte is bepaald geweest en ook de plaats van ons leven, reizen, wonen en ook de tijd van sterven, waar en hoe is reeds door God van eeuwigheid bepaald. Job spreekt van de bepalingen die God gesteld heeft en die wij niet overschrijden zullen.

Het vaderland van uw geboorte hebben jullie verlaten en een ander land zijt ge gaan bewonen; mocht het jullie nu gaan hoofd voor hoofd en hart voor hart persoonlijk, op zuivere rechtsgronden door de waarachtige werking des Heiligen Geestes, gelijk men leest van Abraham: uit Ur der Chaldeeën geroepen, dat land verliet hij en Haran trekt hij door en Kanaän reisde hij tegemoet; terug naar Ur dat ging niet meer en blijven in het aardse Kanaän dat kan niet. Zijn brave vrome vader, die niet geroepen, maar wel meegereid was, is in Haran gestorven. Toen was Abraham als een rechte vreemdeling; eerst in de ontdekking was hij het van God in Adam, maar toen werd hij door verlossing een vreemdeling op aarde en zocht door God een ander vaderland.

O, dat eeuwige vaderland, in Christus verkoren, door Christus' bloed gekocht, betaald, verlost en gezaligd; en door de Heilige Geest geleerd en bekeerd; geleid en onderwezen, om nu een gast en vreemdeling hier beneden te zijn.

Dan zien we een tweeërlei zaad van Abraham: een vleselijk en een geestelijk; waar ziet u nu Ismaël en de zes jongens van Ketura naar toe gaan; ook die waren immers allen besneden en uit Abrahams lendenen voortgekomen. Wat een grote verborgenheid!

Maar in Izak zal u het zaad genoemd worden, die, zijn naam zegt het, een lachende werd genoemd, ja uit het onmogelijke. Uit die reeds verstorven en onvruchtbare moeder Sara zou deze zoon der belofte geboren worden, ja uit de, volgens de natuur, onmogelijkheid zou de alleen mogelijke komen en erfgenaam zijn en daaruit zou de Christus voortkomen, waardoor door de rollen der eeuwen, alle uitverkorenen, op grond van vrije genade, zalig zullen worden. Dan mag ook al dat uitverkoren geestelijk zaad Abrahams zeggen met Paulus: *In Christus zijn wij kinderen der belofte gelijk Izak was*. En dan moet dat volk ook ervaren dat het aan 's mensen zijde onmogelijk is om zalig te worden, maar dat het alleen bij God mogelijk is om uit de dood tot het leven geroepen te worden.

Dan zien we in het eerste Verbond, der Werken, het gebod: *doet dat en gij zult leven, maar als ge van die boom zult eten dan zult ge sterven*. En de mens heeft het gebod overtreden; zo ligt dan nu de ganse wereld in Adam, ons aller verbondshoofd, verloren en verdoemelijk voor God; wat een duidelijk beeld vinden we hiervan in Handelingen 27: het voorschip zit onbeweeglijk vast en het achterschip is afgebroken en alzo liggen allen in Adam verloren, maar zullen alle uitverkorenen behouden worden. Maar dat alleen uit eeuwige, soevereine genade, in het Verbond der Genade, om Christus' wil zalig worden; en dat dus niet met een gestolen geloof of een uit eigen kracht gegrepen Jezus door inbeelding; maar alleen op zuivere rechtsgronden. Want Christus is een vloek geworden, de vervloekte kruisdood gestorven om Zijn volk van de vloek der wet te verlossen. O dat eeuwig wonder dat ook de zegeningen van Abraham over de heidenen zijn gekomen.

Vaders, moeders en kinderen in dat grote land; dan valt de wereld weg; weg weelde, weg schatten; dan krijgt God waarde en de mens schuld; ja dan alleen: *ken uw ongerechtigheden dat ge tegen Mij hebt overtreden, zegt de Heere*.

Dan geen schepen, treinen, boerderijen en geen rijk en arm meer, maar alleen dat bloed

van Christus als voldoende vermogen op grond van verzoenend vermogen.

God was in Christus de wereld met Zichzelf verzoenende; daar ziet u een soevereine God en ten eerste: een soevereine daad; ten tweede: een genadedaad en ten derde: een gemeenschapsdaad.

Om dan in leer en leven, in handel en wandel, in voor- en tegenspoed, in druk en zegen een Hollandse emigrant in Canada te wezen, de God der Waarheid en de Waarheid van God, die naar de godzaligheid is vast te mogen houden, is mijn hartewens en bede en gedenkt aan het Woord: "Gijlieden moet wederom geboren worden", en dat niet uit de wil des mensen gedeeltelijk, God wat en de mensen wat doen. Maar dat alleen zuivere, eenzijdige werk Gods: *uit Hem, door Hem en tot Hem, Hem zij de heerlijkheid.*

In Christus is alleen vrede, in de wereld verdrukking, maar hebt goede moed: "Ik heb de wereld overwonnen", zegt de Heere Jezus in Zijn Woord (Joh. 16 vers 33).

Het zal wat zijn verloren te gaan. Gods kinderen leren er hier wat van, maar hun strijd duurt niet eeuwig, God zal ze er uit verlossen en de wereld zal het eeuwig moeten ervaren.

O geslachten, die daar wellicht door uw gezinnen en families zullen komen, allen medereizigers naar de eeuwigheid, denkt aan Jezus Woord: *Zoekt eerst het Koninkrijk Gods en Zijn gerechtigheid en alle andere dingen zullen u toegeworpen worden.* Dat niet om lui of onverschillig te zijn tegenover het maatschappelijke leven, maar het slechts te zien als een toewerpsel.

God beware jullie, tere en bekere jullie; verbindte jullie aan Zijn dag en Zijn Woord, beware voor de zonde op alle terreinen van dit leven en ook voor de dwalingen; maar in het bijzonder dat ge bewaard moogt worden voor een onverzoende dood, opdat ge nog in uw leven, hier in de tijd, moogt vinden: die geopende Fontein voor het huis Davids en voor de inwoners van Jeruzalem tegen de zonde en tegen de onreinheid.

De God aller genade stelle jullie nog van geslacht tot geslacht tot een lof, een naam en een zegen tot Gods eer.

En God zeide tot Abraham: Wees een zegen!

Dit is de wens van uw oude en nog zwakke, naar het lichaam, maar heilbiddende leraar Ds. J. Fraanje

14. Brieven aan ds. C. Hegeman te Patterson (U.S.A.)

Barneveld, 23 December 1947

Geliefde Vriend en Broeder in Christus,

Genade en vrede zij u van harte toegebeden van Hem, Die in het braambos woont en Die u en uw vrouw en kind in een redelijke welstand overgebracht heeft van Holland naar Amerika en trots alle boeien en banden, kwellingen en bestrijdingen, door golven en baren, door wind en storm, u heeft beveiligd.

U bent er gekomen, Gode zij dank.

Hij doe u met een oog op Gods voorzienigheid zien, maar nog sterker met een oog des geloofs op God in Christus in de belofte van het Evangelie, ja, sterker op het tweede dan op het eerste, zie Prediker 9: 1, wat u uit de voorzienigheid niet kunt leren, maar wel door Gods Geest in Zijn verbondsbelofte.

Die doe u daaruit leren, om in afhankelijkheid, voor tijd en eeuwigheid, in die doorluchtige schilderij te blikken en dat voor uzelf, in het bevestigen in uw ambt, bevestigd in uw staat, door gerechtigheid verhoogd en met heiligheid versierd en eenmaal met heerlijkheid verzadigd en verblijd, verheugd en vervuld.

Hij stelle u tot een zegen van God en geve u, in het verborgen leven, als een arme bidder, met lege handen tot God in Christus te naderen, te zuigen aan de vertroostende borsten van de liefde van Christus en te komen tot de vaste spijze.

En als ge dan in het verborgene uw armoede gewaar wordt. Uw strijd ondervindt en in het openbaar in uw wandel bewaard en versierd en in uw bediening versterkt en versierd wordt met zegen; als het zo mag gaan tot ere van God, tot zaligheid der mensen, tot nut van Gods kerk en spijt van de vijand en ge zelf verblijd wordt met uw geestelijke, armmakende genade, dat is, broeder, mijn wens en mijn bede.

God zij uw vrouw en kindje genadig, ook uw kerkenraad en gemeente, opdat ge samen mocht leven, door de Heilige Geest gedreven, als staande getuigen van Gods doorluchtige majesteit en tegen de zonde.

En als u het nieuwe jaar mag beleven, bidden wij u Gods zegen toe, uit broederlijke liefde.

De hartelijke groeten van mijn vrouw en van mij.

Psalm 35: 13 (berijmd).

Ds J. Fraanje

"Zekerlijk, dit alles heb ik in mijn hart gelegd, opdat ik dit alles klaarlijk mocht verstaan: dat de rechtvaardigen en de wijzen en hun werken in do hand Gods zijn; ook liefde, ook haat, weet de mens niet uit al hetgeen voor Zijn aangezicht is;" Prediker 9:1

*"Laat vromen, juichend' t' allen tijd',
Om mijn gerechtigheid verblijd,
Die lust, die ijver nooit bedwingen;
Maar zeggen, onder 't vrolijk zingen:
"Verheerlijkt zij de hoogste God;
Hij schenkt Zijn knecht een vreedzaam lot!"
Dan meldt mijn tong, met diep ontzag,
Uw recht, Uw lof de gansen dag.*

Psalm 35: 13

Barneveld, 2 April 1948

Geachte Vriend en Broeder met de uwen,

Wij zijn door Gods goedheid gedragen en gespaard en zien de gehele grote wereld in nood.

Al is ze groot en geweldig, ze moet op Gods tijd er aan, ook Europa in nood en dat kleine stukje, Nederland, in nood en het wordt niet beseft. Och geliefde broeder, wij hebben met Goede Vrijdag en op het Paasfeest mogen opmerken, hoe de vijanden Gods macht wilden beperken, verbreken en doen eindigen. Zij zaten bij het graf en dachten: stelen zal niet gebeuren en er uit komt Hij nooit.

De vijanden wilden Gods eeuwige liefde afdammen, zodat ze niet meer zou stromen, maar hun macht is gebroken, hun vijandschap is gebleken. Ja ze zijn als doden verslagen, Gods macht is gebleken, zij zijn gevallen en in de zonde verhard, maar Gods liefde is verschenen in Christus, de Zoon Zijner liefde, zij zal eeuwig doorgaan. O dat vrije, eenzijdige genadewerk, eeuwige liefde des Vaders voor en tot mij, maar door genade ook in mij de liefde des Zoons. Ik mag bemerken: Christus wil het zwakke versterken.

Als ik zwak ben dan ben ik machtig. O die stroom van Christusliefde, dat soevereine vermogen aan een onvermogenende dwaas. De eeuwige liefde des Heiligen Geestes uitgestort in mijn hart, lees Romeinen 5 even na.

De Oorsprong mijner zaligheid ligt in dat eeuwige Wezen en wordt uitgewerkt door de drie Goddelijke personen, in orde, in leer en leven. Opdat als vrucht van het inwerkend vermogen wij met al de weldaden in ons zelf arm zijn en ellendig, doch God gedenkt bestendig. O die levendige betrekking, meer tot de oorsprong van de zaligheid te komen. Dat is een thuiskomen in dat Wezen, hier door het geloof in beginsel, en straks met de ziel volkomen en dan eeuwig met ziel en lichaam God loven, God die alles in allen zal zijn. Hier staat mijn ziel arm in zichzelf maar God te bewonderen.

O geliefde broeder, straks eeuwig Christus te bewonderen. O die Heilige Geest, die ons komt leren eeuwig te bewonderen.

Zo mogen wij nog als een arme hier bij God verkeren en met de bruid getuigen: Zijn genegenheden zijn tot mij en de Zijnen. God zij u genadig, in ziel en lichaam, in ambt en bediening, door de duisternis naar het licht, door de dood naar het leven, door benauwdheid en droefheid naar

vrede, door des duivels tirannie naar Christus. God stelle u tot een zegen. Hij bemoedige u.

Hij zij ook uw vrouw in Christus genadig alsook uw kind. Hij schenke het een nieuw hart in Zijn gunst. God zegene de Kerkenraad benevens de gemeente met u. Groet ze van mij allen die Sion beminnen.

De hartelijke groeten van mijn vrouw, mijn kinderen en van mij.

Ds J. Fraanje

*Als 't mij benauwd of bang gevallen is,
Dan heb ik mij vermaakt in Uw geboden;
De zuiverheid van Uw getuigenis
Blinkt altoos uit, zelfs in de zwaarste noden;
Leer mij 't verstaan, zo leeft mijn ziel gewis,
Het naar verderf in eeuwigheid ontvloten.*

Psalm 119: 72

Barneveld, 3 Juni 1948

Waarde Broeder met de Uwen, vrede.

Door 's Heeren goedheid zijn wij allen nog redelijk wel, hopende van u hetzelfde.

Wij leven in een tijd die veel te betekenen heeft.

Op de ene plaats het dodende en verwoestende vuur, op de andere plaats het stijgende water en op nog andere plaatsen en ook in onze harten en huizen en kerken zoveel vreemd vuur en zo de Waarheid getuigt, wilde kolokwinten en de dood in de pat, maar toch was er nog een handvol meel. Och werden we klein en verootmoedigd, door Gods Geest gedreven, om God verlegen, om God te bewonderen in Zijn soeverein vermogen. Dan werden we nooit bedrogen, maar geleerd en geleid uit Hem en door Hem en tot Hem.

Eén indruk van God, met waarheid en klaarheid, kracht en versterking, die rechtstreeks van de hemel komt, zou de wonden ontdekken, de breuken en scheuren open trekken en ze doen betreuren. Maar als God komt om ze te helen, dan is de medicijn meer als de wonde en is God overwinnaar.

Dan kan en mag en wil ik het verliezen om God onvoorwaardelijk te kiezen.

Dat doden der zonde en het verblijden der ziel met ootmoed in God. Met ledige handen voor die troon te mogen komen, niet weggejaagd en verstoten. Dat eeuwige wonder, in al wat er gebeurd is, ben ik beschaamd, verkwikt en versterkt; alle schuchterheid en beletsels werden weggenomen en ik werd verkwikt en versterkt.

Alles door God Zelf gewild en gewerkt, uit Titus 1: 1, 2 en 3, inzonderheid liet eerste en een oplossend vermogen uit Handelingen 3: 21.

Dat eeuwige wonder van Gods vrije genade, verheerlijkt in Christus, door Zijn Geest en Zijn Woord aan de grootste der zondaren.

Ontvang de hartelijke groeten van ons allen voor u, uw gezin, kerkenraad en gemeente. God sterke u en helpe u, is mijn wens en bede, met Psalm 19: 6 oude rijm.

Met broeder groeten

Ds J. Fraanje

1. "Paulus, een dienstknecht Gods en een apostel van Jezus Christus, naar het geloof der uitverkorenen Gods, en de kennis der waarheid, die naar de godzaligheid is,

2. in de hoop des eeuwigen levens, welke God, die niet liegen kan, beloofd heeft te Zijner tijd:

3. Namelijk Zijn Woord, door de prediking die mij toebetrouwd is, naar het bevel van God onze Zaligmaker; aan Titus mijn oprechte zoon naar het gemeen geloof;

Titus 1: 1, 2 en 3

"Welke de hemel moet ontvangen tot de tijden der wederoprichting aller dingen, die in God gesproken heeft door de mond van al Zijn heilige profeten van alle eeuwen." Handel. 3: 21

*Ook waar Uw knecht hem keert,
Hij werd daardoor geleerd
tot Uw dienst, o Heer!
Zo wie dezelve houdt,
van harten met eenvoud,
heeft grote loon en eer.
Wie zal toch zijn de man,
Die recht bemerken kan,
Zijn feilen niet om gronden?*

*Maak mij zuiver en klaar,
van mijn gebreken zwaar,
en mijn verborgen zonden.* Psalm 19: 6 (oude berijming)

Barneveld, 14 Juli 1948

Geliefde Broeder met de uwen.

Genade en vrede zij u van harte toegebeden van Jezus Christus.

Door 's Heeren goedheid zijn we in alle druk en strijd, bij ogenblikken nog in God verblijd onder Zijn rechtvaardige oordelen, hoe ver ook God met Zijn Geest geweken is van de verborgene plichten Zijner kinderen. Soms weinig in het verborgen, kort en verstrooid; gebeurt er nog eens iets zakelijks, dat valt te waarderen, maar wat laat het dikwijls weinig na. Het is of het in het genot en in het gevoel blijft hangen en dan is het weer verteerd.

En van de openbare eredienst is die Geest zover geweken met de krachtadige bekering, doorwerking, staatsoplossing en Evangelische heiligmaking, zodat wij veel bij onderhoudsleven moeten leven, in een kwijnend leven verkwikt en gesterkt.

Dat we nu niet wennen aan het ontwennen en aan de gewone sleur en vorm en met het verstand versieren en met het gevoel bedienen en het ongewone missen en de Heilige Geest verdrijven.

Evenwel valt er over God niet te klagen en over ons zelf niet te roemen.

Ds V. (Vreugdenhil) is gestorven en begraven, doch de Heere heeft hem opgenomen in Zijn heerlijkheid.

De Heere zij u naar lichaam en ziel, voor tijd en eeuwigheid in uw ambt en bediening genadig en 'gedachtig. Hij moet wassen en u minder worden. Hij geve u de volle bediening met vrijmoedigheid uit te leven, tot de verheerlijking van God en Zijn deugden, tot stichting der gemeente, tot waarachtige bekering, ontdekking en vertroosting. Hij zij u en uw vrouw en kinderen genadig om Jezus wil. De raad der kerk stelle Hij in Zijn gunst en zegen.

Zijn wil en raad, woord, werk en eer doe ze dan zingen met u en de uwen: *Die gunst heeft God Zijn volk bewezen.*

Met hartelijke groeten van mijn vrouw en van mij.

Ds J. Fraanje

Barneveld, 10 Augustus 1948

Geliefde Broeder met de Uwen.

Genade en vrede zij u van harte toegebeden van God in Christus.

Wij zijn door de verdraagzaamheid van Gods hoge majesteit, onder Zijn rechtvaardige oordelen, nog gedragen en gespaard in de tijd der genade en onder de middelen der genade. En dat alles door de God der genade; wij worden Zijn bemoeienissen nog gewaar.

Hoe arm en laag het ook met mij afloopt, toch wordt het mij vergund, met ledige handen Zijn troon te mogen naderen en Christus,, de hope der heerlijkheid, voor ons te mogen kennen en onder ons en in ons. En nu door Hem tot God te mogen naderen.

Zeer wonderbaarlijk, geliefde broeder, is mijn ziel onderwezen uit 2 Kronieken 28: 24. Dit ging gepaard met droefheid en tranen. Maar ook uit 2 Kronieken 29: 3. Ik zag hoe de ene koning de deuren toesloot en de andere ze opende en dat leidde mij in

Openbaringen 11: 19, dat zien op de ark des verbonds. Ik heb er vier preken over mogen houden. En dat leidde mij weer naar Psalm 68: 25, waar David sprak tot God en van zijn God.

O, mijn ziel is verwonderd over de eeuwige wijsheid en liefde Gods, in mij, als de minste der heiligen en de grootste der zondaren, die bediening van Christus, door Zijn Geest en uit, Zijn Woord, die onbegrijpelijke soevereiniteit van God, te leren.

Dat harte des Vaders en de taste mijner ziele in dat offer des Zoons, door die leidingen des Geestes.

Dat Hábakuk 3: 6! O, geliefde broeder, wat ben ik en wat is mijn huis. Maar o, wat is God, al mijn heil, ere, kracht, lust en vermaak, vrede en liefde.

Ik getuig en bewijs dat God Zelf, dat ongeschapen Wezen, dat ongeschapen Goed, om Christus wil, bij het onvoorwaardelijke wegvallen van mij tin het mijne, zo meevalt bij de aanvang en bij de voortgang. O, die gangen dor eeuwen zijn Zijne, zo wijs en zo zoet, zo rechtvaardig en heilig.

Wat zal het toch wezen om eeuwig bij God te verkeren. Mijn ziel, buig neder, verwonder en zink neder, in staat en stand een thuiskomen te krijgen en straks eeuwig te blijven, zonder te scheiden, verlost en verzadigd. God zij u genadig, broeder, in uw hart en in uw ambt, in leer en leven, in lijden, strijden en beven. En stelle u tot troost en tot zegen.

En als de golven van druk, kruis en verdriet opspringen, slaan en bewegen, om u te ontmoedigen, dat de stromen en de golven het eerste wat ik schreef toelaten om plaats voor het tweede te maken.

O, dat die rivieren Gods het volkomen winnen, is mijn wens en bede. God zij ook uw vrouw en kinderen genadig, ook de raad der kerk, de gemeente, Gods knechten en. Gods kinderen, om Jezus' wil.

Ontvang onze hartelijke groeten, ook van mijn vrouw en kinderen. Uit mijn hart geschreven. Psalm 106: 25.

Ds J. Fraanje

En Achaz verzamelde de vaten van het huis Gods, en hieuw de vaten van het huis. Gods in stukken, en sloot de deuren van het huis des Heeren toe; daartoe maakte hij zich altaren in alle hoeken te Jeruzalem. 2 Kronieken 28: 24

Hij deed in het eerste jaar zijner regering, in de eerste maand, de deuren van het huis des Heeren open en beterde ze. 2 Kronieken 29: 3

En de tempel Gods in de hemel is geopend geworden, en de ark Zijns verbonds is gezien in Zijn tempel; en daar werden bliksemen, en stemmen, en donderslagen en aardbeving, en grote hagel. Openbaring 11: 19

O God, zij hebben Uwe gangen gezien, de gangen mijns Gods, mijns Konings, in het heiligdom. Psalm 68: 25

Hij stond en mat het land, Hij zag toe en maakte de heidenen los, en de gedurige bergen zijn verstrooid geworden; de heuvelen der eeuwigheid hebben zich gebogen; de gangen der eeuw zijn zijne. Hábakuk 3: 6

*Dies hebt G', o God, hun last verlicht,
Zelfs voor huns vijands aangezicht;
Verlos ons ook, als onze vaad'ren;
Wil ons, nog overal verspreid,*

*Genadig weer bijeen vergaad'ren;
Zo word' Uw naam en roem verbreid.* Psalm 106: 25

Barneveld, 4 October 1948

Zeer geachte en geliefde Broeder met de uwen.

Genade en vrede zijn u toegebeden van God in Christus, als de medelijdende Hogepriester, Die in alles is verzocht gelijk wij, doch zonder zonde; Die ons kent, gedenkt, verzorgt, bewaart en overschaduwet met Zijn vleugelen en Die getuigt in Psalm 68: "Al laagst gijlieden tussen twee rijen van stenen" enz.

Daarover heb ik nog vier preken mogen houden in Uddel en bijzonder door de onmiddellijke verlichting des Heiligen Geestes, 1e. wat ze zouden verorden, 2e. dat ze overdekt en 3e. dat ze versierd zouden worden.

Geliefde broeder, ik moest wegzinken in verwondering en in aanbidding. Die soevereine God, die mij, arme dwaas en nietige zondaar, in Christus daartoe wilde verwaardigen. God is goed, broeder, voor een slecht mens, Mijn ouderdom staat Hem ook niet in de weg.

Ik mag God bewonderen, uitwonderen kan niet. Wij hebben, broeder van S. (Stuijvenberg) in Nunspeet bevestigd uit Titus 2: 1 en broeder M. (Mallan) in Bruinisse uit 2 Korinthe 12: 10. O, broeder; wat is God groot, wonderlijk uit en door en tot Zichzelven.

Ik oude arme man, word, als God mij spaart, 20 October 70 jaar; 40 jaar heb ik gepreekt en 30 jaar daarvan in Barneveld.

Wij hopen 20 October een gedachtenisrede te houden.

God zij u met uw vrouw en kinderen en kerkenraad en gemeente genadig en gedachtig. Wij hebben gisteren in drie preken voorbereiding mogen houden uit Kolossensen 3: 13, 14 en 15.

Geliefde broeder, die band der liefde, die band der volmaaktheid. Eén zoete indruk van God in Christus door de Heilige Geest gaat al mijn uitdrukkingen te boven. Dat zakken, dat buigen, dat leem te mogen zijn en met God eens te mogen zijn, niets meer te willen dan hetgeen God wil, dat is een feestmaal hier beneden; wat zal het dan boven wezen?

Ds K. (Kersten) is ons voorgedaan. God regeert.

Mijn ziel bewondert dat lieve Wezen, de oorsprong van mijn zaligheid: ik niets en God het al.

Ontvang de hartelijke groeten van mijn vrouw en kinderen en van mij.

Uw onwaardige broeder, doch biddende voor u uit Psalm 135:8, oude rijm.

Ds J. Fraanje

Al laagst gijlieden tussen twee rijen van stenen, zo zult gij toch worden als vleugelen ener duif, overdekt met zilver, en welker vederen zijn met uitgegraven geel goud. Psalm 68: 14

Doch gij, spreek hetgeen der gezonde leer betaamt. Titus 2: 1

Daarom heb ik een welbehagen in zwakheden, in smaadheden, in noden, in vervolgingen, in benauwdheden, om Christus' wil; want als ik zwak ben dan ben ik machtig. 2 Korinthe 12: 10

13. Verdragende elkander, en vergevende de een de ander, zo iemand tegen iemand enige klacht heeft; gelijkterwijs als Christus u vergeven heeft, doe ook gij also.

14. En boven dit alles doet aan de liefde, dewelke is de band der volmaaktheid.

15. En de vrede Gods heerst in uwe harten, tot welke gij ook geroepen zijt in één lichaam; en wees dankbaar. Kolossensen 3: 13, 14 en 15

*Gods gedachtenisse fijn
Ge duurt tot allen tijden.
De Heer' zal ook dat volk Zijn"
Richten en doen verblijden.
Hij zal Zijn knechten goed,
Vriendelijk wezen ende zoet.*

Psalm 135: 8 (oude berijming)

Barneveld, 13 November 1948

Geachte en zeer geliefde Broeder,

met uw geliefde vrouw en kinderen en de raad der kerk, als wachters door de Heere geplaatst op de muren van Gods kerk, wachtend op de Heere en gesterkt door de Heere, als ook de gemeenten in Amerika.

God breide Zijn vleugelen uit, in gerechtigheid tot verhoging, in heiligheid tot versiering, in de wandel tot godzaligheid en in verzadiging met de heerlijkheid.

O, geliefde broeder, hoe arm kom ik hier voor Gods troon te staan, gedachteloos, werkeloos en woordeloos en dan door ontdekking goddeloos, stug en traag, geen woorden kunnende vinden.

Maar daar tegenover Christus boven mij voor Zijn kerk en ook voor mij en alle de Zijnen in de hemel bij de Vader; wie en wat Hij daar is, weet en kent en wat Hij daar doet.

O, broeder, dat verborgen zoet, dat zalige onderwijs, dat afvloeiende en invloeiende, lerend en onderwyzend en Zijn genegenheid tot mij.

Zijn rijkdom is groter dan mijn armoede. Zijn volheid dan mijn ledigheid. Hij giet mij zo vol, ja ten boorde toe en daar is veel meer over dan ik verzwelgen kan en genieten mag. O, die bemin'lijke Vorst, alles te boven gaande en door Zijn Geest gedreven.

Uit Psalm 136, waaruit ik nooit te voren gesproken had en waarin wij vinden 26 maal "Want Zijn goedertierenheid is in eeuwigheid", heb ik mogen spreken in T., over het laatste vers.

O, broeder, dat oogmerk, dat werk, die ere, die oplossing en vervulling, houd moed.

God zij u tot een steunsel en de vertroosting des Heiligen Geestes mochten u verheffen in gerechtigheid, versieren met heiligheid, doen wandelen in Evangelische zelfverloochening en in een godzalig Gode behagen, om straks in heerlijkheid verhoogd en verzadigd te worden. Hij zij u naar ziel en lichaam, in gemis en genot nabij en goed, in voor- en tegenspoed, met hoop, onbezorgd, op wie wij ons gronden. Hij is te allen stonden mijn Schild en Borg.

God zij ook uw vrouw en kinderen in Christus genadig en ook de raad der kerk, bemoedigd en verblijd in God met ootmoed en ook de gemeente naar de rijkdom van Gods vrije genade, versterkt en bevestigd, versierd en verootmoedigd.

Nu broeder, 't ga zo 't wil.

Gods wil maakt 't stil.

Hij is de beste,

al kies ik hem 't leste.

Des Vaders wil, Jezus' spijze, des Geestes alvermogen, de lust en het vermaak der kerk. Zo ze dan mag proeven en smaken dat de Heere goed en recht is en ons verenigd maakt met Hem, dan heeft zij genoeg aan God. Hij kan ons geen kwaad meer doen.

Hier hebt u dan weer een briefje van uw vriend en broeder in Christus. Wij hebben twee pakketten uit Amerika ontvangen. Ze zijn in de beste orde overgekomen. Nevens de Heere onze hartelijke dank. U brengt het wel over aan vrienden en vriendinnen, met algemene genade beweldadigd; te kort voor de eeuwigheid. Met God worden ze daarin niet verzoend en in de hemel brengt die hen niet en in de hel valt ze niet. Maar men zou ze moeten waarderen, niet overschatten, noch onderschatten; echter ze niet te kunnen waarderen zo 't behoort zou eigen schuld moeten worden. En die vrije, soevereine genade bezitten, doch Gode behagen, zichzelf mishagen, mogen in Christus verblijd en in God verheugd zijn, door de Heilige Geest gedreven.

De hartelijke groeten van mijn vrouw, kinderen en van uw onwaardige vriend en broeder.

Psalm 119: 72. Nogmaals allen gegroet.

Ds J. Fraanje

Looft de God des hemels; want Zijn goedertierenheid is in eeuwigheid.

Psalm 136: 26

*Als 't mij benauwd of bang gevallen is,
Dan heb ik mij vermaakt in Uw geboden;
De zuiverheid van Uw getuigenis
Blinkt altoos uit, zelfs in de zwaarste noden;
Leer mij 't verstaan, zo leeft mijn ziel gewis,
Het naar verderf in eeuwigheid ontvloten.*

Psalm 119: 72

Barneveld, 15 December 1948

Waarde Broeder, vrede.

Uw schrijven hebben wij ontvangen. Genade en vrede zij u van harte toegebeden met uw gezin.

Door 's Heeren goedheid zijn wij redelijk wel.

Wij hebben gisteren in Tholen broeder Van D. (Dijke) begraven. Dat is een zeer ernstig geval, waar er een moeder met twaalf kinderen achter blijft; de belangstelling was zeer groot.

in de kerk heb ik gesproken over Prediker 3: 14, op het graf hebben gesproken: ouderling L., Ds M., Dr S., Ds V. en student van G.; dat zijn nu drie gevallen in enkele maanden.

Doch de Heere regeert; hoe donker ook de tijden zijn, Hij blijft dezelfde. En zo mogen we door dit alles heen God bewonderen; van voren laat Hij 'Zich niet zien, maar bij Hem is een plaats en daar laat Hij Zijn deugden voorbijgaan en Zijn achterste delen kennen en bewonderen.

O, geliefde broeder, hoe diep zijn wij gevallen, hoe arm en ellendig zijn wij geworden; onzerzijds blijft er niets over, maar nu door armmakende genade vatbaar te worden voor de God der genade.

En nu is nodig, het minste boven de verdoemenis niet te vergeten of te miskennen, maar integendeel ze te erkennen en te waarderen. En nog een stapje verder, er geen grond of God van te maken, maar in Adam verdoemelijk te zijn en in Christus rechtvaardig te zijn. En nu in alles blijde te zijn met die armoede, dat er niets bij kan en bij nodig is, maar dat uit Hem, door Hem en tot Hem, dat uit en met God in Christus te leven, door die lieve kinderleider, die Heilige Geest gedreven.

O, die vrije genade, geliefde broeder, God is goed voor een slecht mens. Door God worden wij verkwikt, zo wonderlijk verrast door de volheid van Zijn vrije genade. Maar van mijzelf word ik wel eens verschrikt, ziende welk een monster ik ben; maar in hope van mijzelf voor eeuwig verlost te worden om door God eeuwig bij God te zijn.

God zij u genadig, ondervange en ondersteune u; als het buiten Christus mislukt en in Christus gelukt, zo mag het dan wel wezen.

Komt de vijand soms kijken, de Heere staat boven hem, Hij verheffe het licht Zijns aanschijns over u en zij u in ziel en lichaam, in ambt en bediening, in gemis en genot, in druk en strijd" in gevaren en bezwaren, een veilige schuilplaats en tot zegen gegeven.

Hij gedenke ook uw vrouw en kinderen. Hij zij de raad der kerk en de gemeente genadig.

Dat is de wens van mijn vrouw en mijn kinderen en van mij om Jezus' wille. Psalm 101 berijmd.

Na broedergroeten

Ds J. Fraanje

Ik weet dat al wat God doet dat zal in eeuwigheid zijn, daar is niet toe te doen en daar is niet af te doen; en God doet dat opdat men vreze voor Zijn aangezicht. Prediker 3:14

Barneveld, 4 Januari 1949

Waarde Broeder H., vrede.

Bij de wisseling des jaars wens ik u met uw gezin des Heeren onmisbare zegen toe, dat is tijdelijk, geestelijk en eeuwig. In gunst door recht beweldadigd, uit genade verlost van de straf der zonde, de smet der zonde en de macht en heerschappij der zonde. En eenmaal op zuivere gronden, bij de verwisseling van het tijdelijke met het eeuwige, van een lichaam der zonde, van een lichaam der smarten en in de jongste dag ook van een lichaam des doods verlost, om dan in de volle zin des levens één plant met Christus te zijn, in de gelijkmaking des doods en in de gelijkmaking Zijner opstanding en om hier in beginsel en dan eeuwig volmaakt Zijn heerlijk lichaam gelijkvormig te mogen worden en zo de Vader overgegeven, opdat God alles in allen zij, is mijn hartelijke wens en bede. Ook uw kerkenraad en gemeente zij Gods zegen toegebeden, opdat zij onder de oordelen Gods naast u mogen staan en aan Gods genadetroon mogen verkeren, om ware wijsheid te leren. Want wij zijn uit ons zelf dwaas genoeg om dwaasheid te denken, dwaasheid te zeggen en te doen en dat ook anderen te leren.

Wij hebben met de verwisseling van oud en nieuw jaar bij vernieuwing in de praktijk iets gewaar mogen worden: ten eerste van de diepte van mijn eigen bedorven hart, ten tweede van de diepte des satans en ten derde van de diepte der hel. O, daarmee in kennis gesteld te worden onder verberging van Gods aangezicht, veroorzaakt, dat de hoogmoed van de mens er aan moet, zijn weten en zijn prakkiseren.

Maar o, broeder, daar tegenover: O, diepte der wijsheid, der kennis en des verstands, waarin alles van mij wordt verzwolgen en dat onpeilbare vermogen in aansluiting aan de praktijk der godzaligheid, doet mij zwemmen en mij laven en baden en leven in God Drieënig.

Toen heb ik met Nieuwjaar mogen spreken over Kolossensen 2: 7, zie het maar eens na, dat eeuwig Wezen, dat eeuwig wonder te bewonderen en niet uit te kunnen wonderen; broeder. God is goed voor een slecht mens.

De Heere zij u in alles genadig, Hij schenke u de onvoorwaardelijke, zuivere vernietiging van u zelf en de oplossing in een drie-enige God, en dat uit Hem en door Hem en tot Hem en dat Hem zij de heerlijkheid en dat wij door het geloof die heerlijkheid in beginsel mogen kennen, daarnaar verlangen, daaraan wennen en van ons zelf onttrekken.

Broeder, hartelijk gegroet van mijn vrouw en kinderen en van mij en Gode en den Woorden Zijner genade bevolen.

Ds J. Fraanje

*Ik dacht in mijn verdriet te smoren;
Dies riep ik: Heer, Gij zijt mijn God;
Neem mijne smekingen ter oren;
Verzacht in 't eind mijn droevig lot.*

*O Heer', mijn Rotssteen, mijne sterkte!
Gij hebt mij steeds tot heil verstrekt,
En in de strijd, daar 't elk bemerkte,
Mijn hoofd als met een schild bedekt.* Psalm 140: 6 en 7

Geworteld en opgebouwd in Hem en bevestigd in het geloof, gelijkerwijs gij geleerd zijt, overvloedig zijnde in hetzelfde met dankzegging.
Kolossensen 2: 7

Barneveld, 20 Januari 1949

Waarde Broeder met de uwen, vrede.

Door 's Heeren goedheid zijn wij nog redelijk wel, en wat Gods soevereine genade betreft, zo voor ons, onder ons en tot ons, maar ook in ons, zo arm, zo ledig, zo nietig, alles op nul gebracht in bewustzijn; het was niets, 'het is niets en het wordt niets.

Door ontdekkende genade heb ik geleerd, dat mijnerzijds in de verkiezing niet, in de verlossing niet, in de bewaring niet en de verheerlijking niet, dat dus mijnerzijds het werk niets mee doet, maar integendeel, de onzalige fontein is in mij opwellende al wat niet deugt. Dus bederf ligt in mij, alle roem is uitgesloten. Maar nu aan de andere zijde: "Want ons God is vriendelijk en goed, Een zoon en schild tot ons behoed", Psalm 84: 6, oude rijm. O, dat eeuwige wonder, God in God verheerlijkt en God in God te bewonderen en nooit uit te wonderen, hier zakt en zwemt en leeft mijn ziel.

Dat vriendelijk en goedertieren Goddelijk aangezicht, in de glans van Zijn Eenheid en in de luister van Zijn Drie-eenheid en in het wonder van Zijn majesteit en in de kracht van Zijn gerechtigheid en in de zuiverheid van Zijn heiligheid, met een blik op Zijn heerlijkheid en die onuitsprekelijke goedheid, in de oneindige majesteit van Zijn weldadigheid en die zeer overvloeiende fontein van alle goed. En die God onze God, ja dat mijn God en dan een zoon en een schild, dat licht, die warmte, die genezing en die bedekking, hier fleurt en speurt mijn ziel door het geloof, in hoop, door de liefde, zo wijd, zo breed, zo hoog en diep, dat ik Paulus nazeg de onnaspeurlijke rijkdom.

O, geliefde broeder, iets van mijn laatste nachten: als zo een arme wachter op Zijn komst te wachten, te sterven aan alles en dan enige zoete gedachten over wat het was in de eeuwigheid, wat wij er in de tijd van mogen leren en wat het eeuwig zal zijn en blijven: daar staat de punt weer op de i. ... niets meer van mij, maar dat zuivere feit.

God heb ik lief. Hij was mij niet beu, toen Hij mij vond, want Hij had mij verkoren in Christus, de Zoon Zijner liefde, en nu, geliefde broeder, dat wonder, dat God mij nu

nog niet beu wordt; dus God zegt nog niet tegen mij: Ik heb genoeg van je. Ik wil je niet meer. En in die zonnestralen heeft God mij doen leren, dat Hij mij nooit zat of beu zal worden, maar mij eeuwig bij Hem zal doen zijn.

O, broeder, ik kon het niet grijpen zonder God en kan het ook niet vasthouden zonder God, maar Hij heeft mij gegrepen en houdt mij eeuwig vast en ik heb als een gegrepene door God, God mogen grijpen en in Zijn kracht vast mogen houden; hoe klein en nietig ben ik voor Hem en onder Hem geworden. Zo verneemt u weer iets van een, die niet de voorste wil wezen, maar als een die mee mag gaan.

Wat nu uw schrijven betreft: In de eerste plaats ben ik zeer oud. En het is een zeer grote reis. Maar bij God is een eeuwige majesteit en met Jehovah zou ik het durven wagen om het aan gemeente en classis te vragen. Maar er komt een ander zeer groot bezwaar, waar ik beslist niet over heen kan stappen. Men moet namelijk hier gevaccineerd worden, om aan boord te kunnen gaan naar de Verenigde Staten. En daar komt men, zover mij bekend, niet onder uit. Mocht u daar echter een oplossing voor weten, dan wordt de zaak anders.

Maar eerst zie ik hierover gaarne bericht van u tegemoet.

U begrijpt dus, wat bij dit alles het overwegend bezwaar is: het vaccineren tegen pokken, dat kan ik beslist niet doen.

Broeder, ik wens u met uw vrouw en kinderen, raad der kerk en gemeente, Gods onmisbare zegen toe, ook namens mijn gezin.

Met broedergroeten.

Ds J. Fraanje

Want ons God is vriendelijk en goed,

Een zon en schild tot ons behoed,

Die ons geeft eer ende genade;

Die de vromen in genen nood

Verlaten zal tot in de dood.

Geen ding ontbreekt hem vroeg noch spade,

Zalig is hij, die op Hem bouwt,

En Hem van harte gans vertrouwt. Psalm 84:6 (oude berijming)

Barneveld, 7 Februari 1949

Waarde Broeder, vrede.

Uw schrijven in goede orde ontvangen en daarvoor mijn zeer hartelijke dank.

Maar, geliefde broeder, hoe graag ik verder ook aan jullie verzoek zou willen voldoen, dat zal niet anders kunnen dan langs de officiële weg, n.l. dat het Amerikaanse consulaat ons officieel toestemming verleent, dat wij ongevaccineerd binnen mogen komen. Mocht u dat voor elkaar kunnen krijgen, dan zou de zaak er anders voor komen te staan.

Dus begrijp goed, broeder H., ik wijs niet jullie verzoek af, maar wel de eisen die de Amerikaanse wet ons in dat geval oplegt, zie 2 Petrus 3: 17.

Wel is het erg jammer, maar op grond van Gods Woord mogen wij beslist geen mensen onzer gemeenten meer aanraden naar de Verenigde Staten te emigreren onder deze omstandigheden, daar het vaccineren tegen pokken in wezen niet anders is, als zonde tegen het zesde gebod, zie de Catechismus, Zondag 40, vraag 105.

Verder deel ik u mede, dat ik voor mij zelf bij drie dingen bepaald ben: ten eerste dat Jezus. Zelf mij wast, ten tweede wat het betekent, elkanders voeten te wassen, maar ten

derde te zien wat het is, dat de bruid haar eigen voeten wast, op welk bed men dan terecht komt.

God beware ons en geve ons uit genade, in een weg van ootmoedigheid in Christus God te behagen en ons zelf te mishagen.

Van morgen, onder het lezen van Psalm 41: 13, het laatste gedeelte: "***Gij stelt mij voor Uw aangezicht in eeuwigheid***", dat was raak en zakelijk; ik ben vermoeid van de arbeid.

God zij u, uw vrouw en kinderen en raad der kerk en gemeente in dezen genadig.

Na hartelijke broedergroeten.

Ds J. Fraanje

Gij dan, geliefden, zulks tevoren wetende, wacht u dat gij niet door de verleiding der gruwelijke mensen mede afgerukt wordt, en uitvalt van w vastigheid. 2 Petrus 3: 17

Zondag 40, vraag 105: Wat eist God in het zesde gebod?

Antwoord: Dat ik mijn naaste noch met gedachten, noch met woorden of enig gebaar, veel minder met de daad, door mijzelf of door anderen ontere, hate, kwetse of dode; maar dat ik alle wraakgierigheid aflegge; ook mijzelf niet kwetse of moedwilliglijk in enig gevaar begeve; waarom ook de overheid het zwaard draagt om de doodslag te weren.

En Gij stelt mij voor Uw aangezicht in eeuwigheid. Psalm 41: 13b

Gij zijt volmaakt, Gij zijt rechtvaardig Heer';

Uw oordeel rust op d' allerbeste wetten;

Uw loon, Uw straf beantwoordt aan Uw eer.

Gij eist van ons, dat w' op Uw waarheid letten;

Dat wij altoos op hoge prijs Uw leer

En 't heilig recht van Uw getuig' nis zetten.

Psalm 119: 69

Barneveld 2 April 1949

Geliefde Broeder H.

Genade en vrede zij u van harte toegebeden van God in Christus, die is en die was en die komen zal en van Hem die ons heeft liefgehad en gewassen van onze zonden in Zijn eigen bloed en ons gemaakt heeft tot koningen en priesters Gode en Zijn Vader, Hem, zeg ik, zij de heerlijkheid en de kracht in alle eeuwigheid. Amen.

Geliefde broeder, hartelijk gefeliciteerd met de geboorte van uw derde kind. De Heere zij n, uw vrouw en kinderen genadig. Mocht dit kind geboren zijn om wedergeboren te worden. Wat mij betreft, door God op aarde mens geworden, dat ik eeuwig zal blijven, al sterf ik. En Zijn eigen kind zal ik eeuwig blijven in Zijn gunst. Maar knecht te zijn, dat is een ambt, dat houdt op bij het sterven en is in de hemel niet nodig. Heden ben ik weer thuis, maar moet nog steeds het bed houden. Echter tweemaal daags mag ik ongeveer een uur in de stoel naast mijn bed zitten, de eerste maand. Dan moet ik weer terug naar het ziekenhuis voor voortgezet onderzoek. Overigens ben ik nog zeer zwak en erg veel drukte kan ik nog helemaal niet hebben.

Doch ik ben met de Heere naar het ziekenhuis gegaan, uit Psalm 31: 19 (oude berijming). In het ziekenhuis gekomen was ik erg vermoeid, ben 5 weken daar geweest, bij ogenblikken in zware strijd.

Maar aan de andere zijde, de gordijnen zijn vijf weken zo wijd open geweest, dat ik

heden u dat nog niet allemaal kan schrijven. Maar ik moet God bewonderen; Hij is zo groot en ik ben zo klein. Ik kan Hem niet omvatten, maar Hij omvat mij; ik ben door God in God verzonken, maar niet verdronken.

Het is wonderbaarlijk, zie Zacharia 13: 7: "maar Ik zal Mijn hand tot de kleinen wenden", en ook "vreest niet, gij klein kuddeke," maar op de wolken zegt de Koning: "Komt, gij gezegenden mijns Vaders." Twee dingen heb ik bijzonder al deze weken van God verkregen: bukken en blijven onder Zijn Goddelijke hoge majesteit, geen lust tot de wereld en geen last van de wereld.

En als vrucht van het eerste is het tweede: een minderwaardigheidsgevoel van mij zelf, zodat ik ongeveinsd een ander uitnemender achtte dan mijzelf en het is mij vergund: Geloof alleenlijk, laat u zaligen, verloochen uzelf. Het kruis op te nemen en het Lam te volgen, zelfs tot naar de dood, in de dood en door de dood. En toen heb ik Hem gezien, niet alleen wandelende tussen de kandelaren en houdende de sterren in Zijn rechterhand, maar ook in het midden van de Troon.

En al was ik een Stefanus of Paulus, of een der engelen, aan de rechterhand zit Hij alleen; die plaats heeft Hij met niemand gemeen. Maar wel om die Troon zijn de engelen en Zijn kerk, en zie dat dierbare versje eens na uit de Avondzang: "O grote Christus, eeuwig Licht enz.

Toen heb ik gezegd: "Heere, al schijnt geen zon, al licht geen maan, o in die nieuwe hemel en aarde, God haar tempel, het Lam haar kaars." Toen heb ik mogen geloven dat ik geen sterretje meer behoefde te worden, maar al eentje der minsten was, verkoren, gezaligd en bewaard en ook eeuwig verheerlijkt zou worden. De dood zou voor mij maar een verplaatsing zijn en de jongste dag de verheerlijking naar lichaam en ziel.

O geliefde broeder, 's Heeren goedheid kent geen palen. Wat ik gehad heb aan Openbaringen 22: 4 en 5 kan ik heden, vanwege mijn zwakte, niet helemaal gaan uitleggen, maar zie het zelf maar eens na, ik hoop dat ik nog in de gelegenheid zal worden gesteld, om dit u nader, in zijn geheel, te kunnen berichten.

Maar hoewel ik mij zelf niet wil verheffen, toch heb ik iets mogen ervaren van wat Stefanus zegt: *dat ik Hem zag staan*. O, wat zal het zijn, broeder, zulk een oude dwaas als ik ben, daar eeuwig Hem te mogen aanschouwen.

Ik ben thuis gekomen uit het ziekenhuis met die woorden: "Staat op, laat ons van hier gaan." Nu ben ik al een week thuis en God houdt nog steeds de gordijnen zo wijd open, dat ik tegen een vrouw, die vroeg hoe het met mij ging, zeide: Ik heb niet veel, maar ik heb alles.

De boze kwam daar de laatste nacht zijn aanvallen op doen, maar God heeft 1 Korinthe 7 zo wijd geopend, dat deze wereld nog nooit zo nietig voor mij geweest is als nu, in de praktijk van de heiligmaking; dat is weer wat anders als in de staat.

Maar aan de andere zijde heb ik de wereld in het gebruik, niet in het misbruik en bezittende als niet bezittende, ik zou zeggen, zo hoog gehad, dat ik in al wat er in was, er alleen mijn God en Vader zag.

Toen heb ik met Paulus mogen verstaan: "Die dit alles gemaakt heeft is God" en toen ook verstaan het eerste zangvers van, de tweede berijming van de twaalf artikelen des geloofs en inzonderheid die twee laatste stukjes: "Dat wou Hij als mijn Bondsgod zweren; Dit wil Hij als mijn Vader doen."

Dus weet u nu een klein stipje van de onuitsprekelijke gunst Gods aan zulk een dwaze zondaar bewezen.

De hartelijke groeten van mijn vrouw en kinderen en van mij, ook aan uw gezin, uw kerkenraad en gemeente, en zingt met uw gemeente maar eens Psalm 89: 7.

Ds J. Fraanje

*Hebt God lief, gij zijn uitverkoren,
Die de vromen behoedt,
En de wreden verdoet.
Zijt kloek, geeft den moed niet verloren,
Want God wil die aanschouwen,
Die op Hem vast betrouwen.* Psalm 31: 19 (oude berijming)

Zwaard, ontwaak tegen mijn herder en tegen de man, die mijn metgezel is, spreekt de Heere der heirscharen; sla die herder, en de schapen zullen verstrooid worden; maar Ik zal Mijn hand tot de kleinen wenden. Zacharia 13: 7

*O grote Christus, eeuwig Licht!
Niets is bedekt voor Uw gezicht;
Die ons bestraalt, waar wij ook gaan,
Al schijnt geen zon, al licht geen maan.* Avondzang

En zullen Zijn aangezicht zien, en Zijn naam zal op hun voorhoofden zijn. En daar zal geen nacht zijn, en zij zullen geen kaars noch licht der zon van node hebben; want de Heere God verlicht hen; en zij zullen als koningen heersen in alle eeuwigheid. Openbaring 22: 4 en 5

*'k Geloof in God, de Vader, die 't heelal
Geschapen heeft, en houdt in wezen;
En dat Hij, om Zijns Zoons wil, zal
Mijn Vader zijn, mijn smart genezen,
Mij schenken al het nodig goed,
En 't kwaad, dat mij op aard' ontmoet,
Genadig doen ten beste keren;
Zijn almacht zal mij steeds behoên;
Dat wou Hij, als mijn Bondsgod, zweren;
Dit wil Hij, als mijn Vader, doen.* XII artikelen des geloofs, 2e berijming

*Hoe zalig is het volk, dat naar Uw klanken hoort!
Zij wannen, Heer', in 't licht van 't godd'lijk aanschijn voort;
Zij zullen in Uw Naam zich al de dag verblijden;
Uw goedheid straalt hun toe; Uw macht schraagt hen in 't lijden;
Uw onbezweken trouw zal nooit hun val gedogen,
Maar Uw gerechtigheid hen naar Uw Woord verhogen.* Psalm 89: 7

Barneveld, 14 Juli 1949

Geliefde Broeder met uw gezin, kerkenraad en gemeente.

Genade en vrede zij u van harte toegebeden van God in. Christus, die als de schepper van hemel en aarde, door Zijn almacht, dat grote werk heeft verricht. En in dat werk der schepping één van Zijn hoogste doeleinden openbaart in het scheppen van engelen en mensen, dus op de zesde dag van die schepping, de mens schiep naar Zijn beeld.

Daarna dat grote werk der voorzienigheid over alle dingen liet gaan, dus ook over de val en het verbond der werken. Maar na de val het grote werk der genade verheerlijkte in het Verbond der Verlossing of der Genade in Christus. En dat door Zijn Geest en Woord ging uitvoeren en blijft uitvoeren en ook persoonlijk gaat uitvoeren door de

rollen der eeuwen aan Zijn uitverkorenen en dat in de aanbieding van het Evangelie en in het kwijtschenken van Christus in het Evangelie en dat door Zijn Geest en in hun hart. Zodat, wat in de eeuwigheid gebeurd is, in de tijd gebeurt en verklaard wordt en opgelost in de eindeloze eeuwige zaligheid.

In verschillende trappen en manieren worden de uitverkorenen daarvan verzekerd, door het geloof, kinderlijke vreze en droefheid naar God over de zonde en meer andere werkzaamheden die God daartoe verleent.

Wat mijzelf betreft, naar het lichaam ben ik een zeer ongelijke patiënt. Wat het inwendige betreft, wat er de eerste twee maanden geweest is, is omgekeerd in een andere bedeling. Geen andere God, geen ander verbond, geen ander doel Gods, maar wel een andere gewaarwording, de diepte van de satan, de diepte van de hel en de diepte van mijn eigen hart. Maar ook de diepte van Gods rechtvaardigheid, ja van alle Zijn deugden en de diepte van Zijn verbergingen en nog iets van de diepte van de trappen van Zijn verlating.

Niet geheel verlaten, maar gedurig verwisseld, doch bijzonder ondersteund, grote verborgenheden geleerd, die ik nooit zo zag en kende.

Daar kan ik heden niet te ver over uitwijden, doch het loopt laag met een mens af. Hoe arm, hoe nietig, hoe afhankelijk. Hij wordt, met eerbied gezegd, geheel op niets gebracht, maar alleen die Christus, Zijn persoon en Zijn offer, Zijn wil, werk en manier. Hoséa 2 is mij wonderbaarlijk door de Heilige Geest verklaard.

En het grote doel der zaligheid en het werk en de leiding en de oplossing, om verenigd te zijn met Gods wil, raad, woord, werk, eer en gunst is een grote genade.

Broeder, ik moet zeggen God is goed en recht, maar ik ben slecht. Zo weet u weer het een en ander van mij.

Gedenk mij en de mijnen in uw gebeden en ontvang van mij en de mijnen de hartelijke groeten, ook aan uw vrouw en kinderen, kerkenraad en gemeente. Dat de broederlijke liefde mag blijven is onze hartewens en bede en zijt Gode en den Woorden Zijner genade bevolen, die weet wat best, nuttig en nodig voor ons is.

Na broedergroeten.

Ds J. Fraanje

*Gij hebt veel goeds bij Uwen knecht gedaan;
Hem, naar Uw Woord, gered uit al zijn noden;*

*Leer mij, o Heer, een goede zin verstaan,
En wetenschap, der dwazen waan ontvloden;*

*Wijs Gij mij zelf de weg der waarheid aan,
Naardien ik heb geloofd aan Uw geboden. Psalm 119:33*

15. Brief aan Ds J. van Zweeden te Rock Valley, Iowa, U.S.A.

Barneveld, 6 April 1949

Geliefde broeder met de uwen, kerkenraad en gemeente van Rock Valley, Genade en vrede zij u van harte toegebeden van God in Christus, Die in het midden der oordelen, die rechtvaardig zijn, Zijn eer handhaaft en bekomen zal, en Zijn kerk zelf, wat Hij daarvoor ook gebruikt, louteren en beproeven zal, maar er als goud zal doen uitkomen, echter geen schuim sparen zal en ook Zijn vijanden er onder brengen zal. Geliefde broeder, lees Zach. 13: 7 en 8 eens na, en let zeer nauwkeurig op het negende vers daarop volgende; hoe dat er twee delen zullen uitgeroeid worden en de geest zullen geven, maar ook wat God met het derde deel doen zal. Wat Hij daartoe gebruikt is Zijn werk, Zijn wil en Zijn eer; maar vijfmaal zegt Hij: *Ik zal ze in het vuur brengen, Ik zal ze louteren, Ik zal ze beproeven, Ik zal ze verhoren, Ik zal ze noemen*. En tweemaal staat er wat de kerk door Hem zeggen zal: *Zij zullen Zijn Naam aanroepen en zij zullen zeggen: de Heere is mijn God*.

Ik ben verwonderd weggezonden! De Messias, zegt Daniël, zal uitgeroeid worden, niet voor Zichzelf, maar voor Zijn kerk en ook voor mij; en ook zou Hij de Geest geven, maar in de hand van Zijn lieve Vader. En ook Zijn hand tot de kleinen wenden. Hier heb ik voor Gods aangezicht in heilige aanbidding voor de hoge Majesteit Gods mogen bukken en als vrucht een minderwaardigheidsgevoel in mijzelf gekregen door God van mijzelf en ook een ander uitnemender te achten dan mijzelf.

Ongeveinsd en eerlijk voor Gods alwetendheid in Zijn tegenwoordigheid; ik zo nietig en klein, kon God niet omvatten, maar Hij omvatte mij in Zijn soevereine verkiezende liefde, en dat gedaan van eeuwigheid.

De verkiezing zelf was God niet, maar de God die verkiest; de daad van God niet gescheiden, maar ook de daad geen God te maken en God niet tot een daad te maken. Hier ben ik verzonken en niet verdronken!

Ik deed zelf niet mee; maar God uit Zichzelf, door Zichzelf en tot Zichzelf nam mij al was ik er in de dadelijkheid nog niet, want het was eeuwigheid. Dan door God gekend, opgenomen tot Zijn lust, tot Zijn vermaak, tot Zijn heerlijkheid en mijn gelukzaligheid. Broeder! daar is het vat zo vol; daar zal de eeuwigheid toe nodig zijn om er ten volle van te kunnen getuigen.

En dat alles in het Verbond der Verlossing, in Zijn welbehagen gegrond en verklaard en Christus het middelpunt van dat welbehagen; dat welbehagen Gods eer soeverein, niet krenkende Zijn deugden, niet stil zettende Zijn deugden, maar volmaakt uitvoerende Zijn deugden.

En dan ten tweede, de volle zaligheid der uitverkorenen, en dat met de hoogste betamelijkheid van Zijn wil en raad. Vele kinderen niet alleen te verkiezen, te roepen, te rechtvaardigen, te heiligen; maar ook tot de heerlijkheid te leiden, en dat alles in en door Die overste Leidsman Christus: In Zijn volle bekwaamheid verkoren, geroepen, gezonden en mens geworden; God zijn en blijven; gehoorzaam zijnde tot de dood, ja tot de dood des kruises. Voldoende aan des Vaders eer en eis, betalende schuld en zonden en verwervende een recht ten leven; de wet van eis en vloek ontheven; de wet in haar natuur verhoogd en verheerlijkt; zo nooit een geschapen creatuur kon doen, en dat in het verlaten van Zijn troon, door de staat der vernedering te gaan tot de staat der verhoging; en nu aan des Vaders rechterhand verheven als het middelpunt van de eeuwige zaligheid.

Hoofd des Verbonds en der Gemeente, en Behouder des lichaams. Hier is het vat

wederom zo vol geworden! Dat Lam niet alleen tussen de kandelaren wandelende en de sterren in Zijn rechterhand houdende, maar ook in het midden van de troon, ja op de troon, ja aan Vaders rechterhand verheven boven engelen en mensen. Die een weinig minder was geweest dan de engelen, en vandaar Die Geest door de rollen der eeuwen zou zenden.

Wat geloof ik van die Heilige Geest?

Dat die met de Vader en de Zoon eeuwig en waarachtig God is, en mij van de Vader om Christus wil gegeven is; mij wederbaart van een kind des toorns tot een kind Gods; mij ontdekt als de Geest des oordeels en der uitbranding; maar ook mij troost en in mij woont, en getuigt met mijn geest, en verzegelt en bekrachtigt. Leert zuchten, leert bidden, onderwijst en verootmoedigt; maar ten laatste, wat Gods Woord en de Onderwijzer zeggen: eeuwig bij mij zal blijven!

O, mijn ziel, als ik sterf, is mijn dood geen betaling voor mijn zonden, maar is een afsterven der zonden en een doorgang tot het eeuwige leven. En dat leven van de ziel, onmiddellijk na de dood opgenomen tot Christus, haar Hoofd en tot de jongste dag komt.

Broeder!, dat zieleleven in de hemel is mij zo duidelijk, zo groot, zo volmaakt, zo heerlijk geworden door het geloof hier; maar hier wil ik liever zwijgen en aan-aanbidden, want geen oog heeft het gezien en geen oor heeft het gehoord!

Doch er kan in de winter wel eens een zomerse dag zijn, en een vogel in de kooi kan wel eens door het venster naar buiten zien; zo mag de strijdende kerk wel eens met Johannes een kijkje op de grote Bruiloft krijgen; en niet alleen op de heerlijke plaats, maar ook een kijkje op de Bruid (zie Openb. 21: 9: Kom herwaarts, ik zal u tonen de Bruid, de Vrouw des Lams) en die majesteit Gods van het zielsleven in de hemel, en straks met ziel en lichaam beide.

God alles in allen te vervullen! Dat ene, eeuwige, onbegrijpelijke Wezen; en de minste weldaden te erkennen, maar straks met die kerk te zeggen: "De zaligheid zij onze God en het Lam!" Daar zwemt en laaft zich en zingt die kerk eeuwig: "Doch zullen de vromen verblijd, Heer! Uw naam zingen altijd" (Psalm 68: 2 oude berijming).

En van deze dingen heeft God in de laatste tijd, van dat ik naar het ziekenhuis ben gegaan en daar vijf weken ben geweest, de hemelse gordijnen zo wijd open gedaan, dat ik God moet bewonderen, om zo'n oude en dwaze man, die in zijn Verbonds-hoofd Adam God had beledigd en Zijn deugden geschonden, genadig te zijn. En wat ik God gedaan heb, zijn de diepste wonden van smart en pijn en droefheid. Wat God mij doet tijdelijk, geestelijk en eeuwiglijk, is rechtvaardig, Zijn oordeel ben ik dubbel waardig. Dat heilig welgevallen aan de straf der ongerechtigheid. Hier heb ik geroepen Psalm 119: 69: "Gij zijt volmaakt, Gij zijt rechtvaardig Heer", enz. Dus alles verloren en het ergste waard; maar gelukkig ben ik geen Ezau, die zegt: "Ik heb veel"; maar met Jacob te mogen zeggen: "Ik heb alles". Nu ben ik weer thuis, maar moet nog steeds volledige bedrust houden, wegens 'de zeer langzame genezing van mijn teen en het gevaar bij eventuele verwonding.

Doch met God kan ik leven, lijden en sterven. En ik heb gezien uit Lukas 5, dat er meer schepjes zijn dan één, meer zeeën dan één, meer netten dan één en ook meer vissers dan één. En Jezus aan boord, de netten op Zijn bevel in de diepte geworpen en niet aan 's mensen zijde; dat er meer als één vis was en dat de gierigaard, de mammon en de egoïst er aan moest, en de afgunst geweken was: Scheuren en breuken. Ze wenkten hun medegenoten; beide schepen vol.

Mededeelzaam te zijn, dat is wat in de natuur, maar ook in de genade. *Komt luistert*

toe, gij Godgezinden enz. Maar wat zal dat eeuwig in de hemel zijn: allen bij God en elkander, en allen vol en elk vol en eeuwig vol!

Maar ik heb ook gezien wat de discipelen de gehele nacht zelf hadden gedaan: de netten vuil maken en toen moesten zij ze zelf weer schoonmaken. Toen heb ik geweend en God mogen bewonderen.

Wat de wereld betreft, dat lijkt op een huilende wildernis en op een kokende pot, maar God weet hoelang Hij ze in de wateren van Zijn lankmoedigheid nog draagt. Hij komt aan Zijn eer! En wat Gods kerk betreft in haar openbaring, dan zou men soms zeggen, in de praktijk: Tegen God en tegen elkander. Zo we dan een boekje zouden schrijven, dan mocht de titel er wel boven staan: "De kerk in revolutie tegen God en tegen elkander". Maar aan de andere zijde, ziende op Openb. 17: 14 *Deze zullen tegen het Lam krijgen, en het Lam zal hen overwinnen, want het is een Heere der heren en een Koning der koningen, en die met Hem zijn, de geroepenen en uitverkorenen en gelovigen*; daar ziet u het Lam staan.

God zij u en uw gezin, gemeente en raad der kerk, om Christus' wil genadig; en gedenk mijner als de minste der heiligen en grootste der zonderen, in uw gebeden. Maar niet klagen over God en niet roemen over mij; maar God vragen, aanbidden en zingen Psalm 25: 4. U kunt het ook samen in de kerk wel zingen, en doe ook de verdere gemeenten de groeten van mij.

Ontvangt verder met de uwen, kerkenraad en gemeente, de hartelijke groeten van ons. Psalm 99: 2.

w.g. Ds J. Fraanje

Zwaard, ontwaak tegen mijnen herder en tegen de man, die mijn metgezel is, spreekt de HEERE der heirscharen; sla dien Herder, en de schapen zullen verstrooid worden; maar Ik zal mijn hand tot de kleinen wenden.

En het zal geschieden in het ganse land, spreekt de HEERE, de twee delen daarin zullen uitgeroeid worden en de geest geven, maar het derde deel zal daarin overblijven; En Ik zal dat derde deel in het vuur brengen, en Ik zal het louteren, gelijk men zilver loutert, en Ik zal het beproeven, gelijk men goud beproeft; het zal mijn naam aanroepen en Ik zal het verhoren; Ik zal zeggen: Het is Mijn volk, en het zal zeggen: De HEERE is mijn God. Zacharia 13: 7, 8 en 9

*Doch zullen de vromen verblijd,
Heer! Uwen Naam zingen altijd.
En haar in U verblijden;
Zij werden van harten verheugd
En zullen voor God maken vreugd,
juichende t' allen tijde.
Zingt nu vrolijk en looft den Heer',
Verbreidt met vreugd Zijnes Naams eer,
Prijst Zijn heerlijkheid t' zamen;
Die op de wolken vliegt en vaart,
En een Heer is zeer wijd vermaard:
Eeuwig God is Zijn Name.*

Psalm 68: 2 (oude berijming)

16. BRIEF AAN Ds. W. C. LAMAIN, GESCHREVEN VOOR DIENS VERTREK NAAR DE U.S.A.

Barneveld, 18 October, 1946

Geachte en zeer geliefde broeder in de Heere Jezus Christus.

Genade en vrede zij u toegebeden, ook met uw vrouw en kinderen, en ook inzake het door u aangenomen beroep naar Amerika. Ik wens, dat het u gegaan mag zijn gelijk de oude Ds Middel, die zijn beroep aannam naar Middelburg, onvoorwaardelijk, zelfstandig, onberouwelijk, zonder voor of tegen, afgesneden van alles en een ogenblikje stil weggezonden in God, gedachten, wille, raad, woord, werk, eer en in de gunst. Geen berouw, volle moed, Gods eer, Gods leer, genoeg aan God, bevredigd in en door en met God, niet zonder strijd, maar de overwinning is Godes.

En al komt er eens iemand bij u gelijk een jongen bij Mozes om voor u te ijveren, wil dat niet toelaten. Och dat al Gods volk profeten waren. En al zou Aäron u willen verachten, dat laat God niet toe, maar wil dan, als Mozes, kort en zakelijk voor hen bidden. En wat de schuld betreft, zo hier als daar wil ze met een dwaas niet bedekken en met een kerkelijk belijden ze niet beperken, maar met de oprechte is goedwilligheid en hoe het ga en wat u overkomt, al wie oprecht is van gemoed, die merkt het op en keurt het goed. Die drijft en laaft zich in de wateren van vrije genade en God schenke u wat ge vindt in 2 Petrus 1: 3. Daar kunt u het wel mee doen. En God zij u en uw vrouw en kinderen genadig en voordat u weggaat, dat nog zo spoedig niet wezen zal, komt u ook nog wel eens een avondje afscheid preken in Barneveld. Dat horen we dan wel, als ik eens in Rijssen kom.

De Heere houde u boven de wateren van moedeloosheid en boven de storm, die zeer verward kan zijn en verlosse u gelijk Paulus en Barnabas, als ze een offer en een kransje willen brengen. En doet u opstaan en in uw reisje voortgaan als de discipelen u omringen, wanneer de vijanden zich vergissen, als ze zouden menen, dat u al dood waart. Dan wordt u rijp om de zielen der discipelen te versterken, om ze te vermanen, bij het geloof te blijven en u niet te vergissen, maar te zeggen en te geloven en te belijden, zowel als te beleven, dat men door vele verdrukkingen moet ingaan in het koninkrijk der hemelen.

En als de winter u soms overvalt, dan zij u gegeven als een wintervogeltje door het open venster de Koning in de zomer te verwachten en toch in de winter te zingen. En als uw vrouw soms het bed kiest en de moed verliest, God beure ze op en leide ze onbedwongen, gewillig over de oceaan, al moest ze daar sterven of wederkeren, niet buiten God en Christus blij te zijn, maar in God verblijd met ootmoed. En u broeder, al ziet u wat leeuwen en beren, zijn hun muilen wat wijd geopend of zijn ze gesloten, God houdt u staande, Christus is de hoop der Heerlijkheid.

Zulk een Evangelie is vaste spijs, doet ouden en jongen op de straten van Jeruzalem het onschuldige spel spelen, dan worden ze gebakerd tussen de deugden Gods. Ik ben geen erge schrijver, broeder, mijn dwaasheid is groot, ik ben voor alles afgekeurd, maar de Koning leeft en Hij neemt nota van de zaken. Hij houdt ede sterren vast, Hij laat ze niet vallen, al zouden ze het zelf denken en de vijanden het wensen en de vrienden het denken, omdat ze bang worden.

Na broedergroeten, ook aan de kerkenraad

w.g. Ds J. Fraanje

Gelijk ons zijne Goddelijke kracht alles wat tot het leven en de godzaligheid behoort, geschonken heeft, door de kennis Desgenen, die ons geroepen heeft tot heerlijkheid en deugd. 2 Petrus 1: 3

BRIEVEN AAN Ds W. C. LAMAIN, GRAND-RAPIDS U.S.A.

Barneveld, 2 April 1947

Zeer geachte en geliefde Broeder in Christus,

Genade en vrede zij u van harte toegebeden, ook met uw vrouw en kinderen, van die God, die in het braambos Woont, brandende en niet verterende, Wiens Evangelie 'onbegrijpelijk en oneindig is en nooit overschat kan worden en Wiens vrije genade in Zijn luister een oneindig vermogen heeft, en van God Drieëinig, Die dat vermogen uitdenkt, uitspreekt en uit-, in- en doorwerkt.

O, als ik, nietige, eindige, arme en uitgeteerde zondaar, de glans van mijn Vader en van mijn oudste Broeder Christus en van die lieve Heilige Geest als kinderleider en zielehoeder dadelijk, levendig, waarachtig omhelzen en toe-eigenen en geloven mag, dat Hij dezelfde blijft, voor mij en in mij, in Zijn gerechtigheid, heiligheid en eeuwige heerlijkheid, dan verdwijn ik in aanbidding en in verwondering en in gemeenschap met de Drieënage Verbonds-God en met Zijn heilige engelen en heiligen, die voor de troon zijn en de heiligen, die op de aarde zijn.

Wij hebben ook in onze gedachten en gebeden met u mee mogen reizen; en er kwam nog al enige storm van binnen bij mij en ook op de zee bij jullie. Want ik zei tegen mijn gezin hoe arm en ellendig en hoe wijd van de praktijk ik ook ben, nu heb ik het mogen geloven en 't zal ook gebeuren: dominee met zijn gezin komt in Amerika aan. Ik geloofde 't al eer u er was. De storm van binnen was geweken.

Ik was verwonderd en verootmoedigd en nu heb ik uw briefje ontvangen. U zijt er hartelijk voor bedankt.

God de Heere regeert, Hij houdt u staande, ga u voor met Zijn Geest en genade en bedekke u met het schild en geve u veel vrijmoedigheid om Christus uit te dragen.

Gaat het in het openbaar van uw bediening gemakkelijk en vrijmoedig, staat evenwel op de wacht, opdat ze van binnen en buiten u niet proberen te verhogen. En is het in 't verborgene en in de gewaarwording van binnen wel eens arm; Hij ledigt hen uit.

U wordt er mee gefeliciteerd.

God vermeerder uw dorst en honger naar de volmaaktheid en doe u geloven dat er meer water is als dorst en meer brood als honger.

Ik ben nog verwonderd en verblijd geweest in de volle bediening van Christus in alles voor mij en alles in mij en nu ben ik alles door Hem. En om nu alles te zijn voor Hem, dan loopt de strijd wel eens vast? doch 't scheepje gaat naar de stad en alles moet er aan, doch komen we behouden aan land.

Dan verhef ik mijn hart, mijn stem en mijn hand.

Ook de hartelijke groeten aan uw vrouw. De Heere zij haar naar lichaam en ziel genadig. Ook uw kinderen, ook de raad der kerk en de gemeenten en ook degenen, die met Psalm 40 mogen zingen: "Schoon 'k arm ben en ellendig, denkt God aan mij bestendig".

Ook de groeten van mijn vrouw en kinderen.

De afstand is ver, wat mijlen betreft. Maar de Heere is nabij. Hij stelle u tot zegen is mijn wens en mijn bede.

Met hartelijke groeten, uw broeder.

w.g. Ds J. Fraanje

Barneveld, 30 April 1947

Geachte Vriend en Broeder, met de uwen,

Genade en vrede zij u van harte toegebeden van God in Christus. Zendt Hij Zijn Geest uit dan worden ze geschapen, doet Hij Zijn hand open dan worden ze verzadigd en neemt Hij hun adem weg dan sterven ze. Gehoord hebbende de toeleiding en de omstandigheden en de geboorte van uw achtste kind in het ziekenhuis in Amerika, daar mogen wij u hartelijk mee feliciteren.

Dat 't jongetje geboren moge zijn om wedergeboren te worden is onze hartewens en bede. Dat is de wens voor de kleine en dat uw vrouw hersteld en bemoedigd, gesterkt en verwonderd, vernederd en gezaligd, verootmoedigd en gezalfd moge worden. Dat is voor moeder, en dat uw gehele gezin mag delen in enige ondersteuning, al was hun moeder in een ziekenhuis en dat ze nu van de kleinen tot de groten een nieuw hart van God werden geschonken.

Wij hebben Eféze 6 mogen lezen, God wil ze bewaren. Zij mochten genade ervaren, d.i. voor uw kinderen en allen die te uwen huize zijn. Hebt u ook Amerikaanse hulp in huis, God zij ze, om Christus' wil, genadig. Dat is voor uw dienstvolk mijn wens en bede en u, geliefde broeder, God zij u in Christus, door Zijn Geest en Zijn Woord naar ziel en naar lichaam, in ambt en bediening nabij. Hij oersterke uw geloof ook door Zijn Woord, ook door de sacramenten en ook door banden en verdrukking en God geve u ook in talen en gaven, in gedachten, lusten, woorden en werken, in verdrukking en strijd, in teleurstellingen en in mislukkingen, in onthoudingen, in gewaarwordingen en in ontledigingen, in smart en in eigenliefde en in voorliefde, dat God wel mensen bekeert, maar geen naturen en geen vlees.

God zij u in al deze dingen nabij en goed om in alle delen en daden gewaar te worden, te ervaren, te beleven, dat God een soeverein, willend, werkend Wezen is en dat God in Christus door Zijn Geest openbaart dat Hij betrekking op Zichzelf heeft in de volmaaktste zin en dat Hij ook betrekking op Zijn volk in Christus heeft, dat ze eeuwig uit Hem en door Hem, tot Hem, met en bij Hem in gerechtigheid in heiligheid en in heerlijkheid zullen verkeren en dat zij zelf betrekking op God en Zijn gemeenschap hebben om eeuwig het pad' des levens te bewandelen, de vreugde des levens en de verzadiging des levens te genieten en dat hun vernederd lichaam veranderd en het heerlijk lichaam van Christus gelijkvormig moge zijn.

O, broeder, God stelde u tot een zegen in dat grote land en leide u door Zijn rechterhand. Hij is de koninklijke Wachter, heeft de sleutels in Zijn hand.

Dat is voor u, en God zij de raad der kerk en gemeenten genadig. God helpe u en ondersteune u.

De hartelijke groeten.

Ds J. Fraanje

Toen sprak ik met vasten betrouwen:

Gij zijt o Heer, mijn God alleen:

Verhoor mij in mijn zwaar benauwen,

Hoor de stemme mijns gebeds rein.

Heer! Gij zijt mijn wapen zeer krachtig,

Mijn helm als mij de nood bezwaart;

Als ik in 't veld benauwd was klachtig,

Gij hebt mij 't hoofd gedekt, bewaard.

Psalm 140: 6 en 7 (oude berijming)

Barneveld, 14 Juni 1947

Geachte Vriend en Broeder met de uwen,

Wij zijn door 's Heeren goedheid allen nog redelijk wel en hebben uw schrijven ontvangen en 't zelfde ook van u vernomen.

Geachte en zeer geliefde broeder in Christus, wat is God groot, rechtvaardig, genadig, wijs en goed, wat zijn wij nietig, eindig, zondig en wie zal het uitdrukken wat een mens is. Doch God regeert en doet recht, beveelt en gebiedt, maar verdraagt en laat toe.

Ik ging Woensdag naar V. en moest daar om half drie trouwen en kerkenraad bevestigen. Men kwam mij daar met een auto halen. Vandaar ging ik naar E. Daar moest ik dopen en trouwen en 't was pas om acht uur dienst. Dat viel mij een beetje tegen. Zo laat en dan zo oud en vermoeid. Ik zei zelfs, had ik het geweten, zo laat, dan had ik misschien niet gekomen. Maar we hebben de kinderen gedoopt. 't Zaalte was buitengewoon vol. Ik heb gepreekt over Titus 2: 13 met zeer veel vrijmoedigheid.

Toen zijn we met de auto naar R. gegaan. Onderweg waren de stormen inwendig buitengewoon, op Gods majesteit, op mijn persoon, ambt en bediening en de zonde was brandende in een hoge mate, doch Koning Jezus behield het veld.

Wij kwamen laat bij W. aan, gingen nog voor 12 uur naar bed, hadden een paar uur geslapen en daar kwam God onverwacht met Zijn volle majesteit over in Christus met Zijn Geest. Wat ben ik schuldig geworden als mens, man en vader, kind en knecht. Wat heb ik mogen bukken en alles af mogen leggen en over mogen geven. Gods kerk, mijn werk, o ik kwam op niets terecht, maar was zo verslonden in Gods deugden en God zette de stroom even open.

O, geliefde broeder, daar werd ik verslonden in Gods zuivere liefde, alle zonde en haat, en alles wat hinderlijk is verteerde en vol van Zijn liefde zakte ik weg en daar nam God mij op.

Uitwendig wist ik niet meer waar ik was, maar waar ik was, was geen tijd, geen zonde, geen strijd; daar ontbrak niets. Wat er niet was, kan ik zeer veel van zeggen, maar, o, geliefde broeder, de volle heerlijkheid in haar glans en haar stralen, wat ik zag en wat ik hoorde en wat ik was, geen oog heeft het gezien, geen oor heeft het gehoord en het is in geen hart opgeklommen, geen mond kan het uitspreken. O, wat heb ik in mijn beste ogenblikken nog ver beneden peil van die glans gestaan.

O, gelijk een blinde over kleuren zal spreken, zo zal het in het licht ook wat anders blijken te zijn. Ik ben weg geweest, ik ben boven geweest, de heerlijkheid zweeft me nog soms in de gedachten, maar uitspreken kan ik het niet.

Ik ben weer gekomen, doch was een beetje gekrenkt, ik dacht, zal ik naar huis gaan, doch nee, dat kwam weer bij en ik ben naar R. gegaan, ben in de vergadering van het curatorium gekomen, wij hebben elkander gegroet. Ze waren er allen, uitgenomen broeder B., die ongesteld was. Ds R. was in uw plaats.

'k Heb laten zingen Psalm 89: 1 en heb in korte trekken alles mogen meedelen. De zaken ben ik in God kwijt geraakt, of Hij iets gebiedt of toelaat. Ik ben de minste geworden van allen, indien ik wetend of onwetend iemand iets mocht hebben misdaan. God had mij alles vergeven, en ik vroeg of ze mij, de minste en de dwaaste, dat ook wilden doen en mij in alles wilden verdragen. Ik heb wenende het wonder van God bewonderd. Ik voelde geen haat, geen twist en geen toorn en was de zaken in God volkomen kwijt geworden.

O, broeder, wat zal 't boven zijn. Ik kon wel sterven, wilde 't ook wel, maar in God ben ik verslonden, hetzij dat ik leef of sterf, om Hem altijd welbehaaglijk te zijn. In God is

al mijn heil, mijn licht en mijn levenskracht.

De Heere regeert, o, geliefde broeder, 'k heb gesproken over Gods soevereine wil in het verkiezingswerk en over Gods oordeel in het rechtvaardigen en verdelgen.

God zij u met uw vrouw en kinderen genadig in hart en huis, in ambt en werk.

O, die eeuwige zaligheid, dat volle gelukzalig zijn, dat eeuwig bij en met God te zijn.

De Heere doe Zijn aangezicht over u lichten.

Zie Psalm 44: 4 (onberijmd).

O, die klederen des heils en die mantel der gerechtigheid en die gemeenschap der heiligen.

Ik heb bijzonder mogen blikken in Titus 2: 13. Preek er maar eens een keer over.

Verder van vrouw en kinderen en van mij, uw liefhebbende vriend en broeder, de hartelijke groeten, ook aan de kerkenraad en gemeente.

w.g. Ds J. Fraanje

Verwachtende de zalige hoop en verschijning der heerlijkheid van den groten God en onzen Zaligmaker Jezus Christus. Titus 2: 13

Want zij hebben het land niet geërfd door hun zwaard, en hun arm heeft hun geen heil gegeven, maar uwe rechterhand en uw arm en het licht uws aangezichts, omdat Gij een welbehagen in hen hadt. Psalm 44: 4

Barneveld, 19 Juli 1947

Geachte Vriend en Broeder,

Genade en vrede zij u van harte toegebeden van Hem Die woont in het braambos, brandende, doch niet verterende.

Ik, de Heere, worde niet veranderd en daarom zijt gij, o kinderen Jacobs' niet verteerd.

Geliefde broeder, wij zijn door 's Heeren goedheid allen nog redelijk wel en de Heere maakt het met Zichzelf wel.

Die is het wezenlijke wel, die dat is, was, wordt en blijft. Het bewegende, verdienende, bewerkende, belovende, toepassende, onderhoudende en eeuwig blijvende wel.

O, geliefde broeder, wie ben ik en wat is mijn huis, daar zijn geen woorden voor te vinden, maar dat nochtans die God des verbonds, die Middelaar des verbonds en die Geest mij leidt en leert, ik kan het niet in woorden uitdrukken.

Ik ben in U. geweest en heb daar tweemaal gesproken over Hebreeën 10: 20 en 21. O, die verse en levendige weg, dat is een geslachte weg, met andere woorden, dat geslachte Lam, die weg die vers is, was en blijft. O, broeder, dat voor mij, zo'n arme oude dwaas, maar die weg is zo vers. Die zoetheid, die goedheid, gerechtigheid; heiligheid, veiligheid en heerlijkheid. En dan de voeten geschoeid met de bereidheid van het Evangelie des vredes.

Ik ben geweest in de strijd en in de bespotting en in de diepte des satans, in de geweldige folteringen en in de kracht van het ongeloof en de pijlen van het bijgeloof, in het vermenigvuldigen van mijn gedachten, in het overstelpt worden en in het wankelen van mijn voet, in de stoel der schadelijkheden, onder de toelating Gods. Het beest, op alle terreinen vreselijk en gruwelijk, is lasterende, morrende en brullende, ook tegen dat Goddelijke Wezen, dat de lust is van mijn leven. Hoe gevaarlijk is dat beest en hoe vleesstrelend.

O, broeder, hoe gevaarlijk het ook was en hoe ik ook gesidderd en gebeefd heb. Koning Jezus behoudt het veld met ere.

Die verse en levendige weg, waardoor ik niet alleen bemoedigd, vertroost en verkwikt

ben en waarop ik ook zeer gesteld ben, maar ook in de krijg versterkt en mijn hoofd bedekt en bewaard.

O, ik ben haast te onwaardig om het u te schrijven, maar toch is het waar. Hij heeft mij versterkt, ook ben ik versterkt geworden. Mijn lieve Borg, mijn licht, mijn heil, mijn levenskracht.

De genade is zoveel meerder als de zonde, niet om er op te zondigen, maar om er de zonde in kwijt te worden; in de offerande onder de wet geschiedde er jaarlijks weer gedachtenis der zonde, dat wij vinden in het derde vers van Hebréeën 10.

Maar na dat eeuwige offer is er nooit meer gedachtenis der zonden bij God, die ze vergeeft en vergeet. God gedenkt ze nooit meer tot mijn verachting, maar ik gedenk ze nog wel eens tot mijn vernedering.

Broeder, wat zal het zijn, boven bij God. Bij twee dingen heb ik stil mogen staan. Het ene is, hoe God in Christus bij de mens woont en het andere, hoe de mens in en door Christus bij God zal wonen, zonder ooit meer te scheiden. "Geen meerder goed. Heer, Gij mij geven meugt, dan dat Gij mij vernedert en maakt kleine".

Nu geliefde broeder, met uw vrouw en kinderen en raad der kerk en gemeente, weet u weer het een en ander van uw liefhebbende vriend en broeder. De Heere werkt wel eens door tegenstrijdige wegen. Hij mocht het bij u in Amerika ook nog doen. Paulus was verblijd en greep moed, ook in het horen, zien en ontmoeten van de broeders. God waakt om af te breken enz., maar ook om te bouwen en te planten.

U zit zeker wel eens gedurig in banden, maar wordt toch ondersteund, is het waar, broeder? Of heb ik het mis? Schrijf het maar eens. In onze oudste broeder zijn wij broeders en blijft die broederlijke liefde. De Heere zij ook uw vrouw in haar zware taak en haar pijnen genadig en al uw kinderen, Efése 6, de eerste verzen toegewenst. De groeten van ons allen en bijzonder van mijn vrouw en mij, uw liefhebbende broeder.

w.g. Ds J. Fraanje

Op een verse en levende weg, welke Hij ons ingewijd heeft door het voorhangsel, dat is door zijn vlees. En dewijl wij hebben een groten Priester over het huis Gods.

Hebréeën 10: 20 en 21

\

Barneveld, 22 Augustus 1947

Geachte Vriend en Broeder met de uwen,

Genade en vrede zij u van harte toegebeden van Hem, Die in het braambos woont.

Wij hebben het schrijven van uw vrouw ontvangen en de inhoud gelezen en overdacht. God zij u naar ziel en lichaam om Christus' wil genadig, in deze zo zware beproeving, loutering en kastijding, die God u in deze toeschikt. Hij dekke u met Zijn vleugelen, doe u drinken uit Zijn Goddelijke bron, en wandelen in het Goddelijke licht, en doe u zingen Psalm 140: 6 en 7 (oude berijming).

Ik heb de toestand, waarin u verkeert, overdacht; lees en overdenk Micha 4: 8.

O, geliefde broeder, die Goddelijke verborgenheid in zijn oorsprong te bewonderen, dat is: een onbegrijpelijk God te bewonderen en een oneindige eeuwigheid te bewonderen, hier in beginsel door het geloof en straks in de eeuwige aanschouwing en dat in Zijn openbaring te ervaren, iets ervan te beleven.

Dan heeft de schaapestoren en het Ofel der dochteren Sions geen God gevormd, maar zij is uit Hem en door Hem en tot Hem.

Daar ben ik in weggezonden; nooit had ik over die waarheid gepreekt. Maar die verborgenheid, broeder, is voor mij onbegrijpelijk en lees vers 9 en 10, ook eens door.

Uit vers 10 heb ik in K. gepreekt. O, broeder, in Babel bevrijd en verlost. Enerzijds wil ik zelf er niet naar toe en anderzijds er niet uit, maar door Hem er naar toe en eruit. O, dat in die schaapstoren, dat Goddelijke Wezen: de Vader, de Zoon en de Heilige Geest. De eeuwige zaligheid. O, die Herder der schapen, in het midden der schapen, en ik de minste der schapen.

Och was ik even bij u, ik vatte uw hand, ik zou de apostel verstaan, die spreekt van de kus der liefde. Ik beken mijn schuld voor God en mensen en mijn grote dwaasheid in tegenwoordigheid van elkaar. Gods werk in elkander te weinig gewaardeerd.

De Heere Jezus zij u genadig en stelle u in dat Ofel, op die heuvel, o, broeder, om de volle heerschappij en de Koning en Zijn rijk voor te stellen.

En ligt uw weg door druk en kruis, Hij geve u moed en kracht. Denk veel over mijn eerste brief, en al wat er gebeurt, welke tegenstellingen in de strijd, de Koning behoudt het veld met ere.

De Heere zij ook uw vrouw in dat vreemde land tot een steunsel met Zijn verborgen hand, Hij redde haar ziel en doe haar zingen Psalm 25: 8. Ik mocht haar ook in den gebede nog gedenken. Mozes' gebed was kort, maar het werd verhoord, maar Jezus bidt door. Ook uw kinderen, God mocht ze bewaren en bekeren.

De Heere maakt het in alles wel.

Ook de hartelijke groeten van mijn vrouw en kinderen, ook de groeten aan de kerkenraad, en de schapen en lammetjes, die buiten de schaapstoren en de herder niet kunnen leven. O, ik kan het niet uitdrukken dat Ofel, die heuvel.

Na hartelijke broedergroeten

Psalm 99: 2 (berijmd).

w.g. Ds J. Fraanje

En gij Schaapstoren, gij Ofel der dochter Slons, tot u zal komen, ja, daar zal komen de vorige heerschappij, het koninkrijk der dochter Jeruzalems.

Nu, waarom zou u zo groot geschrei maken? Is er geen koning onder u, is uw raadgever vergaan, dat u smart als van een barendende vrouw heeft aangegrepen?

Lijd smart en arbeid om voort te brengen, o dochter Sions, als een barendende vrouw; want nu zult gij wel uit de stad heen uitgaan en op het veld wonen, en tot in Babel komen, maar aldaar zult gij gered worden, aldaar zal u de HEERE verlossen uit de hand uwer vijanden. Micha 4: 8, 9 en 10

Barneveld, 1 October 1947

Geachte Vriend en Broeder in Christus Jezus, met de uwen.

Genade en vrede zij u van harte toegebeden van Hem, die in het braambos woont en in Wiens hand onze adem is en bij Wie al onze paden zijn. Geliefde broeder, wij zijn door 's Heeren goedheid met al ons, gebrek en ellende, zonden en dwaasheden, ouderdom en zwakheden, nog in het heden der genade, onder de middelen der genade, door de God der genade.

Donderdag 9 October a.s. hopen wij een herdenkingsdag te hebben, daar het dan 40 jaar geleden is dat die twee deeltjes verenigd zijn.

Het is 't plan dat ik 's middags om twee uur een kort woord spreken zal en Ds K. 's avonds. Ik had eerst gedacht het niet te doen. Ik ben een oud gordijn gelijk, veel gaten en stoppen er in; dus wilde ik liever maar thuis blijven. Ik kreeg zo een minderwaardigheidsgevoel in mijzelf en een ander uitnemender te achten dan mijzelf, maar kreeg zo te zien uit Jesaja 46,, dat de Heere dezelfde was en bleef tot de ouderdom en de grijzigheid en dat Hij zal dragen en redden. En de Heere deed mij

bemerken uit Hoséa: *Het heeft u bedorven, o Israël*. Ik was bedorven en ben bedorven en blijf bedorven en nu moet ik tot smart en schaamte mijzelf verfoeien.

O, eens vijf minuten walgen van zichzelf, maar aan de andere zijde: want in Mij is uwe hulpe. O, dat God dezelfde was en bleef. Ik, de Heere, warde niet veranderd, daarom zijt gij, o kinderen Jacobs, niet verteerd. En werd ik nog weer eens er bij bepaald, dat de Heere Jezus het veulentje nodig had en werd ik toen bepaald en zag voor een onaanzienlijk raampje ook nog een gordijntje hangen. O, dat wonder: Hij heft zeer fijn op uit de stof, de kleinen tot Zijn eer en lof en wat er verder volgt. Dat uit het Hooglied van Salomo: gelijk de tenten Kedars, die lucht, die stank. Maar gelijk de gordijnen van Salomo.

Broeder, wie ben ik en wat is mijn huis, tot hiertoe geholpen en hoewel mijn huis also niet is, maar dat nochtans. O, broeder ik kan het niet op. Gods majesteit aan mij en die betrekking, 1 Cor. 15: 24 en 28. De Heere is goed en ik ben slecht.

Wat zal 't eens zijn geen Nederland en geen Amerika meer, geen ziekenhuis, geen operatie en geen zonden en geen wonden, maar de eeuwige volmaaktheid.

God zij u genadig naar ziel en lichaam in hart, in hand, in huis, in kruis, in kerk en in taal. Zo mocht ik ervaren en in vier preken verklaren, Openbaringen 21: 10 en 11.

Ook uw vrouw in alle opzichten het beste van God in Christus toegebeden en ook uw kinderen, kerkenraad en gemeente en in alle ontmoetingen en wederwaardigheden. Psalm 4: 2 (berijmd).

Ook van mijn vrouw en kinderen en van uw onwaardige vriend en broeder de hartelijke groeten in Mesech.

w.g. Ds J. Fraanje

Daarna zal het einde zijn, wanneer Hij het Koninkrijk aan God en de Vader zal overgegeven hebben, wanneer Hij zal teniet gedaan hebben alle heerschappij en alle macht en kracht.

En wanneer Hem alle dingen zullen onderworpen zijn, dan zal ook de Zoon Zelf onderworpen worden Dien, die Hem alle dingen onderworpen heeft, opdat God zij alles in allen. 1. Cor. 15: 24 en 28

En hij voerde mij weg in de geest op een grote en hogen berg, en hij toonde mij de grote stad, het heilige Jeruzalem, nederdalende uit de hemel van God.

En zij had de heerlijkheid Gods, en haar licht was de aller-kostelijkste steen gelijk, namelijk als 'de steen jaspis, blinkende gelijk kristal.

Openb. 21: 10 en 11

Herinnert u, gij roekelozen,

Dat zich de HEER' een gunstgenoot

Heeft afgezonderd en verkozen.

Hij doet mij nooit van schaamte blozen,

Die als ik riep, mij bijstand bood.

Zijt gij beroerd, ontsteld, verlegen,

Zo zondigt niet: verzaakt uw wil;

Spreekt in uw hart; herdenkt uw wegen,

Op 't eenzaam bedde neergezegen;

En weest in all' ontmoeting stil. Psalm 4: 2

Barneveld, 4 November 1947

Geliefde Vriend en Broeder met de uwen,

Genade en vrede zij u van harte toegebeden, van God in Christus.

Door 's Heeren goedheid zijn wij allen nog redelijk wel. En we hebben hetzelfde van u mogen vernemen, waar we mede verblijd waren.

Wat de dag in R. betreft, ik ben er zelf ook geweest en heb 's middags gesproken over Ezechiël 26: 20, het laatste gedeelte: "En Ik zal het sieraad wedergeven in het land der levenden." De luister van Gods soevereine majesteit.

1e. In Gods wil en raad beluisterd.

2e. In Gods woord en werk verklaard.

3e. In Gods eer en gunst bevestigd.

De belangstelling was zeer groot. De weldaden Gods zijn zeer vele.

Maar wat loopt het arm en laag met ons af. Zo ledig gemaakt op de aarde zittende als een belediger en schender van Gods lieve deugden. En die deugden alle liever te krijgen dan zichzelf en een hartelijke smart en droefheid naar God vanwege de zonden, waardoor die deugden zijn geschonden.

Maar aan de andere zijde die volle liefde van Christus, die uit liefde tot die Goddelijke deugden en tot Gods volk, het eeuwige middelpunt is, was en blijft. Terwijl nu dat volk, die Christus lief krijgt en die deugden lief heeft en Hij die deugden lief heeft, en Hij die deugden verheerlijkt voor ons en in ons, en wij ze eeuwig zullen verheerlijken door Hem en dat eeuwig bij en met Hem.

O, geliefde broeder, wat was het groot, wat ik, arme, nietige ellendeling in N. voor het Avondmaal mocht hebben uit Joh. 17: 12 en 13 en vooral aan die woorden: " ... bewaarde Ik hen in Uw Naam". Die lieve Vader, Zoon en Heilige Geest eeuwig te zullen verheerlijken. O, wat valt dan de vreze des doods weg. Zichzelf en de zonde zat te worden. Zo weet u weer het een en ander van ons.

Na mijn verjaardag kreeg ik uit Psalm 100: 2 (oude berijming): "Die ons zonder ons toedoen vrij gemaakt heeft, en verworven fijn". U ziet het maar eens na.

God zij u naar ziel en lichaam, in ambt en leven tot een steunsel.

Hij zij ook uw vrouw genadig en stelle ze tot een toonbeeld van vrije genade. En uw kinderen, God beware en zalige ze. Ook uw raad der kerk en gemeente.

En Mevrouw de Heere geve u moed en kracht en beware u voor moedeloosheid en lere u verstaan: verneder u onder de krachtige hand Gods, opdat Hij u verhoge ter Zijner tijd.

Ontvangt onze hartelijke broedergroeten en zingt met elkaar maar eens Psalm 100 (oude berijming).

w.g. Ds J. Fraanje

Barneveld, 6 December 1947

Geliefde Vriend en Broeder,

Genade en vrede zij u van harte toegebeden, van God in Christus.

Wij zijn door 's Heeren goedheid nog redelijk wel, hoewel mijn vrouw enige weken ziek geweest is; doch ze is weer herstellende, bemoedigd, beschaamd en onderwezen: mijn God wil dat ik zal lijden (Psalm 77: 6 oude berijming).

En verder zijn we in al de omstandigheden nog in het land der levenden. De zonden nemen toe en stijgen op tot God en de oordelen hangen laag. En boven God niet te kunnen komen en tegen God niet te kunnen winnen en onder God niet te kunnen vallen. O, wat zal dat zijn om voor eeuwig buiten God om te moeten komen. En voor mijzelf kan ik wel met de toestand voor God komen, en voor mezelf mag ik nog wel eens onder Hem vallen, maar kan met de generale zaak niet onder Hem komen, en kan

toch ook niet loslaten. Jesaja 1: 21, ziet het eens even na.

Maar aan de andere zijde, op de catechisatie ben ik wonderlijk bepaald bij en verootmoedigd over vraag en antwoord 56 uit de Catechismus, dat daar tweemaal staat: eerst, nimmermeer wilt gedenken, en het tweede: nimmermeer in het gericht te komen.

Ik ben weggezonken; een van de minste der heiligen en de grootste der zondaren, wat ben ik mijnerzijds armer geworden, nietig en ellendig, vleselijk verkocht onder de zonde, doch niet gewillig. Zo is de zonde dus mij een ballast, en nu wel onder die zonde verkocht, maar niet door haar gekocht en niet geleverd, om ze eeuwig te doen, maar gekocht door het bloed des Lams, en die volle levering en dat leliewit gewassen te worden en nog onder de doornen te vertoeven.

Geliefde broeder, wat zal dat zijn, de dood te passeren, dat afsterven en ingaan, de woorden uit Hooglied 4: 12, zie ze eens na. Steeds staat er eerst mijn zuster en dan mijn bruid.

Gisteravond ben ik nog in H. geweest, daar heb ik gesproken over Mattheüs 11: 19, het laatste gedeelte: "Doch de wijsheid is gerechtvaardigd geworden van hare kinderen". Wat zakte mijn ziel weg, eeuwig die wijsheid, hier in beginsel en straks volmaakt te verheerlijken. God is goed voor een slecht mens.

Broeder, God zij u in Christus, in al uw noden tot een steunsel, ook uw vrouw en kinderen, raad der kerk en gemeente en ook in de hoop broeder H. met zijn gezin.

Met hartelijke broedergroeten.

w.g. Ds J. Fraanje

Hoe is de getrouwe stad tot een hoer geworden! Zij was vol recht, gerechtigheid herbergde daarin, maar nu doodslagers. Jesaja 1-21

Wat gelooft gij van de vergeving der zonden?

Antw.: Dat God, om des genoegdoens van Christus wil, al mijn zonden, ook mijn zondigen aard, waarmede ik al mijn leven lang te strijden heb, nimmermeer wil gedenken, maar mij uit genade de gerechtigheid van Christus schenken, opdat ik nimmermeer in het gericht Gods kome. Vraag 56 H. Cat.

Mijn zuster, o bruid! gij zijt een besloten hof, een besloten wel, een verzegelde fontein. Hooglied 4: 12

Barneveld, 23 December 1947

Geliefde Broeder in Christus met de uwen,

Genade en vrede zij u van God in Christus toegebeden.

Wij hebben het pakje, door u gezonden, in welstand ontvangen. Nevens de Heere onze hartelijke dank.

En geliefde broeder, God zij u naar lichaam en ziel in uw hart en uw huis, in uw ambt en uw kruis, in leer en leven, en in het verborgen en in het openbaar tot moed en tot kracht, tot zegen en zaligheid. Om in 't verborgen leven uw armoede op een zuivere, heilige wijze te leren kennen en in 't openbaar en in uw bediening uw armoede uit Gods rijkdom vervuld en met Paulus verblijd met uw armoe te zijn, om in Christus te roemen, in gerechtigheid verhoogd te worden en in heiligheid versierd te worden en eenmaal in heerlijkheid verzadigd, vervuld en verblijd.

En in de tekenen des tijds te blikken, hoe de heerschappij van Christus wordt aangerand en Christus op Zijn tijd en wijze Zijn tempel zal zuiveren. Zijn vijanden

verdelgen, Zijn Vader verheerlijken en al de deugden Gods versieren in glans en vermogen en Zijn kerk als Zijn bruid en gemeente zal stellen zonder kwellen in volle troost en heerlijkheid en nu in dit moeitevolle leven, te blikken op de voorzienigheid Gods. Maar die kan soms zo wonderlijk wezen, zie Prediker 9: 1, wat we daaruit soms kunnen leren, maar dan te mogen blikken, door het gelouterde geloof, beproefd en gezuiverd, in de naakte verbondsbelofte van God in Christus. O, die schilderijen van de verborgenheden Gods, om met ledige handen tot God in Christus te naderen.

Broeder, te roemen zo Paulus mocht leren, verblijd met zijn armoede, niet op zichzelf beschouwd, maar wat God hem zo komt te leren, om in Christus te roemen. Mocht ge met uw vrouw en kinderen het nieuwe jaar passeren, mocht alles buiten Christus als grond verloren en in Christus door het geloof te triomferen.

Ook de raad der kerk en de gemeente de zegen van harte toegebeden van uw arme dienaar in Christus uit Psalm 32: 5 (berijmd), daar werd ik beschaamd en Psalm 35: 13 (berijmd), daar werd ik verwonderd en verblijd.

Na hartelijke groeten van ons allen.

w.g. Ds J. Fraanje

Zekerlijk, dit alles heb ik in mijn hart gelegd, opdat ik dit alles klaarlijk mocht verstaan: dat de rechtvaardigen en de wijzen en hun werken in de hand Gods zijn; ook liefde, ook haat, weet de mens niet uit al hetgeen voor zijn aangezicht is. Prediker 9: 1

Barneveld, 25 Februari 1948

Zeer geachte en geliefde Broeder met uw vrouw en kinderen,

Genade en vrede zij u van harte toegebeden, van God in Christus in Wie wij een erfdeel geworden zijn. Vrede zij u, broeder, en liefde met geloof van God de Vader en de Heere Jezus Christus.

Om in hart en huis, met vrouw en kinderen, kerkenraad en gemeente, in druk en strijd, in kruis en verdriet, in eb en vloed te leren uit Rom. 3: 27, dat gedeelte: "Waar is dan de roem"? en dat die uitgesloten is. Broeder, wat ken ik en wat geloof ik daarvan, wat beleef ik en wat preek ik er van, en wat heb ik er aan. Om in alles wat er gebeurt in mijn hart en huis, in gemeente en Gods kerk, wat heb ik geweend, gezocht en gebeden. Maar met de schuld en de zonde, de breuk en de wonde en vuistslagen des satans, eens een ogenblik te mogen bukken onder Gods majesteit en soevereiniteit. En die eeuwige God getuigde kort geleden voor de classis nog in mijn hart: "God gedacht aan Noach."

En werkelijk broeder, onze oude vriend M. W., die meestal zwijgt, maar nu ging vragen wat de grondwet van het Christendom was. En zelf het antwoord gaf: dat ze Evangelische zelfverloochening was; wat was het toen stil.

Ik mocht in N. nog even spreken in al mijn zonden en gebreken over 2 Cor. 12: 10, alleen deze woorden: "als ik zwak ben, dan ben ik machtig". Even aanroerende de grondrede van zulk een waarheid, de lerende rede en het profijt van zulk een rede.

Zo wil ik u ook meedelen dat wij met vrouw en kinderen nog in een redelijke welstand mogen verkeren.

De Heere zij u, geliefde broeder, met uw vrouw en kinderen naar lichaam en ziel, in hart en ambt tot een steunsel.

Ontvang van mijn vrouw en kinderen de hartelijke groeten en zijt Gade bevolen van uw vriend en broeder.

w.g. Ds J. Fraanje

Barneveld, 26 Maart 1948

Zeer, geliefde Broeder met de uwen,

Genade en vrede zij u van God in Christus toegebeden.

Wij zijn door 's Heeren goedheid redelijk wel. Vele zijn de wederwaardigheden in dit leven. De wereld is in nood, Europa in nood en dok Nederland. En men zou zo beginnen te denken en te zeggen: "De aarde is als met de ban geslagen" en nare dingen zijn er te zien en te horen en dan niet naar te zijn. Jeremia moest uitroepen: "Och dat mijn hoofd water ware" enz.

En zoveel van de slapende discipelen in mijzelf gewaar te worden. Doch ik heb een weinig onderscheid bemerkt, tussen de inwerpsels des duivels in mij en de onzalige fonteynen, opwellende verdorvenheden in mij. Van het eerste bewaard en verlost te worden en geen eerbied voor zijn persoon te hebben, geen aansluiting bij zijn inwerpsels te vinden, om zijn zonden de mijne te maken en over de gruwelijke, monsterachtige inwerpsels des duivels geen verzoening te vragen, n.l. over de zonden van de duivel. En ook zijn laster niet te geloven, maar in de strijd altijd weerstand te bieden, gesterkt door Christus' Geest en kracht en in de strijd niet onder te liggen, maar eindelijk eeuwig de overhand te verkrijgen. Maar de opwelling uit de onzalige fontein uit mijzelf is weer wat anders, die ontledigd te zijn, gestopt en gedempt, met betrekking op de dood, het afsterven der zonden en het doorgaan in het eeuwige leven. Maar o, die onzalige fontein in smart en pijn, maar daartegenover de geopende fontein, zo vol en zo klaar in gerechtigheid en heiligheid en dat eeuwig in heerlijkheid.

En aan de andere zijde te bemerken dat de duivel in de mens altijd het aanlegt op zonde, maar God legt het op gerechtigheid, heiligheid en heerlijkheid aan. Maar om het eerste te vernietigen en te verbreken en het laatste te bereiken, is Christus het middelpunt, voor ons, onder ons en in ons en wij in Hem en door Hem. Maar broeder, om nu alles te zijn voor Hem, hier is mijn armoede groot, doch als ik zwak ben, dan ben ik machtig, roemende onwijs geworden.

Doch in al mijn ellenden en slaperigheden is mij het wonderbaarlijk geweest, over Psalm 2: 7, 8 en 9. Een besluitvermogen verhaald, een verbondsvermogen gegrond en verklaard en een wraakvorderend vermogen voorzegd en vervuld. Het was alles zo wonderlijk. God zo groot en ik zo nietig.

Geliefde broeder, ik heb daarover in St. Annaland met de biddag gesproken en gisteren in Rhenen over Jesaja 66: 14. Wat is dat wonderlijk geweest.

Zo weet u weer het een en ander van mij, uw oude vriend en broeder, van mijn vrouw en kinderen. En al wat ik heb en al wat bestaat en gebeurt, het alles onvoorwaardelijk in Gods deugden te verliezen, dat is mij geen dagelijks werk.

Doch God regeert, Hij bereikt Zijn doel en Zijn eer.

God zij u naar ziel en naar lichaam, naar hart, ambt en leven tot een steunsel. En ook uw vrouw wens ik toe moed en kracht, gered en gezaligd. Uw kinderen geleerd en bekeerd. Uw kerkenraad ontdekt en gesterkt en in de gemeente Gods zegen gegeven.

Dit is de wens van mij en mijn gezin.

Verder de hartelijke groeten van ons allen.

Psalm 40: 8 (berijmd).

w.g. Ds J. Fraanje

Ik zal van het besluit verhalen: de HEERE heeft tot Mij gezegd: Gij zijt mijn Zoon, heden heb ik U gegenereerd. Eis van Mij, en Ik zal de heidenen geven tot uw erfdeel, en de einden der aarde tot uw bezitting. Gij zult hen verpletteren met een ijzeren scepter. Gij zult hen in stukken slaan als een pottenbakkersvat. Psalm 2: 7, 8 en 9

En gij zult het zien, en uw hart zal vrolijk zijn, en uw beenderen zullen groenen als het tedere gras; dan zal de hand des HEEREN bekend worden aan Zijn knechten, en Hij zal Zijn vijanden gram worden. Jesaja 66: 14

Barneveld, 15 Mei 1948

Geliefde Broeder met de uwen, vrede,

Uw schrijven van 1.1. 17 April hebben wij in goede orde ontvangen en vernomen de overalometgeenwoordigheid van God, de soevereine onveranderlijkheid en de wijze majesteit.

Nu terwijl we schrijven denk ik over Handelingen 2: 33, de rede van Petrus, wijzende op het welbehagen des Vaders, op het alvermogen des Zoons, op het doorluchtige werk des Geestes en op de bevestiging van Gods kerk; zie 'het ook maar eens na. Het zijn grote en diepe verborgenheden in de gedachten Gods, Zijn raad en Zijn Woord en in Christus door Zijn Woord en Geest in het hart van een arme zondaar ontdekt en verklaard, openbaart en wil leren wat het eenmaal zal wezen.

Gisterenavond ben ik nog in E. geweest en heb gesproken over Jesaja 49: 10: "Zij zullen niet hongeren noch dorsten, en de hitte en de zon zal hen niet steken; want hun Ontfermer zal hen leiden, en Hij zal hen aan de springaders der wateren zachtkens leiden"; waar het met Gods kerk naar toe gaat, geen honger en geen dorst.

Geliefde broeder, wat zal dat eens wezen, verlost en verheerlijkt te zijn en dan geen Holland of Amerika meer, maar een nieuwe hemel en een nieuwe aarde. En die woorden, dat hun Ontfermer ze leiden zal; dat kon ik niet uitspreken, wat dat is, blijft en zal wezen. Was dat niet zo, dan had het geen zin, geen voortzetting en geen oplossing. Maar dat uit Hem, door Hem en tot Hem.

O, die heerlijkheid Gods, geliefde broeder, in al wat er gebeurt in- en uitwendig, hoe het dan ook gaat of staat of valt. Lees Ezechiël 22 en 23, hoe ver het was gekomen, maar dan hoofdstuk 24, die grote pot te zien staan; het water en alles daarin; hij rookt en kookt, het sop en het schuim moet er uit. Zolang er nog water in is, gaan de oordelen en zegeningen nog door en springt hij nog niet kapot, maar als het water er uit is, o, dan springt hij van elkaar; zie het maar eens na en let op de twee laatste verzen eens nauw, dat er nog een ontkomen was en de stomme mart nog weer mocht spreken, en lees en zing ook Psalm 119: 69 berijmd; daar heb ik zeer veel voor mijzelf aan mogen hebben. God maakt het in alles nog wel.

Ontvang verder de hartelijke groeten, zowel persoonlijk, ambtelijk en met uw vrouw en kinderen en raad der kerk en gemeente van mij en mijn vrouw en kinderen de beste broedergroeten.

Psalm 140: 6 en 7 (oude berijming).

w.g. Ds J. Fraanje

Hij kan door de rechterhand Gods verhoogd zijnde, en de beloften des Heiligen Geestes ontvangen hebbende van de Vader, heeft dit uitgestort, dat gij nu ziet en hoort. Handelingen 2: 33

Barneveld, 3 Juni 1948

Geliefde Broeder met de uwen, vrede,

Door 's Heeren goedheid zijn we nog allen redelijk wel, hopende van u hetzelfde.

De Heere zij u naar lichaam en ziel, in hart en huis en ambt om Christus' wil genadig en stelle u nog tot een uitgebreide zegen in een wereld die ondergaat. God mocht in

zijn ondergang, voor het eindpunt, Zich nog verheerlijken in de zaligheid en toebrenging van mensen, die uit genade zalig worden, dewijl de wereld zo'n grote beurt gekregen heeft, zou dan ook Gods kerk een beurt krijgen.

De Heere verheerlijke al Zijn deugden, zowel in degenen die verloren gaan als in degenen die zalig worden.

Hij beware ons voor moedeloosheid, opstand en dwalingen in leer en leven; vatte ons bij hart en hand, doe ons meer en meer ontwennen van al wat het niet is en door God wennen aan God; voor- en toebereid voor de eeuwige gelukzaligheid, om af te leggen het lichaam der zonde en des doods.

Ik ben wonderbaarlijk gesteld geweest over Handelingen 3: 21 en bijzonder over *die inhoud: de wederoprichting aller dingen*; veel is mij geopenbaard, maar nog veel meer dan ik denken, zeggen of spreken kan ligt daarin verborgen.

Ontvang verder onze hartelijke groeten voor u en uw gezin, kerkenraad en gemeente. De Heere zij u genadig en lere u Psalm 119: 36 (oude berijming).

Met broedergroeten.

Ds J. Fraanje

Welke de hemel moet ontvangen tot de tijden der wederoprichting aller dingen, die God gesproken heeft door de mond van al zijn heilige profeten van alle eeuw.
Handelingen 3: 21

Geen meerder goed, Heer', Gij mij geven mengt,

Dan dat Gij mij vernedert en maakt kleine;

Dat ik leer Uwe wet die mij verheugt,

Veel zilver en goud, gelouterd zeer reine,

Is niet zo kostelijk, noch goed van deugd,

Als Uw woord is en Uwe wet alleine.

Psalm 119: 36 (oude berijming)

Barneveld, 29 Juni 1948 Zeer geliefde Broeder met uw vrouw en kinderen,

Genade en vrede zij u van harte toegebeden, van God in Christus, in Wie wij een erfdeel geworden zijn, zegt Paulus.

O, geliefde broeder, daar hebt u uit genade een bewustzijn van gekregen. God versterke, bevestig, versiere en onderwijze u en doe u wandelen, statelijk, standelijk en ambtelijk. Hij moet wassen en u minder worden. Hij moedige u in alle noden en in alle werkzaamheden, met ledige handen en een ledige bus, een zelfverloochenend leven en Code behagend in Evangelische heiligmaking, in ware behoefte aan Zijn troon te verkeren, aan Zijn voeten te liggen, aan Zijn borsten te zuigen, aan Zijn lippen te kleven, in Zijn wijsheid te leven, in die dierbare gemeenschap met Christus, die blanke en rode, die wijze en heilige die u ontledigt en in grote droogte verzadigt, en de erfenis voor u bewaart, en u voor de erfenis, en Hij geve u door een onderwijzend en een onderhoudend leven, genoeg aan God te hebben, te sterven en te erven, en als een gestorvene eeuwig alles te erven.

Nu broeder, ik wens u niet minder als God Zelf toe. Daar kunt u het wel mee doen, want Die maakt het wel met Zichzelf.

Dus heb ik even dit woordje voor u geschreven, omdat Hij het gedaan heeft. Hij make ook uw geliefde vrouw erfgename van diezelfde genade. Dat wens ik u van harte toe, en ook uw dierbare kinderen, opdat Amerika, weelde of pracht, rijkdom en ere, wereld en zonde, eigen gerechtigheid en werkheiligheid, u niet in beslag nemen, maar dat God uw kinderen ook verzoene en bekere.

Ook de raad der kerk een liefdevol doch scherp en getrouw op elkander acht geven, om in leer en in leven, in waarheid en in vrede, in licht en in liefde met elkander te leven. En de gemeente, de jongen en de ouden, de zegen toegebeden, de geest der genade, bekering en gebeden, opdat niet alles tot hun oordeel moet getuigen, maar tot hun voordeel moge uitlopen. Dat ze nog mogen erkennen wat ze hebben en beseffen wat ze missen en dat het buiten Christus onhoudbaar mocht worden, doch in en door Christus met God verzoend.

Wij zijn door Gods goedheid nog redelijk wel.

God mocht het verder wel maken om Zijns Zelfs wil.

Ontvang de hartelijke groeten van mijn vrouw en kinderen en van mij. Uit liefde geschreven; zing maar tezamen uit de oude berijming Psalm 74: 12 en 20.

Uw vriend en broeder.

Ds J. Fraanje

*Gij zijt toch mijn koning van ouder tijd,
Die mij wilt en openlijk kunt bewaren.
Als mij zware nood hier is wedervaren;
Gij hebt mij duizendmaal daarvan bevrijd.*

*Laat Uwen armen knecht niet beschaamd zijn,
Maar geef hem veeleer oorzaak om te zingen
Van Uwen Naam; dat zij mogen ontspringen,
Die benauwdheid lijden, met smaad en pijn. Psalm 74: 12 en 20 (oude berijming)*

Barneveld 22 Juli 1948

Zeer geliefde Broeder in Christus Jezus, met uw geliefde vrouw en kinderen, Genade en vrede zij u in voor en tegen, in druk en in zegen toegebeden. Uw brief ontvangen, en daarvoor onze hartelijke dank. Mochten we in zulke tijd de oordelen, die achter ons liggen en de oordelen, waarin we verkeren, en hetgeen we nog tegemoet gaan, de Heere daarin ontmoeten. Hem raad vragen en licht en waarheid bekomen, om in verootmoedigende genade God te behagen, onszelf te mishagen en in gemeenschap der heiligen, in de vergeving der zonden en de wederopstanding des vleses, een eeuwig leven te erven.

We hebben een ogenblik stil mogen staan bij Joh. 17 . 24: "Vader, Ik wil, dat waar Ik ben, ook die bij Mij zijn, die Gij Mij gegeven hebt, opdat zij Mijn heerlijkheid mogen aanschouwen, die Gij Mij gegeven hebt; want Gij hebt Mij liefgehad voor de grondlegging der wereld". De aanspraak van Christus: Vader. En Zijn uitspraak: Ik wil, en Zijn voorspraak voor Zijn kerk, het oogmerk, de inhoud en de rede.

O, geliefde broeder, wat ben ik en wat is mijn huis, maar ik kan geen harde gedachten van God hebben. De eeuwige God zij u en de uwen tot een woning, in gerechtigheid gegrond en verhoogd, in heiligheid gekend en versierd, verzadigd en eeuwig verblijd. Gedenk onzer in uw gebeden. Wij mogen in ons armmakend leven ook uwer nog wel eens gedenken en ontmoeten.

Na hartelijke groeten van mijn vrouw en mij aan u en de uwen, aan de kerkenraad en de gemeente.

Uw broeder Ds J. Fraanje

Barneveld, 10 Augustus 1948

Zeer geliefde Broeder met uw vrouw en kinderen, kerkenraad en gemeente en knechten des Heeren en 't volk des Heeren.

In druk en strijd, in voor en tegen, in smart en zegen, in worden en ontworden, in vrede en blijdschap door de Heilige Geest.

Geliefde broeder in Jezus. Christus, onze Heere, Die het hoofd der gemeente is en de behouder des lichaams en de hoop der heerlijkheid, zie Col. 1: 27. Christus de hoop der heerlijkheid voor ons, wie is dan tegen ons. Hij onder ons en in ons, en wij in en door Hem en eeuwig met Hem. O, geliefde broeder, heden bemerk ik dat God niet is gelijk ik ben, niet gelijk de beste vrienden zijn en ook niet gelijk de grootste vijanden zijn. Maar Ik de Heere worde niet veranderd, daarom zijt gij, o kinderen van Jacob, niet verteerd.

En dat God in Christus tot de ouderdom en de grijzigheid dezelfde is, o wat God in Christus door Zijn Geest voor mij is, was en blijft. En onder ons, en dat in mij en ik uit Hem, door Hem, maar broeder, wat ben ik nu voor Hem. Schaamte moest mijn aangezicht wel bedekken, o die onzalige fontein in mij, en dan die verse fontein, die volle en eeuwige fontein in Hem. Die verkwikt en versterkt, ververst en bemoedigt. O, was Jezus niet die trouwe vriend, waar kwam dat wormpje nog aan, het loopt zo laag met mij af.

Maar ik ben wonderlijk verwonderd uit Psalm 68: 25, 26, 27 en 28, maar heb alleen over het 25e vers gesproken, waar David sprak tot God en van God. En dat mijn God en dat mijn Koning. En dat heiligdom, wie ben ik en wat zijn de mijnen. Ik moet mij verfoeien en van mijzelf walgen, dat Habakuk 3: 6: "Hij stond en mat het land, Hij zag toe en maakte de heidenen los; en de aloude bergen zijn verstrooid geworden, de heuvelen der eeuwigheid hebben zich gebogen; de gangen der eeuw zijn zijne". De soevereine tijd Gods en inzonderheid dat laatste gedeelte, de gangen der eeuw zijn Zijne. Die gunst van God in Christus, geliefde broeder. God is een eeuwig volmaakt ongeschapen goed, maar de zonde is in zijn oorsprong een ongeschapen kwaad, maar in zijn openbaring en vrucht, wat is en doet ze dan.

En dat God Zelf uit Zichzelf heeft uitgedacht en gevonden Zijn lieve Zoon, om al Zijn deugden te verheerlijken en zondaars te zaligen. O, die gangen mijns Gods, de zangers gingen voor, de speellieden achter, in het midden de trommelende maagden. Die ark die van Gods gunst getuigt.

Broeder, God is goed en recht, Hij onderwijst de zondaars in de weg. God is richter, sela. Ik heb niets te zeggen en ik zeg toch zoveel, en God is alles en ik zo nietig.

God zij u als mens, kind en knecht genadig, ook die eeuwige gangen voor u. God bemoedig° u en stelle u tot een zegen, Hij zij ook uw vrouw genadig en ook uw kinderen.

Ik heb vier preken mogen doen over Openbaringen 11: 19: "En de tempel Gods in de hemel is geopend geworden, en de ark Zijns verbonds is gezien in Zijn tempel, en daar werden bliksemen en stemmen en donderslagen en aardbeving en grote hagel". O, die ark des verbonds, maar ook die oordelen Gods.

Ontvang de hartelijke groeten van mijn vrouw en kinderen en van mij uw broeder.

Psalm 122: 1, 2 en 3 (berijmd).

w.g. Ds J. Fraanje

Barneveld, 3 September 1948

Geliefde Vriend en Broeder met de uwen,

Onder de toebidding van genade en vrede van God in Christus wil ik weer aan u schrijven.

Wij zijn door 's Heeren goedheid nog in redelijk welzijn, hopen van u hetzelfde.

In al de omstandigheden en in de grote gebeurtenissen met ons wegzinkend vaderland, in een feestvierend leven, heb ik toch voor mijzelf nog wonderlijk, beschamend en verootmoedigend mogen spreken in B. en R. uit Habakuk 3: 2: "Heere, als ik Uwe rede gehoord heb, heb ik gevreesd; Uw werk, o Heere, behoud dat in het leven in het midden der jaren, maak het bekend in het midden der jaren; in de toom gedenk des ontfermens." Ten eerste over de gemeenschap des levens: Heere, als ik Uwe rede gehoord heb, heb ik gevreesd; welke nauwe gemeenschap God met die man had; ten tweede zijn toegang: O Heere, behoud....; ten derde: zijn omgang: maak het bekend en ten vierde: verenigd, doch verootmoedigd, niet afbidden, maar vragen om ontfermingen in het midden van de toorn.

O, geliefde broeder, die gemeenschap met een Drieënig God heeft mij zo tot verwondering gebracht; wat zal dat toch eens zijn voor de grootste der zondaren en de meeste der heiligen.

Geliefde broeder, ik durf niet denken, geloven en belijden, dat ik in toepassing het meeste er van geleerd heb en niemand er meer van geleerd heeft dan ik, die hoogte niet te beklimmen, maar een leerjongen van Christus te zijn is toch zo eeuwig groot. Geliefde broeder, te geloven in de dadelijke tegenwoordigheid van God in Christus door de Heilige Geest te verkeren, dan kan ik geen woorden meer kiezen, hoe nietig ik ben, hoe gering en onwaardig en dan te verstaan Col. 2: 10: "En gij zijt in Hem volmaakt, die het hoofd is van alle overheid en macht". Wie ben ik toch, wat ken ik van de Evangelische heiligmaking in mijn leven, van de zelfverloochening, maar die verborgene liefdesbetrekking, al was het in het ontberen, hetgeen Habakuk zelf beschrijft: in een vreemd land, maar geen vreemde God.

Die betrekking die daar ligt, die sterkte die men daar krijgt en dat verenigende heimwee, dat verlangen naar die volmaaktheid.

Nu weet u het een en ander van uw onwaardige broeder.

De hartelijke groeten van mijn vrouw en kinderen en van mij aan u, broeder naar ziel en lichaam, en aan uw vrouw en kinderen, raad der kerk en gemeente en allen die Sion beminnen.

Psalm 45: 6 (berijmd).

w.g. Ds J. Fraanje

Barneveld, 15 October 1948

Geliefde Broeder en de uwen,

Genade en vrede zij u van harte toegebeden van God in Christus. Zeer geliefde broeder, door 's Heeren onbegrijpelijke goedertierenheid zijn we nog onder al de rechtvaardige oordelen Gods delende in de inmenselen van Zijn algemene en bijzondere goedertierenheden.

Mijn ziel werd Zondag zeer verkwikt in het houden van het avondmaal, waarbij we drie preken hebben gedaan over Mattheüs 17: 5: "Terwijl hij nog sprak, zie, een luchtige wolk heeft hen overschaduwd; en zie, een stem uit de wolk, zeggende: Deze is Mijn geliefde Zoon, in dewelke Ik Mijn welbehagen heb: hoort Hem!" Wat de Vader op de berg gesproken heeft. Dat volle Evangelie Gods!

Deze week hebben we gesproken over Psalm 29: 11: "De Heere zal Zijn volk sterkte geven, de Heere zal Zijn volk zegenen met vrede."

Geliefde broeder, ik heb een ogenblik mogen blikken in de stilte der nooit begonnen eeuwigheid, in de verkiezende liefde des Vaders, een daad van Zijn soevereine wil. Die daad van Gods wil, dat ik daarin ben opgenomen en de daad van Gods zelfde wil, in de tijd gezocht en gevonden en met een Drieënig God in verzoening gebracht, bewaard, versterkt en bevredigd en straks in de dood en in de jongste dag opgenomen in heerlijkheid. De kerk en mijzelf, gezien in de eeuwigheid voor de tijd, door Zijn wil uit Hem de kerk in de tijd, en ik de minste van allen daarbij. Die wil door Hem en straks die kerk en ik daarbij ingesloten, door diezelfde wil tot Hem en eeuwig bij en met Hem, d.i. zwemmen en laven geworden.

En nu broeder, Ds Kersten hebben we helpen begraven. En we zijn hem kwijt mogen worden met Psalm 138: 4 (oude berijming). "Gij zult mijn kruis eindigen hier".

We hebben Ds van Stuijvenberg in N. mogen bevestigen uit Titus 2: 1, we zijn bij de bevestiging van Ds D. in B. geweest. We hebben Ds Mallan bevestigd in Bruinisse uit 2 Cor. 12 . 10. Ook zijn we bij de bevestiging van Ds H. geweest in W.

En we hopen Woensdag 20 October a.s. de dag te herdenken, dat het veertig jaar geleden is, dat we voor het eerst preekten, dertig jaar geleden dat we in Barneveld bevestigd werden en tevens onze zeventigste verjaardag te herdenken.

We hopen 's middags een gedachtenisrede te houden. De Heere maakt het wel. Van God kan ik geen harde of verkeerde gedachten vormen, van mijzelf geen goede. De Heere regeert, Hij is met hoogheid bekleed. Hij zij u en uw vrouw en kinderen, kerkenraad en gemeente om Christus' wil genadig.

De hartelijke groeten van mijn vrouw en mij.

Psalm 29: 5 en 6 (berijmd).

w.g. Ds J. Fraanje

Barneveld, 13 November 1948

Geachte en geliefde Broeder met uw vrouw en kinderen,

Genade en vrede zij u van harte toegebeden, in dit moeitevolle tranendal, in druk en kruis, in hart en huis, waarbij niet over de Heere valt te klagen en niet over zichzelf valt te roemen, maar dat we het eens mogen worden en zijn en blijven met God Zelf. O, geliefde broeder, hoe arm en ledig komt men voor Gods troon te staan. Wij mochten uit Psalm 29 het laatste gedeelte van vers 9 en vers 10 en 11 met de dankdag ervaren in Zijn tempel: God de ere te mogen geven, die boven de wateren der verdrukking zit in majesteit en als Koning in der eeuwigheid en wat Hij Zijn volk geeft, sterkte en vrede. Dit eens te zijn en eens te worden en te blijven, genoeg aan God te hebben en wat er ook gebeurt en wat er verandert, met alles in- en uitwendig te geloven, te beleven, te zwijgen, verzwolgen te worden, te drinken, zich te laven, in dat Goddelijk alvermogene Wezen. Hij kan me geen kwaad doen.

Ik had nooit uit Psalm 136 gesproken, maar heb nu in T. gisteravond over het laatste vers gesproken. Het oogmerk, het werk, de ere en de oplossing van alles. Ik heb er maar twee punten van kunnen behandelen, straks geen tijd meer, geen zonde meer, geen kruis meer, geen vlees en bloed meer, geen mismoedigheid meer, van alles verlost, de afstanden weg; houd moed, God is recht en goed. Hij is getrouw en sterk. Hij zij ook uw vrouw genadig.

Ik heb nog mogen delen in zulk een wonderlijke waarheid dat sommige zielen een verplaatsing in het leven hebben ondergaan, maar missen de verlossing en anderen

missen een thuiskomen, maar dat vlak liggen onder God met betrekking op een Drieënig God. Dus Mevrouw, de Heere verheerlijke Zijn genade, Hij redde uw ziel en zij ook uw kinderen genadig. En ook de raad der kerk als wachters op de muren, als wachters op de Heere en de leraars en de gemeenten in Amerika.

Hij kome nog tot Zijn notenhof, verrichte Zijn werk, gedenke Zijn kerk en brenge Zijn Sion nog eens op de mirreberg en op de wierookheuvel. De vertroosting des Heiligen Geestes, geliefde broeder, zij en blijve met u, Gij heft mijn hoofd omhoog en doet m' Uw gunst aanschouwen.

Wij zijn door 's Heeren goedheid nog redelijk wel. De Heere is wonderlijk en Hij maakt het wonderlijk en het is groot nog eens een ogenblikje God te mogen bewonderen.

Bij ons heb ik dankdag mogen houden uit Joh. 17: 10: "En al het Mijne is het Uwe, en het Uwe is Mijne; en Ik ben in hen verheerlijkt". De grote stof wat de Vader ons gaf, wat de Zoon ons is en wat de Heilige Geest ons schenkt. Ik zeg met de dichter uit de oude berijming, recht, slecht ben ik Heere, mijn behoed.

De hartelijke groeten van mijn vrouw en kinderen en van mij uw liefhebbende en onwaardige broeder.

Psalm 25: 1 en 10 (berijmd).

God zij u genadig.

w.g. Ds J. Fraanje

Barneveld, 15 December 1948

Geliefde Broeder, vrede,

Uw schrijven hebben wij ontvangen, genade en vrede zij u van harte toegebeden; de wonderen Gods en de God van wonderen, met het wegsterven van onszelf, te 'bewonderen in Christus door de Heilige Geest en in dat bewonderen aan Gods soevereine majesteit te wennen, die te kennen, te lieven, te behagen en toch nooit uit te wonderen.

Hoe meer ik Hem bewonderen mag, hoe minder ik Hem bevatten en begrijpen kan; hoe hoger ik klim, hoe dieper ik zink; hoe ruimer, hoe dieper en hoger het wordt in het geheim des levens; hoe meer ik er van krijg, hoe meer ik er van zie.

Ik kan er niet uit en ik kan er niet buiten; dat eeuwige wonder wordt me zo groot, om in vernedering met God en Christus door de Heilige Geest op grond van Zijn Woord in die familiariteit, doch ziende Zijn hoogheid, en mijn nietigheid, gedurig te zeggen, amen.

Die volheid die er in God ligt. O, geliefde broeder: Gods verborgen omgang vinden, enz.

Gisteren zijn we naar Tholen geweest en hebben broeder Van Dijke helpen begraven. Er was buitengewoon veel belangstelling; ik zag er bezwaard tegen op, maar des nachts te voren heeft de Heere het wonderlijk gemaakt; schuldenaar voor God en mensen te worden, daar willen we niet aan; maar God heeft het me gemaakt en dat is meegevallen, onvoorwaardelijk zonder waarde voor alles afgekeurd op aarde, heb ik Romeinen 8: 37 verstaan: "Maar in dit alles zijn wij meer dan overwinnaars, door Hem, die ons liefgehad heeft". Dat alles te verliezen en dan meer als overwinnaar te zijn in een ander.

We hebben in de kerk gesproken over Prediker 3: 14: "Ik weet, dat al wat God doet, in eeuwigheid zal zijn, daar is niet aan toe te doen en daar is niet af te doen, en God doet dat, opdat men vreze voor Zijn aangezicht"; op het graf hebben anderen gesproken en God spreekt zelf door daden en woorden en God maakt het op het ogenblik in alles wel

met ons allen.

De Heere zij ook u en uw vrouw en kinderen, gemeente en kerkenraad nog genadig en gedachtig en geve Evangelische zelfverloochening en Evangelische heiligmaking en stelle u tot een zegen.

Weest verder hartelijk gegroet van mijn gezin en mij.

Psalm 118: 10 (berijmd).

w.g. Ds J. Fraanje

Barneveld, 7 Januari 1949

Geliefde Broeder, met uw vrouw en kinderen, vrede,

Uw brief ontvangen en daarvoor mijn dank; bij de verwisseling des jaars wensen wij u met uw gezin, kerkenraad en gemeente des Hoeren onmisbare zegen toe, Psalm 67: 2: "God zij ons genadig en zegere ons; Hij doe Zijn aanschijn aan ons lichten, Sela."

Om in hart en huis, staat en stand en ambt, druk en strijd het nut en het voordeel zelfs uit de onderdrukking of verdrukking te leren; de tijden die we beleven hebben een grote betekenis, maar wat er ook gebeurt, God blijft dezelfde.

Bij de verwisseling van het oude en nieuwe jaar heb ik des nachts nog iets wonderbaarlijks mogen leren. In die nacht verberging en enige verlating gewaar wordende, ontdekte ik ten eerste de diepte van mijn hart, zie Jeremia 17: 9, o wat een diepe, vuile en gruwelijke bron; ten tweede de diepte van de satan, wat een vreselijke lasteraar, welk een listig en gruwelijk monster en ten derde de diepte van de helse angsten en folteringen. Ik kan het in woorden niet uitdrukken, welke diepten, welke koude rillingen; mij was bange, het was doorknagend.

Een kort schetsje hiervan: Het doel Gods niet bemerken, het nut ervan niet verstaan en de smelter zich verbergen. Maar zo aan het eindpunt van dit alles heeft het God behaagd wat anders te openbaren voor mij, aan mij en in mij en ik zelf werd daarin opgelost.

Ten eerste: O, diepte des rijkdoms, ten tweede: der wijsheid en ten derde: des verstands. Die drie, dat alles omvattende, vervullende en lerende vermogen en zo uit Psalm 90: "Wie kent de sterkte Uws toorns en Uw verbolgenheid, naardat Gij te vrezen zijt?"

Die vraag kan niet één der schepselen beantwoorden, maar de gezegende Heere Jezus, mijn aller-dierbaarste Middelaar, beantwoordt en verklaart die vraag met deze woorden: "Ik heb de pers alleen getreden".

Toen ging er voor mij over het gehele feit, middellijk en onmiddellijk, licht op door zulke diepten van hart, satan en hel te leren kennen, opdat de persoon van Christus in Zijn lijden en sterven niet alleen vóór mij, maar ook in mij meer dierbaar zou worden.

O, wat is mijn ziel weggezonden in de diepte van Zijn Borgtochtelijk lijden. Nu mag ik achteraf dankbaar zijn; zo is mijn oude en nieuwe jaar zeer wonderbaarlijk geweest. En nu heb ik vanmiddag en vanavond in U. Avondmaal mogen houden, mogen dopen en prediken uit Johannes 15: 9: "Gelijkerwijs de Vader Mij liefgehad heeft, heb Ik ook u liefgehad: blijft in deze Mijne liefde". Wat een eeuwige zegen ligt daarin verklaard: door God geleerd en geopenbaard.

Zo, nu weet u weer een en ander; met ons gaat het verder redelijk wel en God maakt het met Zichzelf wel en in kruis geeft Hij hun goede moed.

Nu geliefde broeder, nogmaals u met uw vrouw en kinderen worde de rijkdom van God in Christus bij de aan- of voortgang geschonken en zingt met elkander en ook in de kerk maar eens Psalm 22: 2. Wat daar klinkt en zingt, zwemt en leeft, kan leven en

sterven. God doet Zijn volk genade erven en niet alleen bij de verwisseling van het oude en nieuwe jaar, maar ook met uw verjaardag en het feit dat u nu 25 jaar in de dienst des Woords zijt, doe God u gedenken en niet vergeten en dan te gedenken Psalm 40: 8 (berijmd), daar kunt u wel boven schrijven: Nooit van God vergeten. Want de dichter zegt: Ofschoon ik arm ben en ellendig, denkt God aan mij bestendig.

Na hartelijke groeten van mijn vrouw en kinderen en van mij uw broeder.

w.g. Ds J. Fraanje

Barneveld, 12 April 1949

Geliefde Broeder, met uw gezin, kerkenraad en gemeente,

Genade en vrede zij u van harte toegebeden van God in Christus door de Heilige Geest, die ons overtuigt, overbuigt wederbaart van kinderen des toorns tot kinderen Gods, ontdekt, ontledigt, vertroost, versterkt bestraft, onderwijst en voor Gods alwetendheid plaatst.

En niet alleen troost en in ons werkt, maar ook onze zielen en lichamen tot Zijn tempel maakt, verzegelt, verzekert, leert zuchten, leert bidden, ontdekt dat we een verordineerde zijn; dat Hij door het geloof in ons werkt, leert geloven, kennen, toestemmen, vertrouwen door dat geloof dat door de liefde werkt, de wereld overwint, de gierigaard ontdekt en veroordeelt, de egoïst voor het oordeel veroordeelt, de mammon doet sterven en de eeuwige rampzaligheid beërven.

Maar de bedelaar, van alles ontbloot, door de engelen opgevoerd in de hoogste heerlijkheid. Zie Lucas 16 eens na; daar ben ik in weggezonden, in een Drieënig God en toch niet verdronken; ik zo klein, zo nietig, Zo arm en bijna in alle kwaad geweest. Ik kon God niet begrijpen, noch veel minder omvatten, maar Hij omvatte mij. Die vrede Gods die alle verstand te boven gaat en de harten en zinnen bewaart in Christus Jezus en diezelfde Heilige Geest welke Gods Woord en de Heidelberger Catechismus ons verklaart, dat Hij eeuwig bij mij zal wezen, daardoor heeft God Zelf mijn ziekbed willen maken tot een wijnhuis en wat ik soms in mijn gezonde dagen niet heb geleerd dat in Zijn Vaderlijke kastijdingen mij willen leren.

Ik ben vijf weken in het ziekenhuis geweest en God heeft de poorten zo wijd geopend, dat lusten en lasten van de hele wereld voor mij weg waren en dat voor een man als Asaf: toen was ik en vernuftig, ik was een groot beest en wist niets; voor hij in het heilgdom was, was de lust en de last van de wereld zeer groot. O, wat is het benedenste gestorven. En de duivel wilde mij betwisten: zoveel van God te hebben en zo lang de poorten open te blijven.

Maar God ging met mij door: "k Zal dan gedurig bij u zijn, en wat er verder volgt. Boven en beneden heeft God het gewonnen. Hij had mijn rechterhand gevat, ik zeide: Heere waarom zegt Gij zijn rechterhand?

God zeide: *Ik wilde hem ere en genade geven.* O, ik ben met al mijn wetenschappen en beschouwingen en rechtzinnig- heden en dogmatiek, niet om ze te verachten, maar ze als middelen te waarderen, maar ik kwam aan een eind en moest met alles omkomen. Maar hier werd de poort zo wijd, in een Drieënig God verblijd en Hij hief de arme en de kleine zo hoog op tot Zijn eer en lof.

Nu ben ik weer thuis, de strijd is soms geweldig, maar evenwel de overwinning Godes; ik heb uit Jesaja 10: 24 gezien: "Daarom zegt de Heere Heere der heirscharen alzo: Vrees niet, gij mijn volk, dat te Sion woont, voor Assur, als hij u met de roede zal slaan, en hij zijn staf tegen u zal opheffen naar de wijze der Egyptenaren". Hoe de Assyriër uit- en inwendig de roede en de staf gebruikt, maar wat God mij kwam zeggen in datzelfde gedeelte, zie dat maar eens even na; daar ben ik weggezonden:

weer thuis te zijn en de poorten nog open te zijn.

Doch Zaterdagavond is de strijd zo geweldig geweest, dat ik geen duimbreed voor- of achteruit kon, maar dat een legio van vijanden hun lasterlijke taal tegen God in mij kwamen uit te braken. Hier kon ik het veld niet behouden, maar op het hevigste punt is Christus verschenen, Die Zelf het veld behoudt; de vijanden moesten verdwijnen en Christus kwam me zo in- en op te voeren; gemeenschap was er met een Drieëinig God en met de triomferende kerk boven en dat wonder ook met de heilige engelen. Daar zijn geen foto's van te maken, hoe ze ook in de statenbijbel staan, maar de gemeenschap met haar; ik wil daar niet ver in uitwijden, maar na korte of lange tijd zal ik ze ook kennen, wanneer ik daar zal komen met mijn ziel alleen, of straks met ziel en lichaam te samen.

O, wat was ik verblijd; ik heb een ogenblik verstaan eigenaardig: toen werd onze mond vervuld met lachen en onze tong met gejuich; die heilige volmaakte blijdschap; er lag niets meer tussen God en mij, dat zalig worden.

En dat wil ik u nog zeggen. De engelen zeggen: *het Lam dat geslacht is, is waardig te ontvangen; maar de kerk zegt: Gij Lam, Gij hebt ons Code gekocht met Uw bloed.*

Hier zal ik eindigen, broeder; wat God verder met mij voor heeft, hoe kort of hoe lang te leven, te sterven, of zwak en krank te blijven of nog weer te preken, ik laat het voor God liggen.

Maar één ding staat vast: Gij zult weer met uw schoonheid pralen en dan zo'n zwarte Moriaan. Ik spreek hier over ontdekking en niet over daden, en dan zegt Erskine met menselijke woorden: door Christus gelekt, gewassen en gereinigd en door Christus verhoogd en verheerlijkt.

Zo ontvangt u van mijn gezin en mij voor u zelf, uw gezin, kerkenraad en gemeente de hartelijke groeten.

En zing met de gemeente Psalm 89: 7 en doe allen, die Sion beminnen, de hartelijke groeten.

Psalm 113: 4 (oude berijming).

Uw liefhebbende broeder

w.g. Ds J. Fraanje

17. EEN WOORD TER GEDACHTENIS BIJ DE TERAARDE BESTELLING VAN JOHANNES VOS TE WIJK (N.-B.) 6 SEPT. 1934³

VOORWOORD.

In de voortgang van het leven hier op aarde geroepen zijnde allerlei werkzaamheden te verrichten, dan eens het een, dan 't andere, zo werden wij ook verzocht de laatste eer te bewijzen aan onze overleden vriend en broeder Johannes Vos.

Oorspronkelijk is het nooit de bedoeling geweest, de woorden, dien dag gesproken, op schrift te stellen. Doch, eenmaal bekend geworden zijnde, dat een belangstellende dit later opgetekend had, was het de wens der familie en vele vrienden, het gesprokene als een herinnering aan de dag zijner begrafenis te kunnen bewaren, waartoe dan de kopie voor de pers afgestaan is.

Zonder iets te bedoelen, dan kon het zijn Gods ere, die in de verheerlijking van zondaren helder uitblinkt, zo ga dan ook dit woord, als een herinnering, dat het leven al voort gaat, ieder naar zijn einde.

't Was dan op deze dag, dat wij tezamen kwamen, om 't onbezielde stof van dit, Gods eigen kind, met vele vrienden grafwaarts heen te dragen. Hij was door God en door Zijn volk bemind. God had hem Zelf bij name uitverkoren. En hem geleerd dat hij in Adam lag verloren, maar met behoud van al Zijn recht en deugden, was hij in gunst hersteld, door Christus, Zijn Zoon.

Reeds juicht zijn ziel verlost nu, voor de troon. Veel heeft hij hier gezocht, geworsteld in gebeden. En is al wenende in stilte voortgeschreden.

Was Evangelisch in zijn gang, en o zo teer,

Op d' ere Gods, des Geestes Woord en Jezus' leer. Nu is hij heengegaan, zijn plaats is bij ons leeg,

Nooit spreekt tot ons zijn mond meer, die zo zelden zweeg. Maar eeuwig rust zijn ziel nu in Gods zaligheid,

En heel Gods zaligheid is in zijn ziel, 't was hem bereid

Van eeuwigheid, nu kent hij 't vol verblijden

In Vader, Zoon en Geest, o wie zou 't hem benijden?

Men vroeg mij 't goed te keuren, deze woorden gesproken in zijn huis, voor allen die het hoorden, nu uit te zenden door de druk.

Ik heb gebogen, 'k wil het geven,

Het is door ene opgeschreven,

Zo ga het dan, kon 't zijn tot eer en lof,

Van Hem, Die Zijn gená verheerlijkt' aan dit stof.

God mocht Zijn zegen er in geven mede,

Tot sterkte of bekering, dit is slechts mijn bede.

Uw onwaardige dienaar in Christus,
Ds. J. FRAANJE.

Barneveld, Aug. 1935.

Psalm 119: 36 (oude rijm):

³ FIRMA ROMIJN & VAN DER HOFF – GORINCHEM. 1935

*Geen meerder goed Heer' Gij mij geven meugt,
 Dan dat Gij mij vernedert en maakt kleine,
 Dat ik leer Uwe wet, die mij verheugt.
 Veel zilver en gouds gelouterd zeer reine,
 Is niet zo kostelijk noch goed van deugd,
 Als Uw Woord is en Uwe wet alleine.*

In het sterfhuis.

Lezen Daniël 12.

Vers 1: "Te dier tijd zal Michaël opstaan, die grote Vorst, die voor de kinderen uws volks staat; als het zulk een tijd der benauwdheid wezen zal, als het niet geweest is, sinds er een volk geweest is, tot op dien tijd toe; en te dien dage zal Uw volk verlost worden, al die bevonden wordt, geschreven te zijn in het Boek".

Vers 2: "En velen van degenen die in het stof der aarde slapen, zullen ontwaken, deze ten eeuwigen leven, en gene tot versmaadheden en tot eeuwige afgrijzing".

Mijn toehoorders!

Naar aanleiding van ons tezamen zijn op dezen dag, waarop wij een zielsvriend en broeder zullen helpen grafwaarts dragen, wensen wij een ogenblik in 't kort uw aandacht te bepalen bij het 1ste vers van het u voorgelezen hoofdstuk, Daniël 12.

In de eerste plaats willen wij onderzoeken:

- 1e. Wie deze Vorst Michaël is;
- 2e. Wat Hij doet, en
- 3e. Wanneer Hij 't doen zal!

Meermalen wordt in Gods Woord de naam Michaël genoemd. Op verschillende plaatsen: wordt hier de grote Archangel of Aartsengel mee bedoeld, waar we nu niet op in zullen gaan.

Er zijn verschillende gedachten over deze tekst. Sommigen zijn van oordeel, dat hier niet op de Christus gezinspeeld wordt.

Wij zeggen ook niet, dat Michaël de Archangel de Zone Gods is. Nee, maar wij geloven, dat de Zone Gods hier "Michaël" genoemd wordt, zoals Hij in Gods Woord dikwijls door verschillende namen aangeduid wordt.

In deze tekst echter wordt er niemand anders mee bedoeld dan de Zone Gods.

1. De eeuwige, enige, waarachtige Verbonds-Middelaar, soms aangeduid door de Engel des Verbonds; hier genoemd als die "grote Vorst Michaël", die ten
- 2e. opstaan zou. Onze tekst zegt: "Te dier tijd zal Michaël opstaan, die grote Vorst, die voor de kinderen des volks staat". En ten
- 3e. Wanneer Hij dat doen zal? Dan staat er verder: "Als het zulk een tijd der benauwdheid zijn zal als er niet geweest is. - Te dier tijd zal Uw volk verlost worden".

In kort wilde ik uw aandacht bepalen, niet alleen bij het eerste punt: Wie deze Vorst is, maar in verband daarmee het tweede punt, n.l.: Dat Hij opstaan zal. Wanneer toch is deze Vorst Michaël wel opgestaan?

1e. Hij is opgestaan allereerst in de stille nooit begonnen eeuwigheid. Toen stond die grote Vorst, die eeuwige Zone Gods op. En waarvoor stond Hij op?

1e. Voor het recht van Zijn Vader.

2e. Voor de schuld Zijner uitverkorenen.

Hij stond op als tweede Persoon in het Drie-enig Goddelijk Wezen, als tussentredende Engel des Verbonds en is toen met Zijn hart Borg geworden. Hij alleen kon, als waarachtig God en volkomen Middelaar tot God Zijn Vader genaken!

Dáár, in de Raad des Vredes, van eeuwigheid in het voornemen Zijner Middelaarsbediening, is tussen de Goddelijke Personen Michaël, die grote Vorst, voor de allereerste keer opgestaan!

In de 2e plaats is Hij opgestaan terstond na de val, in de eerste belofte aan de mens gedaan: "Hij zal u de kop vermorzelen". Toen is Hij voor het eerst op aarde geopenbaard, dat Hij als tussentredende Vorst opstaan zou.

3e. Hij is opgestaan in de volheid des tijds, geworden uit een vrouw, geworden onder de wet. In de dodelijkheid ten uitvoer brengende wat Hij van eeuwigheid beloofd had te zullen doen. O, toen is Hij opgestaan om tot de laatsten penning toe te betalen en de schuld Zijns volks te vereffenen, totdat Hij uitriep: "Het is volbracht!"

4e. Om kort te zijn, Hij zal opstaan, die grote Vorst, eens in de tijd, in het hart van al Zijn uitverkorenen. Hij zal ze overwinnen, één bij één zal Hij ze verzamelen en triomferen in hun hart, bevindelijk in dit leven over hen Koning zijn. Maar, ten

5e. Zal Hij eenmaal opstaan in de jongsten of laatsten dag ten eeuwig oordeel, om voor altijd over alles, mensen, duivelen, hel en dood te triomferen. O, dat zal wat zijn, die grote dag, wanneer Michaël, die grote Vorst, opstaan zal ten laatste oordeel!

In het 11e hoofdstuk lezen wij hoe de vijanden der Kerk en dus ook de vijanden van Vorst Michaël, de aarde overstromen zullen tot in het heiligdom toe! Want, zo staat er in het laatste vers: "En Hij zal de tenten van Zijn paleis planten tussen de twee zeeën". Dat is: van zee tot zee, dus over de gehele aarde, dat is dus overal!

Maar als het zover gekomen is, wat dan?

Dan zal Hij tot Zijn einde komen, en.... geen helper hebben!

Lang zal schijnbaar de vijand overwinnen en de Vorst Michaël het veld moeten ruimen. Maar eenmaal (staat er) zal zijn einde komen en dan zonder helper zijn.

O volk, denkt u eens in wat dat wezen zal: *het einde komen*. Op allerlei manieren zal het einde komen van alles en voor ieder, maar: dan geen Helper te hebben. Dat zal wat zijn!

Maar nu zijn we samengekomen deze dag om een man te begraven, die ook aan het einde van dit leven kwam, Maar die wel een Helper had. Die grote Vorst Michaël was over hem opgestaan. Wanneer? Nu hij ging sterven?

Nee mensen. Eer nog de hemelen uitgespannen waren en de aarde gegrondvest was; eer nog de tijd was en de jaren geordend, is reeds die grote Vorst voor Johannes Vors opgestaan. Die eeuwige Zone Gods heeft toen al reeds het ganse geslacht der uitverkorenen als een erfdeel aanvaard.

Met namen waren ze Hem reeds bekend. O, daar was behalve de uitverkorenen uit de Joodse natie, ook een Rachab en een Ruth uit de heidenen bij.

En volk, bij die van eeuwigheid getelden, daar was nu Hannes Vos óók bij. "Eis van

Mij, zeide de Vader en Ik zal de heidenen geven tot Uw erfdeel, de einden der aarde tot Uwe bezitting". O, die bezitting van de gekruiste Vorst Immanuël.

Mensen, toen is die Engel des Verbonds opgestaan voor de kinderen Zijns volks, die Hij in de tijd zou gaan oplezen, één bij één, en daar was onze zielsvriend en broeder ook bij.

Wij lezen in Gods Woord: "Hench wandelde met God en God nam hem weg en hij was niet meer!" Ik wens hierin niet te ver te gaan, want wij zullen hem niet verheerlijken noch te hoog roemen. Immers, indien het mogelijk was, zou hij vanuit de kist ons toeroepen: "Houdt op! Mij komt geen ere toe!"

Ach, wij behoeven hem ook niet te verhogen. Nee, dat heeft God gedaan! En we behoeven hem ook niet te vernederen, want dat heeft hij door genade in de tijd zichzelf al gedaan. Want die grote Vorst Michaël had een plaats in zijn hart genomen, zodat er voor niets anders plaats meer overbleef. God had hem twee dingen geleerd:

1e. Heeft hij Hem tot in het hoogste verheerlijkt, want Hij gaf hem genade om alles in God te vinden en hoger stand is er niet te bekomen, maar:

2e. had de Heere hem ook de diepste vernedering geleerd, want Hij gaf hem genade zichzelf over te nemen, en lager kan een mens nooit bukken als in zijn grondslag voor een heilig God te buigen. Dat zijn twee diepten die tot de dood toe onpeilbaar blijven. Gods hoogheid en zijn laagheid.

't Is nu 18 jaar geleden dat ik voor het eerst Hannes Vos leerde kennen. En toen heb ik gezegd: "Nu heb ik een man ontmoet, waarvan men (hetgeen hij vertelt) zeggen kan: "dat is het!" Hoeveel hoort men niet op de wereld, waarvan men zegt: "dat kan het zijn", of helaas zeggen moet: "dat is het niet", maar hiervan dacht ik direct in mijn hart: "dit is het".

Hoe helder is het uitgekomen in zijn leven "tot roem Zijns Naams die heerlijk is", dat die grote Vorst in het hart van Hannes Vos opgestaan was!

1e. Was Hij geopenbaard in zijn leven voor hem, toen hij een gezicht op de Middelaar kreeg, dat in Hem alléén de mogelijkheid der verlossing lag! Maar:

2e. Niet alleen was Hij geopenbaard in zijn leven voor hem, maar ook aan hem, persoonlijk als een. Schuilplaats voor zijn arme ziele. Doch, ten

3e. Was Hij geopenbaard, niet slechts aan en voor hem, maar ook in hem.

Dat was duidelijk merkbaar in zijn leven, dat die Middelaar niet alleen voor en aan hem bekend geworden was, maar hij kon met de Apostel zeggen: Hoe het Gode behaagd had, Zijn Zoon in mij te openbaren. En door die zuivere openbaring van de grote Vorst Michaël in zijn hart, waren er twee dingen gebeurd in zijn leven:

1e. Was de zonde voor Hannes Vos geworden, wat ze voor de Heere is: verdoemelijk! En daarom kon hij rechtvaardig verloren gaan! Maar:

2e. Was ook de genade voor hem geworden, wat ze in God is: vrije ontferming, en daarin werd hij zalig.

En daardoor werd hij nu een uitdrager van twee onmogelijkheden.

In de eerste plaats, om nooit laag genoeg over de zonde te kunnen denken.

En in de tweede plaats om nooit hoog genoeg over God te kunnen denken.

En wat bleef hij nu daardoor, volk?

Door het levendig besef van deze twee dingen, daar bleef hij nu net precies "schuldenaar" door. Nu heeft hij 't nooit te boven kunnen komen om altijd een schuldenaar der vrije genade te blijven.

Ook bewaarde God hem, na ontvangen genade, voor twee dingen. Dat was om nu na

die ontvangen genade nooit anders over de zonde te gaan denken, dan zo God er over denkt.

En ten andere, ook de genade nooit minder te kunnen achten dan de Heere die acht.

En zo bewaarde God door deze twee zaken Hannes Vos, dat hij nooit een Antinomiaan kon worden. Nu moest hij tót zijn dood toe de zonde als zonde en de genade als genade gaan beleven; en dat nu in een zuivere Evangelische heiligmaking. Aan de ene zijde werd hij geen werkheilige en aan de anderen kant geen Antinomiaan, om met genade en bekering de zonde te dekken.

Nee, die grote Vorst Michaël was opgestaan in zijn hart in de praktijk van het leven. En nu was ook zijn liefste werk geworden om Hem te verhogen en zichzelf te vernederen door de ontdekking des Heiligen Geestes.

Hij vertelde mij eens uit zijn dagelijks leven in de oefeningen uit Gods Woord: "Hij moet als Koning heersen in onze harten", en hoe nu alle andere koningen in zijn hart onttroond moesten worden. Hoe nu de Heere opstaan zou tot de strijd, en alle die haters wijd en zijd zou verjagen, verstrooien, doen zuchten.

Toen dacht ik: "Hier is nog iemand die behoefte heeft aan de bediening van de ambten van Christus: "Hij moet als Koning heersen" In zulk een stand heeft een ziel werk voor de groten Hogepriester in Zijn Middelaarsbediening".

'k Ben wel eens thuis gekomen dat ik tegen m'n vrouw zeide: "Ik had vandaag de woorden, maar Hannes Vos de zaken".

Hij was een Godslover en een zondehater. De Heere bewaarde hem ook dat hij buiten Zijn bediening niet leven kon. Noch op zijn bekering, noch op verdere weldaden. Nee, dagelijks was Gods Woord zijn vertroosting. Hoe menige passage heeft hij u niet verteld, volk, uit de onderwijzingen in dat lieve Woord.

Ik zeg dit alles niet om hem als schepsel te verheerlijken. Nee, maar tot roem van vrije genade en de God van Wien hij ze ontvangen had.

Staan we dan nu hier bij het ontzielde omhulsel, o, hij is niet geheel dood, volk, en ook niet voor altijd heengegaan. Nee, Gods uitverkorenen zullen er allen iets van leren verstaan wat dat inhoud:

1e. Om zalig te zijn (van eeuwigheid in het voornemen Gods).

2e. Om zalig te worden (door genade in de tijd).

3e. Om zalig te blijven (eeuwig en altijd).

En dan de oorzaak van dit alles, waarom?

Alleen omdat God het wilde!

Ach mensen, 't zal niet op de veelheid van grote zaken aankomen, maar op de echtheid der genade, om waarlijk eens in contact gekomen te zijn met een Drie-enig God.

We zeiden in verband met de woorden van onze overdenking in deze ure:

1e. Wie deze Vorst is? - Christus de Middelaar.

2e. Wat Hij doet? - Opstaan en verlossen.

En komen nu dan ten 3e. Wanneer Hij dat doen zal?

Onze tekst zegt: "Als het zulk een tijd is, als er niet geweest is: te dier tijd. Met andere woorden: als dus alles rondom afgesneden zal zijn, dan zal Hij opstaan. Zo was het immers bij het volk van Israël ten tijde van Daniël, en zo zal het ook met een kind van God persoonlijk gaan, als alles schijnt afgesneden en verloren, dan eerst is het de tijd voor Hem.

Zo zeiden we:

- 1e. Te dier tijd, van eeuwigheid tussen de Goddelijke Personen.
 - 2e. Te dier tijd, in de eerste openbaring in het paradijs, waar de mens van zijn kant zich losrukte van zijn Schepper, en voor eeuwig een scheiding maakte.
 - 3e. Te dier tijd, aan het kruis, toen de vijand dacht te triomferen, maar_ waar de Zone Gods hem juist de kop vermorzelde.
 - 4e. Ook te dier tijd, als een land en volk zich rijp maakt voor het volle oordeel Gods. Maar dan ook ten
 - 5e. Als een uitverkoren zondaar de maat vol heeft en de tijd der minne daar is.
- Dan, ja dan zal Michaël opstaan, die grote Vorst, Die voor de kinderen des volks staat. Dan zal de vijand tot zijn einde komen en geen helper hebben.

O volk, en die tijd was nu voor Hannes Vos ook aangebroken dat Hij opstaan zou en hem verlossen. Niet zijn ziel van schuld. Nee, dat was gedaan, maar zijn ziele verlossen van het lichaam der zonde, tot de eeuwige, stoorloze gemeenschap met de Drie-enige God en hem verenigen met de eeuwige triomferende Kerk, gekocht door het bloed des Lams.

Hoe menigmaal verlost God Zijn volk hier in de tijd niet van druk en kruis, maar die komen toch steeds weer terug. Nieuwe verlossingen maken plaats voor weer nieuwe verdrukkingen. Zoolang ze van de zonde niet verlost zijn, zullen ze ook de kruisen niet te boven komen.

Mogelijk denkt iemand: "Soms bezwijken Gods kinderen bijna onder druk en ellende, in- en uitwendig, en zegt u dat Hij zeker verlossen zal?"

Ja volk, Hij zal ze altijd verlossen, maar vergeet niet, dat verlossen hier in de tijd altijd niet bestaat in direct de kruisen en druk weg te nemen. Nee, Hij zal verlossen, maar:

- 1e. Door recht.
- 2e. In liefde.
- 3e. In wijsheid hoe. Maar ten
- 4e. Ook in soevereinheid wanneer en op welke manier.

En nu moeten zij gaan leren als Vader (bij wijze van spreken) een kus geeft, dat dat liefde is; maar als Hij een klap geeft, dat dát evenzeer liefde is.

Niet slechts Zijn liefde in hun gevoel is liefde, maar ook Zijn wijsheid hoe Hij wil verlossen is liefde. Dat kunnen soms bittere lessen zijn eer de ziel daarin geoefend is.

Laatst op een nacht was ik zeer moedeloos en overdacht: hoe ik het nu in de wereld op eer gemunt had, en het was op schande uitgelopen. Ik had het op heiligmaking aangelegd en het was in de zonde terecht gekomen. Ik wilde gerechtigheid gaan beoefenen en ik moest ongerechtigheid gaan beleven! (Niet om de zonde te doen, maar om ze te kennen door ontdekking).

Ach, en toen liet de Heere mij zien, hoe ik nu juist buiten de Middelaar om klaar gekomen zou hebben, als Hij mij door had laten gaan. Maar nu het precies omgekeerd afgelopen was dan ik 't me voorgesteld had, nu had ik geen kans om zonder de Heere Jezus ooit heiligheid te gaan beoefenen of buiten Hem eer te krijgen,

Toen heb ik uitgeroepen: "O gelukkige mislukkingen! O nuttige teleurstellingen!" Immers dan is er eerst werk voor de grote Vorst, Die voor de kinderen Zijns volks staat, om hen te verlossen, want dan hebben ze er behoefte aan. Dan kan Hij opstaan in hun arme en ook gans onledigde zielen.

Ten laatste hebben we gezegd: Te dier tijd zal Hij opstaan: in eenmaal die vastgestelde tijd, bij de Vader tevoren bepaald, in dien laatsten groten dag. Dat zal wat zijn als dan die Vorst der Vorsten op zal staan, in de wolken des hemels en Zijn erfdeel aan Zijn

rechterhand zal plaatsnemen. Dan zal de gehele verlossing Zijner Kerke en de triomf over Zijn vijanden volkomen zijn.

Tussen de zeeën zouden de vijanden hun tenten opslaan tot in het heiligdom; dat is dus tot in de kerk toe. De gehele wereld zouden ze overheersen. Maar, wat staat er van de grote Vorst Michaël?

*"Van zee tot zee zal Hij regeren,
Zover men volk'ren kent!"*

En onze vaders zongen ervan, Psalm 72: 6:

*Alle koningen zullen 't samen,
Hem aanbidden met een.
De heidenen zullen Zijn Name
Prijzen groot ende klein.
Hij zal de armen 't zijner bate,
Verlossen die nu schreit,
En helpen hem, die is verlaten
Uit zijn ellendigheid!*

Die dag zal komen, brandende als een oven, waarvan vers 2 zegt: "En velen van degenen die in het stof der aarde slapen, zullen ontwaken, deze ten eeuwig en gene tot versmaadheden en tot eeuwige afgrijzing".

O, dat einddoel Gods, dat daar zijn volle ontplooiing zal hebben! Maar wij moeten eindigen.

Vrouw, die nu weduwe geworden zijt, kinderen en kleinkinderen, wiens vader en grootvader nu heengegaan is, éénmaal zal dit stof van uw geliefde man, vader en grootvader, heerlijk verrijzen en ter bestemde tijd aan de rechterhand van dien groten Vorst staan.

O vrouw, hebt ge nu 49 jaar met uw man geleefd en hem lief gehad? 't Is groot, dat ge nooit (bij wijze van spreken) een steen op hem geworpen hebt, maar integendeel zijn voeten gewassen. Hoe groot is het, dat ge nu geen spijt behoeft te hebben, dat ge niet meegeleefd hebt, maar steeds aan zijn zijde ging. Maar des te meer zal daarom zeer groot het verlies voor u zijn. Maar hoewel het nu wel erg is dat ge uw man kwijt bent, ach vrouw, God kwijt te zijn is zoveel erger.

Misschien denkt u: "ach, de Heere kan ik missen, maar mijn man niet!"

Ik kan het begrijpen. Mocht Hij eens geven dat u niet wennen kon aan het gemis, eer ge er iets uit geleerd had voor uwe arme onsterfelijke ziel.

Er was eens een jonge vrouw gestorven op wier begrafenis veel geschreid werd. Vooral haar jonge man was bitter bedroefd en schreide veel. Toen zei de leraar, die er tegenwoordig was: "Jongeman, ik zie dat ge zeer bedroefd zijt, en ik kan het verstaan, want om zo uw jonge vrouw te moeten missen, dat is erg. Maar dat ge nu de Heere zo goed missen kunt, dat is nog zoveel erger. Mocht ge ook eens keren schreien dat ge God kwijt zijt, al veel eerder dan uw vrouw!"

't Was wel een scherpe pijn voor die jonge man, maar het liefste de Heere juist de pijn op die dag te gebruiken tot zijn bekering.

Daarom, mocht het u, moeder, kinderen en kleinkinderen, ook zo eens gaan. Uw man en vader kwijt te zijn is erg, maar zonder God te leven is veel, veel erger.

Groot is het, dat ge door algemene genade uw man en vader liefgehad hebt, maar bedenkt dat algemene genade geen zaligmakende genade is, haar zelfs niet zoeken kan.

Daartegenover zal zaligmakende genade direct algemene genade gaan waarderen.

En kinderen en kleinkinderen, wat ik van harte wens is dit: nu uw vader heengegaan is, dat ge uw oude moeder in alle liefde zult bijstaan en omringen. Een kind behoort zoolang zijn ouders leven, vader en moeder ieder één hand te geven, maar nu uw vader heengegaan is, geef nu beide handen aan uw oude moeder. Wees haar tot hulp en steunsel in haar laatste dagen. God mocht u tezamen bekeren en van het verderf verlossen, waar we allen door onze zonde in gevallen zijn.

En volk des Heeren, hier tegenwoordig, die bidden geleerd hebt in uw leven, ik hoop en wens dat ge, deze weduwe met haar kinderen en kleinkinderen, voor de troon Gods mag gedenken. En ook degenen, die nu voortaan op de dag des Heeren de taak van Hannes Vos zullen moeten overnemen in het lezen van de geschriften onzer vaders, dat zij lust en kracht mogen ontvangen om in dit werk voort te blijven gaan in dit huis. Is hij dan nu eindelijk verlost en weggenomen, ach volk, wie zal ook zeggen waarvoor? Wat staat er voor de deur in ons diep gezonken vaderland? Neemt men nu reeds ons vee en goederen en vrijheid in allerlei dingen af, ach, hoelang zal het nog duren eer men komt om onze belijdenis en ons geloof?

Nog is uw geliefde man en vader met vrede de eeuwige rust ingegaan, hoelang zal 't nog duren eer gevangenis en vervolgingen openstaan?

Onze voorouders, hoe hebben ze door het geloof hun belijdenis niet moeten bezegelen met hun bloed en leven? O, hoelang nog dat we hier in uitwendige rust onze doden begraven mogen?

Zelf ben ik ook de vijfde uit ons geslacht die als ballingen uit Frankrijk gekomen zijn. Gillis Fraanje was de eerste, mijn vader de vierde, en ik nu de vijfde afstammeling daarvan. Hoe lang zal het nog wezen, eer ook wij weer balling zullen zijn?

Volk des Heeren, dat dezen dag hier tegenwoordig is, zijt ge samengekomen om onze vriend en broeder naar zijn laatste rustplaats te vergezellen, waar hij blijven zal totdat te dier tijd de bazuin blazen zal en ook Hannes Vos weer verrijzen uit dat stof waar we zijn lichaam nu heen zullen dragen, en waaruit hij weer zal opstaan, door Gods genade niet tot versmaadheid, maar ten eeuwigen leven. En wanneer hij dan met Job Hem aanschouwen zal en niet een vreemde.

Toen ik Maandag de tijding van zijn overlijden ontving, ben ik ontroerd geweest tot in het diepst van mijn ziel en zeide ik tegen mijn catechisanten: ach, Hannes Vos is niet meer hier. Hij is thuisgehaald; zijn ziel is bij zijn Liefste en zijn Liefste is bij hem.

O, de Heere heeft meer recht op hem als wij, volk. Hij heeft hem gekocht en geëigend. Ik was bedroefd, maar ik gunde ze elkander, ze horen bij elkander.

Maar blij vooruitzicht dat mij streelt

O, dat is nu zijn vervulling. Hij is zalig geworden en God heeft er geen schade van gehad. Dat zal toch wat zijn, volk. Zalig worden alleen omdat God het gewild heeft. Alreeds heeft hij nu de palmtakken der overwinning door het Lam. Zijn ziel is nu in de zaligheid en de zaligheid is in hem. Alreeds behoort hij tot de zielen der triomferende Kerk, met de lange witte klederen, die nu wachten op de bestemde tijd, dat die grote Vorst Michaël op de wolken komen zal en Zijn uitverkorenen bijeen zal zamelen. Zoekt ge de Kerk op aarde? Ze is verstrooid, maar in de hemel heb ik haar verenigd gevonden. - Ook de wederhorigen, om bij U te wonen, o Heere God! - 'Daar zal dat volk komen tesaam, zijnde in Hem verblijd.'

Nee volk, daar zullen geen verschillen meer scheiding maken, zoals hier alles verdeeld

en verstrooid is. Alles wat scheiding maakt, blijft hier. Alleen het zuivere, reine, dat uit God geboren is, zal daar een plaats hebben. Geen wanklank meer, maar eeuwige, reine harmonie. "Velen zullen gereinigd en wit gemaakt en gelouterd worden", (zegt vers 10); maar dat zal hier gebeuren.

Gereinigd door Zijn bloed; wit gemaakt als de zeep des vollers, en gelouterd als goud in de smeltkroes, door verdrukking, kruis en strijd. Die grote Michaël zal te Zijner tijd opstaan en: verlossen!

Is onze vriend dan nu heengegaan op de eersten dag der week, de nieuwe sabbat? Hebt ge er wel over nagedacht dat alleen degenen, welke persoonlijk kennis maakten met de opstanding van Christus op de eersten dag der week, die alleen maar echt sabbat kunnen houden? Want die slechts deden in de betekenende zaak van de ware rust van de Zondag.

O die sabbat, welke Hij door Zijn ,opstanding ingesteld, heeft als een triomf over zonde en dood. Nooit zal nu die dag meer voor onze vriend en broeder eindigen. Er blijft een eeuwige rust over voor het volk Gods. Hier zien Gods kinderen elkander nooit voor het laatst. Nee, daar zal een wederzien zijn zonder te scheiden meer, zegt de oude dichter.

Maar ons roept op aarde nog de tijd; wij moeten eindigen.

Zalig wiep de laatste woorden van ons hoofdstuk zullen ten deel vallen:

"Maar gij, gaat henen tot het einde, want gij zult rusten, en zult opstaan in uw lot, in het einde der dagen".

Dat zij zo.

Op het kerkhof aan 't graf.

Mijn medereizigers naar de grote en ontzagelijke eeuwigheid!

Wij staan hier aan een geopend graf. En als ik de honderden mensen zie die hier saam gekomen zijn, moeten wij wel vragen: "wie wordt hier toch begraven?"

Mensen, hier wordt Johannes Vos begraven. 76 jaar heeft hij in uw dorp gewoond; 60 jaar daarvan getuigenis doen horen. Wij zullen hem niet verheerlijken, dat heeft God gedaan. Hij was een mens zoals alle andere, in zonde ontvangen en in ongerechtigheid geboren. Maar God heeft uit vrije genade zijn ziel verlost en hem gratie, genade geschonken.

Nu zouden wij in deze ogenblikken zeer kort uw aandacht willen bepalen bij vier punten:

- 1e. Wondere God;
- 2e. Wondere deugden Gods;
- 3e. Wondere plaats;
- 4e. Wondere zaligheid.

In Adam ligt het ganse menselijk geslacht voor God verdoemelijk en wordt niet één mens buiten de drievoudige vloek geboren. Hoe is het dan nu mogelijk dat een schepsel nog verlost en met vrede in zijn graf dalen kan?

Dat de zonde verdoemelijk is en strafwaardig blijft, daar zien we het bewijs van voor ons. Immers de bezoldiging der zonde is de dood. En dat zal zonder onderscheid ieder schepsel ondervinden. Maar hier ligt een man voor wien de prikkel des doods weggenomen was en van de geestelijken, tijdelijke en eeuwige vloek ontheven.

Wondere God!

Uit eeuwige, vrije liefde hem opgezocht en van dood levend gemaakt. Zijn rechtvaardigheid eiste de dood, maar Zijn barmhartigheid schonk hem genade. En toch, met volle overeenkomst van de rechtvaardigheid. Wondere God, zeiden we.

Maar ook: *wondere deugden Gods*.

Hoe kon dit ooit in billijkheid geschieden? Dat wonder ervan, hetwelk ik als dwaze jongen heb leren bewonderen. In het begin dat God mij ontdekte wat ik mij zelf waard gemaakt had, heb ik uitgeroepen: O God, dat ik nog leef, dat was een wonder.

2e. Dat ik nog niet in de hel lag, dat had allang gekund.

3e. Dat ik daarboven nog zalig kon worden, dat was nog groter wonder.

Maar 4e. dat ik zalig kon worden en God zou er geen schade van hebben, dat was nog het allergrootste. Al Zijn deugden zouden onaangetast blijven en Zijn rechtvaardigheid zou evenzeer opgeluisterd en voldaan worden als Zijn goedheid en liefde. Al Gods eigenschappen zouden ten volle hun voldoening vinden in dien groten Hogepriester, Die de toorn gestild en Gods eis naar recht vervulde. O wondere deugden.

Onze geliefde vriend is nu bezig die wondere God en wondere deugden eeuwig te bewonderen, zonder er ooit een eind aan komen zal. Daar zal geen vermoeidheid in zijn, want waar zal dat zijn?

3e. *Wondere plaats*.

Hier had onze vriend er soms al zoveel van dat hij slechts veranderd is van plaats, maar niet van werk, alleen van het zeer onvolmaakte in het aller-volmaakste. In God verblijd, aan God genoeg, Maar nooit van God genoeg. En waarom zal er nooit geen eind aan het bewonderen komen volk? Omdat er nooit geen eind aan God komt. Nu kan zijn ziel zich met volle teugen verlustigen in Hem, Die hem liefgehad heeft. O, nu is het niet meer in hoop zalig, maar een eeuwig, vol aanschouwen.

Daarom: *Wondere zaligheid*.

Alleen waar God is, daar is zaligheid. Hem de eer te geven die Hem toekomt, dat is de zaligheid.

Volk des Weren, die met mij rond deze groeve staat, mochten wij onze vriend nastaren met een oog des geloofs. Dit stof zal niet voor altijd hier rusten, Nee, dat zal eens heerlijk verrijzen. Laatst was ik in een grote moedeloosheid en terwijl ik mijn klacht uitstortte voor Gods aangezicht, werd mijn overdenking geleid naar het laatste artikel der Geloofsbelijdenis, hetwelk handelt over de jongsten dag: "Daarom verwachten wij dien dag met een groot verlangen, om ten volle te genieten de beloften Gods, in Christus Jezus onzen Heere. Amen".

E

n volk, dat heimwee toen in mijn ziel naar die grote dag, waarop Jehovah in de ruimste zin voor eeuwig triomferen zal.

Wacht nu onze geliefde vriend daarboven met de gehele triomferende Kerk op die dag, mochten wij hier van dat werk reeds iets beoefenen. Hij had hier op aarde God lief gekregen boven alles. Hij geloofde aan verkiezing en verwerping en dat God in beide zou verheerlijkt worden. Zijn deugden in beide opgeluisterd.

En u, weduwe en moeder, u hebt uw geliefde man tot zijn laatste rustplaats vergezeld. Nogmaals wens ik u toe dat het gemis nooit wennen zal buiten God. Hoe groot is het dat u hem lief had en meegeleefd hebt nu al die jaren. Maar mocht God uw arme ziel redden en u bekeren eer men ook u straks hier neerlegt.

En kinderen en kleinkinderen, ziet ge uw vader en grootvader nu in de groeve dalen, o, zult ge nu nooit zijn gebeden en vermaningen meer horen? Mochten ze niet vergeten

kunnen worden, maar als nagelen, diep in uw hart geslagen zijn. Dat die vader, die hier steeds voor u bad en uw welzijn zocht, niet straks eenmaal in het laatste gericht u zal mee helpen veroordelen, als hij aan 's Konings Rechterhand zal staan. Daar zal geen gebed of vermaning meer zijn. Ook geen vleselijk medelijden meer. Nee, daar zal hij van harte Gods zijde kiezen; vlees en bloed zullen daar wegvallen.

En mensen, hier samengestroomd uit Wijk en naburige dorpen, hier wordt een kind des Konings begraven. Een die vele jaren lang uw begrafenis leidde en tot uw stichting sprak. Nu wordt hij zelf begraven.

O, zal deze mond, nu gesloten, eenmaal tegen u getuigen? Zult ge weten dat er een Johannes Vos in uwe buurtschappen geleefd heeft? Zou u hem misschien liever maar nooit gehoord hebben? De tijd snelt voorbij en ook gij kunt ieder ogenblik opgeroepen worden om rekenschap af te leggen. Mocht deze dag voor u de laatste zijn op welke u zonder God kunt leven.

Gods volk is van eeuwigheid in God zalig, mag door genade het in de tijd worden en na de dood ook eeuwig zalig blijven.

Maar onbekeerde mensen, wij zijn van nature allen verloren, we gaan na de dood verloren en zullen als God het niet verhoedt, eeuwig verloren blijven. Mocht de Heere dat eens op uw zielen binden.

En volk des Heeren, tot u nog een laatste woord.

God haalt Zijn kinderen thuis volk. O, wat worden de plaatsen leeg. En komen de oordelen al lager en lager. Mochten we veel oefening hebben om met een groot verlangen dien dag tegemoet te zien, want dit is zeker: hoe korter bij God, hoe verder van de zonde.

Is onze vriend dan nu voor altijd van het lichaam der zonde verlost, mochten wij genade ontvangen onze hoofden opwaarts te heffen en te zien dat onze verlossing nabij is.

"Zalig zijn de doden die in de Heere sterven, van nu aan, ja, zegt de Geest, opdat zij rusten mogen van hunnen, arbeid en hun werken volgen met hen. Amen".

Dat zij zo.

18. TOESPRAAK BIJ BEGRAFENIS Ds. M. HEIKOOP

van Ds. J. FRAANJE van Barneveld tot de Gereformeerde Gemeente te Utrecht in het kerkgebouw aan de Boothstraat vóór de teraardebestelling van het stoffelijk overschot van wijlen Ds. M. HEIKOOP

Na samenzang van Ps. 89: 19, gemeenschappelijk gebed en Schriftlezing van Joh. 17: 1-5, sprak zijn Eerwaarde als volgt:

Naar aanleiding van dit ons samenzijn willen wij een ogenblik stilstaan bij dit gedeelte van Johannes 17.

De Hogepriester van het Oude Testament in zijn offer- en gebedswerk, stond voortdurend naar beneden te staren, op de ark in het Heilige van de Heiligen, dewelke het onderpand was van het Goddelijk Alvermogen. In die ark lag de wet en daarop kwam voor het verzoendeksel.

Maar Jezus Christus, de Hogepriester des Nieuwen Testaments naar de ordening van Melchizédek, is de enige en eeuwige Priester over Zijn kerk. Deze sloeg Zijn oog op naar de hemel. Wij lezen daarvan in vers 1: "Dit heeft Jezus gesproken, en Hij hief zijne ogen op naar de hemel."

Dat was tot Zijn Vader. Dus deed Hij dat niet gelijk Aäron ceremonieel, doch wezenlijk, daar Hij Zelf de oorzaak is van alle zegen. Daarbij sprak Hij tot Zijn discipelen: "Uw hart worde niet ontroerd; gijlieden gelooft in God, gelooft ook in Mij (Joh. 14: 1).

Wat toch stond te gebeuren, mijne toehoorders?

Deze Hogepriester zou worden gekruisigd, de discipelen vervolgd, veler hart ontroerd en verslagen en Jeruzalem verwoest.

O, let dan ten tweede op die gezegenden Hogepriester! Te midden van dat alles verdenkt Hij Zijn Vader niet. Ook nu eert Hij Zijn Vader. Deze staat voor het richterlijke werk. En al wacht Christus daardoor een smartelijke en smadelijke dood, toch verdenkt Hij Zijn Vader niet, maar bidt Hem aan.

Ook eist de Vader van Hem niet te veel en belooft Hem niet te weinig.

Let er ten derde op. Terwijl de weg zo diep en zwaar is en Christus Zijn Vader niet verdenkt, maar aanbidt, verzuimt Hij Zijn werk niet. Aäron vergat te midden van de smart welke hem trof, het zondoffer te eten en zijn werk te verrichten en werd daarover van Mozes bestraft. Maar deze Hogepriester hief te midden van alles Zijn ogen op naar de hemel. Hij doet Zijn gebed en verzuimt also Zijn werk niet. Nooit heeft Hij dit gedaan. Hij is getrouw, bekwaam en gewillig.

Nu moet gij deze drie puntjes eens even doordenken:

ten eerste, Hij verdenkt Zijn Vader niet,

ten tweede. Hij verzuimt Zijn werk niet;

ten derde, Hij vergeet Zijn kerk niet.

Die van Zijn kerk in de hemel zijn, zijn alles te boven. Daartoe is Hij Zelf het middel. En die reeds zijn toegebracht hebben in Hem genoeg. Hij zegt ook in vers 9: "Ik bid niet voor de wereld, maar voor degenen, die Gij Mij gegeven hebt." Dat geldt ook voor degenen, die nog moeten worden toegebracht. Daarvan betuigt Hij: "Ik heb nog andere schapen, die van deze stal niet zijn; deze moet Ik ook toebrengen."

Dus te midden van Zijn diepste lijden vergeet Hij Zijn kerk niet. Ja, meer nog! Tegelijk houdt Hij de vijand in het oog. Deze toch loert als een moordenaar op Zijn volk. Daarvan had Hij reeds bij monde van Jesaja in hoofdstuk 66 vers 14 getuigd: "En gij,

zult het zien, en uw hart zal vrolijk zijn, en uwe beenderen zullen groenen als het tedere gras; dan zal de hand des HEEREN bekend worden aan Zijne knechten en Hij zal Zijnen vijanden gram worden."

Dus de vijand houdt Hij in het oog. Daarbij willen wij nu nog een ogenblik stilstaan. Mijne geliefden, het kan er zo diep doorgaan! Let maar eens op die grote type van Christus, Simson. Zijn naam betekent: grote zon. Zie, daar ligt hij met de Filistijnen, bedolven onder het puin.

Saul en Jonathan waren in de dood niet gescheiden - wel na de dood. Enerlei toch wedervaart de rechtvaardige en de goddeloze.

In Pred. 3: 2 getuigt Salomo: "Er is een tijd om geboren te worden, en een tijd om te sterven."

Die tijd om te sterven, mijne geliefden, breekt voor ons allen aan, in welke omstandigheden wij ook verkeren.

De Hogepriester van het Oude Verbond, droeg de namen van de twaalf stammen Israëls op zijn borst en de gouden plaat op zijn voorhoofd, waarop geschreven stond "De Heiligheid des Heeren." Aldus symbolisch vertegenwoordigend het volk. En wat zegt nu de bruid tot die meerdere Hogepriester?

"Zet mij als een zegel op Uw hart, als een zegel op Uwen arm." (Hoogl. 8: 6). Want die grote en meerdere Hogepriester treedt met Zijn verdiensten bij Zijn Vader in en draagt Zijn kerk voortdurend op. En zie, nu zo opmerkelijk, de Heiligheid boven en Zijn kerk onder. En zo veraangenaamt Hij Zijn volk bij Zijnen Vader.

Nu nog een kort woord daarvan.

De gerechtigheid van de Hogepriester, welke Hij door Zijn verdienste aanbracht, welke de Vader Zijn volk toerekent en toepast en welke de kerk door het geloof aanneemt, deze gerechtigheid verhoogt hen uit de drek van de zonden en stelt hen in, de gunst en tegenwoordigheid Gods. Daarom antwoordt de onderwijzer van de Heidelbergse Catechismus zo veelbetekenend op de vraag: "Maar wat baat het u nu, dat gij dit alles gelooft?"

"Dat ik in Christus voor God rechtvaardig ben en een erfgenaam des eeuwigen levens." Van de heiligheid lezen we in Ps. 93: 5 "De heiligheid is Uwen huize sierlijk, HEERE! tot lange dagen." En zie nu die enigen Hogepriester, Die hun niet alleen tot rechtvaardigmaking, maar ook tot heiligmaking is gegeven, wat zegt Hij tot troost van Zijn volk? "En Ik heilige Mijzelven, voor hen, opdat ook zij geheiligd mogen zijn in waarheid." (Joh. 17: 19). Alzo zijn zij door gerechtigheid verhoogd en met heiligheid versierd. De heiligmaking gaat niet vóór de rechtvaardigmaking, maar volgt op dezelve en is onafscheidelijk er aan verbonden.

En wat zegt nu die Hogepriester verder in Joh. 17 op grond van Zijn verdienste, waardoor Zijn volk in Hem gerechtvaardigd en geheiligd is? "Vader! Ik wil, dat waar Ik ben, ook die bij Mij zijn, die Gij Mij gegeven hebt, opdat zij Mijne heerlijkheid mogen aanschouwen, die Gij Mij gegeven hebt." (vers 24). Die heerlijkheid, welke zij reeds hier in beginsel, en straks als zij sterven, eeuwig ontvangen.

En let nu verder nog op de bate van Christus' borgtocht, waarmede Hij Zijn volk in zijn liefde heeft gekocht van Zijn Vader. Deze is zo groot, dat zij een thuiskomen krijgen in het harte des Vaders. In zichzelf hebben zij het verzondigd. Maar door dat dierbaar bloed des kruises ontvangen zij een thuiskomst bij dat eeuwig Wezen. Zij krijgen God de Vader als Verbonds-God. Christus als Verbonds-Middelaar en de Heiligen Geest als de verzekerende en verzegelende Verbonds-Toepasser.

Hoe luisterrijk straalt hier, in Johannes 17 uit, die Hogepriester als de enige grondoorzaak van de zaligheid! God komt aan zijn eer en het volk ontvangt de

eeuwige vrede.

Tenslotte wil ik nog een enkel woord spreken, ten eerste tot de weduwe.

Daar zit die Moeder als weduwe te midden van de kinderen. Ik denk terug aan het ogenblik, dat wij zaten aan het ziekbed van Uw geliefden man en Vader. Wij spraken toen over 1 Cor. 15: 28 "En wanneer Hem alle dingen zullen onderworpen zijn, dan zal ook de Zoon Zelf onderworpen worden Dien, Die Hem alle dingen onderworpen heeft, opdat God zij alles in allen." O, dat thuiskomen van dat volk in God, dat troostvolle heilgeheim, waarvan Paulus spreekt in 1 Cor. 15 "Dan zal God zijn alles en in allen!" Uw man en Vader mocht die rijkdom smaken, welke is in Christus' voldoening; een rijkdom bij aanvang en voortgang.

Nog een enkel woord met behoud van de tijd.

Wij gedenken een ogenblik aan het leven en sterven en erven van onzen medebroeder. Er kwam een tijd dat hij is ontvangen en geboren en wedergeboren; ook een tijd dat hij werd geroepen tot het Leraarsambt. Vijftien jaren is hij Herder en Leraar hier in Utrecht en nog in andere deeltjes van Nederland werkzaam geweest. Veel en groot zijn de bemoeienissen Gods met hem geweest in zijn leven. En nu, aan het einde gekomen, moest hij weg uit Utrecht. Hij meende, naar Zeist te moeten en nam dat beroep dan ook aan. Maar. God had het anders beschikt. Verleden week Maandagmorgen is hij in het gebouw van de Neurologische kliniek onder de oordelen Gods, welken zich over ons Land en deze stad openbaren, omgekomen. Hij heeft het tijdelijke met het eeuwige verwisseld.

Geachte weduwe! Ik denk nog aan die dag, op welken ik met mijn medebroeder, Ds. Kok, u bezocht. Wij zaten samen aan het ziekbed van uw man. Die zelfde dag was de dag uwer verjaring. Ge komt niet alle dagen met uw bekering op tafel. Maar juist toen mocht gij zo ruim getuigen van de weldaden des Heeren, aan u verheerlijkt. Ik wens u toe veel Goddelijke bijstand.

De Heere zegene u en zij u genadig. Gij zult uw geliefde man op aarde missen. Maar gedenkt dat hij is verlost. Ik beveel u die groten Voorbidder, Die stierf aan het kruis, doch eeuwig leeft om steeds voor Zijn volk te bidden. Moeder, Hij zij u tot Maker en Man. Die Man is de Man van Gods raad; de Man van smarten; de Man van het oordeel. Hij ondervange en onderschraage en ondersteune u. Hij beware u ook voor moedeloosheid en opstand en harde gedachten van God.

En gij, kinderen voor zover hier tegenwoordig! wij gedenken ook de twee, die hier niet konden zijn - het stoffelijk overschot van uw Vader wordt straks naar het graf gebracht. Zijn ziel is in de hemel. Een hand kunt gij hem nu niet meer geven. Geef uw moeder er nu twee. Sta haar bij in haar weduwschap. Bedroef haar nooit. Uw vader heeft u onderwezen. Dat onderwijs werpe die vruchten af, dat de scheiding niet worde een eeuwige en uw Vader u dan zou moeten helpen veroordelen. Uit het geslacht van uw vader zijn er velen, die juichen voor Gods troon. En welk getuigenis gaf hij van zijn moeder! O, kinderen, God zij u genadig en zegene u!

Familie, broeders en zusters en verdere belangstellenden! Onze geachte medebroeder was uit een geslacht, waarin God veel heeft gewerkt. Zijn oproep tot sterven vond plaats onder het puin, gelijk Simson met de Filistijnen. De Heere moge u bij dit zware verlies onderwerping geven en vertrooste u met zijn eeuwige vertroosting.

Kerkenraad van de Gemeente Utrecht! Waar is de tijd gebleven, dat ik, arme, nietige in mijzelf, uit Goes kwam, om voor u op te treden in een zaaltje, waar u des Zondags een

predicatie las! Ook werd aan die plaats een kleine Gemeente gesticht. En zie nu eens terug. Vijftien jaar lang hebt gij Ds. Heikoop als uw geliefden Herder en Leraar mogen bezitten. En wat is de Gemeente in die tijd uitgegroeid! Ook voor u is het gemis zeer groot. U bent hem nu kwijt. De Heere geve u genade om dat gemis stil te mogen dragen.

Vaders, moeders, en al de catechisanten! Straks zal het ontzielde lichaam van uw Leraar worden grafwaarts gedragen. Velen van u heeft hij gedoopt, gecatechiseerd, belijdenis afgenomen, in het huwelijk bevestigd. U ziet hem niet meer en zijn stem hoort gij niet meer. Gedenk zijn vermaning en lessen, u gegeven. Zijn woord blijve in gedachtenis, niet alleen hier ter plaatse, maar ook in vele andere delen van Nederland gesproken. Van die andere plaatsen zijn er thans nog sommigen in ons midden.

Kerkenraad van Zeist!

Voor u is zijn dood een grote teleurstelling. U had hem nog niet en krijgt hem ook niet, al had Ds. Heikoop het beroep naar Zeist aangenomen. Hij was nog niet tot u gekomen. En nu is hij niet meer! Het is een grote teleurstelling. De Heere zij u genadig ook in deze weg.

Wat zijn er de laatste tijd verschillende Leeraren ons ontvallen! Eerst nam de Heere van ons Ds. van Oordt, toen Ds. Barth, daarna Ds. Vreugdenhil en nu weer Utrecht's Leraar. Ik denk nogmaals terug aan zijn ziekbed, op het welk hij ook nog sprak over 2 Cor. 5: 19 "Want God was in Christus de wereld met Zichzelf verzoenende, hun zonden hun niet toerekenende; en heeft het woord van de verzoening in ons gelegd."

Dat heeft mij God door genade geleerd; vooral dat eerste: God was in Christus de wereld met Zichzelf verzoenende, hun zonden hun niet toerekenende, dat woord van soevereine majesteit, van soevereine verzoening, van soevereine toerekening," zo sprak hij.

En nu wordt hij straks naar zijn laatste rustplaats gedragen. Een Leraar in Nederland is onder het puin bedolven en onder het oordeel weggenomen, om nu eeuwig te leven boven hel en oordeel. Hij mocht veel getuigen van het oordeel en was er zelf mede op zijn plaats gekomen.

O, denk er om, Utrecht en gans Nederland! De Heere zegt: "Zie, Ik maak uw feesten tot rouw en de Heere maakt het land ledig."

Weleer stond ons Vaderland in een verbond met God. Het was gesloten met de Potentaat van de Potentaten. Doch zie nu, die de tucht verwerpt versmaadt zijn ziel! Nederland heeft het verbond geschonden en verbraken en moet thans de versmading ondervinden. Het ligt gans verzondigd.

Als ik hier het water zie en daar het vuur, dan zou ik wegzinken in het water van moedeloosheid en elders weer verteerd worden door het vuur. Maar als ik daar tussen mag staan en dan mijn handen naar boven hef, weet ge wat het antwoord dan is? Dit: "Verneder u onder de krachtige hand Gods, opdat Hij u verhoge te Zijner tijd." (1 Petrus 5: 6). O, dat wij te midden van de oordelen buigen mochten voor het aangezicht des Heeren; dat is mijn hartelijke wens, opdat de Heere deze woorden nog zegene tot uw heil.

Tenslotte, mijn medereizigers naar de alles beslissende eeuwigheid, straks staan wij voor God om geoordeeld te worden. Dan onbekeerd en onverzoend met God te zijn zal vreselijk wezen!

Jong en oud, klein en groot, toch is de deur van de genade niet gesloten. En het rantsoen, door Christus aangebracht, is groter dan de schuld. Zo mag ik u nog te midden van de oordelen verkondigen de rijkdom van de genade. die er is in de gekruiste Christus.

God moge Zijne genade in u verheerlijken. Hij geve nu kracht en ondersteuning om grafwaarts te gaan en make het wel met Zichzelve; dat is mijn wens en bede.

**19. TOESPRAAK BEGRAFENIS HENDRIK WESTERINK, OUDERLING
GEREFORMEERDE GEMEENTE NUNSPEET**

17 MEI 1879 - 25 MEI 1948

**Gods belofte vervuld met de komst van ds. Van Stuyvenberg, één dag na zijn
overlijden**

17 Mei 1879 werd Hendrik Westerink te Nunspeet geboren. Tot aan zijn huwelijk was hij boerenknecht. Tijdens de oorlog van 1914-1918 was hij als soldaat in Zeist. Hier ging hij een keer ter kerk bij Ds Roelofsen. Onder de prediking van: *Kiest u heden, Wie gij dienen zult*, werd H. Westerink tot God bekeerd. In 1922 werd hij ouderling der Ger. Gem. te Nunspeet, welk ambt hij tot zijn dood mocht vervullen.

Kort voor zijn heengaan had hij werkzaamheden gehad, dat **Ds Stuyvenberg** het beroep naar Nunspeet zou aannemen. Nog juist voor zijn begrafenis maakte Ds Stuyvenberg officieel bekend, dat hij het beroep moest aannemen.

Een grote schare was Zaterdagmorgen, 29 Mei j.l., saamgekomen om tegenwoordig te zijn bij het begraven van ouderling Westerink. Alle Gereformeerde Gemeenten op de Veluwe waren vertegenwoordigd. Om half elf was het kerkgebouw helemaal gevuld.

Tegen elf uur beklom de consulent, **Ds Fraanje**, de kansel.

Na voorgedaan te zijn in gebed, las hij Romeinen 6: 1-11.

Naar aanleiding van dit Schriftgedeelte sprak hij o.m. het volgende:

Al zou geen mens in het huis van de overledene gesproken hebben, dan heeft God toch gesproken, want ouderling Westerink is gestorven. Heeft God er voor het eerst gesproken? O, neen, Code zijn al Zijn werken van eeuwigheid bekend. In den beginne heeft God gezegd: *Laat ons mensen maken naar Ons Beeld en naar Onze gelijkenis*. God wilde, dacht, zeide en deed en schiep de mens Adam en Eva. God gaf Adam een ziel en versierde hem met Zijn beeld. Maar God trad ook met Adam in een verbond. Hij richtte dit met hem op. God sloot het Verbond en Adam bewilligde. En in dat Verbond stond: Ten dage als gij daarvan eet, zult gij de dood sterven. 't Heeft de mens niet goed gedacht, God in erkentenis te houden, Rom. 1 : 28. En vrij- en moedwillig heeft de mens van de verboden boom gegeten. Daardoor is de dood in de wereld gekomen en doorgedaan tot alle mensen. De ganse wereld ligt nu in een staat, dat ze stervende moet sterven. God zag of er één verstandig mens was, maar er was er niet één, Psalm 53. De gehele wereld is in een moedwillige staat van verdoemenis. Leest het portret van de mens maar in Rom. 3 : 10-18.

Walgelijk is 's mensen staat, want wie kan een reine geven uit een onreine? Maar ook vijandig en onverbeterlijk, want 't is niet als bij een horloge, dat is te repareren, maar dat gaat met 's mensen staat niet. Maar nu heeft God Zijn volk verordineerd. Dat is de predestinatie. Hierover wil ik twee dingen zeggen: In de eerste plaats is het een daad van Gods wil geweest. Hij heeft ze liefgehad met een eeuwige liefde. 't Was Zijn soevereine welbehagen. En wie zijt gij, o mens, die tegen God antwoordt?

Zelf ben ik afgekeurd voor alles. Zal het maaksel zeggen tegen zijn Maker: Het is fout? De predestinatie zegt, wie zalig zal worden en wie niet.

In de tweede plaats mishaat God de zonde en behaagt Hem de genade. In de Raad des Vredes stelt God het Verbond der Genade. Maar hoe zal die man zalig worden? Wie zal met Zijn hart Borg worden?

Daartoe is Christus in de eeuwigheid met Zijn hart Borg geworden. Daarom zal de zaligheid alleen dienen, opdat God aan Zijn eer komt.

In Rom. 1-5 lezen we van de luister van Gods vrije genade in de inwendige roeping. In deze eerste hoofdstukken van Paulus' brief worden we onderricht omtrent de wedergeboorte en de instorting van het nieuwe leven. Wat is dan het leerstuk in genoemd gedeelte? 't Is de rechtvaardigmaking des zondaars: *Wij dan gerechtvaardigd zijnde uit het geloof, hebben vrede bij God door onze Heere Jezus Christus.*

Maar hier in Romeinen 6 gaat het verder. Zullen we in de zonde blijven, opdat de genade te meerder worde? Neen, want de zonde is straf. Door de rechtvaardigmaking wordt de schuld weggenomen en door de heiligmaking de smet der zonde. Dan komt er een vrijspreken van straf en een recht geven op het eeuwige leven en een aanneming tot kinderen. Dat kind was God kwijt, maar krijgt nu 'n thuiskomen in God. Romeinen 6 spreekt van de practicale heiligmaking. De zondaar wordt van onder de macht en heerschappij der zonde vrijgemaakt om zalig te worden en niet meer te leven onder de wet, maar onder de genade. Romeinen 6 leert dus het stuk van heiligmaking. Bij de wedergeboorte is de inklevende heiligheid in engere zin reeds ingestort. Dit wetende, dat onze oude mens met Hem gekruisigd is, opdat het lichaam der zonde teniet gedaan worde, opdat wij niet meer de zonde dienen; want die gestorven is, die is gerechtvaardigd van de zonde. Indien wij met Christus gestorven zijn" zo geloven wij, dat wij ook met Hem zullen leven.

Met Christus gestorven in gemeenschap, want wij zijn met Hem één plant geworden. 't Is een noodzakelijke, profijtelijke en gemeenschappelijke dood, maar ook 'n gemeenschappelijke opstanding. In de verzen 9 en 10 krijgen we een bevestiging van Paulus' rede. Hij bevestigt zijn stelling, want dat Hij gestorven is, want, is 'n redegelykend woord. Hij, dat is Christus. Hij is gestorven, als martelaar? Als zondaar?

Nee, maar als Middelaar. Zijn dood was borgtochtelijk, schuldvergevend en genadeverwervend. Hij is der zonde eenmaal gestorven, de bezoldiging der zonde is de dood. God rekent de schuld van de kerk Christus toe. Hij heeft onze overtredingen op Hem doen aanlopen. Wij dwaalden allen als schapen.

Hij, rechtvaardig, voor de onrechtvaardigen, opdat Hij ons tot God zou brengen. Dat Hij gestorven is, dat is Hij der zonde éénmaal gestorven. Een onbekeerde moet sterven, maar Gods volk, mag sterven. Hendrik mocht ook sterven, want zijn dood was een doorgang tot het eeuwige leven. Zond. 16. Want Christus is gestorven voor een arm en ellendig volk. Is Hij ook voor u gestorven?

Christus heeft uitgeroepen: *Mijn ziel is geheel bedroefd tot der dood toe.* En ook riep Hij aan het kruis: *Mijn God, Mijn God, waarom hebt Gij Mij verlaten?* Nu kan de dood niet meer heersen. Ook over Hendrik niet. En dat hij leeft, dat leeft hij Gade. God 'krijgt de eer. Christus is de grote Triomfator over dood, graf en wereld. Een offerande der eeuwigheid een Borgtochtelijke dood voor Gods kerk. Christus is eenmaal principaal, borgtochtelijk en voldoende gestorven. Hij is het einde der wet. De ceremoniële wet is afgedaan. Aan de eis der morele is voldaan. Door Zijn lijdelijke en dadelijke gehoorzaamheid. Hij neemt de wet mee naar de hemel. Hij overtuigt van zonde, gerechtigheid en oordeel.

In de oorlog 1914-1918 was Hendrik Westerink in militaire dienst te Zeist bij de geïnterneerde Belgische soldaten. De prediking van de nu zalige Ds Roelofsen gebruikt God om Hendrik staande te houden. De Belgische soldaten schoten niet, Hendrik schoot niet dood, maar God raakte hem.

En nu heerst de dood niet meer over hem. Hendrik is onder het oordeel gevallen. Hij is door recht verlost. Uit genade zijt gij zalig geworden en dat niet uit u, het is Gods

gave. God behaagde 't hem ervan in kennis te stellen. In de volheid des tijds zond God Zijn Zoon, om degenen, die onder de wet lagen, te verlossen en te brengen tot het kindschap, ze vrij te spreken van schuld en straf en een recht te geven op het eeuwige leven en de aanneming tot kinderen. Dit is een Vaderlijke daad en nu is God Zijn Vader.

Hendrik is verlost, hij heeft genade voor schuld gekregen. Nu is hij gestorven, wij brengen straks zijn lichaam naar het graf, dat is ook gekocht en betaald. Hij is nu alles kwijt. Hij doet geen kwaad meer, zijn ziel is in de hemel. De Heere Jezus zeide: *Vader, in Uw handen beveel Ik Mijn Geest*. Regelrecht naar de hemel. In 't graf lag met Christus de schuld van Zijn kerk. Zijt gij ook met Christus gekruist en begraven?

Was onder het oude verbond iemand melaats geweest en weer rein verklaard, dan werden er twee vogeltjes genomen. De priester slachtte de éne vogel in een aarden vat boven levend water. De tweede vogel moest hij dopen in het bloed van de geslachte vogel. Dat moest de priester zeven maal sprengen over degene, die melaats geweest was.

Moeder, we hebben u getrouwd, Hendrik zei al, dat hij de 25-jarige huwelijksdag niet zou beleven. Nu is zijn huwelijk voltrokken met God in de hemel. Je hebt hem zien lijden, zien sterven, straks zul je hem zien begraven. De God van je man zij u genadig. Jan, enig kind, jij hoeft niet in militaire dienst. Maar je moet toch de wereld door, straks wordt het ook voor jouw eeuwigheid. Je vader heeft voor je gebeden, heeft je vermaand. Dat kan nu niet meer, want hij is in de hemel. God zij je genadig.

Familieleden, broers, zusters, neven en nichten, we gaan Hendrik begraven. Hebt u Hendrik gekend in zijn tweeërlei leven? Met zijn tweeërlei familie?

Kerkenraad van Nunspeet, zijn plekje is ledig.

Gemeente, u zult hem missen, en wij in onze classis. Hugo Binning zei eens: *Hij zo heilig, ik zo vuil. O, die eeuwige ruil!*

O, jong en oud, dat ge één plant mag worden met Christus.

Volk van God, was het een broer van je? Hij is een eind voorgegaan. We hebben veel jaren samen geleefd, tot stichting der gemeente.

We zijn naar zijn bed gegaan. Hendrik, gij gaat sterven. En de gemeente dan? We maakten een tweetal. Ds Stuyvenberg werd gekozen.

Toen Ds Honkoop naar Rijssen geroepen werd, voelde ik, dat hij het aannemen zou, toen ik de beroepsbrief ondertekende. Zo ook nu.

Ds Stuyvenberg vroeg me: Heb je er ook nog iets aan gedaan? Ja, zei ik, ik heb ondertekend en gebeden. Zal Ds St. nu de plaats van Hendrik innemen? Met de gemeente van Nunspeet heb ik worstelingen gehad.

Gemeente van Nunspeet. Je zult weten, dat je hem gehad hebt. Hendriks naam zal tot zegen zijn.

Ds herinnerde nog aan de evacuatie-tijd. De vrouw van de Ds. had hem hier horen lezen en een gebedje horen doen. Haar ziel was er door verkwikt. God verheerlijke Zijn genade.

Nu rust Hendrik voor Gods troon. O, arme mensen, bekeert u, opdat er geen eeuwige scheiding valle. Tussen Lazarus en de rijke man was een grote kloof, maar volk van God, uw heilzon is aan het dagen. Eénmaal der zonde gestorven. Hij leeft. Wie leeft er? Christus leeft. Ik leef en gij zult leven. Dat Hij leeft, dat leeft Hij Gode. Hij is een Borgtochtelijke dood gestorven.

Zijn ziel was in de hemel en zijn lichaam drie dagen in het graf. Wie heeft de Borg gerechtvaardigd?

De Vader. Hij leeft gerechtvaardigd, wie zal mij verdoemen? Hij zit in de hemel aan de rechterhand des Vaders. Hij leeft Gode geheiligd. Zo moet de Koning eeuwig leven. Eeuwig! Is er nu een wagon vol koren? Nee, dat staat er niet. Een handvol koren. Wat Hij leeft, dat leeft Hij Gode. Een leven, Godeverheerlijkend, onsterfelijk, onverderfelijk een volmaakt leven. Dat leven is verwervend, bezittend, gevend en onderhoudend.

Zo ook bij Westerink. *Zalig zijn de doden" die in de Heere sterven.* Als de jongste dag komt, dan zegt Petrus daarvan: *tot de tijden der wederoprichting aller dingen.* Met opgestoken hoofd. Dan zal ook Hendrik met ziel en lichaam zonder familie opstaan, als de engelen gelijk worden, als kinderen der Opstanding Ziet, Hij komt op de wolken. Allen zullen Hem zien. Ook degenen, die Hem doorstoken hebben.

Hoe staat het met u?

Nu leeft Hij gerechtvaardigd als Middelaar. Door Woord en Geest overtuigt Hij. Jeremia 31 en Hebréeën 10. *Dit is het Verbond, dat Ik na die dagen met het huis Israël maken zal, Ik zal Mijn wet in hun binnenste geven.* O, die heilige wet. Christus, Hij neemt de wet mee in de hemel.

Och, of wij Uw geboôn volbrachten.

Gena, O, hoogste Majesteit.

Door het geloof in Christus' krachten,

zegt de apostel. De dood heerst niet over hem, het leven en sterven is niet te waarden tegen het leven hiernamaals. De wereld noem ons arme tobbers. Ik acht mijzelf nog minder, dan zij mij. Ze noemen ons stijfkoppen. Maar de wereld is ongelukkig, want titels of aanzien doet de hemelpoort niet binnengaan, maar alleen de gerechtigheid van de Zone Gods.

Mijn broer, ja, hij is mijn broertje, is mij een eind voor. Ik klaag over God niet. 'k Heb maar alleen over mijzelf te klagen. Ik was jaloers op Hendrik, die man is in Christus gestorven.

Medereizigers! 't Gaat met ons allen naar een eeuwigheid. De Waarheid zegt: Christus leeft gerechtvaardigd. Hellenbroek schrijft: Hij zit aan de rechterhand des Vaders. Hendriks ziel leeft gerechtvaardigd door het geloof, bij God voor de troon. In beginsel geheiligd, geliefd, o, die doorluchte zaligheid. Ze trouwen niet, ze eten niet, ze zijn niet roekeloos. Wat zal die ziel er uitspatten, maar niet in de zonden! Maar in de deugden Gods, het vermogen der Goddelijke majesteit. Bij God, en met God is het eeuwige leven. De kerk zal gerechtvaardigd, geheiligd leven.

O, als ik de minste der heiligen maar mag zijn! Wat een wonder. Hendrik Westerink kent geen zonde meer. O, die vrije gunst.

Arme onbekeerde! Zal er een eeuwige scheiding komen? In de gelijkenis van de rijke man en de arme Lazarus lezen we van een kloof. Zal je hem nooit meer zien, als je oom, als je neef, als je broeder, als je ouderling, als je vader?

Zou God nog gunstige gedachten over Nunspeet hebben? God heeft nog een leraar uit Zeeland geroepen. God mocht het zegenen.

Gedenkt met veel ootmoed aan Hendrik Westerink. Vraagt of God een andere droefheid wil schenken. En hier een matige rouw, en een eerbare droefheid. *Wij bidden u van Christuswege, alsof God door ons bade: Laat u met God verzoenen.* God mocht het zegenen.

Kerkenraad, ik hoop, dat er geen eeuwige scheiding gevallen is. 't Is een verdrukking van tien dagen. Negen zijn er voor mij al voorbij. Jong en oud! *Heden, zo gij zijn stem hoort, verhardt uw harten niet.*

De wereld is in nood. Europa is in nood en Nederland is in nood. Leest u Ezechiël 22 en 23 en ook Ezechiël 24. U leest daar van God. Er is nog water in en het kookt, nog is

het schuim niet uit de pot. Zou de kerk nog een beurt krijgen? God zegene, heilige, zwijge in liefde en zalige nog zondaren. Om Jezus wil. Amen.

Nadat Ds Fr. wederom was voorgegaan in gebed, gingen alle aanwezigen langs de baar en stelde de stoet zich op. Op de weg was het verkeer stil gelegd, om de lange schare gelegenheid te geven de ouderling grafwaarts te dragen. Aan de groeve kreeg ouderling **Jan van den Hardenberg van Elspeet** gelegenheid nog een kort woord te spreken als volgt:

Hier staan we aan het graf van onze geliefde ambtgenoot in de verdrukking; nee, nu voor eeuwig uit de verdrukking. Enkele jaren vertegenwoordigde hij de kerkenraad van Nunspeet te Elspeet, later is er in Nunspeet een gemeente gesticht, en mocht Westerink de gemeente als ouderling dienen. Een begrafenis als deze is een gemakkelijke begrafenis. Hier behoeft ge de schouders niet op te halen.

Er staat in Maléachi 3: *dan zult gijlieden wederom zien, het onderscheid tussen de rechtvaardige en de goddeloze, tussen die, die God dient en die, die Hem niet dient.* En dat wordt in de tijd geopenbaard. Jesaja zegt: *Allen, die ze zien, zullen ze kennen, dat ze zijn een zaad, dat de Heere gezegend heeft.* Maar dat zal in de jongste dag ook gezien worden.

Hier is een grote schare bijeen. 'k Wil u één vraag doen: Waarheen gaat de reis? Keert eens tot uzelf in. Reist ge naar de hemel? Neen? Dan toch naar die andere plaats en dat is vreselijk om te zeggen.

Er moet hier, in dit leven, iets van gekend worden. We hebben samen nog gesproken, kort voor zijn einde, over de weldaden van dat zoen- en zoutverbond. En wel, over de bewaring, het zijn zulke grote weldaden voor Gods volk. Dat volk, dat ziet elkander hier toch nooit voor het laatst.

In bijna alle dagbladen leest men tegenwoordig: In de Heere ontslapen, en: In de hope der eeuwigens levens, enz. Maar in Psalm 25 staat: *De Heere zal de zondaars onderwijzen in de weg, en de zachtmoedigen leiden in het recht.* Sion wordt door recht verlost.

(Tot de wed. Westerink): Gerritje, dat bewaarheid mocht worden Jes. 54: *Uw Maker is uw Man.*

(Tot Jan, de enige zoon): Jan, jongen, je hebt veel vermaningen gehad, de Heere zegene je en ontferme zich over je.

Nu gaf ouderling van den Hardenberg het woord over aan de consulent **Ds Fraanje**. Deze sprak nog o.a.:

Mijn medereizigers naar de grote en ontzaglijke eeuwigheid! We staan nu aan het graf. Het is geopend, het is vervuld, maar het is nooit verzadigd. In de jongste dag zullen de doden horen de stemme van de Zone Gods en die ze gehoord hebben zullen leven. In de stilte van de eeuwigheid is H. Westerink gekend en verkoren. In de mobilisatie 1914-1918 werd hij door God verwond. De liefde trok hem, de zonde drukte hem en God verlostte hem.

Vrijmoedig kunnen we hem begraven. Daar ligt zijn dood lichaam tot de jongste dag. Dat begraven predikt een groot verlies. Er is 'n bidder weg uit uw huis en uit de gemeente. Gods strijdende kerk heeft er één minder. Zijn leven was Christus' gerechtigheid, heiligheid en heerlijkheid. Wij begeren hem niet meer terug. Mochten degenen, die verstand van bidden hebben, vragen, of God een ander in zijn plaats mocht schenken. Wij missen hem, dat zult ge gewaar worden. Hij was een worstelaar

en kreeg antwoorden.

Gerritje: je moeder, je vader, je lieve man ben je kwijt God ondervange, herscheppe en drage je.

Jan: Je vader, die veel voor je gebeden heeft, ben je kwijt.

Vier broers en twee zusters zijn nog in leven. Hij heeft je gewaarschuwd, voor je gebeden.

Kerkenraad, ik wens de dood in Adam en het leven in Christus te prediken. God mocht uit dit sterven nog sterven doen leren. Sterven is God ontmoeten. Denkt aan Ezechiël 24. *Zalig zijn de doden, die in de Heere sterven!* God zegene en heilige.

Tot besluit werd gezongen Psalm 68 vers 2.

*Maar 't vrome volk, in u verheugd,
Zal huppelen van zielevreugd. Enz.*

20. Toespraak bij de begrafenis van Ds. G.H. Kersten op 9 september 1948

Mijn medereizigers naar die grote en alles beslissende eeuwigheid.

Op deze dag die wij hier in Rotterdam beleven, aanschouwen wij een grote schare mensen uit alle oorden van ons vaderland. Wat is daarvan de reden? Wat is er gebeurd?

Er is een mens gestorven. Een kind des Konings is overleden! Een knecht des Heeren is van zijn post afgelost.

Wij waren vermoeid van de arbeid, toen wij maandagavond werden opgebeld en het bericht ontvingen "Ds. Kersten is overleden". Dat bericht drong nog niet zo tot ons door.

Echter, als naar gewoonte bogen wij die nacht onze knieën - wij doen dat gaarne - en daar kwam in betrekking tot onze geliefde broeder Psalm 138 in de oude rijm in ons hart: "Gij zult mijn kruis eindigen hier".

Ik zei tot mijzelf: Nu is hij uitgediend; en mijn gedachten gingen uit tot die Goddelijke Heere Jezus, die grote Messias en Kruisdrager, Die het kruis heeft verdragen en de schande veracht. Hij wilde niet van het kruis afkomen, vóórdát Hij gestorven was, maar toen Hij gestorven was, namen zij Hem van het kruis. En dat Hij gestorven is, dat is Hij eenmaal der zonde gestorven en dat Hij leeft, dat leeft Hij Gode tot in alle eeuwigheid.

En nu is mijn lieve broeder Ds. Kersten in gelijkvormigheid van Zijn dood; hij heeft ook zijn kruis gedragen. Niet om te betalen. Niet om te verdienen!

O mensen, toen ik er wat rustig over nadacht heb ik nog tegen zijn geliefde vrouw gezegd: hij kan nu zijn dorst lessen; uw man is nu verlost van het lichaam der zonde. Zondigen kan hij nu nooit meer!

Dat is geen kleine zaak mensen. O, ik dacht, hij is nu verlost van het lichaam der smarten en ik zei: Daar ligt hij nu en nu gaan wij hem begraven.

Mijn gedachten werden getrokken naar 1 Thessalonicensen 4. We zeggen wel eens zo tegen elkander: "Zouden vader en moeder goed zijn heengegaan?"

En dan komen wij nog wel eens met de goede zaken aan; want we gunnen de eer niet aan God.

De apostel Paulus komt daar als een kruisgezant van Christus en schrijft in de teksten van 1 Thess. 4 : 13-18: ***"Doch broeders, ik wil niet, dat gij onwetende zijt van degenen, die ontslapen zijn; opdat gij niet bedroefd zijt gelijk de anderen, die geen hoop hebben"***.

Wat zegt hij?

Nu moet ik ten eerste even wat vertellen van dat Goddelijke, soevereine Wezen, die Vader, Zoon en Heilige Geest, want Die staan met elkander in een grote, zuivere en volmaakte betrekking.

Daar wist Ds. Kersten ook wel wat van.

God heeft Zijn kinderen verkoren. De Zoon heeft hen gekocht met Zijn dierbaar bloed. De Heilige Geest heeft hen toegebracht. Welk een nauwe betrekking tussen de Personen in de Drieënige God!

O, ge hebt uw dominee gekend als mens; nu is hij niet meer. Daar, waar hij nu is, kan hij eeuwig God groot maken en genieten van die nauwe betrekking met de Drieënige God. En welk een gezegende Christus! Zonder Hem waren er niets dan oordelen. De dood! De wil van Christus is ook de wil Gods.

Ik zal niet te ver gaan.

In de tweede plaats: Gods raad.

God openbaart Zijn wil in Zijn raad. En die raad zal bestaan in eeuwigheid.

Ten derde: Gods Woord. Dat Woord is gisteren en heden hetzelfde tot in alle eeuwigheid. Daarin maakt God Zijn wil bekend. O, denk er aan, liegen doet Hij nimmer! God werkt door Zijn Woord en Geest en Zijn dienaren werken ook. Ze moeten werken!

Ten vierde: Wat God geformeerd heeft, dat snijdt Hij ook af. De tuinman zegt: Die boom bloeit en hij heeft er veel zorg aan gehad. Maar het afsnijden van de vruchten geeft hem de winst, want dan komen deze in de winkel. Zo is het ook hier. God is verheerlijkt. Daar hebben we nu Zijn wil en raad, Zijn Woord en werk.

Ten vijfde: Gods eer. De Heere zegt: *Ik zal Mijn eer met geen ander delen.*

O, uw dominee heeft Gods eer nog liever gehad dan u allen. Leg in de ene schaal onze zaligheid en in de andere Gods eer, dan slaat de schaal met de ere Gods door.

Sommigen zeggen: Dat is niet waar. Maar dat is remonstrants. O, ze brengen er zo maar van alles bij. Maar Gods ware volk krijgt een welgevallen in de straffen hunner ongerechtigheden. Ze gaan meer van Gods eer houden, dan van hun eigen zaligheid. O, ze zullen zalig worden, dat heeft God Zelf gezegd; maar de ere Gods en Zijn heilige deugden gaan voor. Dan is het:

Door al Uw deugden aangespoord,

Hebt Gij Uw Woord

En trouw verheven.

Ik zal niet te ver gaan.

Nu tenslotte nog ten zesde: *De gunst Gods.*

In Psalm 64 lezen wij, dat het volk zich verblijden zal in de Heere. Dat is Christus. Hij is de troost van al Gods ware volk. Hij was ook de troost van David. Met die gunst wordt Christus bedoeld. Dat staat ook in Psalm 105: *Die gunst heeft God Zijn volk bewezen.*

Dat zijn weldaden. Tijdelijke gunst en eeuwige gunst.

O, moeder en kinderen, uw man en vader deelt nu ook al in de volle glorie. Hij verzadigt zich nu met dat Goddelijke Beeld.

Die gunst heeft God Zijn volk bewezen,

Opdat het altoos Hem zou vrezen.

Lees, thuisgekomen, dit gedeelte uit 1 Thess. 4 : 13-18 nog eens over.

"Doch broeders, ik wil niet, dat gij onwetende zijt van degenen, die ontslapen zijn; opdat gij niet bedroefd zijt gelijk de anderen, die geen hoop hebben".

Hábakuk zegt: "Uw werk, o Heere, behoud dat in het leven in het midden der jaren; in de toorn gedenk des ontfermens. God kwam van Theman, zegt Habakuk. Hij stond en mat het land; Hij zag toe en maakte de heidenen los en de gedurige bergen zijn verstrooid geworden."

Habakuk zag, dat de heidenen losgemaakt werden. De gangen der eeuwen zijn Zijne. Daar heb ik 's zondags nog in Terneuzen over gepreekt. Dat laatste gedeelte heb ik met mijn lieve broeder Kersten 's maandags besproken.

O, dat is wat. *De gangen der eeuwen zijn Zijne.* David zegt er van: "O God, zij hebben Uw gangen gezien; de gangen mijns Gods, mijns Konings in het heiligdom. De zangers gingen voor, de speellieden achter en in het midden de trommelende maag-

den."

O Nederland, denk er om: Hoe heeft Gods werk hier gebloeid. Wat zal het in de hemel zijn; eeuwig te zijn in die gangen Gods.

Nu kunt u in mijn tekst zien, dat de predestinatie de verzekering is van de eeuwige staat des mensen. Dat is een daad van Gods soevereine wil. Wie zijt gij, o mens? Wat zijt gij, o mens, in de wille Gods? De wil Gods is Zijn heilig vermaak; die wil gaat over huis, kerk en staat.

God is de Soevereine. Dat is Hij ook in de genade. Dat zegt wat. Dat volk wordt wedergeboren, het komt in de rechtvaardigmaking en de schuld wordt verzoend. De rust wacht hen. Daar mogen wij nog even wat van zeggen.

O, dat thuiskomen Gods!

Ziet, het wordt de jongste dag! In 1 Korinthe 15 : 24, 25 en 26 staat: "Daarna zal het einde zijn; wanneer Hij het Koninkrijk aan God en de Vader zal overgegeven hebben, wanneer Hij zal teniet gedaan hebben alle heerschappij en alle macht en kracht. Want Hij moet als Koning heersen, totdat Hij al de vijanden onder Zijn voeten zal gelegd hebben. De laatste vijand, die teniet gedaan wordt, is de dood."

Wij zeggen wel eens: *Daar zal God alles zijn in allen*. Lees die verzen nog maar eens na.

O, met Christus te sterven. Met Christus te zijn. Met Christus te ontslapen. Met Christus in de hemel. Straks komt het.

Die in Christus gestorven zijn, zullen eerst opstaan; daarna wij, die levend overgebleven zijn, dat zijn zij, die nog leven, zij zullen de Heere tegemoet gaan in de lucht.

O moeder, uw man was mijn geestelijke vader. Als ik mij niet vergis was hij toen tweeëntwintig jaar en ik was er zesentwintig. Nu ben ik er bijna zeventig. Hij preekte toen te Goes over de vierde zondag. En daar gebruikte God hem als middel. Daar heeft het God behaagd hem mijn geestelijke vader te doen worden.

Ik kan hem nastaren gelijk Eliza Elia en uitroepen: *Mijn vader, mijn vader, wagen Israëls en zijn ruiters!* O liefde Gods.

Moeder, ik ken u van uw jeugd aan. Ge zijt uw geliefde man kwijt. Goed gemeente wensen en condoleantie telegrammen kunnen u uw man niet terug geven. Ge moogt uw man ook niet meer terug wensen. Ge moogt hem zijn geluk niet misgunnen.

Kinderen, ge zijt uw vader kwijt. En dat geldt ook uw zuster in Amerika, die nu getrouwd is. O kinderen, dat ge toch de God van uw vader mocht kennen.

Gemeente van Rotterdam. Tweemaal stond Ds. Kersten in deze stad. Eenmaal in Yerseke en eenmaal in Meliskerke. God zij u, gemeente en u, raad der kerk, genadig en goed en Hij trooste u in het verlies van uw geliefde dode.

Meisjes en jongens, kinderen, ge hebt ook aan die borsten mogen zuigen. Denkt er aan, dat je leraar zal komen met Christus op de wolken. Zal hij je dan mee moeten verdoemen? O, de Heere Jezus kan al wel op weg zijn.

O kerk van Nederland, hoe zijt ge verspreid en verstrooid. Gemeente van Rotterdam, ik hoop dat ge een nieuwe leraar moogt ontvangen, die voor u in en uit mag gaan.

God zij u genadig, o volk. Mijn bede is: *Niet klagen, maar vragen*.

Ds. Zandt, God storte op u de Geest der genade uit. Straks vallen alle kerkmuren weg, dan is er maar één grote schare bij elkander. Dan zal God zijn alles en in allen. Dan zullen de eerstelingen Gods uitroepen: "Mijn liefste is blank en rood". Hij komt met de autoriteit van Zijn gezag als een rechthebbende Christus. Dat zal wat uitmaken. O, daar zal de ganse kerk de Heere tegemoet gaan in de lucht.

O Rotterdam, Nederland, jong en oud, God zegene u en heilige Zijn Woord aan uw harten.

Ik zal eindigen. Een ouderling zal mijn plaats hier innemen. O, ik heb gezegd toen ik hem die morgen zag liggen, wat Erskine van zijn broeder zeide: *Is hij me nu weer voor? Eerst in de genade en nu weer.*

O, ik ben zo jaloers op hem. O, die zoete zaligheid. God verheerlijke aan u allen de prijs van Zijn bloed.

Wij zingen nog een versje uit liefde tot mijn lieve vader, uit Psalm 138 : 4. Nu niet uit de oude berijming van Beza of Datheen, maar uit de nieuwe berijming:

*Als ik, omringd door tegenspoed,
Bezwijken moet,
Schenkt Gij mij leven.
Is 't dat mijns vijands gramschap brandt,
Uw rechterhand
Zal redding geven.
De Heer' is zo getrouw als sterk;
Hij zal Zijn werk Voor mij volenden.
Verlaat niet wat Uw hand begon,
O Levensbron,
Wil bijstand zenden.*

Uit: De snoeren in liefelijke plaatsen gevallen (verslag der begrafenis van Ds. G.H. Kersten), Utrecht, 1948.

O, de innerlijke smart, de grote nood, de beleving ervan, de tegenstand er tegen, het godsdienstig weefsel van binnen en van buiten, de uitbreiding en de verheffing en ziet men de kinderen in de handen der vijanden komen en al bestrijdt men ook grote en grove dwalingen, evenwel ziet men het diep verval in de praktijk der godzaligheid niet, een noemen van het oude en een beroepen op het echte en toch een missen van het beleven ervan.

Och, dat mijn hoofd water ware, en mijn oog een springader van tranen, om recht wenende te verkeren.

Maar de Heere regeert. Hij zal Zijn kerk bewaren, maar zal vlees en godsdienst niet sparen, doch Zijn oven en vuur hebben.

Al duurt het nog uren, dagen of jaren.

Hij weet Zijn tijd. Hij zal het echte van het onechte scheiden, al zou een andere Pilatus nog zeggen: "Ben ik een Jood? Uw eigen volk heeft U aan mij overgeleverd".

Want dat geslacht is van binnen en buiten niet dood.

Uit: Ds. J. Fraanje, Nagelaten geschriften, Utrecht, 1952, pag. 37-42.

21. VERSLAG BEGRAFENIS DS. J. FRAANJE

En Gij stelt mij voor Uw aangezicht in eeuwigheid

Toespraken van

Ds. A. van Stuyvenberg, Ouderling H. Goor, Ds. A. Verhagen, Ds. T. Dorresteyn, Ds. A. de Blois, Ds. R. Kok, Ds. H. Ligtenberg, Ds. L. Rijksen, Ds. W. de Wit, J. Fraanje.

Op Woensdag 7 September 1949 vond te Barneveld onder zeer grote belangstelling de begrafenis plaats van Ds. J. Fraanje, bij welke gelegenheid in het kerkgebouw een dienst werd gehouden.

Wij laten hier volgen hetgeen door diverse sprekers werd gesproken.

IN DE KERK

Als eerste spreker betreedt **Ds. A. van Stuyvenberg** uit Nunspeet de kansel. Hij laat zingen Psalm 89 : 8, leest Phil. 1 : 12-23 en gaat voor in gebed.

Naar aanleiding van dit Schriftgedeelte spreekt Ds. A. van Stuyvenberg het volgende:

Geachte familie, kinderen, kleinkinderen, zusters en broeders, en andere familieleden, Het is voor u een zware dag, dewijl wij, daar uw woning te klein was om de grote scharen te bevatten, saamgekomen zijn in het huis des Heeren, om uw geliefde man en vader toe te vertrouwen aan de schoot der aarde.

Er is een grote in Israël gevallen, een pilaar is uit Gods huis weggenomen. Veertig jaar heeft hij met veel lust en opgewektheid mogen arbeiden in het Sion Gods, hier in ons vaderland. Maar nu moeten wij hem hier missen, doch hoe groot is het voorrecht, dat wat ons ook ontvalt, die grote Hogepriester Jezus Christus aan de rechterhand des Vaders blijft, om altijd voor Zijn volk te bidden en te danken.

Familie, groot zijn de weldaden, die God u schonk in uw geliefde man, vader, grootvader en broeder, maar het is voor ons allen noodzakelijk ook dat deel te ontvangen, dat hij uit genade verkregen heeft. De Heere mocht het ons schenken door de werkingen van Zijn lieve Heilige Geest. Want dan zal het zijn gelijk de apostel Paulus getuigt: **Het leven is mij Christus, en het sterven is mij gewin.**

Het zijn korte woorden, maar zij hebben ons veel te zeggen. O, dat wij het allen mochten zien hoe groot belang wij er bij hebben. Want wij leven, en omdat wij leven moeten wij ook sterven. Het is de mens gezet eenmaal te sterven, en daarna het oordeel. Wat man leeft er, die de dood niet zien zal, die zijn ziel zal bevrijden van het geweld des grafs?

Inderdaad, er is een geest in de wereld (een geest buiten Christus) die het leven prijst en de dood verre stelt; en er is een andere geest in de wereld, die het leven veracht en de dood prijst, maar het is ook een, geest buiten Christus. Doch zo was het niet bij Paulus. Hij had belang bij het leven en ook bij het sterven. Beide hadden voor hem grote waarde, als weldaden van God uit genade ontvangen.

Het leven is ook werkelijk een grote weldaad, ook voor de onbekeerde medereiziger naar de eeuwigheid. Want in dit leven wordt ons allen verkondigd de rijkdom, die er is in Christus Jezus, de Koning der heerlijkheid.

Hier in dit leven wordt ons gepredikt en verkondigd, dat de grootste der zondaren en zondaressen, met behoud van Gods deugden en volmaaktheden, zalig kan worden. O, het leven heeft voor ons allen grote waardij. We zijn nog in het heden der genade, daarom: *Haast u en spoedt u om uws levens wil.* Er is maar een schrede tussen ons en

de dood. Dat zien wij dagelijks, als wij er maar op letten.

En als wij bearbeid worden door Gods Geest, leren wij kennen, dat wij het leven verbeurd hebben, daar wij ons losgerukt hebben van God onze Schepper en Formeerder, om nooit meer tot Hem terug te keren uit- en van onszelf. Als onze ogen daarvoor opengaan, wat wordt het dan onuitsprekelijk groot, dat we nog mogen zijn in het heden der genade, want de bezoldiging der zonde is de dood. De Heere sprak immers: *Ten dage als gij daarvan eet, zult gij de dood sterven.*

Er is, zoals uit het getuigenis van Paulus duidelijk blijkt, een nauw verband tussen het leven en tussen het sterven. Zoals men leeft, sterft men, en er is geen vagevuur waar wij nog tussentijds inkomen. Wat wij gezaaid hebben, zullen wij ook maaïen.

Eertijds leefde Paulus in zijn godsdienst, in eigengerechtigheid en werkheiligheid. Hij dacht als zovelen in de godsdienstige wereld, de zaligheid te kunnen verdienen. Hij was een vijand van Christus en een vijand van vrije genade. Want hij kende Christus niet zoals Hij gegeven is van de Vader tot wijsheid, rechtvaardigmaking, heiligmaking en verlossing. Hij betoonde in alles een vijand van Hem te zijn. Hij bouwde zijn huis op een zandgrond, en wat is dat gevaarlijk. Hij ging prat op de voorrechten van zijn vleselijke godsdienst. Maar gelukkig, God arresteerde hem op zijn weg naar Damascus. De Heere veranderde hem van een vijand in een vriend. Toen werd hij van een (tanker een bidder gemaakt. De Heere zeide tot Ananias: *Ziet, hij bidt.* En Paulus boog onder Gods wil, en zeide: *Heere, wat wilt Gij, dat ik doen zal?*

Zo is het ook gegaan met uw man, vader, grootvader en broeder, geliefde familie; zo is het gegaan met uw geliefde leraar, gemeente van Barneveld; zo is het gegaan met onze geliefde ambtsbroeder.

Inderdaad, hij werd op het Zeeuwse dorp Biezelinge, neergeveld door het zwaard van Gods rechtvaardigheid. En het was Ds. Fraanje niet meer mogelijk te leven in de goddeloosheid en ongerechtigheid. Ja, hij heeft zich mogen buigen onder het recht des Heeren Heeren. En datzelfde werk moet in ons allen verheerlijkt worden, zal het wel met ons zijn. Zij het niet bij allen op dezelfde wijs, toch zullen wij er iets van moeten leren kennen, want de één moet gehaald worden uit de goddeloosheid en de ander uit zijn eigengerechtigheid. Wij moeten allen van vijanden vrienden gemaakt worden. Dat heeft Ds. Fraanje door genade mogen leren, want het is Gods Geest, Die overtuigt en overbuigt. Maar Hij is ook de Leidsman van dat volk, want: Zovelen als er door de Geest Gods geleid worden, die zijn kinderen Gods.

Daar zien wij hoe Paulus geleid werd, maar daar zie ik ook (ik weet het van nabij) hoe Ds. Fraanje geleid werd door ontzettend diepe wegen.

Ouderlingen van Biezelinge hebben mij de plaats wel gewezen waar hij zijn verloren staat leerde kennen, maar waar hem ook het licht des Evangelies is opgegaan. Daar mocht hij inblikken in de rijke verlossingsweg Jezus Christus, de Gekruiste. Het leven is hem in der waarheid Christus geworden. En ik wil u zeggen, als de zondaar van Adam afgesneden wordt en Christus ingeplant wordt, dan leeft hij door Christus, maar het is een nadere weldaad uit het verbond der genade als wij mogen leven uit Christus. En dat is wanneer wij ontbloot, ontgrond en ontdekt worden, wanneer wij alles mogen verliezen en alle lorren, die wij bij elkaar geraapt hebben, weggenomen worden.

Dat is een grote weldaad uit het verbond der genade. Die weldaad heeft Paulus mogen ontvangen. Hij kon getuigen: Het leven is mij Christus. Christus heeft niet alleen het leven verworven, maar past het Zijn volk ook toe. Toepassing en verwerving horen bij elkaar.

Dat heeft Ds. Fraanje veertig jaar lang altijd mogen leren. Hij heeft niet alleen geroemd in de verwerving, maar ook gewezen op de noodzakelijkheid van de

toepassing, die hij zelf heeft mogen ontvangen. Hij mocht leven uit Christus.

Wij weten allen hoe het leven van Ds. Fraanje was; het was een leven van arbeid en strijd, maar ook een leven, dat zijn sterkte vond in Christus. Hij heeft door genade geleerd, dat in hem, dat is in zijn vlees, geen goed woonde. Armmakende genade werd hem geschonken, want het zijn arme mensen, die uit Christus leven. We zijn zo rijk in onze eigengerechtigheid, maar God maakt de mens arm, om uit Zijne hand de weldaden, die in Christus zijn, te kunnen ontvangen.

Hij is afgelost, God heeft hem welgedaan. Hij is op die plaats der heerlijkheid, waarvan hij zoveel gesproken heeft. De duivel heeft het niet kunnen keren, anders was het niet gebeurd. De vorst der duisternis heeft tot aan de poort des hemels geprobeerd hem tot zijn prooi te maken, maar toen hij daar kwam, moest hij hem loslaten. Nu is hij van die zware strijd verlost, want zoals Luther getuigt:

*Des duivels list, die zware strijd,
Is niet in 't land hier Boven;
De vijand zal in eeuwigheid
Gods volk zijn rust niet roven.*

O, het houdt wat in: *Het leven Christus en het sterven gewin*. Wij zouden daarin kunnen uitbreiden, maar wij moeten kort zijn, want onze tijd is om. Het sterven van Gods volk is gewin; in de eerste plaats voor de eer van Christus, die hen gekocht heeft en sprak: *Ik geef hun het eeuwige leven; en zij zullen niet verloren gaan in der eeuwigheid, en niemand zal dezelve uit Mijne hand rukken. Mijn Vader, Die ze Mij gegeven heeft, is meerder dan allen; en niemand kan ze rukken uit de hand Mijns Vaders*.

De duivel heeft het niet gewonnen, maar heeft het moeten verliezen tot eer van Christus, Die hem kocht en getrokken heeft door Zijnen Geest, maar hem ook gebracht heeft in het Vaderhuis daar Boven. Het is tot eer van een Drieënig God. Tot eer des Vaders, tot eer des Zoons en tot eer des Heiligen Geestes.

Die drie Goddelijke Personen zijn allen arbeidzaam geweest in het zaligen van Ds. Fraanje, zoals Zij ook arbeidzaam zijn in het zaligen van de ganse Kerke Gods.

Het sterven was voor Paulus een groot gewin, want toen het aardse huis zijns tabernakels gebroken werd, had hij een gebouw bij God, een huis niet met handen gemaakt, maar eeuwig in de hemelen.

Een gewin was het voor Paulus, want hij was verlost van een lichaam der zonde en des doods. Die doorn in zijn vlees was nu ook weggenomen. Hij had de Heere driemaal gebeden hem daarvan te verlossen, maar Hij had tot hem gezegd; *Mijn genade is u genoeg; en Mijn kracht wordt in zwakheid volbracht*.

Doch nu was die doorn voor eeuwig weggenomen. Dat zal wat zijn, volk des Heeren, knechten des Heeren en ambtsdragers, wanneer die doorn niet meer gevoeld wordt.

Ds. Fraanje heeft ook een doorn in het vlees gehad, maar nu zal hem geen last meer opgelegd worden. Hij is weggenomen door de dood, zijn sterven was gewin. Hij is verlost van de aantijgingen van de vorst der duisternis.

Paulus werd met vuistslagen van de satan geslagen, nu kan hij het hem niet meer, maar ook Ds. Fraanje niet.

De banden der gevangenis zijn nu verbroken, want hij verkreeg ingang in het Koninkrijk der hemelen. Zo is het sterven een eeuwig gewin voor al dat volk. Wij weten welk een arbeid, moeite en strijd Ds. Fraanje heeft gehad, maar nu mag hij aanzitten met Abraham, Izak en Jacob aan de ronde tafel des Heeren.

Mevrouw Fraanje, u moet uw man missen, maar u mocht het hem niet misgunnen, dat

hij is ingegaan in de vreugde Zijns Heeren.

Veertig jaar heeft hij mogen getuigen van de rijkdom, die in Christus Jezus is. Weet u waarin hij altijd zo aangenaam was? In het diepe medelijden met de onbekeerde mens. Daarvan kan ook mijn familie getuigen, het heeft hen wel tot schreien toe bewogen als zij zagen hoezeer hij altijd het belang van zijn onbekeerde medemens op het oog had.

Geliefde ambtsbroeders, zijn voorbeeld mocht ook voor ons een aansporing zijn om onze onbekeerde medereizigers naar de eeuwigheid in liefde te vermanen. Niet het recht te buigen, maar in liefde mochten wij hen vermanen en bidden van Christus' wege: *Laat u met God verzoenen.*

O, er is een bidder minder, maar die biddende en dankende Hogepriester gaat door om de zaak Zijns volks uit te voeren.

Broeders, we zijn een geliefde ambtsbroeder kwijt. Hij was liefelijk in de omgang, al kon hij ook richterlijk optreden. Hij toonde ook, dat hij mens was. Maar toch was hij steeds spoedig geneigd de hand der verzoening te reiken. Die liefdeband mocht onder ons blijven, geliefde ambtsbroeders. De Heere zegene Zijn Woord met Zijn goedgunstigheden. De tijd ontbreekt ons om nog meer van de rijkdom in Christus te spreken.

Zingen wij nu nog met elkaar Psalm 45 : 7.

*Straks leidt men haar in statie uit haar woning,
In kleding, rijk gestikt, tot hare Koning;
Zo treedt zij voort met al de maagdenstoot,
Die haar verzelt, u vrolijk tegemoet.
Zij zullen blij, geleid met lofgezangen,
De vreugde voén, die afstraalt van haar wangen,
Tot zij, daar elk gewaagt van haren lof,
Ter bruiloft treên in 't koninklijke hof.*

Inmiddels heeft **Ouderling H. Goor** de kansel beklommen, die het volgende spreekt:

Geachte aanwezigen,

Namens de kerkenraad en de gemeente van Barneveld is mij opgedragen een kort woord te spreken op deze dag, waarop onze geliefde leraar Ds. J. Fraanje begraven zal worden.

Geliefde Mevrouw Fraanje, het verlies, wat u hebt geleden, is zeer groot, dat kunnen wij ons indenken. U had elkaar van de Heere gekregen, want menigmaal heeft hij ons gezegd, dat hij u als vrouw van de Heere ontving, maar dan hebt u hem ook als man van de Heere ontvangen. Zoveel jaren hebt u met elkander mogen samenleven, maar nu is het ogenblik aangebroken, dat u hem moet missen. De Heere heeft hem weggenomen.

Maar u hebt ons zelf verteld, dat u bepaald werd bij de woorden: *Zalig is de man, die verzoeking verdraagt; want als hij beproefd zal geweest zijn, zal hij de kroon des levens ontvangen, welke de Heere beloofd heeft, degenen, die Hem liefhebben.*

Op het ogenblik toen ik bij zijn sterfbed stond, en zijn ziel van hem uitging, dacht ik: Nu ontvangt hij wat de Heere in Zijn Getuigenis aan Zijn volk en knechten belooft. Wij werden bepaald bij deze Waarheid: "Komt in, gij gezegende Mijns Vaders, en beërft het Koninkrijk, dat u bereid is van voor de grondlegging der wereld."

Ik dacht toen ik daar stond aan het Woord van de Catechismus in Zondag 22, en zei bij

mijzelf: Nu wordt hij van stonde aan opgenomen in de gemeenschap van Zijn Hoofd Jezus Christus. Nu mag hij daar met alle volmaakte troongeesten juichen en zingen en Gode alle lof, eer en aanbidding toebrengen, uitroepende: *Gij, o Lam Gods, hebt ons gekocht met Uw dierbaar bloed.*

Mevrouw Fraanje, uw man is ingegaan. De smart is groot, maar de blijdschap mocht haar eens overtreffen bij de gedachte, dat het slechts een ogenblik is, dat u van elkaar gescheiden zijt. Wij mogen geloven, dat u hem straks zult volgen. Nog een poosje, en u zult hetzelfde werk doen als uw man, namelijk, Jezus Christus, Die het middelpunt der zaligheid is, eeuwig groot maken.

Kinderen, het mocht u van de Heere gegeven worden de voetstappen van uw vader te volgen. Als vader moet u hem missen, maar wat hij voor u geweest is mocht steeds door u gewaardeerd en erkend worden. De Heere mocht over hetgeen hij tot u gesproken heeft en wat hij voor u gedaan heeft, Zijn zegen gebieden. Dat wensen wij u van harte toe, evenals ook de broeders en zusters, en verder de ganse gemeente. Wij hebben hem vele jaren mogen hebben, daarom mochten wij niet klagen, maar gedenken aan de woorden, die hij zo dikwijls sprak als de Heere één van Zijn knechten wegnam:

*Niet klagen,
Maar dragen;
En de Heere om een ander vragen.*

Dat mocht bij ons het geval zijn, opdat zij, die van de Heere bidden geleerd hebben, Hem mochten smeken ons een andere leraar te geven. De Heere mocht in alle noden genadiglijk willen voorzien.

Mevrouw Fraanje, als u in moeilijkheden mocht komen te zitten, het zal voor ons een eer zijn als u zich tot ons wendt. Gaarne willen wij u van dienst zijn. Wend u dus vrijelijk tot ons.

De Heere geve, dat wij in liefde met u mochten verder leven.

Thans zijn wij onze leraar voorgoed kwijt, hoewel wij al geruime tijd ondervonden hebben, dat wij hem al bijna kwijt waren. Maar toch, als we iets niet wisten, konden we altijd zeggen: we gaan eventjes naar hem toe. Hij kon steeds raad geven. Nu is alles voorbij. Het is voor ons een grote slag en gemis. Maar de Heere mocht ons gedenken en ons te samen binden aan de troon van Zijn genade.

Ds. Fraanje, het is geen verafgoding, heeft geschitterd als een ster aan de kerkhemel. Hij was zeker niet één van de minste sterren. Elk zal het mij toestemmen, dat hij een vader was in de kerke Gods.

De Heere mocht zijn plaats willen vervullen, en in al onze noden willen voorzien. Dat zij zo.

Ds. A. Verhagen spreekt namens de Particuliere Synode Noord het volgende:

Ds. Fraanje is niet meer, hij is verlost, God heeft hem welgedaan. Dat leeft in ons hart en vervult ons met verwondering en aanbidding, dat een diep °gevalen zondaar, die zichzelf de eeuwige dood waardig gemaakt had, uit loutere genade, om de zoen- en kruisverdienste van Christus, nu ingegaan is in de vreugde des Heeren.

Wat zal dat geweest zijn, toen hij verlost werd van een lichaam der zonde en des doods. Wat zal dat geweest zijn, toen hij na een bange strijd en worsteling, die Koning in Zijn schoonheid mocht aanschouwen, Die hij gepredikt, Die hij verheerlijkt heeft in zijn ambtelijke bediening, in het midden van Gods Kerk op aarde.

Wat zal het geweest zijn, toen hij de herdersstaf mocht neerleggen en als schaap mocht

toegebracht worden tot die kudde, die niet gekocht is met goud of zilver, maar met de dure prijs van Jezus' dierbaar hartebloed. Wat zal het geweest zijn voor hem, die hier op aarde op zoveel "waaroms" geen "daarom" gehad heeft, maar die nu ingegaan is in de vreugde Zijns Heeren. Daar zal het volle licht over alles zijn opgegaan.

Dikwijls heeft hij op aarde in moedeloosheid en strijd zijn weg bewandeld. Menigmaal kwelde hem de vraag: waartoe nog nuttig, heeft mijn bediening wel betekenis?

Maar nu zal alles voor hem ontsloten zijn. Hij is in de grote verdrukking niet ondergaan. Neen, hij is er uit. Niet door eigen kracht of door de veelheid van zijn ervaring. In het laatste van zijn leven is wel duidelijk bewezen, dat de Heere Zich zal doen overblijven een arm en ellendig volk. De eeuwige verbondstrouw van een Drieënig God is de oorzaak en grondslag van de zaligheid.

Och, met welk een verlangen kunnen wij hem nastaren, die nu de palmtakken der overwinning in zijn hand heeft ontvangen. Hij heeft 'rijn wens verkregen. Wat is dat volk gelukkig wier leven Christus mag zijn. Maar wat is de wereld arm in het licht van de dood. Al zouden wij de hoogste sport op de maatschappelijke ladder bereiken, zo we niet meer hebben, we zijn doodarm. In de dood zijn wij allen gelijk. Maar wat is het onderscheid groot tussen hen, die God dienen, en tussen hen, die God niet dienen.

Wij hebben alle vrijmoedigheid om de dienst des Heeren aan te prijzen. De Heere geeft twee dingen aan Zijn volk. Daarvan is deze dag een bewijs. Zie maar om u heen. Welk een heerlijkheid legt de Heere op de begrafenis van Zijn knecht, hoewel hij een mens was van gelijke beweging als wij. Maar ook wordt ons in deze dag toegeroepen: *Haast u, en spoedt u om uws levens wil.*

Denk er om, gemeente van Barneveld, u zult het weten, dat Ds. Fraanje hier gearbeid heeft. Zij het dan met alle gebrek en ellende, hij heeft zich vrijgemaakt van uw bloed. Ge zult hem eenmaal terugzien voor de Rechter van hemel en aarde. Dan zal hij tot jong en oud kunnen zeggen: 'Ik heb u gepredikt de rijkdom van genade, die God in Christus ontsloten heeft. Zal daar een eeuwige scheiding vallen? O, de weg geweten te hebben en niet bewandeld!'

Ik zie daar de catechisanten, wat heeft hij met lust en toewijding onder u gearbeid. Ge zult het nooit kunnen vergeten wat hij voor u geweest is. Ik zou het u zo gunnen, dat gij de Heere leerde kennen. Daarom roep ik u toe: *Zoekt de Heere, en leeft, want waarom zoudt gij sterven?*

Volk des Heeren, wij hebben één voorrecht, we zien elkaar nooit voor het laatst. Want al brengen wij het lichaam naar het graf, de band is niet verbroken. Wij gevoelen op dit ogenblik, dat er gemeenschap der heiligen is met hen, die de kroon werpen aan de voeten van het Lam.

Ook ben ik er van overtuigd, dat er in ons midden mensen zijn voor wie Ds. Fraanje als middel tot bekering is gebruikt. O wat zal het zijn als wij eenmaal elkaar terug zullen zien zonder zonde; bevrijd van alle moeite en verdriet, als wij zullen zingen: Het is door U, door U alleen, om 't eeuwig welbehagen.

O, mijn toehoorders, het wordt voor de wereld elke dag donkerder, maar voor Gods volk is er een blij vooruitzicht. De dichter zong: *U is een beter lot bereid, uw heilzon is aan 't dagen.*

God is getrouw, Hij zal nooit laten varen de werken Zijner handen. Hij laat de hand van Zijn volk niet los. Op grond van Zijn onverbroken trouw zal Hij nooit hun val gedogen.

Kerkenraad en ambtsbroeders, dit sterven mocht ons eens in liefde nader aan elkander verbinden. Er mocht eens iets van ervaren worden van die innerlijke liefdeband, die Gods volk aan elkaar verbindt. Als er in de hemel spijt was, dan zou het daarover zijn,

dat wij het elkaar zo dikwijls moeilijk gemaakt hebben. Wij mochten allen in de laagte, aan de voeten van die grote Leermeester terecht komen.

O, dat de Heere twee delen van die Geest, die Ds. Fraanje mocht ontvangen, op ons deed vallen. Hij was geen bijzonder mens; die bestaan er niet; dat maken wij onszelf en maken ons de mensen, en wij ondervinden dikwijls meer narigheid van onze vrienden, dan van onze vijanden; maar toch mogen wij niet loochenen de grote genade, die God hem geschonken had. Dikwijls is hij velen tot een hand en voet geweest, want hij werd rijkelijk bedeeld met het onderwijs van Gods lieve Geest.

Met verwondering hebben wij vaak gezien welk een rijkdom van geestelijke kennis God aan een ongeleerd, ongeletterd mens gegeven had. Als de Schriften hem geopend werden mocht hij prediken de rijkdom van het eeuwig heil in Christus.

Mevrouw Fraanje, we hebben met u meegeleefd, ook op deze dag. Wij kunnen ons indenken, dat uw gedachten worden vermenigvuldigd. Maar als ge uw weg eens terugkijkt, heeft God u dan ooit iets te zwaars opgelegd? Zijn er niet steeds Zijn Goddelijke ondersteuning geweest? Heeft Hij niet gedragen en gered? Mocht ge soms niet zingen: De Heere heeft mijn weg veranderd, niet naar uw eigen raad, maar naar Zijn Vaderlijke Raad? O, een weinig crediet voor een onveranderlijke Verbonds-God, dat moge u tot troost zijn.

Kinderen, kleinkinderen en verdere bloedverwanten, er is een bidder weg. Wij zijn er getuige van geweest als wij mochten logeren onder zijn gastvrij dak, als hij niet één van zijn geslacht vergat, als hij zijn knieën boog. Dat is nu weg, het is een groot verlies voor u. Als hij nog iets kon zeggen, zou hij zeggen: Kinderen, zoekt de Heere, zoekt Hem, terwijl Hij te vinden is.

Straks moet de jongste zoon naar Indië. O moeder Fraanje, er ligt een last op uw schouders. Zult ge niet to veel overladen werden, zult ge niet bezwijken? Maar o, wij moeten soms diepe wegen door, opdat wij zouden weten wat wij aan de Heere hebben. Jongeling, ge mocht nog bij de begrafenis van uw vader wezen. Ik kan me indenken wat het straks voor u zijn zal als ge uw moeder de hand zult drukken om uw woning te verlaten. Jongen, denk aan uw vader. De jongens in Indië hadden een grote plaats in zijn hart. Daar zijn wij getuige van geweest. De Heere moge u tot een beschutting zijn en Hij doe de dag aanbreken, dat gij weer tot uw moeder werd teruggebracht.

Namens de Synode Noord werd mij opgedragen een enkel woord te spreken. Zijn arbeid werd steeds door onze Synode zeer gewaardeerd, want met lust, moed en ijver heeft hij het Woord des Heeren uitgedragen en de eeuwigheid zal oplossen waartoe en waarom het geweest is.

Wij moeten eindigen, maar ik zou toch willen verzoeken om met elkaar te willen zingen Psalm 42 : 1:

*'t Hijgend hert der jacht ontkomen,
Schreeuwt niet sterker naar 't genot
Van de frisse waterstromen,
Dan mijn ziel verlangt naar God.
Ja, mijn ziel dorst naar de Heer',
God des levens, ach, wanneer,
Zal ik naad'ren voor Uw ogen,
In Uw huis Uw Naam verhogen?*

Daarna spreekt **Ds. T. Dorresteyn** namens het bestuur van de Vereniging voor Geref. Schoolonderwijs.

Mijn medereizigers naar het stille graf en naar de alles beslissende eeuwigheid.

Zeer opmerkelijk is hetgeen wij lezen in het derde hoofdstuk van het boek Prediker. Alles heeft een bestemde tijd, en alle voornemen onder de hemel heeft zijnen tijd.

Acht en twintig maal wordt in dit kapittel het woord "tijd" genoemd. En telkens in contrasten, het ene staande tegenover het andere, gelijk wij lezen: Er is een tijd om geboren te worden en een tijd om te sterven. Dat tekent ons, dat wij hier leven in een bestendige onbestendigheid. Maar bij alle verwisseling en alle verandering, die ooit mocht plaats grijpen op dit benedenrond, zal er een eeuwige band blijven tussen God en Zijn Kerk. Dat leert ons Zijn eeuwige Woord en onveranderlijk Getuigenis.

De wereld der mensenkinderen is gedurig aan verandering onderworpen, maar God voert in alles Zijn soevereine Raad uit. Hij voert het besluit uit, dat Hij van eeuwigheid in Zichzelf genomen heeft, om Zichzelf te verheerlijken zowel in barmhartigheid als rechtvaardigheid, waarvan Hij redelijke schepselen tot onderwerp gesteld heeft.

Zie, dat is de grondslag waarop onze vaders te allen tijde hebben gebouwd. Zie, dat is de leer, welke door Paulus wordt genoemd: De zaligmakende leer. Omdat hij leert de weg der zaligheid.

Jezus Christus was voor hem het grote oogmerk in de bediening, die hem was toebetrouwd, want Hij is de grondslag der zaligheid en de enige Naam, die onder de hemel gegeven is door welke wij moeten zalig worden. In Hem heeft God uit kracht van soevereine verkiezing Zijn Kerk uitverkoren van voor de grondlegging der wereld. Hij is het Hoofd van Zijn gemeente, Die in de stille eeuwigheid, in de Raad des Vredes, met Zijn borgtocht tussenbeide trad, om als Borg en Middelaar de schuld te voldoen, waartoe Hij in de volheid des tijds de menselijke natuur heeft aangenomen uit de maagd Maria, de mensen in alles gelijk is geworden, uitgenomen de zonde, om aan de eis van Gods recht volkomen genoeg te doen. Hij is het, Die de wet van zijn vloek ontwapende en de Kerk vrijkocht van schuld en straf, en hun een recht ten eeuwigen leven verwierf, om door de werking Zijns Geestes in de harten Zijner gunstgenoten, hen voor- en toe te bereiden tot de eeuwige gelukzaligheid. Waarom ook onze geliefde broeder en leermeester is ingegaan in de gewesten der eeuwige heerlijkheid.

Wij werden verzocht uit naam van het schoolbestuur onzer Gereformeerde schoolverenigingen op Nederlandse bodem een enkel woord te spreken. Onze geliefde broeder, Ds. Fraanje heeft in het hoofdbestuur de voornaamste plaats ingenomen. En gedurig heeft hij bewijs gegeven hoezeer het jonge geslacht op zijn hart gebonden lag. Hoe menigmaal heeft hij voor hen gezucht aan de troon der genade.

Een grote plaats had hij in onze schoolverenigingen, maar inzonderheid in ons hoofdbestuur. Zijn advies werd steeds gaarne aanvaard. Maar ziet, zijn plaats is thans ledig. Zijn stem wordt niet meer gehoord. Nochtans zullen de adviezen, welke hij gegeven heeft, gedurig bij ons in herinnering blijven.

Vandaag wordt het woord bevestigd: *Er is een tijd om geboren te worden, en een tijd om te sterven; een tijd om te planten en een tijd om het geplante uit te roeien.*

Ziet, mijn toehoorders, wie zal straks de plaats vervullen van hem, die gevallen is uit het midden van ons hoofdbestuur?

Och, dan wil ik de eerste zijn om openhartig te bekennen, het niet waardig te zijn, die plaats in te nemen. Maar God is vrij in de soevereiniteit van Zijn bediening; de één geeft Hij de gave van welsprekendheid, de ander weer wat anders, maar allen maakt

Hij bekwaam tot het werk waartoe Hij hen roept en afzondert, om het in diepe en steile afhankelijkheid van Hem te verwachten, Die nooit laat varen de werken Zijner handen, maar trouwe houdt in eeuwigheid.

Reeds zijn vele toespraken tot de familie van Ds. Fraanje gericht geworden, maar laat ons er nog een enkel woord aan mogen toevoegen.

De tijd heugt ons nog hoe wij drie en dertig jaar geleden voor het eerst onze voetzool mochten zetten in zijn huis te Goes, waaruit hij de andere dag naar Rotterdam vertrokken is. De hemelse blijdschap, bemoediging en vertroosting, die God ons daar gegeven heeft, zal ik nooit vergeten. Daar werd een band gelegd, die niet voortvloeide uit de menselijke natuur, maar die voortvloeide uit het eeuwig Goddelijk welbehagen. Zij vloeide uit God, Die Zijn raad komt uit te voeren door de donkerste omstandigheden van het leven.

De Heere mocht u allen steunen, sterken en schragen. De Heere mocht u verwaardigen, dat de ledige plaats onder uw huisdak vervuld werd door Zijn tegenwoordigheid. Opdat de wonde in uw ziel verzacht en geheeld mocht worden. Wij wensen u van harte toe, dat de vertroosting van Sions Koning uw deel mochten zijn.

Kinderen, u hebt een vader in de hemel, die u met tranen heeft vermaand en gewaarschuwd. Wat hebt u met zijn vermaningen gedaan? Achter uw rug geworpen? Of zijt ge er mee in de binnenkamer gekeerd in de worstelingen tussen God en uw ziel?

Wat die vader, die wij nu zullen toevertrouwen aan de schoot der aarde, tot u gesproken heeft, zal eenmaal terugkomen. Gij hebt hem nu voor het laatst aanschouwd, maar eenmaal zult gij hem wederzien, als wij allen geopenbaard zullen worden voor Gods rechterstoel, om rekenschap af te leggen van ons rentmeesterschap.

Daar zal een eeuwige scheiding vallen, want de rechtvaardigen zullen ingaan in de gewesten der eeuwige gelukzaligheid, maar al degenen, die in hun onbekeerde toestand God zullen ontmoeten, zonder een Borg voor hun ziel, en zonder een God voor hun hart, daar zij Hem nooit leerden kennen, zullen gaan naar die plaats van eeuwig ach en wee.

O, dat wij op Zijn roepstem nog acht mochten geven, want wij leven in een ontzagelijke tijd, daar duisternis de aarde, en donkerheid de volken bedekt. O jeugd! o jeugd! O jongeling, o jongedochter: *Gedenkt aan uw Schepper in de dagen uwer jongelingschap, eer dat de kwade dagen komen, en de jaren naderen, van dewelke gij zeggen zult: Ik heb geen lust in dezelve.*

Anders zult gij opgeschrikt worden door een onverwachte en onverzoende dood. Vreselijk is het te vallen in de handen van een levend God, die het gericht zal stellen naar het richtsnoer en de gerechtigheid naar het paslood. De Heere mocht door de bediening van Zijn Heilige Geest Zijn Woord willen gebruiken als een scherp en tweesnijdend zwaard, dat doorgaat tot de verdeling der ziel, en des geestes, en der samenvoegselen, en des mergs, en een oordeler is der gedachten en der overleggingen des harten.

God vertrooste het deel Zijner erve te dezer plaatse, waar één en dertig jaar de bazuin des Evangelies zijn zuiverst geluid deed horen. God Zelf vervulle de ledige plaats met de man Zijns Raads.

Ge mocht te samen verwaardigd worden na droefenis onder de slaande hand des Hoeren, blijdschap van Hem te mogen ontvangen, Die trouwe houdt in eeuwigheid en nooit laat varen de werken Zijner handen. Dat zij zo.

Als laatste spreker in de kerk spreekt

Ds. A. de Blois.

Namens de Particuliere Synode West, zouden wij gaarne een kort slotwoord willen spreken.

Ten eerste willen wij Mevrouw Fraanje met haar kinderen en familiebetrekkingen, evenals kerkenraad en de gemeente van Barneveld, onze hartelijke deelneming betuigen in het grote verlies, dat zij geleden hebben. Wij gevoelen ons echter nietige en moeilijke vertroosters. Maar wat wij mogen doen, is, de bedroefde familie wijzen op Hem, de Bron van troost en licht. En van wie de dichter zong:

Hij troost het hart, dat schreiend tot Hem vlucht;

Dat ongeveinsd in 't midden der ellenden,

Zich naar Gods troon met zijn gebeên blijft wenden.

Dominee Fraanje was een sterke man, naar lichaam en geest. En op de hem eigen wijze, heeft hij het Evangelie van vrije genade, vele jaren mogen verkondigen. Hij heeft zijn krachten en gaven mogen besteden in dienst van de Geref. Gemeente te Barneveld en in de Geref. Gemeenten in Nederland.

En wij spreken in deze ure onze erkenning uit voor alles wat God ons in Dominee Fraanje heeft gegeven. Menigeen is onder zijn prediking gesticht geworden. Maar Dominee Fraanje, die man met het sterke gestel en de sterke geest, werd in de laatste maanden door God gesloopt en afgebroken.

Mijn toehoorders, het schip van ons leven gaat nooit met volle zeilen de haven der eeuwigheid in. Die zeilen moeten worden gestreken. Wij hebben hem in de laatste maanden driemaal een bezoek mogen brengen en wij hebben hem gadegeslagen in zijn moeilijkheden en worstelingen. En wij moesten gedurig denken aan het woord (wat door Dominee Verhagen reeds werd genoemd): *Ik zal Mij doen overblijven een arm en ellendig volk.*

God takelt al Zijn volk af, opdat zij straks ten volle zouden verstaan, wat zij hier, vaak onbegrepen, hebben gezongen: Het is door U, door U alleen, om 't eeuwig welbehagen. Daar Boven zullen zij pas de volle nadruk leggen op: *Door U alleen.*

Alles wat van ons is wordt afgebroken, alles wat van God is, zal juichen tot Zijn eer.

Nu mogen wij niet naar het graf gaan voor wij in deze grote gemeente dood en leven tegenover elkaar hebben gesteld. Want gelijk wij het licht alleen kunnen waarderen tegenover de duisternis, zo kunnen wij het leven alleen waarderen tegenover de dood.

De dood is geen gevolg van de zwakheid onzer natuur, ook geen noodzakelijk verschijnsel, maar de dood is er krachtens onze diepe val in Adam. Want wij zijn niet geschapen om te sterven, om gesloopt te worden, maar om te leven en gelukkig te zijn, onze Maker te kennen, lief te hebben en te prijzen. Maar toen de mens in ere was, heeft hij het niet verstaan, maar heeft hij vrijwillig de band verbroken. Daarom liggen wij met onze kinderen midden in de dood. Als wij straks bij het graf zullen staan, zullen wij vele graftekens zien, en dan rijst de vraag: Waaraan ontleent die dood zijn vreselijke macht? Want hij heerst als een dictator. Wij moeten tenslotte allen vallen onder zijn ijzeren greep. Hij wordt voorgesteld als de koning der verschrikking. Waaraan ontleent hij zijn vreselijke macht?

Daarop geeft de apostel Paulus in 1 Cor. 15 : 56 ons een duidelijk antwoord, als hij zegt: *De prikkel nu des doods is de zonde.* De stuwkracht van de dood ligt in de zonde. Waren er geen zonden, dan waren er geen wonden. Maar ook geen dood. Achter de zonde, staat de wet. "Waar geen wet is, is ook geen overtreding". En achter de wet staat God Zelf, en zegt: Vervloekt is een iegelijk, die niet blijft in al hetgeen geschreven is in het boek der wet, om dat te doen. Als gij vraagt: Hoe ontkomen wij aan de macht des doods?

Dan is er maar één antwoord, dan mogen wij u wijzen naar Hem, Die zeggen kan: *Ik ben de weg, de waarheid en het leven.*

In het sterfhuis te Bethanië heeft Hij gesproken: *Ik ben de Opstanding en het Leven; die in Mij gelooft zal leven, al ware hij ook gestorven.* Hij kan ons van de macht der zonde en van de verdoemende kracht der wet verlossen, en weer met God, onze Maker, verzoenen en in de rechte verhouding brengen.

Christus is niet alleen opgestaan, maar Hij is de Opstanding zelf. Hij heeft over alle doodsmachten getriomfeerd. Als wij door het geloof aan Hem verbonden zijn, zullen wij eeuwig in Zijn opstandingsglorie leven, want: *Die in Mij gelooft, zal niet sterven in der eeuwigheid.* Maar dan moet het ware geloof zijn, dat zijn stuwkracht vindt in de liefde en aan de hoop onafscheidelijk verbonden is. Het is een drievoudig snoer, dat nooit verbroken zal worden.

Wij hebben hier tweemaal Gods Woord mogen bedienen, terwijl Dominee Fraanje in uw midden onder dat woord neerzat. Wij hebben u bepaald bij de woorden uit Job 19 : 25 t/m 27: *Want ik weet, mijn Verlosser leeft, en Hij zal de laatste over het stof opstaan; en als zij na mijn huid dit doorknaagd zullen hebben, zal ik uit mijn vlees God aanschouwen; Dewelke ik voor mij aanschouwen zal, en mijne ogen zien zullen, en niet een vreemde; mijne nieren verlangen zeer in mijnen schoot.*

Dit is waarheid geworden voor uw geliefde leraar. Wij zouden u allen, klein en groot, jong en oud, hartelijk toewensen, dat levende geloof, dat zelfs in een wereld van onrust, spanning, verwarring en donkerheid, mag roemen: Ik weet, mijn Verlosser leeft. Om getuigenis af te leggen van de zekerheid van het geloof, van de heerlijkheid der hoop, en van het heimwee der liefde. O, dat heimwee mocht in ons hart gevonden worden: Mijne nieren verlangen zeer in mijnen schoot. Of met andere woorden:

*Mijn hart roept uit tot God, Die leeft,
En aan mijn ziel het leven geeft.*

Thans willen wij gaan eindigen, maar eerst willen wij nog wijzen op een feest, dat de Joden vierden, maar dat wij niet kennen. Wanneer de wijnoogst afgelopen was, en de boomvruchten ingezameld waren, gingen de Joden hutten bouwen, om daarin te gedenken hoe God hen veertig jaar in de grote woestijn beschut en bewaard had. Dit was niet enkel een handeling des mensen, want de Heere had dit feest, gelijk ook de andere Joodse feesten, Zelf ingesteld. Zeven dagen moest het gevierd worden, en de laatste dag was de dag van de waterplenging. Dan gingen de priesters naar de beek Siloam om daar te offeren. Daar werd het water geschept en uitgegoten in zilveren schalen, en de samengekomen menigte juichte: "Wij zullen met vreugde water scheppen uit de fonteynen des heils".

Dit feest wordt onder de kerk van het Nieuwe Testament niet gevierd, maar straks aan de overzijde van de Jordaan zullen zij ook hun Loofhuttenfeest vieren. Johannes heeft het in de geest aanschouwd. *Hij zag een schare, die niemand tellen kan, uit alle volken, geslachten, talen en natiën, bekleed met lange witte klederen, gewassen in het bloed des Lams, en de palmtakken der overwinning in hunne hand. Zij dienen God dag en nacht in Zijnen tempel; en Die op de troon zit zal hen overschaduwen. Zij zullen niet meer hongeren, en zullen niet meer dorsten, en de zon zal op hen niet vallen, noch enige hitte. Want het Lam, dat in het midden des troons is, zal hen weiden, en zal hun een Leidsman zijn tot levende fonteynen der wateren; en God zal alle tranen van hun ogen afwissen.*

Mijn toehoorders, Ds. Fraanje heeft aan deze zijde van het graf de betekenis leren verstaan van het Kerstfeest: God met ons; hij heeft de betekenis leren verstaan van het Paasfeest: God voor ons; en hij heeft de betekenis leren verstaan van het Pinksterfeest:

God in ons. Maar nu is het voor Dominee Fraanje Loofhuttenfeest.

Als hij hier was, zou hij zeggen: wat heb ik vaak op de kansel mijzelf bedoeld; ik zat vol met eigenliefde en eigen eer. Maar straks zal al dat volk verlost zijn van zichzelf en van de zonde. Dan zal alle zelfbedoeling verdwenen zijn, en op de grote dag der waterplenging zal in vervulling gaan: wij zullen met vreugde water scheppen uit de fonteynen des heils. Dan zal de Drie-enige God de grote Loofhut zijn van al Zijn uitverkoren volk. Dat volk, dat in de werkplaats des Heiligen Geestes werd voorbereid tot vaten ter ere, om Zijn lof te verkondigen; hier gebrekkig, maar straks volkomen. Daar zal de grondtoon van het lied der gezaligden tot in alle eeuwigheid zijn: SOLI DEO GLORIA. *Aan God alleen de eer.*

Wij willen met elkander nog een versje zingen om daarna met dankzegging te eindigen. Zingen wij dan Ps. 43 : 4:

*Dan ga ik op tot Gods altaren,
Tot God, mijn God, de Bron van vreugd;
Dan zal ik juichend stem en snaren
Ten roem van Zijne goedheid paren,
Die na kortstondig ongeneugt,
Mij eindeloos verheugt.*

OP HET KERKHOF

Als eerste spreker spreekt

Ds. R. Kok, namens de classis Barneveld:

Geliefde en diepbedroefde familie,

Hier staan wij onder de majesteit en heerlijkheid Gods in het rijk der natuur bij de geopende groeve van uw geliefde man en vader en grootvader. Met innige deelneming in uw verlies zijn wij hier samengekomen, om hem, die u lief en dierbaar was, aan de schoot der aarde toe te vertrouwen. Code zij dank, zijn graf is een geheiligd graf. Hij rust in dat graf tot de jongste dag, wanneer de grote Koning zal komen op de wolken des hemels. Hier roepen wij het uit wat Johannes heeft gehoord op Patmos: ***Zalig zijn de doden, die in de Heere sterven, van nu aan. Ja, zegt de Geest, opdat zij rusten mogen van hunne arbeid en hun werken volgen met hen.***

"Zalig zijn de doden, die in de Heere sterven", dat vangt aan bij de wedergeboorte, wordt voortgezet in de oefeningen des geloofs, en verkrijgt haar volkomenheid bij het scheiden van ziel en lichaam. Door die innerlijke vereniging des harten met Jezus Christus in de wedergeboorte, is het sterven aan de zonde, een sterven in de Heere. Gelijk de Heidelbergse Catechismus ons dat leert: Een afsterven van de oude mens, en een opstanding van de nieuwe mens. Die hartelijke droefheid over de zonde, die innerlijke smart, God vertoornd te hebben, heeft uw man en vader leren kennen. Hij heeft het uitgeweend voor het aangezicht des Heeren, dat hij tegen een goeddoend God gezondigd had. En naarmate hij kennis van God en Goddelijke zaken mocht bekomen in zijn hart, werd die droefheid des te inniger.

Maar hij kende ook die zalige blijdschap in God door Jezus Christus. Hij wist wat het was te mogen verkeren in het licht van Zijn vriendelijk aangezicht, in de uitlatingen van Zijn liefde, in Zijn zoete gunst en zalige gemeenschap. Wij hebben het meegemaakt, dat hij in God verblijd was en mocht huppelen van zielsvreugd.

De stukken, die geestelijk gekend, bevindelijk gekend moeten worden tot zaligheid: ellende, verlossing en dankbaarheid, heeft hij door genade leren kennen. En nu heeft

dat sterven aan de zonde haar volkomenheid bereikt. Hij is verlost van een lichaam der zonde, om eeuwig God te dienen voor Zijnen troon en Zijne deugden te verheerlijken. Daar is geen duisternis, geen krankheid, geen strijd; daar mag hij eeuwig, eeuwig delen in Gods zoete gunst en zalige gemeenschap.

Geliefde weduwe en kinderen, dat ge uw geliefde dode aan God mocht afstaan; ge mocht hem nastaren in zijn geluk, en van dag tot dag er aan denken, hoe noodzakelijk het is, op die grote zaligheid acht te geven. Want Paulus zegt: *Hoe zullen wij ontvlieden, indien wij op zo grote zaligheid geen acht nemen?*

O, dat ge in uw weduwschap op God mocht vertrouwen, ja, dat ge liefelijk leunen en steunen mocht op de Heere Jezus Christus, Die is de Overste Leidsman en Voleinder des geloofs. Om met blijdschap uw kruis te dragen, en de loopbaan te lopen, die u is voorgesteld; wetende dat de tijd voorts kort is. Spoedig zult gij eeuwig bij de Heere zijn, want het is de laatste ure.

Kinderen, gedenkt aan de vermaningen van uw vader. U weet wat het is een kind van God te zijn, want hij was dikwijls in God verblijd. Maar u weet ook, dat zulks te missen, de weg is naar de eeuwige duisternis.

Kinderen en kleinkinderen, bidt God om genade, smeekt om de werkingen Zijns Geestes, om in innerlijke vereniging met Jezus Christus te mogen komen in een leven des geloofs. Om een stervend leven te leven; sterven aan de zonde, maar op te staan in de kracht van Jezus Christus; om een nieuw geestelijk leven te leiden tot voorbereiding voor de grote eeuwigheid, die aanstaande is.

Kerkenraad en gemeente van Barneveld en allen, die samengekomen zijn om hun deelneming te betuigen in het verlies van Dominee Fraanje. Veel heeft hij gesproken, hij heeft u vermaand en gebeden: *Laat u met God verzoenen*. Leeft toch niet langer voort in de zonde, in de wereld, in zorgeloosheid. Hij heeft u toegeroepen in de naam des Heeren: Verlaat de slechtigheden en, leeft, en treedt in de weg des eerstands. Die roepstemmen blijven liggen voor de eeuwigheid. Bidt God om genade, smeekt Hem om de lieve werkingen van Zijn Heilige Geest, opdat die onberouwelijke keuze in uw hart geboren mocht worden om de wereld en de zonde te verlaten, maar Hem te vrezen en te dienen, Die het eeuwig waardig is geëerd, gediend en gevreesd te worden.

Kerkenraad van Barneveld, het is voor u een grote slag, evenals ook voor de broeders van de classis Barneveld, maar bedenk: Het Hoofd der Kerk leeft. Hij houdt Zijn Kerk in stand, Hij neemt die Kerk voor Zijn rekening. Hij heeft de Vader beloofd haar veilig te brengen in de eeuwige heerlijkheid. Dat ge dan in uw ambtelijke bediening bij Hem mocht schuilen, opdat uw werk moge dienen om anderen aan Hem te verbinden. De Heere schenke u Zijn genade om in afhankelijkheid Hem aan te kleven. Dat is onze wens en bede. Ik heb gezegd.

Na Ds. Kok neemt **Ds. H. Ligtenberg** het woord namens het Curatorium van de Theologische School.

Het ligt in onze bedoeling een enkel woord te spreken namens het Curatorium. Zaterdag ontvingen wij de ontstellende tijding: Ds Fraanje is niet meer. Hij heeft de tijd met de eeuwigheid verwisseld. Maar niet alleen de tijd met de eeuwigheid, hij heeft ook de strijd verwisseld met de eeuwige heerlijkheid. Toen ik dat bericht ontving, werd ik bepaald bij hetgeen onze broeder eens zeide: Als ik straks begraven zal worden kunnen zij op mijn grafsteen zetten Ps. 113 : 4:

Wie is aan onze God gelijk,

*Die armen opricht uit het slijk;
Nooddriftigen van elk verstoten,
Goedgunstig opheft uit het stof,
En hen verrijkt met eer en lof,
Naast prins en plaatst en wereldgroten.*

Dat kunnen wij nu op het graf van onze broeder zetten. Hij heeft een naam en plaats verkregen niet alleen in Nederland, maar zelfs ver daar buiten. Zelfs over de grote wateren heen was zijn naam bekend. Wijd en zijd was hij bekend als herder en leraar der Gereformeerde Gemeenten in Nederland.

Maar, mijn geliefde toehoorders, dat was niet het voornaamste, want die roem is vergankelijk. Maar hij had ook een plaats gekregen bij Gods volk, die hem allen geliefd en bemind hebben. Hij was iemand, die het snode van het kostelijke wist te scheiden en de mensen voorstelde wat de grondslag was voor de eeuwigheid, waarmee wij God kunnen ontmoeten.

Maar, geliefden, wie was nu Dominee Fraanje in zichzelf? Hij moest hetzelfde getuigen wat een Engels leraar getuigde wiens boekje wij deze week (we zouden haast zeggen "toevallig") in handen kregen, maar niets geschiedt er bij geval. Toen deze leraar op zijn sterbed lag was zijn ziel verdrietig, en hij zeide: ik ben bewonderd onder de bomen des wijngaards, maar nu moet ik bekennen hoeveel bloesem en bladeren er bij waren, en hoe weinig vruchten tot verheerlijking van God.

Wanneer Ds. Fraanje nu nog tot ons zou kunnen spreken, dan zou hij ook zeggen: o broeders, wat heb ik toch weinig geleefd tot Gods eer.

Mijn toehoorders, nu moet u niet denken, dat ik daarmee bedoel, dat Dominee Fraanje de ere Gods niet bedoelde. Gewis, maar wij hebben het zelf uit zijn eigen mond gehoord, dat hij zeide: o broertjes, wat leven we toch weinig tot Gods eer op de wereld. Nochtans was hij een man, die, zoals de vorige spreker reeds gezegd heeft, wist wat het was zich in God te verblijden en te verlustigen. Maar hij was ook een man, die leerde kennen wie hij bleef van nature en wie hij was als de invloeden van Gods Geest in het leven Gods niet triomfeerden.

Maar, geliefden, hij is niet meer; hij wordt onder ons niet meer gevonden. Ik denk eraan terug hoe hij juist een jaar geleden te Rotterdam op de predikstoel stond toen Dominee Kersten begraven zou worden, en nu is hij reeds zelf in de eeuwigheid.

We zijn twee grote steunpilaren kwijt, maar Gode zij dank, er is een Voorbidder aan de rechterhand des Vaders, aan Wie de Kerke Gods al haar noden en behoeften bekend mag maken.

O Curatorium, we zullen onze broeder missen; zijn plaats is ledig, maar ook zijn adviezen en raadgevingen zijn weg. Doch hij is Boven en wandelt in lange witte klederen, die gewassen zijn in het bloed des Lams, Dat voor hem geslacht werd van voor de grondlegging der wereld. Hij wandelt achter die gezegende Borg en Middelaar aan, en roept het uit: "Gij, o Lam Gods, hebt mij gekocht met Uw dierbaar hartebloed". O medereizigers naar de eeuwigheid, wij mochten in deze dag niet alleen gekomen zijn om onze nieuwsgierigheid te bevredigen, maar wij mochten eens begerig gemaakt zijn om dat geluk deelachtig te worden.

O volk, wij mochten eens iets inleven van het geloof, dat over dood en graf heen ziet. We praten er zo dikwijls over, maar wij mochten eens verwaardigd worden iets in te leven van die zaligheid, die het oog niet heeft gezien, die het oor niet heeft gehoord, en in het hart des mensen niet is opgeklommen, maar die God bereid heeft dien, die Hem liefhebben. Hij is het, Die Zijn volk naast prins en plaatst en wereldgroten. Een Koningskind wordt begraven, maar dat is niets vergeleken bij zijn eeuwige Koning.

Mevrouw Fraanje, u blijft nu als weduwe op de aarde achter. Veel is u toegewenst, en wij zullen daar niets bijvoegen, alleen dat u met deze roepstem moge eindigen in liet eeuwige welbehagen Gods, en dat gij door genade uitgewonnen en ingewonnen moogt worden om te betuigen: Des Heeren doen is majesteit en heerlijkheid.

Nog een ogenblik, mevrouw Fraanje, dan is de strijd gestreden, de loop geëindigd en ook u bent in het hemels vaderland. Veertig jaar hebt gij tezamen mogen leven, lief en leed met elkaar gedeeld, voor elkaar gezorgd, en gedragen aan de troon der genade. Houd moed, nog een kleine tijd en gij zult ingaan in het vaderland daar boven, want de Heere Jezus heeft gezegd: *Vader, Ik wil, dat waar Ik ben, ook die bij Mij zijn, die Gij Mij gegeven hebt.*

Kinderen, uw vader is niet meer. Vele gebeden liggen er voor u aan Gods genadetroon. Het mocht u gegeven worden, de voetstappen uws vaders te drukken, opdat gij, wanneer Christus komt op de wolken des hemels, met hem zult mogen staan aan de rechterhand des Heeren. Dat is mijn wens en bede.

Als voorzitter van de Generale Synode neemt daarna het woord **Ds. L. Rijksen**.

Als wij hier staan aan de geopende groeve van onze onvergetelijke broeder, onze zeer geachte Dominee Fraanje, dan is het vanwege het gemis, met diepe droefheid in ons hart. Gisteren was het juist een jaar geleden, dat onze geliefde en zeer geachte Ds. Kersten, die zo nauw aan Ds. Fraanje verbonden was, door God werd opgenomen om het loon van de getrouwe dienstknecht te ontvangen.

Thans is bij vernieuwing ons hart met droefheid vervuld, wijl de geliefde overledene met Ds. Kersten door Gods genade, wel als een pilaar in Gods Kerk geacht mocht worden. Toch mogen we niet alléén treuren. Ik wil het u niet verhelten, hoe des Zaterdag, toen wij het ontstellende bericht ontvingen, en ik mij op verzoek naar Barneveld spoedde, met innerlijke smart bezet, deze woorden plotseling zo met kracht in mijn ziel zonken: *"Doch Gode zij dank voor Zijn onuitsprekelijke Gave"*.

Het was alsof de Heere zeide, "Sta nu eens niet alleen stil bij het gemis, maar veelmeer bij hetgeen God in hem schonk. Als Paulus deze woorden tot de Corinthiërs spreekt, doelt hij in de eerste plaats op die gezegende Heere Jezus, als de Gegevene des Vaders. Op die grote Ambtsdrager, Die aan al Zijn volk van God gegeven is tot wijsheid, rechtvaardigmaking en heiligmaking en tot volkomen verlossing. Hij is het, Die Zichzelf heeft overgegeven, ja doodgeliefd, opdat de Goddelijke deugden zouden uitstralen in de behoudenis van al Zijn volk. Hij is het, Die de Zijnen uit de ruisende kuil en uit het modderige slijk, waarin zij zichzelf door de zonde hadden ingestort, ophaalt, opdat zij in de gemeenschap des Vaders hersteld, in de gunste Gods eeuwig zouden delen.

En nu verheerlijkt Hij Zich in Zijn ambten, als die grote Ambtsdrager van uit Zijn troon. Hij roept Zijn knechten, zendt ze en zalft ze met de Heilige Geest en maakt ze also bekwaam, opdat zij als middelen in Zijn hand, in hun ambtelijke bediening, zouden dienen. Zo schenkt Hij Zijn knechten als een gave van Zijn hand aan Zijn Kerk.

Zo nu was ook onze geliefde Dominee Fraanje een gave aan u, mevrouw Fraanje en aan uw kinderen in dubbele zin. Maar ook was hij een gave aan u gemeente van Barneveld, zowel als aan al de gemeenten in Nederland. Mogen we niet erkennen wat God ons in hem schonk? Wat was zijn oordeel steeds helder. Wat mocht hij veel getuigen van de verborgenheden des Heeren.

Ik wil geen mens verafgoden, daar alles wat hij mocht zijn, hij alleen was door de genade Gods. Doch van hetgeen hij menigmaal mocht uitdragen, gold soms wel het zeggen van Petrus betreffende Paulus' woorden: "In welke sommige dingen zwaar zijn

om te verstaan", 2 Petrus 3 : 16.

Toch was hij ook altijd getrouw in het vermanen en in het aanprijzen van de enige weg der zaligheid. Hoe was het steeds zijn doel de mensen jaloers te maken op het geluk van Gods volk en te wijzen op Hem, Die het leven is, in Wie een Enig en Drie- enig God Zich verheerlijkt in de zaligheid van gans verloren zondaren. Maar de gebeden van David, de zoon van Isai, hebben een einde. Zo ook hebben de gebeden en woorden van Ds. Fraanje hier een einde. Toch komen ze eenmaal terug.

Kinderen van de gemeente van Barneveld, zullen zijn woorden tot u gesproken, zijn tot uw eeuwige behoudenis of eeuwige veroordeling? Gemeente van Barneveld, wat zullen zijn woorden voor u zijn? Eén van beide, een reuk des levens ten leven of een reuk des doods ten dode.

En volk des Heeren, was dat woord u niet menigmaal tot ontdekking, ontgronding, vertroosting of bemoediging? Er zullen er hier wel zijn, voor wie de Heere hem als een middel gebruikte om hun blinde zielsogen te openen, en Zijn genade in hen te verheerlijken, om eenmaal met hem de kroon te mogen werpen aan de voeten van het Lam. Dat ze vergund mogen worden met de gave in Hem, de grote Gever, te eindigen. Dat we dan toch niet alleen blikken in het graf, maar bovenal mogen opzien tot Hem, Die Zich verheerlijkt in al de werken Zijner handen. Als we in het graf zien, bevangt ons moedeloosheid, maar door het geloof eens op te blikken zal ons doen ervaren, dat Hij, Die gaf en weder nam, leeft, ja eeuwig leeft.

Mevrouw, u hebt me wel eens verteld, uw man van God ontvangen te hebben. Nu nam Hij hem ook weer van u weg, doch al zijt gij uw man als een gave Gods kwijt, de Heere leeft. Hij moge u sterken naar en met het woord Zijner beloften. Hij bemoedige u en geve u met onderwerping aan Zijn wil te berusten in Zijn beleid. Hij legt de mens niet te veel op en maakt het zo menigmaal goed met Zichzelf.

Dat mocht de Heere schenken aan de kinderen en kleinkinderen. Hij geve u te wandelen in de voetstappen van uw vader. Zullen wij nog eens zien, dat in de plaats der vaderen de zonen zullen zijn? De Heere mocht de gemeente van Barneveld gedenken. Hij geve veel verzuchtingen, opdat de ledige plaats door Hem genadiglijk mocht worden vervuld en dat we met alles in de Heere mochten eindigen en met de dichter zouden uitroepen: "Men roem dan d' Oppermajesteit, om zoveel gunst in eeuwigheid".

Tenslotte spreekt **Ds. W. de Wit** namens de Particuliere Synode Zuid.

Het is namens de Zuidelijke Particuliere Synode, dat ik het grote voorrecht heb een enkel woord te mogen spreken. Velen hebben reeds gesproken, daarom zal het ook slechts een enkel woord zijn. Ik wil slechts de liefde vertolken en van de grote plaats getuigen, die Ds. Fraanje met vrouw en kinderen in onze harten heeft.

Immers, het Zeeuwse land, was het land van zijn geboorte, maar ook het land van zijn wedergeboorte. Daar is ook de plaats, waar hij na vele worstelingen, voor het eerst het Woord des Heeren bediende. Nog zullen er zijn, die zich dit herinneren, en vertellen kunnen hoe zij sinds veertig jaar een band hadden aan Ds. Fraanje.

Toen de droeve mare door Zeeland ging, hebben wij allen met u meegeleefd. En ik spreek uit aller naam, mevrouw met kinderen en kleinkinderen, als wij u toewensen, dat de Heere u moge sterken en bemoedigen. De kinderen mochten rondom haar moeder zijn.

Mevrouw, geen dag zwaarder dan deze; tot op dit ogenblik hebt gij uw man nog gehad,

maar straks zullen wij deze plaats verlaten. Als gij dan in de eenzaamheid zult achterblijven, moge God uw Toevlucht zijn. Eén troost, de strijd zal niet altijd duren. Het zal niet lang meer wezen of gij zult ook daar Boven zijn.

Kinderen, u mocht uw liefde overdragen op uw moeder, helpt en schraagt haar.

Gemeente van Barneveld, gedenk aan hetgeen uw leraar u heeft voor gehouden. Ik zal er niet meer aan toevoegen, maar wil slechts onderstrepen wat reeds gezegd is: Barneveld zal weten, dat een knecht des Heeren in hun midden is geweest, niet één keer, maar dertig jaar lang. Nederland zal weten, dat een knecht des Heeren daar het zaad des Evangelies gezaaid heeft. Het is niet vruchteloos geweest. Zij zijn in ons midden, die door de bediening des Heiligen Geestes vruchten zijn op de arbeid van onze overleden broeder.

Het is de mens gezet eenmaal te sterven en daarna het oordeel. Maar het is niet om het even hoe hij sterft. Voor de één is het sterven een oordeel, voor de ander een gunst. Zo treuren wij ook hier niet als degenen, die geen hoop hebben. Het oordeel was uit de dood voor onze geliefde broeder weggenomen. Na zeventig jaren strijd is hij van de strijdende Kerk overgebracht in de triomferende Kerk. Misgunt u hem dat?

Het moge ons tot blijdschap zijn. Missen wij dat nieuwe leven, dan mochten wij ons haasten en spoeden om onzes levens wil; opdat wij datzelfde deel mogen deelachtig worden.

De Heere zegene het woord dat gesproken is, en ik onderstreep: De Heere make het wel met weduwe, kinderen, kleinkinderen en verdere betrekkingen, om Zijns groten Naams wille. Dat zij zo.

De heer **J. Fraanje**, oudste zoon van Ds. Fraanje, spreekt daarna namens de familie enkele woorden van dank voor de betoonde belangstelling.

Namens moeder en mijn familie is mij opgedragen een enkel woord van dank te spreken aan de geopende groeve van mijn geliefde vader.

In de eerste plaats zeg ik hartelijk dank aan de kerkenraad van de gemeente Barneveld voor alles wat zij voor vader geweest zijn. Wat vader voor u geweest is, zult u straks ondervinden, nu hij niet meer is.

In de tweede plaats zeg ik hartelijk dank aan de gemeente van Barneveld, die vader eenendertig jaar in haar midden mocht hebben. Ik zeg u van deze plaats hartelijk dank, want ik herinner mij nog de laatste keer, dat vader op de preekstoel stond, en als het ware afscheid nam, dat hij zei: *Gemeente, gij zijt voor mij meer geweest, dan ik voor u.* Barneveld, ik hoop, dat gij hem niet zult vergeten.

Wij danken ook de catechisanten, die zo dikwijls het onderwijs van vader mochten ontvangen. Ook u hartelijk dank voor wat u voor vader geweest zijt.

Verder hartelijk dank aan de schoolkinderen met het onderwijzend personeel.

Dan, vooral onze hartelijke dank aan de predikanten, inzonderheid aan hen, die tijdens de ziekte van vader een predikbeurt vervuld hebben. Ik zeg u hartelijk dank voor wat u voor vader gedaan hebt.

Ook hartelijk dank aan de studenten, en de vele afgevaardigden.

Hartelijk danken wij ook de burgemeester met zijn echtgenote, die hier aanwezig zijn, voor de betoonde belangstelling.

Tenslotte danken wij allen hartelijk, die blijk gegeven hebben van hun medeleven en de laatste eer aan vader bewezen hebben.

Ook de regelingscommissie komt een woord van dank toe; inzonderheid de heer Ter Harmsel en het hoofd der politie, die zorg hebben gedragen dat deze plechtigheid in orde kon verlopen. Wij zeggen u hartelijk dank voor uw volle medewerking.

22. Terdege 1 september 1999

L. Vogelaar

Ds. J. Fraanje werkte zolang het dag was

Jarenlang nam ds. J. Fraanje in de Gereformeerde Gemeenten een centrale plaats in. Op 3 september is het een halve eeuw geleden dat hij overleed. Binnen een jaar na het verscheiden van ds. G.H. Kersten was een tweede steunpilaar aan het kerkverband ontvallen.

...

Begin 1907 werd Fraanje ouderling in de Ledeboeriaanse gemeente van Goes. Een halfjaar later, op 5 juni, ontstond door de vereniging van Ledeboerianen en kruisgemeenten het verband van de Gereformeerde Gemeenten. In deze periode werd Fraanje geroepen tot het predikamt. Op 6 oktober 1908 hield hij zijn eerste preek.

Fraanje was al oefenaar toen hij op 18 maart 1909 met Pieternella Filius trouwde. Ze kregen vier zonen en vijf dochters. De zonen werden ouderling; kleinzoon J. Blom is hervormd predikant.

Fraanje ging in 1912 naar Terneuzen en werd er later dat jaar predikant. Al in 1913 ging hij naar Rotterdam (Boezemsingel), een stad die vele kinderen des Heeren telde. Vanaf 1916 stond ds. Fraanje weer in Goes, ditmaal als predikant.

In 1918 verliet hij Zeeland definitief. Zijn Zeeuwse accent is hij overigens nooit kwijtgeraakt. Hij heeft er ook nog vaak gepreekt, niet alleen in de Gereformeerde Gemeenten, maar ook in buitenverbandse gemeenten als Stavenisse en Sint-Maartensdijk.

Ds. Fraanje ging in 1918 naar Barneveld en arbeidde er ruim dertig jaar. Ter herinnering aan die lange periode noemde Barneveld later een straat en een school naar hem.

In de gemeenten in Oost-Nederland was het aantal predikanten geringer dan in het westen. Een geschiedschrijver noemt als een van de oorzaken van de sterke groei van het aantal gemeenten in de classis Barneveld "de aantrekkingskracht en de niet aflatende arbeid van ds. J. Fraanje.

Het aantal preekbeurten dat hij vervulde, was enorm. Ds. W.C. Lamain schreef later over hem: "Wat heeft die leraar mogen werken zolang het dag was. Wat heeft hij in zijn leven toch veel gereisd, en door het gehele land de gemeenten gediend. Het was zijn lust en zijn leven om het eeuwig Evangelie te verkondigen. Hij ging weleens op vakantie naar de provincie waar hij geboren en wedergeboren was, doch dat betekende dan ook dat hij dag aan dag, van plaats tot plaats, werkzaam was in de dienst des Heeren. Ds. Fraanje preekte dan zelfs (als hij avonden tekort kwam) weleens op een doordeweekse middag, zoals ds. Lamain dat later zelf tijdens bezoeken aan Nederland ook wel deed.

Met name voor de Veluwe gemeenten heeft ds. Fraanje veel betekend. Hij leidde de eerste dienst in Wageningen, Nunspeet en Ermelo (Telgt), institueerde de gemeenten van Elspeet, Nunspeet en Nijkerk, terwijl zijn eigen gemeente afdelingen in Hoevelaken en Kootwijkerbroek kreeg. In "Hoeflaken, zoals hij noteerde, preekte hij een of tweemaal per maand.

Ds. Fraanje nam in Elspeet (tweemaal), Harderwijk, Nunspeet, Poortvliet en Uddel een nieuwe kerk in gebruik, terwijl het kerkgebouw van zijn eigen groeiende gemeente sterk vergroot werd. De mensen kenden zijn karakteristieke preektrant en de ouderen

herkennen die nog altijd tijdens de leesdiensten, zelfs al vóórdat de ouderling meedeelt van wie de gelezen preek is.

Om de andere vrijdag ging ds. Fraanje naar Nunspeet. Hij hield er 's middags catechisatie voor de meisjes (aanvankelijk vier), 's avonds voor de jongens en na afloop preekte hij er. Een groepje Elspeters ging steevast op de fiets naar deze diensten en tijdens de terugtocht spraken ze dan over de preek.

Op 'biezondaagn' (bijzondere dagen: tweede feestdagen etc.) preekte ds. Fraanje altijd tweemaal (!) in Elspeet of Uddel, waar beide gemeenten dan gezamenlijk diensten hielden. De predikant kwam dan per koets. In Uddel werd het paard gestald in een boerderij bij het Uddelermeer. Op een keer werd hem daar na de dienst meegedeeld dat het paard ziek was geworden. Ds. Fraanje was nooit zo weg geweest van auto's, maar besloot nu na enig nadenken dat er toch maar om zon vervoermiddel gebeld moest worden. Hij is daarna nooit meer met de koets gekomen, want de auto bleek veel sneller. De familie Beekman haalde hem vaak op, ook dochter Elbertje, en dat vond de bevolking heel apart: een vrouw achter het stuur!

Tijdens de oorlog kwam de predikant op een tandem, met de oersterke Johannes van Roekel voorop. De predikant (met hoed en lange jas) was tijdens het fietsen heel beweeglijk. Eén keer ging het niet goed. In Garderen ging het duo in een bocht ondersteboven, wat ds. Fraanje een kapotte broek bezorgde.

Van de achttien of negentien Generale Synodes die ds. G.H. Kersten meemaakte, ontbrak zijn naam slechts driemaal in het lijstje moderamenleden. Ds. Fraanje was vijfmaal moderamenlid van de Generale Synode, tweemaal van de Particuliere Synode van het Zuiden en minstens 21 keer in de PS van het Noorden (en na de splitsing in Oost). Bij de herdenkingsbijeenkomst in 1947, veertig jaar na de eerste Generale Synode, sprak hij over dezelfde woorden als waarover hij de avond tevoren in Nijkerk gepreekt had.

Ds. Fraanje was ruim twintig jaar curator van de Theologische School, waarvan de laatste vijf jaar (na het overlijden van ds. J. Vreugdenhil) als voorzitter. Hij was ook deputaat buitenlandse kerken en tweede voorzitter van de scholenbond VGS. In 1940 brak de oorlog uit. In de weken daarvoor preekte ds. Fraanje in Elspeet, Nunspeet en Lisse over de oordeelsteksten Openb. 14:12 en 14. Tijdens de bange meidagen vluchtten velen, ook ds. Fraanje, uit de omgeving van Barneveld naar Nunspeet. Volgens overlevering riep de predikant bij zijn aankomst: "Alles is verloren en verraden, de Duitsers weten de weg nog beter dan wijzelf. In Nunspeet sprak hij over 1 Petrus 5:6: "Vernedert u dan onder de krachtige hand Gods, opdat Hij u verhoge te Zijner tijd.

Tijdens de laatste oorlogswinter was het reizen zo moeilijk, dat ds. Fraanje niet verder kwam dan Utrecht. De Veluwe gemeenten waren er goed mee.

Ds. Fraanje was tot het laatst van zijn leven actief, maar de jaren klommen. In 1948 preekte hij nog 263 keer buiten zijn eigen gemeente en hield hij in ruim zes weken 32 dankdagdiensten in vijftien gemeenten. Geen wonder dat nogal eens dezelfde teksten terugkwamen: van 10 augustus tot 7 september preekte hij elf keer over Habakuk 3, de diensten in Barneveld nog niet eens meegerekend. "Ik, arme, oude man, word, als God mij spaart, 20 October 70 jaar; 40 jaar heb ik gepreekt en 30 jaar daarvan in Barneveld, schreef hij op 4 oktober 1948 aan ds. C. Hegeman in Amerika. Bij dit jubileum kreeg ds. Fraanje een bundel Herinneringen uit gesprekken en predicatiën... overhandigd, die waren opgetekend door Eva Coorenwijk, echtgenote van de Gorinchemse diaken J. Bout.

Ds. Fraanje had kort voor zijn jubileum ds. A. van Stuijvenberg in Nunspeet (22 september) en kandidaat F. Mallan in Bruinisse (29 september) bevestigd. Hij leidde in 1948 ook de begrafenis van ouderling H. Westerink in Nunspeet (29 mei) en kandidaat J. van Dijke te Tholen (14 december) en sprak tijdens de begrafenissen van ds. A. Visser en ds. G. H. Kersten.

Vooraf het overlijden van ds. Kersten was een zware slag voor de kring der gemeenten, maar "we zijn hem kwijt mogen worden met Psalm 138:4: "Gij zult mijn kruis eindigen hier, schreef ds. Fraanje, die hem binnen een jaar zou volgen. In de leegte die na het verscheiden van deze twee steunpilaren ontstond, greep enkele jaren later een scheuring in het kerkverband plaats. Beiden hadden groot gezag en hun namen worden een halve eeuw later nog dikwijls genoemd.

Het overlijden van de 41jarige kandidaat Van Dijke (over wie onlangs een levensschets met prekenbundel verscheen) greep ds. Fraanje aan. Had het curatorium zich vergist? In de nacht voor de rouwdienst kon de predikant niet slapen. "Ik heb vannacht voor mijn kacheltje liggen wenen, zei hij tijdens de rouwpreek, want de Heere had hem laten zien dat Hij soeverein is in Zijn handelen. "Ik ben vannacht voor alle examens afgekeurd. Wij hebben een verkeerde toepassing gemaakt, evenals Van Dijke zelf. (...) Ik heb mij meester willen maken van Gods alwetendheid. Ik heb bezitter van de Goddelijke wetenschap willen zijn, maar ik heb voor God mogen bukken en gezegd: Heere, ik heb het misverstaan. Zie, Tholen, zo is het gegaan. Al was Van Dijke niet in de volle bediening gekomen, zijn prediking was niet ongezegd gebleven: "Hij is gestorven, maar uit alle streken van ons arme vaderland wordt getuigenis gegeven van hetgeen zij van hem gehoord hebben. Een oude leraar begroef een jonge kandidaat. Ook zijn eigen ambtswerk liep ten einde. Daarop blikte hij tijdens de rouwdienst vooruit: "Dat ik geboren ben, is een wonder, maar dat ik wedergeboren ben en straks moet en mag sterven, is nog groter wonder, want het sterven van Gods volk is een gift uit vrije genade. Twee maanden hierna werd ds. Fraanje ziek en een halfjaar later is hij overleden.

In de jaren 1947-1949 verstuurde hij tientallen brieven naar zijn ambtsbroeders in Amerika en emigranten in Canada. Ze werden in 1952 gepubliceerd in zijn Nagelaten geschriften, dat verscheen met een woord vooraf van synodequaestor J. Vermeulen. Aan ds. W.C. Lamain schreef ds. Fraanje: "Geliefde broeder, wat zal dat eens wezen, verlost en verheerlijkt te zijn en dan geen Holland of Amerika meer, maar een nieuwe hemel en een nieuwe aarde.

In 1981 memoreerde ds. Lamain: "Het laatste briefje dat ik in Amerika van wijlen ds. Fraanje kreeg, in 1949, was maar een klein stukje papier, dat een vriend bij ons bezorgde, die uit Nederland terugkwam, en daar stond in: "Mijn eer, mijn roem, ja alles wat van mij is, gaat eraan, maar: "Geen meerder goed, Heer, Gij mij geven meugt, dan dat Gij mij vernedert en maakt kleine."

Ds. Lamain noteerde daarover: "Zijn laatste briefje was uit de dagen en weken toen de Heere hem nog lessen ging leren die hij nog nooit geleerd had, (...) **dat wij niet als bekeerde mensen, ook niet als dominees naar de hemel gaan, maar als arme zondaren, die geen andere grond hebben dan Christus' bloed en gerechtigheid.**

Begin februari 1949 wees ds. Fraanje een uitnodiging voor een bezoek aan de Amerikaanse gemeenten af. Hij was oud en wilde zich ook niet eerst laten vaccineren. Het einde van zijn ambtswerk kwam plotseling, nadat hij de eerste elf dagen van deze maand nog acht keer buiten zijn eigen gemeente gepreekt had. Op 6 februari hield hij

in Barneveld voorbereiding voor het Heilig Avondmaal, maar hij heeft dat zelf niet meer kunnen bedienen. Op 9 februari beklom hij nog de kansel in Harderwijk en op 11 februari hield hij in de jonge afdeling in Zwolle (waar hij voor het eerst voorging) zijn laatste preek.

Omdat zich ernstige suikerziekte openbaarde, moest hij naar het ziekenhuis. Daarna kon hij af en toe nog wat ambtelijk werk doen. Omdat hij zijn catechisanten geen belijdenis kon afnemen, schreef hij hen een brief.

Op 3 september kwam het einde. Niet als achtenswaardige Dienaar des Woords, maar als arme, begenadigde zondaar werd Jozias Fraanje gezaligd. In zijn laatste nieuwjaarspreek (1949), die precies een jaar later in druk verscheen, vatte hij het zo samen, en het was ook de kern van zijn prediking: "Niets van mij, maar alles van Hem, zo gaan wij naar Jeruzalem."

23. Recensie door dr. J. Broekhuis - 14 februari 2001

Ds. Fraanje, predikant naast het volk

Jarenlang stond ds. Jozias Fraanje in Barneveld. Als herder en leraar wist hij de harten van de Veluwenaren te winnen door naast het volk te gaan staan. Zijn preken waren ontdekkend en besteedden veel aandacht aan de innerlijke geloofsbeleving. Uitgever A. Bel en journalist W. B. Kranendonk schreven zijn biografie.

De biografie is in. In een tijd van individualisering wordt de belangstelling voor de mens achter het geschiedverhaal wakker. Het gevaar dreigt dat de grens tussen levensbeschrijving en romantisering meer en meer vloeit. Uitgever A. Bel en journalist W. B. Kranendonk hebben als middelpunt van "Leven en werk van ds. J. Fraanje" voor het stichtelijke element gekozen. De lijnen uit de omtrek worden alle naar dit centrum getrokken. We pakken de belangrijkste op.

Jozias (Joost) Fraanje werd op 20 oktober 1878 in Biezeling op het Zeeuwse Zuid-Beveland geboren. Volgens de overlevering stamt de familie Fraanje af van de hugenoten die in de zeventiende eeuw uit het Franse Elzas-Lotharingen werden verdreven. In de omgeving van Borssele oefenden de Fraanje's het beroep van wagenmaker uit.

Het was Jozias niet gegeven om een school te bezoeken, enerzijds omdat zijn ouders bezwaar hadden tegen de verplichte vaccinatie, anderzijds uit economische motieven. Enkele jongens uit zijn dorp brachten hem het lezen bij. Voor het schrijven zou Fraanje later de hulp inroepen van zijn vrouw en kinderen. Hij zegt van deze episode: "Tot mijn smart heb ik nooit schoolgegaan."

Op zijn zeventiende jaar werkte hij op het land van Jan Rottier en "maakte de Heere met hem bemoeienissen." Toen hij 21 jaar was "kreeg hij de zonde lief", wat resulteerde in een werelds leven tot zijn 26e jaar. Achteraf mocht Joost inzien dat de Heere bezig was om de belofte aan zijn overleden grootvader te vervullen. Deze getuigde voor zijn heengaan: "Driemaal heb ik in 't verborgen iets van God geleerd: ik ga sterven, ik ga erven en één uit mijn kinderen zal leraar worden."

De geroepene

De hoofdstukken 4 tot en met 7 beschrijven hoe de jonge Fraanje een Saulus-bekering meemaakte onder de prediking van de 21-jarige oefenaar G. H. Kersten uit Meliskerke. Hij roept het uit: "Het was of ik de Hogepriester zag met de plaat op Zijn borst en dat Hij mij verwaardigd had, mij in Zijn eeuwige liefde op te nemen, in en met God te verzoenen. O, die vrede met God Drieënig." Fraanje voelde zich aangetrokken tot de vrije kruisgemeente van Goes, die zich in 1905 voegde bij de (Ledeboeriaanse) Gereformeerde Gemeente. Ds. H. Roelofsen kwam in datzelfde jaar als predikant in Goes en Fraanje werd er huisvriend.

In 1906 werd hij tot ouderling gekozen. Twee jaar later kreeg hij toestemming een stichtelijk woord te spreken. In september 1909 werd Fraanje als oefenaar aan de Goese gemeente verbonden. Eerder dat jaar was hij in het huwelijk getreden met Piernella Filius. Uit dit huwelijk werden negen kinderen geboren.

Nadat Fraanje in 1912 oefenaar was geworden in Terneuzen werd hij er op 10 november 1912 tot predikant bevestigd. Bij die gelegenheid weigerde hij het oude ambtsgewaad van mantel, bef, steek en korte broek te dragen. "In die kleren van Napoleon ga ik niet lopen." Begin december 1913 vond de bevestiging en intrede te

Rotterdam plaats, en in 1916 te Goes. Twee jaar later werd hij beroepen door de Gereformeerde Gemeente te Barneveld. In deze gemeente stond hij tot aan zijn overlijden, op 70-jarige leeftijd in 1949. Zijn weduwe overleed in 1986 in de gezegende ouderdom van 98 jaar.

Brieven

De auteurs tekenen ds. Fraanje als een man die een drukke correspondentie heeft gevoerd. Deze vormt voor een levensbeschrijving een belangrijke bron van informatie. Het is een stukje armoede dat in onze tijd e-mail en telefoon de plaats van brieven hebben ingenomen. De predikant voelde zich aangetrokken tot gezelschappen, zelfs buiten het eigen kerkverband. Je krijgt de indruk dat vooral vrouwen deel uitmaakten van die kringen: de meeste brieven zijn aan zielsvriendinnen geschreven. Met ds. W. C. Lamain te Grand Rapids werden geestelijke ervaringen uitgewisseld. Maar ook de soldaten in het vroegere Indië kregen brieven van hun dominee.

Wat opvalt is dat de persoon en het werk van Christus voor ds. Fraanje steeds meer naar voren kwamen. In psalm 90 staat de vraag: "Wie kent de sterkte Uws toorns en Uw verbolgenheid naardat Gij te vrezen zijt?" Aan het eind van zijn aardse loopbaan zei ds. Fraanje: "Die vraag kan niet een der schepselen beantwoorden, maar de gezegende Heere Jezus, mijn aller-dierbaarste Middelaar, beantwoordt en verklaart die vraag met deze woorden: *Ik heb de pers alleen getreden*. En dat wil ik u nog zeggen. De engelen zeggen: *het Lam dat geslacht is, is waardig te ontvangen*. Maar de kerk zegt: *Gij, Lam, Gij hebt ons Gode gekocht met Uw bloed*."

Onderwijs en politiek

Bij zijn toelating tot het leraarsambt kreeg ds. Fraanje vragen over het ontvangen onderwijs. Het bleek dat kerkrecht zijn zwakste kant was. Dat zette zich door in zijn verdere levensgang: hij hield niet van organisaties en strakke regels. Hij preekte waar hij werd gevraagd. Uit deze "preekstations" zijn later vaak zelfstandige gemeentes ontstaan.

Ds. Fraanje koesterde bezwaren tegen het christelijk onderwijs: "Ik ben een tegenstander van het middellijke leven." Maar ziedaar: in 1932 werd de school van de gereformeerde gemeente –de latere Ds. J. Fraanjeschool– geopend. Tot het eind van zijn leven bleef de predikant bestuurslid van het schoolbestuur.

Deze omslag in zijn denken deed zich ook voor bij de stichting van een Theologische School. Ds. G. H. Kersten was er een warm voorstander van: preken zonder te studeren kan niet. Enkele jaren later gaf Fraanje zijn verzet op en nam hij zitting in de Commissie van Toezicht, het latere curatorium. Hij werd voorzitter.

Een tweede punt waarin ds. Fraanje en ds. Kersten van mening verschilden was de politiek. Ds. Kersten werd lid van de Tweede Kamer. Ds. Fraanje was van oordeel dat alle ambtsdragers zich verre moesten houden van het politieke bedrijf: hij onthield het avondmaal aan kerkenraadsleden die bestuurslid waren van een kiesvereniging. Daarbij kwam dat de predikant moeite had met de politieke betrokkenheid van gewone gemeenteleden. Soms riep hij op om niet te stemmen!

Preken

De soms driftige Zeeuwse predikant wist de harten van de Veluwenaren te winnen door naast het volk te gaan staan. Ds. Fraanje was geen man van studie. Zijn preken waren ontdekkend en besteedden veel aandacht aan de innerlijke geloofsbeleving. Zondags waren er drie diensten, met vaak 's morgens en 's avonds een preek over dezelfde tekst. Omdat ik als kind in de gemeente van ds. Fraanje zat –ik ben door hem

gedoopt– kan ik me dat nog levendig herinneren, evenals het feit dat hij als Zeeuw moeite had met het uitspreken van de "g" en daarvoor vaak de "h" gebruikte.

De dominee preekte graag en veel. In 1948 leidde hij in ruim zes weken 32 dankdagdiensten! Het waren nog wel eens diensten "op de zak", met een extra collecte voor de voorganger. Dan kwamen de kinderen van ds. Fraanje bij mijn ouders klompen kopen en betaalden met veel klein collectegeld.

In het pastoraat kende ds. Fraanje de kracht van het gebed. Tot verwondering van de omgeving ondervond een vrouw, die ernstige psychische moeilijkheden had, dat de duivel voor het gebed op de loop gaat. In de oorlogstijd en daarna maakte de predikant gebruik van een tandem. Het boek vermeldt ouderling H. Goor als "aandrijver", maar ook ouderling A. Schreuder zat voor op de tandem.

Strijd

Ds. Fraanje kwam in 1949 vijf weken in het ziekenhuis te liggen. Een ernstige vorm van suikerziekte was bij hem geconstateerd. Geestelijk was het voor hem een zeer bemoedigende tijd. Thuis kwamen er echter momenten van grote strijd. Mogelijk gaf dit de aanzet tot het verhaal dat hij "donker" is gestorven. Jammer dat de auteurs dit verder niet bespreken.⁴ Want wie de brieven goed leest, merkt dat ds. Fraanje heeft ervaren dat Christus moet wassen en dat een dominee minder mag worden.

In een brief van 14 juli 1949 schrijft hij over de mens, met wie het laag afloopt: "Hoe arm, hoe nietig, hoe afhankelijk. Hij wordt, met eerbied gezegd, geheel op niets teruggebracht, maar alleen die Christus, Zijn Persoon en Zijn offer, Zijn wil, werk en manier." Ds. Fraanje zou gevraagd hebben om op zijn grafsteen de woorden uit psalm 113:4 te zetten: "Wie is aan onze God gelijk? Die armen opricht uit het slijk?"

Waardering

Dit is een biografie, waarvoor we dankbaar kunnen zijn. Eerlijk en stichtend, al constateerden we hier en daar schoonheidsfoutjes en al zou de stof door een meer gefaseerde indeling aan duidelijkheid gewonnen hebben. In de jubileumdienst van 20 oktober 1948 getuigde de leraar: "Mijn stervensdag zal mijn blijdeste dag zijn en de Jongste Dag is mijn bruiloftsdag. Kom, Heere Jezus, kom!"

Als je op het kerkhof loopt, kom je bij het graf van ds. J. Fraanje. En je denkt: het gaat allemaal voorbij. Slechts één ding blijft, namelijk wat op zijn graf staat: "En Gij stelt mij voor Uw aangezicht in eeuwigheid." (Psalm 41:13b).

⁴ Door weinig ervaren christenen en enkele kinderen van God, die zich niet zo goed konden vinden in de afsnijdende preken van ds. Fraanje, werd de opmerking gemaakt dat hij zo donker was gestorven, omdat hij de kleintjes in de genade sloeg. Een geofende vriendin van hem dacht er heel anders over: hij is een eerlijke dood gestorven, als een arme zondaar en niet als goed bekeerde man.

24. Geschriften van en over Ds. J. Fraanje

God boven alles te prijzen in der eeuwigheid predicatie over Micha 7 : 18. Lunteren z.j. (1930).

Een vermanend woord

Oudejaarspredicatie over Matth. 13 : 41-43. Lunteren z.j. (1931).

De luister der verbondsbelofte

predicatie over Dan. 9 : 27. Gorinchem z.j. (1933).

Enkele aantekeningen uit de "kleine catechisatie"

over het vragenboekje van Hellenbroek. Gorinchem 1936.

Aantekeningen uit de grote catechisatie over het Kort Begrip. Gorinchem 1934.

Een woord ter gedachtenis bij de teraardebestelling van Joh. Vos te Wijk. Gorinchem 1935.

Het wonder van Jezus' menswording 3 kerstpredicaties. Rotterdam 1935.

Het verleden herdacht en het heden belevende

3 predicaties voor oud- en nieuwjaar. Rotterdam 1936.

Het verbrijzelde broodkoren en de roem van het kruisevangelie

3 biddagpredicaties. Rotterdam 1936.

Christus' dood en heerlijke overwinning

3 predicaties voor Goede Vrijdag en Pasen. Rotterdam 1936.

De hemelvaart Christi en de uitstorting des Heiligen Geestes 3 predicaties. Rotterdam 1936.

Een eerlijke schuldenaar der vrije genade 3 predicaties. Rotterdam 1937.

Een Gode verheerlijkende dankzegging 25-jarige ambtsbediening. Rotterdam 1937.

De wet een tuchtmeester tot Christus, en De lof der kerk in 't gezicht der aanstaande verlossing. 3 predicaties. Rotterdam 1939.

Gedachtenisrede. 25 jaar predikant te Barneveld. Rhenen 1943.

De laatste Bazuin. 4 predicaties. Dordrecht 1946.

Herinneringen uit gesprekken en predicatiën van 1922 tot 1934. Gorinchem 1948.

De kroon op het werk in de luister van Gods soevereine genade. Herdenkingspredicatie. Utrecht 1948.

Feeststoffen. 11 predicaties, gehouden te Barneveld en Goes. Utrecht 1950.

Nagelaten geschriften, brieven, toespraken, predicaties. Utrecht 1952.

En Gij stelt mij voor Uw aangezicht in eeuwigheid, toespraken bij de begrafenis van Ds. J. Fraanje. Utrecht 1949.

25. Inhoudsopgave van de zestallen predicaties

Uitgave Den Hertog, Houten

EERSTE ZESTAL PREDICATIES

Het wonder van Jezus' menswording

1. Christus' menswording een wonder I, Kerstpredicatie over Lucas 2 : 7.
2. Jezus' menswording een wonder II,
Kerstpredicatie over Lucas 2 : 7.
3. Christus' menswording een wonder III,
Kerstpredicatie over Lucas 2 : 7. Het verleden herdacht
- 4: In het heiligdom,
Oudejaarspredicatie over Psalm 65 : 1, 2.
5. De gemeenschap des levens tussen God en Abraham, Oudejaarspredicatie over Gen. 19 : 29. Het heden belevende
6. De verheerlijking der oorzaak boven alle zaken, Nieuwjaarspredicatie over Eféze 3 : 21.

TWEEDE ZESTAL PREDICATIES

Christus' dood en heerlijke overwinning

1. De verlossing van Christus,
Goede Vrijdagpredicatie over Col. 2 : 14.
2. De opstanding van Christus I,
Paaspredicatie over Matth. 28 : 5,6.
3. De opstanding van Christus II,
Paaspredicatie over Matth. 28 : 5,6.
De Hemelvaart Christi
4. De hemelvaart van Christus,
Hemelvaartpredicatie over Handel. 1 : 9-11.
De uitstorting des Heiligen Geestes
5. De uitstorting van de Heilige Geest in de prediking van Petrus geopenbaard I,
Pinksterpredicatie over Handel. 2 : 22-24.
6. De uitstorting van de Heilige Geest in de prediking van Petrus geopenbaard II,
Pinksterpredicatie over Handel. 2 : 22-24.

DERDE ZESTAL PREDICATIES

De Wet een tuchtmeester tot Christus

1. De eer en de leer der Waarheid I, predicatie over Gal. 3 : 24.
2. De eer en de leer der Waarheid II, predicatie over Gal. 3 : 24.
De lof der Kerk in 't gezicht der aanstaande verlossing
3. Uit het geloof, dóór het geloof God te loven, over Psalm 104: 34,35.
Een eerlijk schuldenaar der vrije genade
4. Een eerlijke schuldenaar der vrije genade, of Het dappere
geloof van een geoefende krijgsman, predicatie over 2 Tim. 2 : 10.
De zegenbede van een Apostel
5. De zegenbede van een Apostel, predicatie over 2 Petrus 1 : 2.
Het enige recept voor een neergebogen ziel
6. 't Recept of geneesmiddel in overwinning der zielestrijd, Psalm 42 : 12.

VIERDE ZESTAL PREDICATIES

Het verbrijzelde Broodkoren

1. Gods eer in Zijn werk vertoond I, biddagpredicatie over Jes. 28 : 28,29.
2. Gods eer in Zijn werk vertoond II, biddagpredicatie over Jes. 28 : 28,29.
3. De eer en leer der waarheid, of Het kruisevangelie waarin Paulus roemt, biddagpredicatie over Galaten 6 : 16,17.
- God boven alles te prijzen in der eeuwigheid
4. God boven alles te prijzen in der eeuwigheid, predicatie over Micha 7 : 18. Een vermanend Woord
5. Een verklaring van een grote verborgenheid, wijzende op het onkruid des akkers, Oudejaarspredicatie over Matth, 13 : 41-43.
- Een ernstige vermaning uit liefde
6. Een ernstige vermaning uit liefde, Nieuwjaarspredicatie over Col. 2 : 7.

VIJFDE ZESTAL PREDICATIES

De kroon op Gods soevereine Majesteit

1. De kroon op Gods soevereine Majesteit I, Kerstpredicatie over Lucas 2 : 20.
2. De kroon op Gods soevereine Majesteit II, Kerstpredicatie over Lucas 2 : 20.
3. De kroon op Gods soevereine Majesteit III, Kerstpredicatie over Lucas 2 : 20.
4. De kroon op Gods soevereine Majesteit IV, Kerstpredicatie over Lucas 2 : 20.
- Een wonderbaarlijke blijdschap
5. Een wonderbaarlijke blijdschap, Oudejaarspredicatie over 2 Cor. 7 : 9.
- Een woord ter gedachtenis
6. Een woord ter gedachtenis over Daniël 12 : 1, uitgesproken op de dag der teraardebestelling van Johannes Vos te Wijk op 6 sept. 1934.

ZESDE ZESTAL PREDICATIES

De opstanding van Christus

1. De opstanding van Christus, Paaspredicatie over Matth. 28 : 1. De luister van het soevereine Evangelie Gods
2. De luister van het soevereine Evangelie Gods, dankdagpredicatie over Gal. 1 : 4. De luister van Gods soevereine ware, zaligmakende genade
3. De luister van Gods soevereine ware, zaligmakende genade, dankdagpredicatie over Titus 2 : 12. In Zijn Tempel
4. In Zijn Tempel, dankdagpredicatie over Psalm 29 : 9b Een noodzakelijk onderzoek
5. Een noodzakelijk onderzoek, predicatie over Hoséa 7 : 16. De noodzakelijkheid van de rechtvaardigmaking
6. De noodzakelijkheid van de rechtvaardigmaking, predicatie over Titus 3 : 7.

ZEVENDE ZESTAL PREDICATIES

De laatste bazuin

1. De laatste bazuin of Een getrouwe waarschuwing beluisterd, Matth. 25 : 2. Blijdschap in den Heere
2. In en door het geloof Jehova te verheerlijken, predicatie over Psalm 104: 34,35.
- De ware gemeenschap des levens

3. Een God verheerlijkende rede of

De ware gemeenschap des levens, predicatie over Eféze 2 : 18.

Een verbondsrede door de Verbonds-Middelaar

4. Een verbondsrede door de Verbonds-Middelaar,

predicatie over Matth. 26 : 28.

De luister der Verbondsbelofte

5. De luister der Verbondsbelofte, predicatie over Dan. 9 : 27. Een Goddelijke Waarborg

6. Een Goddelijke Waarborg voor de zaligheid van Zijn volk, predicatie over Openb. 14 : 13.